

Slovenskij
SVETOVÝ KALENDÁR

Slovenskij
SVETOVÝ KALENDÁR

na obyčajný rok

2018

ročník 2

**Slovenský svetový kalendár vychádza pod záštitou
Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí**

**Zakladateľ a šéfredaktor
VLADIMÍR VALENTÍK**

**Zástupkyňa šéfredaktora
KATARÍNA MOSNÁKOVÁ-BAGLAŠOVÁ**

Redakční spolupracovníci

FABIANA DATKO, EDUARDO E. KABAT – **Argentína**, JÁN KULÍK, ELENA LOMENOVÁ, ANDREJ BUČKO – **Austrália**, KATARÍNA PUCOVSKÁ – **Bosna a Hercegovina**, PETER LIPTÁK, VLASTIMIL FABIŠIK – **Česko**, MICHAL SPEVÁK – **Čierna Hora**, VIERA D'AGOSTINI, ZUZANA COLINET-FODOROVÁ – **Francúzsko**, SANDRA KRÁĽOVÁ-VUKŠIČOVÁ, VLATKO MIKSÁD – **Chorvátsko**, STANISLAV GONSENICA – **Írsko**, JÁN KUKUČKA – **Kambodža**, JOZEF STAROSTA – **Kanada**, HAJNALKA KRAJCSOVICSOVÁ, IMRICH FUHL – **Maďarsko**, MILICA MAJERIKOVÁ-MOLITORIS, DOROTA MOŠ, MÁRIA BRAWIAK – **Poľsko**, PAVEL HLÁŠNIK – **Rumunsko**, SAMUEL BOLDOCKÝ (1943 – 2015) – **Srbsko**, MONIKA ŠVAJLENOVÁ, MONIKA MAREKOVÁ – **Švajčiarsko**, MILICA MAJERIKOVÁ-MOLITORIS – **Švédsko**, LUCIA KUBICOVÁ, MAJA STRAKOVÁ – **Taliansko**, IVAN LATKO – **Ukrajina**, LENA LAMB – **USA**, JULIANA SERSENOVÁ, INGRID KELSALL-MARENČÁKOVÁ, SYLVIA FIFIKOVÁ-FOSTER – **Veľká Británia**

Redakční spolupracovníci zo Slovenska

MILINA SKLABINSKÁ, ĽUDO POMICHAL, GUSTÁV MURÍN, MARTA DOBROTKOVÁ, MIROSLAV KMEŤ, ZUZANA DRUGOVÁ, JARMILA GERBOCOVÁ, IGOR VÁLEK, ZUZANA PAVELCOVÁ, GABRIELA HAMRANOVÁ, PAVOL PARENIČKA

S finančnou podporou

**Úradu pre Slovákov
žijúcich v zahraničí**

**Republiky Srbsko, Autonómnej pokrajiny Vojvodiny,
Pokrajinského sekretariátu pre vzdelávanie, predpisy,
správu a národnostné menšiny – národnostné spoločenstvá**

K druhému ročníku Slovenského svetového kalendára

Slovenský svetový kalendár uzrel svetlo sveta 25. októbra 2016 na Mezinárodnom knižnom veľtrhu v Belehrade a premiéry sa dožil pred krajanmi z celého sveta na Stálej konferencii *Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí* v Bratislave 28. októbra 2016.

Na novú periodickú publikáciu boli početné kladné ohlasy a dostala sa v krátkom čase do všetkých kútov sveta, kde žijú Slováci. Listy a reagovania prichádzali z celého sveta. Keď týždenník *Jednota* v USA 7. decembra 2016 oboznámil svojich čitateľov, že začal vychádzať celosvetový slovenský kalendár, dočítali sa o tom napríklad aj v Buenos Aires, z čoho sa vyvinula ďalšia vzorná spolupráca v prospech nášho predsavzatia. Podobne bolo aj inde.

Slovenský svetový kalendár bol dobre prijatý aj na Slovensku, kde sme uskutočnili niekoľko verejných prezentácií, najmä na Detve a v Bratislave. V polovici roka, presnejšie 5. júla 2017 pri príležitosti *Pamätného dňa Slovákov v zahraničí* sme spustili webovú stránku **www.slovenskykalendar.com**, vďaka ktorej sme našim krajanom vo svete bližšie a ktorá nám umožní komunikovať v priebehu celého roka. Zoskupené mienky a názory popredných slovenských spisovateľov, vysokoškolských učiteľov a vedeckých pracovníkov sme uverejnili úvodom do druhého ročníka nášho svetového kalendára.

Po prvom kroku nasleduje ďalší. Úloha kalendára, ktorú si nastolil, je náročná, ale šlachetná. Šíriť povedomie o spolupatričnosti medzi krajanmi v celom svete a približovať ich život a skúsenosti vzájomne je veľká výzva, ktorá si vyžaduje predovšetkým zanieťenie. S chuťou sme pristúpili k príprave druhého ročníka, v ktorom sa nám podarilo rozšíriť počet spolupracovníkov tak zo sveta, ako aj zo Slovenska. Prvýkrát hovoríme o Slovákoch v Taliansku, Írsku, Bosne a Hercegovine, tiež prinášame správy a dojmy o tom, ako žijú naši krajanovia ojedinele v ďalekých krajinách Ázie, akými sú Kambodža, Čína a India. Žánrový a tematický vejár príspevkov v druhom ročníku kalendára sa rozšíril a je pesternejší. Okrem krajanského organizovania sa vo svete pozreli sme sa aj na osudy jednotlivcov. Dozvieme sa niečo o minulosti krajanských komunít v jednotlivých krajinách, ale aj o ich súčasných aktivitách.

Dúfame, že druhý ročník nášho Slovenského svetového kalendára splní svoj cieľ a poslanie a zachová kontinuitu v započatom.

Vladimír Valentík,
Katarína Mosnáková-Baglašová

Poznámky

Békešská Čaba (Malý a Velký evanjelický kostol), Maďarsko

Február

1	Š	Tatiana
2	P	Erik, Erika <i>Hromnice</i>
3	S	Blažej
4	N	Veronika
5	P	Agáta
6	U	Dorota
7	S	Vanda, Dária
8	Š	Zoja
9	P	Zdenko
10	S	Gabriela
11	N	Dezider
12	P	Perla
13	U	Arpád
14	S	Valentín <i>Deň zaľúbených</i> <i>Popolcová streda</i>
15	Š	Pravoslav
16	P	Ida, Liana
17	S	Miloslava
18	N	Jaromír
19	P	Vlasta
20	U	Lívia
21	S	Eleonóra
22	Š	Etela
23	P	Roman, Romana
24	S	Matej
25	N	Frederik, Frederik
26	P	Viktor
27	U	Alexander
28	S	Zlatica

Poznámky

[illegible]

Melbourne (SECAV kostol Krista Pána), Austrália

Marec

1	Š	Albín
2	P	Anežka
3	S	Bohumil, Bohumila
4	N	Kazimír
5	P	Fridrich
6	U	Radoslav, Radoslava
7	S	Tomáš
8	Š	Alan, Alana <i>Medzinárodný deň žien</i>
9	P	Františka
10	S	Branislav, Bruno
11	N	Angela, Angelika
12	P	Gregor
13	U	Vlastimil
14	S	Matilda
15	Š	Svetlana
16	P	Boleslav
17	S	Lubica
18	N	Eduard
19	P	Jozef
20	U	Vítazoslav, Klaudius
21	S	Blahoslav
22	Š	Beňadik
23	P	Adrián
24	S	Gabriel
25	N	Marián <i>Kvetná nedeľa</i>
26	P	Emanuel
27	U	Alena
28	S	Soňa
29	Š	Miroslav <i>Zelený štvrtok</i>
30	P	Vieroslava <i>Veľký piatok</i>
31	S	Benjamín <i>Biela sobota</i>

Poznámky

[illegible]

Praha (kostol Sv. Michala), Česko

Avril

1	N	Hugo
		<i>Veľkonočná nedeľa</i>
2	P	Zita
		<i>Veľkonočný pondelok</i>
3	U	Richard
4	S	Izidor
5	Š	Miroslava
6	P	Irena
7	S	Zoltán
8	N	Albert
9	P	Milena
10	U	Igor
11	S	Július
12	Š	Estera
13	P	Aleš
14	S	Justína
15	N	Fedor
16	P	Dana, Danica
17	U	Rudolf
18	S	Valér
19	Š	Jela
20	P	Marcel
21	S	Ervín
22	N	Slavomír
23	P	Vojtech
24	U	Juraj
25	S	Marek
26	Š	Jaroslava
27	P	Jaroslav
28	S	Jarmila
29	N	Lea
30	P	Anastázia

Poznámky

[illegible]

**New Westminster (kostol Sv. Cyrila a Metoda),
Britská Kolumbia, Kanada**

Máj

1	U	<i>Sviatok práce</i>
2	S	Žigmund
3	Š	Galina
4	P	Florián
5	S	Lesana, Lesia
6	N	<i>Hermína</i>
7	P	Monika
8	U	<i>Ingrída, Milutín</i> <i>Deň víťazstva</i> <i>nad fašizmom</i>
9	S	Roland <i>Deň Európskej únie</i>
10	Š	Viktória <i>Nanebovstúpenie</i> <i>Krista Pána</i>
11	P	Blažena
12	S	Pankrác
13	N	<i>Servác</i>
14	P	Bonifác
15	U	Žofia, Sofia
16	S	Svetozár
17	Š	Gizela, Aneta
18	P	Viola
19	S	Gertrúda
20	N	<i>Bernard</i> <i>Svätodušná nedela</i>
21	P	Zína <i>Svätodušný pondelok</i>
22	U	Júlia, Juliana
23	S	Želmíra
24	Š	Ela
25	P	Urban, Vivien
26	S	Dušan
27	N	<i>Iveta</i> <i>Svätá trojica</i>
28	P	Viliam
29	U	Vilma
30	S	Ferdinand
31	Š	Petronela, Petrona

Poznámky

[illegible]

Bácsky Petrovec (kostol SEAVC), Srbsko

Jún

1	P	Žaneta <i>Medzinárodný deň detí</i>
2	S	Xénia, Oxana
3	N	Karolína
4	P	Lenka
5	U	Laura
6	S	Norbert
7	Š	Róbert, Róberta
8	P	Medard
9	S	Stanislava
10	N	Margaréta
11	P	Dobroslava
12	U	Zlatko
13	S	Anton
14	Š	Vasil
15	P	Vít
16	S	Blanka, Bianka
17	N	Adolf
18	P	Vratislav
19	U	Alfréd
20	S	Valéria
21	Š	Alojz
22	P	Paulína
23	S	Sidónia
24	N	Ján
25	P	Tadeáš, Olívia
26	U	Adriána
27	S	Ladislav, Ladislava
28	Š	Beáta
29	P	Peter, Pavol, Petra
30	S	Melánia

Poznámky

[illegible]

Nadlak, Rumunsko

Júe

1	N	Diana
2	P	Berta
3	U	Miloslav
4	S	Prokop
5	Š	Cyril a Metod Sviatok sv. Cyrila a sv. Metoda Deň zahraničných Slovákov
6	P	Patrik, Patrícia
7	S	Oliver
8	N	Ivan
9	P	Lujza
10	U	Amália
11	S	Milota
12	Š	Nina
13	P	Margita
14	S	Kamil
15	N	Henrich
16	P	Drahomír
17	U	Bohuslav
18	S	Kamila
19	Š	Dušana
20	P	Ilja, Eliáš
21	S	Daniel
22	N	Magdaléna, Magda
23	P	Oľga
24	U	Vladimír
25	S	Jakub
26	Š	Anna, Hana, Anita
27	P	Božena
28	S	Krištof
29	N	Marta
30	P	Libuša
31	U	Ignác

Poznámky

[illegible]

Sarvaš, Maďarsko

August

1	S	Božidara
2	Š	Gustáv
3	P	Jerguš
4	S	Dominik, Dominika
- Deň Matice slovenskej*

5	N	Hortenzia
6	P	Jozefína, Jozefa
7	U	Štefánia
8	S	Oskar
9	Š	Ľubomíra
10	P	Vavrínek
11	S	Zuzana

12	N	Darina
13	P	Ľubomír
14	U	Mojmír
15	S	Marcela
16	Š	Leonard
17	P	Milica
18	S	Elena, Helena

19	N	Lýdia
20	P	Anabela, Liliana
21	U	Jana
22	S	Tichomír
23	Š	Filip
24	P	Bartolomej
25	S	Ľudovít

26	N	Samuel
27	P	Silvia
28	U	Augustín
29	S	Nikola, Nikolaj <i>Výročie Slovenského národného povstania</i>
30	Š	Ružena
31	P	Nora

Poznámky

[illegible]

Jurgov (kostol Sv. Sebastiana), Poľsko

September

1	S	Drahoslava <i>Deň Ústavy Slovenskej republiky</i>
2	N	Linda, Rebeka
3	P	Belo
4	U	Rozália
5	S	Regina
6	Š	Alica
7	P	Marianna
8	S	Miriama
9	N	Martina
10	P	Oleg
11	U	Bystrík
12	S	Mária
13	Š	Ctibor
14	P	Ľudomil
15	S	Jolana <i>Sedembolestná Panna Mária</i>
16	N	Ľudmila
17	P	Olympia
18	U	Eugénia
19	S	Konštantín
20	Š	Ľuboslav, Ľuboslava
21	P	Matúš
22	S	Móric
23	N	Zdenka
24	P	Ľuboš, Ľubor
25	U	Vladislav, Vladislava
26	S	Edita
27	Š	Cyprián
28	P	Václav
29	S	Michal, Michaela
30	N	Jarolím

Poznámky

[illegible]

Bijeljina, Bosna a Hercegovina

Poznámky

Markovac, Chorvársko

November

1	Š	Denis, Denisa <i>Sviatok Všetkých svätých</i>
2	P	Pamiatka zosnulých
3	S	Hubert
4	N	Karol
5	P	Imrich
6	U	Renáta
7	S	René
8	Š	Bohumír
9	P	Teodor, Teo
10	S	Tibor
11	N	Martin, Maroš
12	P	Svätopluk
13	U	Stanislav
14	S	Irma
15	Š	Leopold
16	P	Agnesa
17	S	Klaudia <i>Deň boja za slobodu a demokraciu</i>
18	N	Eugen
19	P	Alžbeta
20	U	Félix
21	S	Elvíra
22	Š	Cecília
23	P	Klement
24	S	Emília
25	N	Katarína
26	P	Kornel, Artúr
27	U	Milan
28	S	Henrieta
29	Š	Vratko
30	P	Ondrej, Andrej

Poznámky

[illegible]

Toronto (kostol Sv. Pavla), Ontario, Kanada

December

1 S Edmund

2 N Bibiána

3 P Oldrich

4 U Barbora, Barbara

5 S Oto

6 Š Mikuláš

7 P Ambróz

8 S Marína

9 N Izabela

10 P Radúz

11 U Hilda

12 S Otília

13 Š Lucia

14 P Branislava, Bronislava

15 S Ivica

16 N Albína

17 P Kornélia

18 U Sláva, Slávka

19 S Judita

20 Š Dagmara

21 P Bohdan

22 S Adela

23 N Nadežda

24 P Adam, Eva

Štedrý deň

25 U Prvý sviatok vianočný

26 S Štefan

Druhý sviatok vianočný

27 Š Filoména

28 P Ivana, Ivona

29 S Milada

30 N Dávid

31 P Silvester

Poznámky

[illegible]

Nová Belá (kostol Sv. Kataríny), Poľsko

Alisa Oravcová zo Srbska na Miss Folklor Slovenska 2017

Kalendár na rok 2018

január

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
		1	2	3	4	5
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

február

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28			

marec

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

apríl

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
		1	2	3	4	5
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

máj

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
			1	2	3	4
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

jún

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

júl

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
		1	2	3	4	5
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

august

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
				1	2	3
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

september

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

október

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
		1	2	3	4	5
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

november

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

december

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Gregor Papuček (1938)

Maďarsko

Haiku haiečku, haiku zelený...

Náš raj

Utešený kraj.
Šíre Plešské pohorie,
náš slovenský raj.

Zbojnícke skaly

Zbojnícke skaly.
Opustené zbojníkmi
samy ostali.

Ostrá skala

Tá ostrá skala
na vrcholci Pilíša
nás v pýche mala.

Vzdaj chválu

Vzdaj chválu Bohu:
studienku v chotári máš
na každom rohu.

Výstup na Pilíš

Výstup na Pilíš:
k ohnisku predkov chodí
obec Svätý Kríž.

Slovenská výdrž

Povedal som hneď:
z Kohútovho vrchu nech
nie je Kakas hegy!
Pleš – v Mlynkoch

Dedinu celú

opanovali Mlynky...
Melú ju, melú.

Chúďatko dedina

Máš ty pekný dar:
cudzia škola, cudzia reč,
holá riť na tvár!

Dolores inferni

Ten váš cintorín
plný klamnej pretvácky,
miesto zlata cín.

Trúchlohra

Môj Bože milý!
V mútnych búrkach tí naši
seba stratili.

K osemdesiatym narodeninám

Povedali o Slovenskom svetovom kalendári

Ján Varšo,
predseda ÚSZZ

Milí krajanovia, rodáci a priatelia!

Svetový kalendár Slovákov vstupuje do svojho druhého ročníka. Verím, že postupne prenikne do povedomia krajských obcí po celom svete a prispeje tiež k informovaniu domorodej verejnosti o rôznorodosti, rozmanitosti a košatosti aktivít krajských spolkov, združení a inštitúcií v domovských štátoch i v materskom Slovensku. Zásadným poslaním kalendára je prispievať k posilňovaniu národného povedomia a súdržnosti Slovákov i priateľov Slovenska v zahraničí. V tomto smere sa stáva propagátorom invenčných počínov krajanov v dnešnom globalizovanom svete, ďalej príbehov spolupatričnosti v oblasti svetskej i duchovnej kultúry a zvykov i tradícií v rámci vzdelávania, kultúry, vydateľskej činnosti i médií. Budem rád, keď kalendár, ktorý budeme tvoriť pre nás, sa stane náš a zachytí náš zemepisne a žánrovo bohatý krajský život v širom svete a poskytne aj podnety na jeho spestrovanie.

Každý z nás, kto pôsobí v multietnickom prostredí, sa svojím postojom, životom a prácou podieľa na budovaní vzťahu k slovenskému ná-

Ján Varšo

rodu a Slovensku. Teší ma, že naši Slováci hrdó prezentujú svoju otčinu vo svete a lojálne obohacujú prostredie v domovskej krajine. Široko spektrálne krajauské aktivity na Dolnej zemi, v západnej Európe i v zámorí napriek ich osobitnostiam, majú spoločného menovateľa, ktorým je človek – Slovenka, Slovák, priateľ Slovenska. Za každým krajauským podujatím je ne/napísaný príbeh hrdinu, ktorý v tej alebo onej forme a podobe prezentuje slovenskosť. Rodina každodenne, učiteľ v slovenskej škole a vo vzdelávacom centre, farár v kostole, folklorista alebo iný umelec pred divákmi, spisovateľ a novinár písmom a slovom. Organizátor, účinkujúci alebo niekedy „len“ prostý účastník svojím dielom prispieva k rozosievaniu slovenského mena a značky vo svojom okolí. Slováci v zahraniční tým aj prispievajú k propagovaniu slovenských tradícií a zvykov našich predkov.

Zďaleka nie vždy a nie všetky aktivity Slovákov zo zahraničia sú podchytené v domovských krajinách alebo na území materského Slovenska, a predsa – verejne známe alebo anonymnejšie prejavy slovenskosti – patria do spoločného slovenského kultúrneho bohatstva, na ktoré sme všetci svorne hrdí. Verím, že toto čítanie príbehov z presídleneckých alebo vystařhováleckých skupín – ponukou diverzity prejavov zachovávanía slovenčiny, kultúrneho dedičstva, tradícií a obyčají – si nájde cestu k našim rodinným krbom a srdciam. Výsledky snaženia krajanov si to žiadajú a je na nás, ako v tejto preinformatizovanej civilizácii zmapujeme krajauský dnešok a v konzistentnej a štruktúrovanej podobe ho odovzdáme ďalším generáciám.

Chcem zároveň využiť túto príležitosť, aby som opäť poďakoval všetkým našim krajanom vo svete, či už sú v postavení organizátorov aktivít, ich priamymi aktérmi alebo účastníkmi, za to, čo v priebehu uplynulých rokov na poli slovenskosti vykonali. Slovenská republika a Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí budú v rámci svojej pôsobnosti a možností pokračovať v podporovaní kultivovania spoločného úsilia na poli posilňovania spolupatričnosti a svornosti Slovákov v jednotlivých krajinách a tiež po celom svete.

V roku 2018 želám našim rodákóm, krajanóm a priateľóm Slovenska veľa zdravia, osobnej i rodinnej pohody, pracovné úspechy a neuhasínajúci elán i energiu do krajauských aktivít.

Ľubomír Feldek

Keď si pomyslím slovo na „kalendár“, hneď sa mi vynoria v hlave aj slová „cesta okolo slnka“.

Tak sa totiž volá moja báseň o kalendári.

Je v nej veľa metafor, ktoré sa dajú použiť,
aj keď pritom myslíme na Valentíkov Slovenský svetový kalendár.

Veď to Slováci sa v tom jeho kalendári tak smelo vykláňajú do nekonečna – aj keď srdcom pritom vždy a všade ostávajú Slovákmi.

A ak sa nejaké dievčatá uzrú v slnku ako v zrkadle „krásne zlaté“ – nuž ktoré sú najzlatejšie? Zlaté Slovenky!

Či už sú to zlaté Slovenky zo Starej Turej alebo Nového Sadu.

Či už sú pozlátené očami mládencov z Kováčovej alebo z Kovačice.

Posielam Vám tú báseň – a verím,
že ďalšie metafory, ktorými si budete
môcť prízdobiť ten Valentíkov kalen-
dár, si v nej nájdete sami.

Cesta okolo slnka

1 Spravím s vami let okolo Slnka!
Po roku zas vrátíme sa sem.
More – vesmír okolo nás žblnká.
Na bok lode píšem meno ZEM.
2 Prvá fáza nášho letu:

JANUÁR.

Lodná trúba
reve ako jaguár:

Ľubomír Feldek

– Ďaleko je ešte naša konečná.
Nevykláňajte sa do nekonečna!
Dnes vydávam nové kalendáre.
Ráďte deťom odovzdať tie staré!
3 Krátky oddych.

FEBRUÁR.

Najbližší cieľ cesty:

jar.

Na rozlúčku – pomník zime.
Snehuliaka postavíme
v tomto mieste vesmíru.
A už nás to ďalej láka.
Vesmírneho snehuliaka
ešte vidieť z Pamíru.

4 MAREC.

V tejto fáze letu
podávame omeletu
z prvých fialiek.
Pochúťka i liek.

5 APRÍL.

Chvíľu slnko pekne svieti,
chvíľu leje.
Sťažujú sa dospelí aj deti,
že počasie zlé je.
Zlé je, zlé je –
to sa ľahko riekne.
Nemôžeme stále míňať
len to pekné.
Keď raz máme dažde so sebou,
treba rátať aj s ich spotrebou.

6 Je MÁJ.

Máme lodný majáles.
Zdobte lístím
lodný háj a les!

Uvoľňujem podľa plánu
zo železnej zásoby
liter vône orgovánu
na nos každej osoby.
A tiež ďalší prídel:
na každé dve lopatky
jeden pocit krídel.

7 JÚN.

Loď sa nám kníše.
Ť ž o s m p š
a k a i í e!
Dal som totiž príkaz
pootriasť lodné čerešne.
Zdravotnícky výkaz:
Morskú chorobu sme zvládli úspešne.

8 JÚL.

Slnko sa lekne ako zrkadlo.
Dievčatám hneď zrkadliť sa napadlo.
Uzreli sa v slnku krásne zlaté.
– Postojme tu! –
zaprosili zištné.
Ja:
– Nedá sa.
Po časovej strate
musel by som skrátiť dĺžku trate
a august by trval len tri týždne.

9 AUGUST.

Dávam povolenie
vypíť more citrusu.
A zvem každé pokolenie
do lodného cirkusu.
Vystrája tam august August.
Čo?
Nuž koniny.

Je rád,
že má celý mesiac meniny.

10 Je SEPTEMBER.

Zbohom letu!
Vtákom
počas nášho letu
začalo byť zima.
Zavolali si ma.
Že ich mnoho maródi,
že im hrozí záhuba,
že im patrí na lodi
najteplejšia paluba.
Vravím:
– Prosím,
pobaľte si kufríky,
presuňte sa
na palubu Afriky!

11 V OKTÓBRI.

nám hrozí zánik jachty.
Horí lístie.
Horia naše plachty.
Hej, hasiči!
Podťe hasiť požiar!
Zachraňujte buk!
Veď je to stožiar!

12 V NOVEMBRI.

už zmrzlina je bezplatne.
Čo sa deje v lodnom kine na plátne?
Trasú sa tam hviezdy-nahotinky.
Je načase obliecť každej bundu.
Čo nám vraví pohľad na hodinky?
Zima o sekundu.

13 DECEMBER.

Už podchvíľou sú sviatky.
Volá domov.
Vraciame sa spiatky.
Koľko husích pierok vetrom letí?
Podľme nimi máme masť plech!
Že to nie sú pierka?
Správne, deti.
Lodný kuchár začal šľahať sneh.

14 Koniec cesty.

Bude druhá.
Žiadny strach!
Najprv mi však odovzdajte pušný prach!
Rozhodíte moju dobrú ZEM –
kto vám potom vstupné povracia?
A ako vás všetkých odveziem
na záchrannom člne mesiaca?

Jaroslav Rezník
Jaroslav Rezník
Jaroslav Rezník

Slovenský svetový kalendár na rok 2017 bol pre mňa jedným z najpríjemnejších prekvapení na vlašajšom knižnom veľtrhu Bibliotéka v Bratislave. Hoci v danej problematike nie som celkom laik, veď som kedysi viac rokov pracoval v Matici slovenskej v Martine, aj tak som žasol, kde všade nás – Slovákov – roztrúsil vietor života. Prakticky po celom svete a všade sme sa ujali ako zdravé ľudské semeno. Na druhej strane som pocítil aj troška trpkosti na jazyku, keď som si uvedomil, že mnohých našich krajanov do sveta vyhнали aj sociálne alebo politické príčiny. Kalendár sa nesie v znamení sloganu *Lepšie poznajúc seba, ľahšie sa zachováme*. Čo keby ste ho v blízkej budúcnosti troška inovovali na: *Lepšie poznajúc seba, ľahšie sa presadíme*.

*Mgr. Jaroslav Rezník,
spisovateľ, čestný predseda Spolku slovenských spisovateľov*

Rezníkovci: (zľava) Mgr. Jaroslav Rezník, spisovateľ, PhDr. Jaroslav Rezník, generálny riaditeľ RTVS a Jaroslav Rezník, žiak 5. ročníka základnej školy

---

Som rád, že na Knižnom veľtrhu Bibliotéka 2016 v Bratislave som sa mohol zoznámiť a osobne spoznať s viacerými slovenskými krajanmi, medzi nimi aj s Vladimírom Valentíkom z Báčskeho Petrovca. Stalo sa tak prostredníctvom pozoruhodnej publikácie – *Slovenského svetového kalendára 2017*, ktorý venoval Tlačovej agentúre Slovenskej republiky (TASR). Keď som sa po návrate na pracovisko bližšie zoznámil s jej obsahom, bolo mi jasné, že máme statočnú slovenskú povinnosť upozorniť na tento kultúrny akt aj širšiu slovenskú verejnosť. Stalo sa. Viaceré médiá potom postupne prevzali túto našu agentúrnu informáciu. Ako Slovák som rád, že dynamická krv a vynaliezavosť našich krajanov vo svete nám prináša kultúrne úspechy i materiálne pôžitky. A často nám otvára aj také dvere vo svete, na ktoré občas váhame zaklopať. Ako dlhoročný generálny riaditeľ tlačovej agentúry a v súčasnosti generálny riaditeľ Rozhlasu a televízie Slovenska (RTVS) viem to posúdiť. Prajem Vám, aby sa Slovenský svetový kalendár 2018 vydaryl obsahovo i graficky tak dobre, ako tento.

*PhDr. Jaroslav Rezník,
generálny riaditeľ RTVS*

Ak je to ten ujo, čo nás odfotil na knižnom veľtrhu, tak ho nechávam srdečne pozdravovať. A odkazujem mu, že tá fotografia je veľmi vydarená. Môj dedko, či vlastne starý otec, lebo slovo dedko nemá veľmi rád, ju má pekne v rámičku položenú na nočnom stolíku. A babka Mária – tej slovo babka neprekáža, keď ráno vstane, pozrie sa na tú fotku, usmeje sa a povie: „Aha, moji traja Jarkovia sú už hore! Ako to, že ma vždy predbehnú?“ A ak tá fotografia vyjde v budúcom kalendári, rád ju ukážem spolužiakom a možno aj pani učiteľke.

*Jarko Rezník,
10-ročný žiak 5. ročníka Základnej školy v Bratislave na Pekníkovej ulici,
syn a vnuk predchádzajúcich*

Dalimír Hajko

Fascinuje ma už aj názov tohto kalendára, ktorý je svetový a zároveň slovenský. Symbolizuje pre mňa syntézu faktov a pocitov vyplývajúcich zo spolupatričnosti príslušníkov slovenského národa rozosiateho po celom svete. Kalendár zachytáva ľudí v konkrétnom čase, stmeluje ich aj napriek odlišnému miestu a prostrediu, v ktorom žijeme. Veď čo nás spája, ak nie čas? Priestor nás môže rozdeľovať, ale čas, ten plyní v každom priestore rovnako, prekračuje vzdialenosti. Preto si vážme kalendár, z ktorého sa dozvedáme o ľuďoch síce vzdialených, ale žijúcich

v myšlienkach s nami rovnaký dejinný čas. Nie ten abstraktný, v ktorom sa nič nedeje, ale ten čas našej každodennosti, ktorý je odrazom reálnych procesov a reálnych problémov v danej oblasti života. Je odrazom našich starostí, bolesti, ale aj radosti a šťastia, ktoré prináša spolupatričnosť. A túto realitu spolupatričnosti dokáže priblížiť práve kalendár, ktorý je malým dielkom s veľkým poslanstvom: cítiť ho človečinou, vnímame ho cez vzácnych ľudí, ktorých v ňom spoznávame prostredníctvom redakčných spolupracovníkov z celého sveta. Dozvedáme sa tak o podrobnostiach, ktoré skladajú mozaiku roztrúseného, ale silného a schopného národa. Slovenské slovo sa tak skonkréťňuje naprieč vzdialeným kontinentom. Takýto kalendár nedelí čas do týždňov a mesiacov: minulosť a budúcnosť sa v ňom stretáva v zrkadle prítomnosti.

Dalimír Hajko

Jaroslav Čukan

Slovenský svetový kalendár na rok 2017 ako úvodný ročník nového periodika vznikol s cieľom plniť národnouvedomovacie, etnointegrujúce, no tiež reprezentatívne aj informatívne funkcie a ciele. Zhmotnenie zámerov zakladateľa a šéfredaktora znamená postavenie základov, na ktorých možno budovať novú stavbu. Všetko nové býva hodnotené z najrôznejších hľadísk. Isté je, že čas ukáže objektívny prínos a prinesie aj nutnosť menších, či zásadnejších koncepčných úprav. Dvere sú pootvorené a môžeme len tušiť, čo sa za nimi skrýva. Čo očakávame okrem rozšírenia svojho poznania o slovenskom svete, kontaktov, prehľbovania vedomia slovenskej etnickej príslušnosti a budovania spolupatričnosti a vzájomnosti?

– Inšpiráciu do ďalšej práce. Čo všetko sa dá a ako. Čo by sme v našich podmienkach mohli robiť, ale nás to nenapadlo. Čím by som mohol prispieť ja osobne, potvrdiť tak svoju identitu a objaviť spôsob vlastnej sebarealizácie.

– Dôkazy o tom, čo nás spája, a zároveň o bohatstve našej rôznorodosti. V každom štáte na svete sú k slovenskému krajaenskému životu, k slovenskému jazyku a k činnosti na slovenskom etnickom princípe iné možnosti. Každé geografické, politické, ekonomické, konfesijné, sociálne a kultúrne prostredie poskytuje špecifické podmienky, všade je iný počet a kvalita ľudských zdrojov v rámci slovenského spoločenstva, kultúrna infraštruktúra, stupeň vedomia etnickej príslušnosti a postupne sa tam zákonite vyprofilovali odlišné kultúrne aktivity a produkty. Každá slovenská enkláva, nehovoriac o diaspóre, objektívne nemôže mať folklórny súbor s tanečníkmi, spevákmi a ľudovou hudbou, spolok žien aj spevokol, ochotníckych divadelníkov, inštitúcií maliarov, básnikov aj recitátorov, lebo všade na to nie sú podmien-

Jaroslav Čukan

ky. Môžeme porovnávať, no zohľadňovať konkrétnu situáciu v celom komplexe možností. Vážiť si úsilie, ale vyhýbať sa hodnoteniu na lepších a horších, silnejších a slabších. Prezentať, no nie za každú cenu kategorizovať, súťažiť a oslabovať motiváciu tých, ktorí pracujú v horších podmienkach, no statočne a s láskou.

– Šírenie lásky. Je nás relatívne málo, ale sme rozdrobení, nechápeme sa, nechceme si rozumieť, sami sa oslabujeme a škodíme si.

Takéto sú moje úvahy v čase, keď s radosťou beriem do rúk *Slovenský svetový kalendár 2018*. Želám mu všetko najlepšie ako vkusnej samostatnej knižočke a zároveň aj ako stupienku formovania novej slovenskej tradície.

Zuzana Drugová

Jozef Gregor Tajovský v roku 1904 napísal: „Kníhkupecko-nakladateľský spolok chystá v martinskej tlačiarňi *Veľký národný kalendár na rok 1904...* Kalendár nebude ani tak hospodársky, ani remeselnícky alebo spolkový, ako čisto *národný*, aby budil ospalého Slováka k národnému povedomiu, učiac ho: nepúšťať sa Boha, milovať svoju materinskú reč, neponechávať kroj, starootcovské pekné obyčaje a zvyky. Ďalej budú v národnom kalendári veľmi poučné články z minulosti Slovákov: ako žili voľakedy doma, čo robili, akú úlohu hrali Slováci v politike, vo vojnách...”

Zuzana Drugová

Ak zauvažujeme po viac ako 100 rokoch: pre krajské prostredie má národný kalendár veľmi podobnú funkciu aj dnes. Už v „prvotine“ na rok 2017 autori zaradili články a informácie s veľmi podobným zameraním – ale v novej, modernej, súčasnej forme, ktorá má veľkú šancu osloviť nielen tie staršie generácie, ktoré si národné kalendáre pamätajú zo svojej mladosti, či ich čítajú doposiaľ vo svojich domácnostiach – ale aj tie mladšie generácie, ktoré už po tlačenej verzii siahajú predsa len menej často.

Aj v súčasnosti sú v krajskom prostredí živé témy, ktoré spomínal tajovský rodák: nepúšťať sa Boha – v mnohých krajinách sú práve cirkevné organizácie významnými uchovávateľmi slovenskosti. Milovať svoju materinskú reč: to je stále najdôležitejšia podstata, ktorá je motivátorom činnosti všetkých krajských spolkov a inštitúcií vo svete. Neponechávať kroj a obyčaje: síce v prostredí rôznych krajských spolkov a súborov, ale prvky slovenského ľudového odevu, folklóru a tradícií sú vždy prítomné. A akú úlohu hrajú Slováci vo svete? Príspevky Slovenského svetového kalendára 2017 významné osobnosti slovenského života nielen predstavujú – ale mnohí ich aj popisujú.

Nech sa na túto problematiku pozriem z akéhokoľvek uhla, vždy sa dostanem ku konštatovaniu: Slovenský svetový kalendár v krajanskom prostredí chýbal a preto je dôležité, že je tu. Plní významnú úlohu vzájomného informovania medzi komunitami, čím prispieva k vzájomnému pochopeniu Slovákov žijúcich v rôznych krajinách. Z rôznorodosti podmienok v jednotlivých krajinách logicky vyplývajú rôzne potreby Slovákov tam žijúcich – a jedine ich vzájomné poznanie môže prispieť k pochopeniu Slovákov žijúcich v zahraničí navzájom – aj k pochopeniu ich potrieb doma na Slovensku. Želám Slovenskému svetovému kalendáru veľa úspechov, aby sme k tomuto všeobecne vzájomnému pochopeniu dospeli čím skôr.

Mojmir Benža

Keď som svojho času zachytil informáciu, či skôr informačný šum, že sa chystá vydanie Svetového slovenského kalendára, nevenoval som tomu zvlášť veľkú pozornosť. Pomyslel som si – zasa jeden dobrý nápad, ktorý sa nedotiahne do konca. O to väčšiu radosť som mal, keď som koncom roku 2016 držal v rukách jeden z jeho výtlačkov. Mal pekný vzhľad, ale mňa viac zaujímal jeho obsah. Bol som veľmi zvedavý, s akým obsahom kalendár prichádza. A obsah bol viac ako zaujímavý. Priniesol pestrú paletu informácií o Slovákoch z takmer celého sveta.

Mojmir Benža

Možno si niekto položí otázku: – je v dobe internetu a globálnych sociálnych sietí potreba vydávať takúto publikáciu? Moja odpoveď je jednoznačná: – Má to význam! V prvom rade, veľa informácií z internetu veľmi často končí po stlačení klávesy delete vo virtuálnom odpadkovom koši a tým sa nenávratne stratí. Nevieť, či vôbec existuje jedno veľké úložisko informácií o Slovákoch v zahraničí, ktoré by bolo verejne dostupné. Tlačená publikácia takmer naveky zostáva, možno sa ku nej takmer neobmedzene vrátiť, hoci aj jej fyzickú existenciu ohrozuje kvalita papiera, tlače i ovzdušia.

Existuje podľa mňa ešte jeden dôvod, pre ktorý má význam vydávať takúto publikáciu. Pomáha to uchovávať jazyk, náš slovenský jazyk a navyše v kultivovanej podobe. Nielen v generáciách, ktoré sa narodili pred niekoľkými storočiami už v zahraničí, ale aj v prostredí tých, ktorí do zahraničia odišli či odchádzajú len v posledných rokoch. Slovákom by sa mal so Slovákom na celom svete dorozumieť najmä prostredníctvom slovenského jazyka.

Úprimne, z celého srdca, želám redakcii kalendára vytrvalosť v ich úsilí a také spoločenské i finančné podmienky, aby vydávanie kalendára bola pre nich radosť a potešenie. Aby ešte ich detné deti vždy, keď budú niekedy v ďalekej budúcnosti držať v rukách *Slovenský svetový kalendár* na aktuálny rok, si povedali: – Bolo to veľmi dobré rozhodnutie našich predkov.

Gustáv Murín

S našimi krajanmi som sa na svojich literárnych cestách stretol v Českej republike, Chorvátsku, Kanade, Maďarsku, Nórsku, Poľsku, Srbsku a Švédsku.

Bolo to povznášajúce, ale naozaj nezabudnuteľné boli moje viacnásobné stretnutia s kolegami literátmi vo Vojvodine.

A v chorvátskom Iloku kvôli našej literárnej prezentácii aj zabíjačku urobili!

Niekedy mám pocit, že treba ísť pozrieť krajanov vo svete, aby si človek spomenul, akí sme bývali na Slovensku pohostinní!

Čitateľov Slovenského svetového kalendára zdraví Gustáv Murín

Gustáv Murín

Martin Kasarda

Ani tie najväčšie revolúcie nemenia pohyb nebeských telies. Chceli sme sa stať pánmi sveta, ale ten sa zodpovedá zákonom, ktoré človek nevymyslel, len lopotne a nepresne zaklial do jazyka.

Môžeme mať rebrík dátumov a kalendárov, ten nám pomáha v márnivosti každodenných stereotypov. Ale čas sa aj tak neobzrie, každý deň je o jeden deň menej. A z toho, čo bude, sa stane nostalgická spomienka.

Možno preto potrebujeme vedieť, že zasa raz rozkvitnú stromy, zarodia polia, z hrozna bude víno a sneh, hádam, aj tento rok len dočasne posype krajinu. Aby sme sa nebáli večnosti, ktorá je vlastne nemenná. Užívajme si dni, tu a teraz. S pokojou, otvoreným srdcom a v pravde.

To najkrajšie a najlepšie sa deje, kým žijeme.

Martin Kasarda

Jozef Leikert

Rád si spomínam, ako som počas štúdia na vysokej škole býval na internáte a priatelil sa s krajanmi z bývalej Juhoslávie, Poľska, Rumunska a Maďarska.

Mojím najbližším kamarátom bol Juraj Bartoš z Vojvodiny, s ktorým som istý čas chodil do jedného ročníka na žurnalistike. Vždy, keď prišiel z domu (Hložian) domov (na Slovensko), priniesol nielen dobrý koňak, tradičnú klobásu a pre moju mamu vegetu, ale aj rôzne časopisy a knihy, ktoré vydávali vojvodinskí Slováci. Tešil som sa najmä na časopisy *Nový život*, *Vzlet*, *Hlas ľudu*, ale aj na *Ľudový kalendár*, ktorý sa dal čítať dlhšie. Vždy som sa z neho veľa dozvedel o krajanoch a keď som ho prečítal, zobral som ho domov rodičom.

Podobné kalendáre vydávali krajanovia v Poľsku, v Maďarsku, na Ukrajine, dokonca aj v ďalekej Amerike, Argentíne, Austrálii. Ale tie z ďalekého sveta sa mi nikdy nedostali do rúk. Po roku 2002 ma vždy potešil aj Martin Prebudila, keď mi priniesol Pazovský kalendár, na ktorý bol veľmi pyšný.

Ku kalendárom – najstaršiemu ľudovému čítaniu mám zvláštny vzťah. Moja stará mama, ku ktorej sme so sestrou chodievali na prázdniny a často aj na víkendy, mala vo veľkom prútenom kufri odložené staré Pútniky svätovojtežské, ale aj Tranovského evanjelické kalendáre. Sem-tam nám nejaký kalendár požičala, veď boli v ňom aj články pre deti, na ktorých som sa učil čítať. Starká kalendáre ochraňovala ako oko v hlave, pretože za hlbokého socializmu kresťanské kalendáre u nás takmer nevychádzali.

Aj preto som veľmi rád, že z podnetu môjho dobrého priateľa Vladimíra Valentíka začal vychádzať *Slovenský svetový kalendár*, ktorý priamo či nepriamo nadväzuje na tradíciu najstarších slovenských kalendárov. Pred rokom som na Bibliotéke v Bratislave dostal od Vlada *Slovenský svetový kalen-*

Jozef Leikert

dár a na etapy som si čítal o krajanoch a ich združeniach vo svete. Bolo to milé a poučné čítanie.

Podobný kalendár vychádza aj na rok 2018. Čo mu zaželať? Dobých autorov, pekné články a vďačných čitateľov. Je viac než potešiteľné, že naši krajanovia majú o čom písať a čím sa pochváliť. A my si radi prečítame, čo sa im podarilo, ale aj s čím zápasia a aké majú starosti.

Píšte o svojom živote čo najviac, milí krajanovia, sme na vás pyšní a máme vás radi. Slovensko vás potrebuje, ako vy potrebujete Slovensko.

Miroslav Kmeť

Prvý ročník *Slovenského svetového kalendára* – na obyčajný rok 2017 vyšiel len nedávno, v roku 2016. Jeho vydávanie považujem za vynikajúcu myšlienku, keďže na pôde takéhoto typu periodika sú sprostredkované informácie z rôznych slovenských komunít v rôznych krajinách, čo nepochybne vytvára pocit spolunáležitosti „roztratenej Slovače“. V tomto prípade z Argentíny, Austrálie, Cypru, Česka, Čiernej Hory, Francúzska, Chorvátska, Kanady, Maďarska, Malty, Nemecka, Poľska, Rumunska, Srbska, Švajčiarska, Švédska, Ukrajiny, USA, Veľkej Británie a, samozrejme, aj Slovenska. Kalendárová literatúra má u Slovákov dávnu tradíciu. Zvlášť v 19. a v prvej polovici 20. storočia plnila významné funkcie osobitne vo vidieckom prostredí. Dodnes si zachovala svoje čaro, o čom svedčí celý rad titulov na Slovensku aj v iných štátoch. Slovenský svetový kalendár vytvára priestor na vzájomné poznávanie Slovákov žijúcich v mnohých krajinách a ja mu želim veľa ďalších úspešných ročníkov a spokojných čitateľov či používateľov.

Miroslav Kmeť

Michal Babiak

V každom kalendári sa ukrývajú dve sily: odstredivá a dostredivá. Tá odstredivá je zameraná na makrokozmos, na sledovanie nebeských telies, na hviezdy, mesiace a kométy, tá dostredivá skúma mikrokozmos, je kronikou človekovho počínania na zemi. Aj *Slovenský Svetový kalendár* zaznamenáva pohyby oboch týchto síl: zapisuje našu činnosť, stopy nášho bytia na zemi, ale na strane druhej: zachytáva aj to jemné seizmické chvenie, ktoré cítiť hlboko pod povrchom – zachytáva to tiché spytovanie sa, aký je náš osud, nás Slovákov roztrúsených vo svete, roztrúsených ako hviezdy na nebi.

Pýtame sa v tomto kalendári na seba a vieme, že odpoveď je zapísaná kdesi medzi hviezdami. Žijeme na zemi, ale pozeráme sa na hviezdy, sme dolu, ale oči zdvíhame hore. Lebo vieme, že čo je hore, to je aj dolu. Prajem nášmu kalendáru, aby správne opísal, čo je dolu, aby následne vedel pochopiť, čo je hore.

Michal Babiak

Slováci vo svete

Slováci v Argentíne

Fabiana Datko

Eduardo E. Kabat

Slovenský argentínsky spolok v Berisse

Argentínske mesto Berisso sa nachádza 80 km južnejšie od hlavného mesta Buenos Aires na pobreží rieky Rio de la Plata. Pôsobí v ňom až 22 rôznych spolkov a medzi nimi aj Spolok argentínskych Slovákov.

Spolok argentínskych Slovákov mal v období 2016 – 2017 čulú a úspešnú činnosť. Svedčia o tom aktivity, ktoré sme vykonali, a početné podujatia, na

Spoločná fotografia so Slovenskou kráľovnou krásy (v strede)

Slovenský tanec na súťaži o Slovenskú kráľovnú

ktorých sme sa zúčastnili. V tomto príspevku sa posnažíme uviesť niektoré z nich.

Najprv sme si začali renovovať náš kultúrny stánok – spolkový dom, a to tak, že sme obnovili sanitárne inštalácie, zlepšilo sa elektrické vedenie, osvetlenie, dokončila oprava strechy a kúpili sa ventilátory.

Tiež sme sa snažili vykonať práce aj na administratívnom poli. Aktualizovali sme v úradoch údaje o spolku, aby sme boli oficiálne zaregistrovaní a máme nádej, že to pomôže samotnej organizácii, ale aj celej našej spoločnosti.

Čo sa týka kultúrnych aktivít, treba spomenúť, že sme si dali záležať aj na mediálnej prezentácii. Náš predseda Guillermo Kubanda mal interview v rozhlase 98.1 FM, kde porozprával o živote Slovákov v Argentíne. Vďaka Univerzite Komenského v Bratislave a spolupráci s pánom Miroslavom Barťošom, náš architekt Raul Cecho dostal štipendium na letnú školu slovenského jazyka a kultúry v júli 2016 v Bratislave.

Tanečný kolektív Slovenského spolku v Argentíne, ktorý vznikol pred tridsiatimi siedmimi rokmi, už desať rokov pôsobí pod vedením Analie Gabalcovej a Fabiany Datkovej. Spolok má dvadsaťpäť členov, spolu sú tu deti a mládež. Účinkovali sme na rôznych festivaloch.

Dňa 9. júla 2016 sme oslávili 200 rokov nezávislosti Argentíny a zaujímavé bolo to, že sme po slovensky zaspievali argentínsku hymnu.

Svojou návštevou nás poctili aj viacerí významní hostia. Najprv tu pobudol pán prezident SR Andrej Kiska a tiež predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Ján Varšo. Sprewádzali ich náš veľvyslanec Exc. Branislav Hitka

---

Argentínski Slováci na oslavách ku Dňu prisťahovalcov

a pán konzul Anton Jurkovič. Všetci návštevníci sa stretli s výborom spolku, ako aj so starostom mesta Dr. Jorgem Nedelom, ktorého sprevádzal celý kabinet.

Zájazdy našich členov tiež patria k činnosti nášho spolku. V októbri sme pobudli v Jazdarene v meste San Isidro na defilé národov, kde sa zúčastnili naše dievčatá vyobliekané do slovenských krojov. V novembri sme sa zúčastnili na oslave hlavného mesta Buenos Aires. Vzdali sme hold Slovensku a Česku tak, že sa predstavili naši tanečníci – deti a mládež a okrem toho mali sme aj svoj stánok, kde sme návštevníkom ponúkali chutné slovenské jedlá. O deň neskôr spolkový výbor spolu s krajanmi z provincie Chaca, Paraguaja, Brazílie, Chile a Kultúrnym spolkom v Buenos Aires boli privítaní na podujatí Stretnutie slovenskej a českej kultúry.

8. apríl bol pre nás veľký sviatok. Oslávili sme šesťdesiate výročie druhého založenia nášho spolku. Na oslavách boli prítomní pán konzul Jurkovič, pán Nedela, starosta obce, a približne dvadsať spolkov iných komunít. V tomto mesiaci sa konal druhý ročník podujatia *Týždeň slovenskej kultúry a identity*. Pri tejto príležitosti bola otvorená výstava slovenských drevených kostolíkov, ktorá mala veľkú odozvu. Slávnosť sa začala z iniciatívy nášho spolku a je našou významnou aktivitou.

Okrem toho treba povedať, že sa spolok zúčastňuje na rôznych aktivitách, kde sa snažíme predstaviť slovenskú kultúru, ale aj navzájom sa ako komunita

---

*Medzi národnostnými komunitami sa hrá futbalové majstrovstvo.
Slováci boli aj tohto roku najlepši.*

zblížiť a kamarátiť. Tak sme napr. prijali pozvanie na Provinciálnu slávnosť prisťahovalcov, kde sme ponúkali paprikáš, guláš s haluškami, koláče a závin. Nechýbajú u nás ani športové aktivity. Už piaty rok sa medzi komunitami hrajú futbalové majstrovstvá a naši mladí už po štvrtýkrát tu boli víťazi.

Naša komunita má možnosť aj učiť sa po slovensky. Výučbu má na starosti pán Guillermo Kubanda každý štvrtok.

Všetky tieto aktivity prispievajú Slovákom žijúcim v Argentíne k zachovávaniu a zosilňovaniu slovenskej identity, vytvárajú bližší vzťah medzi ľuďmi a prispievajú k prezentácii dobrého mena Slovenska a jeho kultúry.

Slovenské tanečnice na oslavách Sv. Martina, patróna mesta Buenos Aires

---

Slováci v Austrálii

Ján Kulík

Prví Slováci v Austrálii a prvý dolnozemský Slovák v Austrálii Ján Makovník (1912 – 1988)

Všetky väčšie, silnejšie etnické skupiny sa prehŕňajú v starých zoznamoch, hlavne v zozname osôb z tzv. Prvej flotily a snažia sa tam odhaliť svojho. Zatiaľ to vyšlo Grékom, Talianom, Židom, Rakúšanom, ba aj Čechom. Prvý Čech do Austrálie pricestoval ako trestanec Jeho Veličenstva kráľa V. Británie, už v roku 1830. Menoval sa Mark Blucher a pochádzal z Prahy.

Naši drotári a olejári sotva prenikli do Británie, kde mali výnimočnú šancu, aby ich zlapali ako zlodějov a exportovali do Austrálie. Viete si predstaviť tie ich zákony? Za najmenší prečin sa išlo do väzenia a za vyše 120

Pred Slovenským domom Ľ. Štúra v Lavertone – Melbourne

„hriechov“, ako napr. lovenie rýb v panskom rybníku, v panskom potoku, pytliactvo, ukradnutie panskej vreckovky... ba aj žemličky na tržnici... bol tu trest smrti, šibenice, čo sa z milosti súdov obyčajne menilo na 7-ročný trest, otroctvo v Austrálii. Keď ťa naložili do podpalubia lode, tu si sa hontľľal na vlnách svetových oceánov až 9 mesiacov. Vyložili ťa len v Botany Bay (pri Sydney) a pridelili nejakému pánovi, ako otrockú pracovnú silu, alebo si ťa vzala koruna, guvernér a išiel si robiť cesty, rúbať stromy, kamene a pod. Bývalý ministerský predseda Austrálie Kevin Rudd sa vystatuje faktom, že málo je takých, ako jeho pra-pradedo, ktorého exportovali až dvakrát.

Vyzerá, že dostal dobrého pána a že sa aj sám usiloval byť dobrý, nuž po siedmich rokoch dostal slobodu. Mal na výber: buď tu zostane, ako „rehabilitovaný“, vtedy ich tu volali „emancipovaní“, zoženie si nejakú platenú prácu, požiadala o prídela pôdy atď., alebo sa vráti do Anglicka. Rozhodol sa na cestu domov. Zlý poťah. Veľké sklamanie. V Anglicku našiel ešte väčšiu biedu ako skorej, všade len hladná chudoba... no proste bordel. Peniaze na cestu späť do Austrálie nemal, ale sa vynášiel. Nejakému pánovi ukradol vreckovku, zlapali ho a už zase bol v base, na lodi... a zase si musel odrobiť 7 rokov. Keď získal slobodu, už na Anglicko ani nepomyslel. Začal sa tu „stavať na nohy“, založil si rodinu, vystaval nejakú chatrč, zohnal zopár oviec, kráv... Ved' v tom čase, kto mal trochu vôle, šikovnosti a pod. rýchlo sa zmohol, takže z prvých

Na zábave v spolku Ľ. Štúra – Melbourne

---

trestancov sa stávajú obchodníci, majitelia lodí, pivovarov, reštaurácií, manufaktúr atď. Z dnešného počtu 22 miliónov obyvateľov niečo vyše jedného milióna v rodokmeni má „trestanca“. Chytráka, čo pánovi „ukradol“ rybu z potoka, nejakú žemličku na tržnici, zajaca v panskom lese... V tom čase Rusi vyvážali svojich trestancov na Sibír a Británia, po strate amerických kolónií, vyvážala ich do Austrálie.

Teda medzi zlodejmi, trestancami sme neboli a sotva by niekto bol medzi vojakmi, strážcami trestancov, alebo tzv. slobodnými prisťahovalcami. Naša chudoba sa ešte vždy pohybovala smerom na Dolnú zem. Tu sme si zakladali osady... ale polovicou 19. storočia už boli jednotlivci, čo mali namierené do Ameriky.

Z čias pred tzv. „Zlatou horúčkou“ už je ľahšie vyhľadať si nejakého príslušníka vlastnej etnickej skupiny a „etnické dejiny sa hemžia „významnými“ osobnosťami.

Nemci majú svojich evanjelických vystáhalcov, i keď sú to väčšinou Lužickí Srbi, ktorí sa najskôr usádzajú v Južnej Austrálii a odtiaľ sa posúvajú do Viktórie, N. S. W. a Queenslandu.

Maďari zase tu majú svojich z „meruôsmych“ rokov, ako boli Ernest Levínyi, Caesar Mednyanszky, Július Rochlitz a iní.

Česi majú svojho Lhotského a ďalších, Poliaci Strzeleckého atď. Skoro všetkých týchto, ako svojich, spomínajú aj Rakúšania. Všetko to proste zaváňa slovenskosťou. Zase sa stretávame s menom Lhotského, ale aj s Josefom Selleny, Hans von Lipa, Johan Zelebor, až sa nezabúda ani na nedávneho premiéra štátu

Časť cirkevného zboru po službách Božích v kostole, pred „novou“ farou

---

N. S. W. Nick Greinera, ktorý po matke je i Poloslovák. V zozname im však chýba Sir. Gustav Nosál a ďalší, akože krajanovia narodení vo Viedni alebo v Maďarsku.

Ak by sme aj my, ale bez historického dôkazu, chceli tu mať niekoho, mohli by sme si odskočiť do čias skôr objavenej Austrálie a tvrdiť, že Andrej Jelík, dolnozemský Slovák z Baje a Apatínu, na ceste do Batávie (Indonézia) určite videl brehy západnej Austrálie. Ak nie na ceste do Batávie, tak potom možno pri svojich misijných cestách súostrovím, alebo pri útekoch od ľudozrútov. Môžeme si pustiť fantáziu do milej vôle, lebo nikde nepíše, ani že videl, a ani že nevidel brehy Austrálie.

Keď Košútova revolúcia stroskotala, ne jeden akože Maďar sa našiel vo vyhnanstve a vlny morí mnohých vyhadzovali na brehy ďalekých krajín. Určite medzi nimi boli aj niektorí pôvodom Slováci. O tom svedčia ich priezviská.

Prvý Slovák v Austrálii bol vraj jezuitský kňaz, istýsi Jakub Longa, ktorý bol sem vyslaný v roku 1888, ale tu dlho nepobudol.

V roku 1910 na ceste do francúzskej kolónie Tahiti sa tu stavil aj Dr. M. R. Štefánik.

V roku 1928 nemecký parník Köln priváža aj prvú väčšiu skupinu Slovákov, hlavne Oravcov, Liptákov, Spišiakov... Dospolu tam bolo 160 ľudí. Chudáci, vybrali sa na zárobky. V čase môjho príchodu ešte ich zopár žilo. Pamätám sa hlavne na pána Yurittu.

V tom čase Amerika už ohraničovala počet prisťahovalcov a keďže niekto na Slovensku údajne dostal list z Austrálie, že sa tu dobre zarába, vydali sa Horniaci do sveta. Kým loď zakotvila v Melbourne, ani sa dobre nepozobzerali a už tu bola veľká svetová kríza a s ňou, ako všade vo svete, prišla aj bieda.

Koľko tých Slovákov bolo na tej lodi, ani nie je dôležité. Dôležitejší nám je údaj „...niekto písal domov...“ Kto to bol? Kedy a prečo sem pricestoval?

Tesne pred 2. sv. vojnou tu žilo (Pozor! Mali iba povolenie tu žiť, ale nemali občianstvo – nemohli ho získať.) asi 300 – 350 Slovákov. Po vojne, v rozmedzí rokov 1948 – 1955 už tu bolo asi 2500 – 3000 Slovákov.

Päťdesiate roky už zaznamenávajú aj príchod prvých Slovákov z vtedajšej Juhoslávie, čo zase kulminuje v prvých rokoch siedmej dekády. V rokoch občianskej vojny v Juhoslávii sem prišlo len niekoľko desiatok rodín. Nešlo tu o nezáujem Slovákov zo Srbska emigrovať, lež skôr tu bola neochota úradov prijať ich.

Po celý čas sem prichádzal aj určitý počet rodín zo Slavónska (Chorvátsko), ale pre neznalosť materčiny, iný náhľad na udalosti atď. nejaký kontakt s nimi nemáme. Oni sa už viacej cítia byť Chorvátmi ako Slovákmí, nuž gravi-

---

tujú aj k chorváckym združeniam. Aj ich je hodne. Stretávame sa s nimi na pracoviskách a pod.

Presný počet nás z Vojvodiny sa nedá určiť. Skorej len odhadnúť. Sú a budú tu trvalé pamiatky aj na nás. Je tu budova Slovenského spolku Ľudovíta Štúra, je tu slovenské evanjelické stredisko (kostol, cirkevná hala, dve fary...), slovenské cirkevné stredisko baptistickej cirkvi a aj modlitebňa duchovnej cirkvi, ktoré už nie sú vyložene slovenské, ale „internacionálne“, i keď ich stavali prevažne Slováci.

Austrália počas 2. sv. vojny uvidela, že je slabučká. V. Británia mala svoje starosti a na obranu svojich kolónií nemala ani sily a ani možnosti. Japonci dobyli Singapur, Indonéziu, Filipíny, vylodnili sa na Papua a Novú Guineu, ponorkami doplávali do Sydney, tu si trochu postrieľali, bombardovali Darwin, ba celý sever Austrálie, a hrozilo, že bude aj invázia. Vláda bola na to pripravená. Ľudia, kravy, ovce... zo severu krajiny sa posúvali na juh. Určila sa čiara tzv. Brisbanská, pokiaľ sa pustí Japoncov. Na obranu celej krajiny ľudský potenciál nestačil. Nič, krajina sa musí rýchlo zaľudniť, lebo „materská krajina“ (Británia) nie je spoľahlivá. Musí sa zaľudniť, alebo opustiť. „Populate, or perish“ bolo počuť čoraz hlasnejšie.

Keďže Austrália vždy pevne stála na pozícii „bielej“ politiky a európske utečenecké tábory boli plné „vhodných imigrantov“, aj oni sa obrátili v túto

*Slov. ev. a. v. kostol – Melbourne – Laverton, z pravej strany „stará“ fara,
z ľavej práve dokončujeme spoločenskú halu*

---

stranu, lenže tí utečenci sa skorej rozhodovali pre USA a Kanadu ako Austráliu. Veľmi pozorne sa selektovalo pre prvú skupinu prisťahovalcov z krajín Európy. Museli to byť plavovlasí, pomerne vzdelaní... a siahlo sa po utečencoch z krajín Pobaltia. Začalo sa aj s kampaňou presvedčania tunajšieho obyvateľstva, že tu ide o pravých Árijcov, Baltov a pod., lenže v tých táboroch boli väčšinou dovčerajší nacisti, vojnoví zločinci, ľudia s krvavou minulosťou. To sa, pravda, premíchalo, lebo už začala „chladná vojna“ a oni boli „vhodní“ na využitie proti komunistom.

*Ján Makovník so synmi Jankom
a Vladkom – v čase príchodu do Austrálie*

Ani títo nemali veľký záujem o Austráliu, takže v neskorších transportoch bolo čoraz viac ľudí s hnedovlasými, s olivovou pokožkou a pod. Predsa v tých táboroch sa rýchlo rozniesol chýr, že v tej krajine na konci sveta život nie je najskvelejší. Hneď po vylodení prevádzali ich do bývalých vojenských táborov, kde oddelili mužov od žien a domáci neskúsený personál nakladal s nimi ako s hlupákmi. Bez ohľadu na vzdelanosť, znalosť angličtiny atď. Muži, ako podľa nejakého rovnostárstva získali profesiu *robotník* a ženy – *domáca slúžka*. Teraz ich začali rozosievať po celej krajine. Áno, štát im ručil zamestnanie. Až na dva roky. Ved' všetci aj podpísali taký formulár a boli nadšení, že ich v Austrálii čaká aj zaručená práca. Skutočnosť však bola iná. Museli dva roky otrocky pracovať tam, kam ich poslali. Robili ako drevorubači, v kameňolomoch, na výstavbe tratí, na výstavbe vodných priehrad, nádrží atď.

Ján Makovník, petrovský rodák, kysáčsky zať, bol asi prvý slovenský povojnový prisťahovec z Vojvodiny. Nie, ani on to nemal namierené do Austrálie, len osud ho sem priviedol.

Hneď po 2. sv. vojne, ako každý slušný Slovák, aj on sa v rámci akcie „Mať volá“ presídlil na Slovensko, lenže i keď „Mať volala, macocha neprijala“. Tak sa vtedy hovorilo. Aj jeho zastihol osud väčšiny Slovákov z Juhoslávie. Neboľo kam, nuž bežal zo Slovenska domov, do Juhoslávie. Nepozdávala sa mu perspektíva oddychovne v Ilave, alebo v Leopoldove, či rekreácia v Jachymove.

Po návrate do Petrovca, Kysáča, teraz už ako cudzinec (zasa), lebo pri odchode na Slovensko, stratil juhoslovanské občianstvo, nuž ako príslušník

---

národnostnej menšiny, ľahko získal povolenie na vycestovanie z krajiny. Veď národnostnú menšinu nikto nepotrebuje. Vydal sa do sveta. On a jeho dvaja synovia. Dostali sa na „Slobodné územie Terstu“. Tu v tábore si podali žiadosť na vystahovanie sa do Ameriky, eventuálne do Kanady a čakali, vyčkávali, až sa to začalo hraničiť so zúfalstvom. V tábore sa dopyčul aj o možnosti cestovania do Austrálie. Podali si žiadosť aj oni. Počas niekoľkých týždňov už sa aj kolísali na vlnách svetových morí a oceánov.

10. februára, v roku 1953, s ešte nie celkom dospelými synmi, vylodil sa v Melbourne a tu vlastne aj zotrval do konca života. Aj jeho synovia.

Melbourne im vtedy bolo len miesto vylodenia. Odtiaľ ich previezli na „zaručené pracovisko“, kde museli pobudnúť, odpracovať si dva roky. Rúbali eukalyptové lesy, oberali eukalyptové listy, z ktorých sa destiloval olej, a snívali, dúfali, tešili sa.

Po dvoch rokoch zase boli v Melbourne a skúšali šťastie na „nezaručených“, ale platenejších prácach a za prvé ušetrené peniažky si kúpili aj dom. Vlastne mali na závdavok a zvyšok im poskytla banka. Áno prvoradá bola strecha nad hlavou, aby sa po rokoch pri stole našla celá rodina. Aby si priviedol sem aj manželku a dcéru, ktoré zostali v starom kraji. Po štyroch rokoch prišiel aj ten deň.

*Niekd v tom istom čase, ale cez úrad v Londýne, prichádza sem aj ďalší Kysáčan, istýsi Ďurovka, ktorý sa osadil v Sydney. Asi nezanechal žiadne potomstvo. O ňom nemáme žiadne údaje.

Mária Makovníková ako 13 ročná. Fotografia pri rozlúčke s najbližšou rodinou v Kysáči.

V tom čase bol Melbourne „najeurópskejší“ mestom v Austrálii. Tým je aj dnes, ba celá Viktória je akoby „vytrhnutá“ z Európy. Nie sú tu nekonečné kilometre medzi mestami, osadami... Zväčša je to len okolo 30 km medzi mestami.

Melbourne v tom čase (1956) mal sotva jeden milión obyvateľov a také dnešné predmestia, ako napr. Footscray, Seddon, Yarrville, Williamstown, Altona, Sunshine... ešte vždy boli mimo metropoly. Bola to „divočina“. Aj samotné Melbourne bolo sociálne rozdelené na „panskú polovicu“ a polovicu robotníkov. Tú sociálnu hranicu určovala rieka Yarra. Na východ od nej sa usádzali štátni úradníci, byrokrati... a západne, nekvalifikovaní robotníci. Tu sa predával statok, kravy, ovce, tu boli bitúanky, mäsiarne, kožiarnie... vôbec „špinavé“ podniky. Sem sa privážalo nových „Austráľanov“, ako ich vtedy volali. Footscray, i keď je od „city“ (stredú mesta) vzdialené len asi 10 km, stal sa „kotlom“. Nepočul si tam angličtinu. Len lámanú. „Angličtinu“ prisťahovalcov. Na to sa ešte dobre pamätám. Pravdaže, práve tu sa osádzalo imigrantov. Ved' boli tu zriadené prisťahovalecké hostely (Brooklin, Altona, Marrybirnong...), ľahko sa zháňala robota a súmerne i ceny domov boli podstatne nižšie ako „na druhej strane“. Tu sa osadil aj J. Makovník so synmi. V novozakladajúcom sa Brookline kúpili dom a práve k nim začali aj dochádzať naši noví prisťahovalci. Všetkých napočítať sa ani nedá. Stačí, keď spomeniem, že práve oni poskytli prvú mäkkú posteľ a strechu nad hlavou rodine Bičiarovej, Marčokovej, Benkovej, Belániovej... Spevákovej a aj nám.

Keď už bola strecha nad hlavou, švagor Makovník si povolal sem aj manželku a dcéru Marku. Prišli v roku 1956, v roku olympijských hier. Marka sa na to dobre pamätá. Akoby aj nie, keď bola vtedy „už“ 13-ročná.

Ani jej začiatok nebol najľahší. V Kysáci patrila medzi najlepšie žiačky a tu odrazu „osprostela“. Základnú školu, asi jeden mesiac (školský rok sa končí

*Mária Makovníková-Pavlovová
v deň sobáša.*

Vedľa nej je Mária Kulíková-Turčanová.

*Ubehli roky. Manželia Makovníkovci
pred vchodom do svojho domu
a Božena Kulíková-Benková.*

Fotka je zo sedemdesiatych rokov 20. stor.

v decembri), navštevovala v Brookline a, ako hovorí, nič nerozumela a nikto sa ani nepousiloval naučiť ju jazyku. Mala nejaký slovník, ktorý listovala celé leto. Aj bratia ju tiež niečomu naučili a prišiel nový školský rok. Zapísala sa na Footscray High Girls School (ženská stredná škola), kde pobudla ďalšie 4 roky. Aj tu sa s ňou sotvakto bavil. Nikomu nezáležalo na tom, aby zvládla reč. Ved' z detí prisťahovalcov má vyrásť ďalšia generácia nekvalifikovaných robotníkov. Nedala sa. Drela, listovala slovníky... až sa z nej stala jedna z najlepších žiačok, čo jej zase pomohlo dostať štátne štipendium a získať si miesto na tunajšej elitnej *Univerzitetnej High School*, po čom zase získala miesto a štipendium na

Teachers College (učiteľská škola), až sa z nej stala učiteľka.

Len taká malá anekdotka. Priezvisko Makovník je pre Angličanov trochu divné a netrvalo dlho, aby ju rodičia po anglicky hovoriacich detí „neprerobili“ na McOwnick. To im bolo bližšie.

Ako učiteľku, ktorá rozumie problémy detí prisťahovalcov, ministerstvo ju pridelovalo do škôl s väčším počtom prisťahovalcov. Takto jej aj prešiel celý pracovný život. Všade učila deti angličtinu, ale zároveň každú sobotu a nedeľu vedľa slovenského zboru ev. a. v. cirkvi pravidelne roky vyučovala aj slovenské deti. Hlavne slovenčinu.

Aby „nezaháľala“, dialkove si na *Monash* univerzite zapísala fakultu *Humanities – Slavic Studies* (slavistiku).

Dnes je už vo výslužbe, ale aj ďalej sa stará o študentov zo zahraničia. Prichádzajú sem mnohí študenti z Ázie, takže vždy má niekoho na opatere. Títo študenti po ukončení fakulty sa vracajú domov, ale na ňu nezabúdajú. Obracajú sa na ňu ako na mamu. Píšu jej, posielajú rodinné fotky, navštevujú ju a to jej robí radosť a aj spokojnosť zo života.

Keď sa otec, Ján Makovník (Petrovčan), oženil s Máriou Pavlovovou z Kyšáča, prišli bývať k jeho rodičom, do Petrovca. Tu sa narodil aj najstarší syn

Janko. Vladko a Marka sa už narodili v Kulpíne, lebo mladomanželia prešli bývať na salaš vedľa Kulpína.

Keď si otec a synovia odrobili dobu „zaručenej práce“, po príchode do Melbourne, zamestnali sa v okolitých mäsokombinátoch, ktorých tu bolo neúrekom: *Smorgon, Ralph, Gilbertson, Bortswick, Don, Tendercut*. Tu si svoje prvé zamestnanie našiel skoro každý svieži prisťahovalec. Aspoň dočasné.

Švager a synovia robili hlavne na vykosťovaní mäsa. Janko a Vladko boli mladí, šikovnejší od otca, a tu vydržali hodne rokov. Otec si však našiel inú robotu. Neďaleko bola zlievareň kovov, *Australian Forge*, nuž tu robil hlavne pri peciach. Topil kov, prelieval to do modelí, kým v ďalšom procese to už obrábali kováči, brusiči atď.

Niekde v 80. rokoch poradil som Vladkovi, aby sa zamestnal u nás, v našom podniku, v austrálskej pobočke vtedajšieho „Esso“. Na pol cesty do Tasmánie, ďaleko od pevniny, mali sme ropné platformy, počet vrtov na ropu a plyn a práve potrebovali zváračov. Plat výborný a ani robota nebola zlá. Okrem toho, že keď ťa raz vrtuľníkom previezli na platformu, tam si robil celé dva týždne po 12 hodín. Boli tam 12-hodinové zmeny. Nočná a denná. Po tomto ťa previezli na kontinent a mal si 2 týždne voľna. Vydržal niekoľko rokov. Kým si nezarobil na dom a nenazbieral trochu na bankové konto.

Mária Makovníková staršia a Mária Makovníková mladšia, v strede Božka Kulíková s dcérou Jankou. Fotka je z 25. januára 1970. (Boli sme tu už týždeň.)

Mladomanželia Urbanovci Marka a Milan a Božka Kulíková s Jankou, Vladko Makovník ml. a Jarka Kulíková roku 1971

Marka hovorí, že raz išla za otcom a ešte aj dnes má z toho trauma. Bolo to vraj ako v predsieni pekla. Všade žeravá masa, všade fľakajú iskry a v tom sa, ako tiene, pohybujú ľudské postavy. Nahovorila otca, aby zmenil zamestnanie. Poslúchol ju. Zamestnal sa v neďalekom kameňolome. Aj tých tu bolo neúrekom. Melbourne sa prudko staval a kameň, hlavne drvená žula, bol prepotrebný. Tu, v tom kope v predmestí Altona North, kde je teraz obchodné stredisko, J. Makovník strávil asi najdlhší čas. Až do dňa, kým neochorel na pľúca. Kým nedostal silikózu. Bolo to už v čase pred odchodom do penzie. Liečil sa, ale to sa liečiť nedá. Dostal menší cylinder na kyslík a občas sa naň musel napažiť.

Ako synovia dorastali, tak začali pozerat' po dievčatách, či skorej dievčatá po nich. Mladší, Vladko, bol pravý krásavec a „zviedla“ ho Sandra, Markina spolužiačka, dcéra prisťahovalcov z Anglicka. Po čase už tu boli aj deti. Vladko a Vanesa. Aj títo dnes už majú svoje rodiny.

70. narodeniny Jána Kulíka sa oslavovali v Melbourne, v tamojšej slovenskej reštaurácii Koliba. Na pamiatku: prvá z ľavej strany je Marka Urbanová-Makovníková, vedľa nej Božka Kulíková, nasleduje Janka Kulíková, ja Ján Kulík a za mnou Milan Urban s frajerkou Yaling, Číňankou z Tiawanu, študentkou angličtiny pre tlmočníkov a prekladateľov. Aj ju sme už naučili zopár slovenských fráz. Vie napr. povedať prosím, ďakujem... a aj čln. Toto slovo si ľahko zapamätala, lebo ho máme importované z čínskeho jazyka, kde je „ču-an“.

Janko sa rozhodol priviesť si mladú nevestu z Kysáča, avšak po tom, ako na svet prišla dcéra, manželstvo stroskotalo. Nevesta aj s dcérou sa vrátili do starého kraja.

Marka sa vydala za Slováka, prisťahovalca z vlny 1968. Ona ako učiteľka, dobre zarábala, a on bol majster, vodoinštalatér. Vynikajúce remeslo, výborne platené, lenže potrebuješ aj robiť. Keď sa im narodil syn, Milan, išli na návštevu do Európy a kým Marka bola u jeho rodiny v Poprade, Milan svoju dovolenku trávil v Nemecku. Nič, nasledoval rozvod.

Syn Milan sa tiež obracia. Získal titul Bachelor (bakalár) of Science – oddelenie financií a občas „vyletí“ do sveta. Zopár rokov pracoval v New Yorku, vo firme „Sony“, v oddelení marketingu, po čom zase zopár rokov v Japonsku. Vedľa bežnej roboty tu vyučoval aj angličtinu, ba bol aj trénerom tenisu. Takto si privyrábal. Po návrate domov určitý čas robil na burze, finančný analytik... no dnes je zamestnaný v „Real Estate“ (realitná kancelária), kde zase robí analytika.

I keď dnes tu nežijú ani manželia Makovníkovci, ani ich synovia a nevesty, ba ani tá vnučka, ktorá s mamou odišla do starého kraja, je tu však potomstvo. Tri vnúčatá a zatiaľ, koľko viem, aj sedem pravnúčat.

Janko bol raz v starom kraji, Vladko nikdy a Marka dvakrát. Má na pláne ešte jednu a už asi aj poslednú návštevu. Trápi ju však, či ju tam ešte niekto bude poznať. Koľko z tých známych tvárí bude tam vidieť. Koľkých bude poznať. Ich podobizne sú jej stále v pamäti, aj príbuzných, aj spolužiakov a učiteľov, lenže roky sa minuli. Svet sa zmenil. Aj my sme sa zmenili.

Uplynuli roky a my sme zostali verní predkom, ako to vystihol VI. Mináč: „*My sme národ staviteľov, my staviame a iní búrajú.*“

Elena Lomenová

Melbourne, Austrália

Austrálski Belániovci a Bovdišovci

„Živobytie si zaobstarávame tým, čo dostaneme, avšak život si budujeme na tom, čo dávame.“ Obľúbený výrok anglického štátnika Winstona Churchilla (1874 – 1965) charakterizuje život čestných členov Slovenského spolku Ľudovíta Štúra v Melbourne, v Austrálii, Anny a Jána Belániovcov a Anny a Štefana Bovdišovcov.

Medzi tých, ktorí z osláv 50-teho výročia pôsobenia Slovenského spolku Ľudovíta Štúra v roku 2017 mali veľkú radosť, patrí jeden z jeho zakladateľov, pivnícky rodák **Ján Beláni**, v súčasnosti aj čestný člen spolku, spolu s manželkou **Annou** (petrovskou rodáčkou), tiež čestnou členkou spolku. Obaja majú spolok rovnako ako i Slovenskú evanjelickú a. v. cirkev Krista Pána v mestskej časti Melbourne zvanej Laverton, resp. Seabrook, aj dnes blízko k srdcu. Podobnú radosť polstoročná činnosť spolku vyvolala v rodine **Anny a Štefana Bovdišovcov**, petrovských rodákov, v súčasnosti tiež čestných členov Spolku, do aktivít ktorého boli zapojení takmer od jeho založenia.

Ján Beláni bol počas celého svojho života veľkým filantropom. Jeho ľudomilnosť mu pravdepodobne bola vštepená kresťanskou výchovou jeho matky v dedinke Pivnica, v bývalej Federatívnej republike Juhoslávii, ktorú opustil ako mladý stolár a odišiel za lepším životom do Austrálie. Ani dodnes nezabúda odovzdať svoju vďaku tejto krajine, ktorú teraz nazýva domovom, a každoročne v januári s celou Belániovou rodinou už tradične odchádza do reštaurácie na prístavisku v Melbourne, do ktorého sa Anna a Ján priplavili v roku 1959, pripomenúť si na chvíľu zo svojej mladosti a odovzdať vďaku Pánu Bohu a austrálskemu ľudu za prijatie v tejto nádhерnej krajine plnej možností. Austrálska zástava každoročne hrdó veje v Deň Austrálie na stôžari stavebného podniku *Belani Builders*.

Anna a Ján Belániovci boli pracovitým manželským párom, ktorý vedel využiť naskytnuté pracovné možnosti, a tak si založili úspešný stavebný podnik Belani Builders, ktorý Ján ešte stále spravuje. Vďaka jeho úspešnému podnikaniu mohol prejavíť svoju lásku voči ľudstvu cestou rôznorodých príspevkov spoločenstvám nielen v Austrálii, ale aj v zámorí. V roku 1963 Belániovci odišli na Novú Gvineu, kde Ján pracoval ako dobrovoľník počas

---

*Anna a Ján Beláni,
40-te výročie manželstva roku 1999*

celého roka učiac domorodé obyvateľstvo stolárskemu remeslu a stavajúc rôzne objekty, medzi ktorými aj školu a žiacky internát. Jeho filantropická činnosť zanesla manželov Belániovcov až na africký kontinent, do Tanzánie, Kénie a Južného Sudánu, kde svojou veľkorysťou prispeli k zlepšeniu životných podmienok mnohých. Ján Beláni sa nerád chváli svojimi príspevkami, avšak tie sú spomenutia hodné: kostol *Good Shepherd Lutheran Church* Bentiu, Južný Sudán, sirotinec *To Glory of God – Anna Belani Lutheran Orphanage* Bentiu, zdravotnícke stredisko *Anna Belani Lutheran Health Centre*, Nová Guvinea.

V Austrálii sa filantropická činnosť Belániovcov neustále počas rokov prejavuje v slovenskej komunite, tak v Slovenskom spolku Ľudovíta Štúra, ako i v Slovenskom evanjelic-

kom a. v. zbore Krista Pána. Ján Beláni bol jeden zo zakladateľov Slovenského spolku v roku 1966, jeho prvým predsedom a dlhoročným podporovateľom. Počas rokov výstavby Slovenského domu sa všetky stolárske práce vykonávali dobrovoľníkmi v Belániovom podniku, bezplatne používajúc všetky prístroje a náčinie. Aj po ukončení výstavby Slovenského domu Ján Beláni pokračoval v podporovaní aktivít Slovenského spolku a poskytovaní hmotnej a finančnej pomoci. Anna a Ján Belániovci sú tiež každoročne jednými zo sponzorov kalendára Združenia matiek Slovenského spolku.

Z lásky voči slovenskému dedičstvu a pevnej kresťanskej viere vzrastala i túžba po konaní služieb Božích po slovensky, ktorá vyvrcholila rozhodnutím z 1. januára 1967 o organizovaní takých služieb najprv v jednotlivých slovenských domácnostiach. Ján Beláni sa považuje za jedného zo zakladateľov Slovenského evanjelického a. v. zboru Krista Pána v Lavertone. Po rozhodnutí Konventu z roku 1975 o kúpe pozemku na výstavbu slovenského kostola Anna a Ján Belániovci sa znovu potvrdili svojou dobročinnosťou darujúc

---

A. Belaniová, The Hon. Alex Chernov, governer of Victoria, J. Beláni a vnuk J. Beláni

svojej cirkvi veľký pozemok s domom. Stavebný výbor, ktorého členom bol i Ján Beláni, začal s organizáciou výstavby slovenského kostola (vrátane fary a cirkevnej haly), v ktorom sa až dodnes konajú služby Božie v slovenskom jazyku.

Okrem vlastnej slovenskej komunity Ján Beláni rôznymi spôsobmi prispieval aj v širšej komunite, v ktorej žije, ako napr. *Hoppers Crossing Club*, Victoria, *Good News Lutheran College*, Tarneit, *Laverton Historic Old School*, Victoria, *Macedónsky pravoslávny kostol*, Hoppers Crossing, Victoria, *Katolícky kostol* v Sunshine, Victoria, *Južno-sudánske spoločenstvo* v Melbourne. Svojou veľkorysosťou sa Belániovci ozvali aj v rodisku. Gymnázium Jána Kollára v Anninom rodnom Petrovci prispeli peňažne a s počítačmi v čase, keď sa počítače iba začali používať. V Jánovej rodnej Pivnici upravili slovenský *Etno dom* a prispôsobili ho na použitie pre staršie osoby. Počas embarga v bývalej Juhoslávii v roku 2000 Ján Beláni sponzoroval tlačenie slovenského týždenníka *Hlas ľudu* a finančne pomohol aj Slovenskej cirkvi v Lube.

Do krajiny našich pradedov, Slovenskej republiky, sa z Austrálie vďaka Jánovi Belánimu dostal Labrador, pes vodič pre slepé osoby a Evanjelickej cirkvi vo Vrbovciach bola tiež poskytnutá značná pomoc pre prácu s mlá-

---

Bovdišovci

dežou a nahrávacie štúdio. Zoznam dobročinných skutkov manželov Belániovcov sme zaiste neuviedli vcelku v dôsledku nedostatku údajov, s ktorými sa oni neradi vystatujú.

Taká bohatá filantropická činnosť nezostala nepovšimnutá a Jánovi Belánimu sa v Deň Austrálie, 26. januára 2015, dostalo najvyššie vyznamenanie krajiny, v ktorej žije, **MEDAILA RADU AUSTRÁLIE**. Na vyznamenaní mu vo vlastnom mene, ako aj v mene Veľvyslanectva Slovenskej republiky v Austrálii za gratuloval aj pán veľvyslanec Igor Bartho.

Anna a Štefan Bovdišovci, v súčasnosti obaja čestní členovia Slovenského spolku Ľudovíta Štúra, sa môžu pochváliť bohatou spolkárskou, volontérskou prácou, v ktorej

akoby sa za mladi pretekali. Ich rodinný život sa mimo pracovných povinností dlhé roky točil vďaka spolkovým aktivitám. Pokúsili sme sa vydať sa s nimi cestou reminiscencie na mladosť.

Po príchode do neznámej krajiny Austrálieku na sklonku šesťdesiatych rokov minulého storočia Bovdišovci sa zapojili do spoločenského života krajanov, ktorí najmä v tých 70-tych rokoch hŕfne prichádzali do Austrálie. Prvé roky boli ťažké, lebo Bovdišovci prišli s dvomi malými deťmi, syn Rastislav bol dvaapoločný a dcéra Anka 16-mesačná. Jazyková prekážka bola tiež jednou z ťažkostí, tá však dávala všetkým Slovákov dokopy. Spolok už bol založený a podujatia sa konali v Deer Parku, bolo tu niekoľko zábav do roka. Po príchode do Melbourne sa po kratšom čase aj Bovdišovci začlenili do spolku a Štefan si spomína, že členský poplatok v roku 1969 vynášal \$ 2.00. Krajania sa okrem zábav stretali aj v kostole, vtedy však ešte nie v našom, slovenskom.

V roku 1976 Štefan sa stal členom výboru a dostal funkciu pokladníka. V tom čase sa už hľadal pozemok na stavbu Slovenského domu a potom bol aj kúpený. O pár rokov neskôršie, v roku 1981, sa udiala aj významná organi-

začná porada v dome Jána Čiepa, v ktorej okrem Jána boli V. Čapeľa, J. Kulík a Štefan Bovdiš, ohľadom zakladania rozhlasu 3ZZ s vysielacím jazykom slovenským a onedlho potom sa začalo aj vysielateľ. Program bol vysielaný priamo raz v týždni, každú nedeľu od 7 do 8 h ráno. Štefan bol hlásateľom spolu s Boženou Kulíkovou, kým redaktorom vysielania bol Ján Kulík. Do práce v rozhlase Štefan bol zapojený asi dva roky. V tom istom roku mal stretnutie s vtedajším pánom ministrom Malcolm Fraser-om.

Štefan Bovdiš

Rok 1977 sa vyznačoval zdvihnutím pôžičky v banke a začiatkom prác na stavbe Slovenského domu. Práce sa vykonávali počas víkendov, dobrovoľne a donáciami. Členovia výboru, vlastne vo väčšine prípadov to boli manželky členov, ktoré pripravovali obed pre pracovníkov. Rozvrh sa menil týždenne, každý týždeň tú povinnosť mal na starosti iný člen výboru.

Nešlo vždy všetko tak ako po masle. Boli časy, keď v pokladnici neboli peniaze a v tom prípade splátku pôžičky vyplatili členovia výboru.

Na valnom zhromaždení v roku 1980 Štefan Bovdiš bol po prvýkrát zvolený za predsedu spolku a bol ním najdlhšiu dobu, počas troch mandátnych období. S výstavbou Slovenského domu sa pokračovalo tempom, aké bolo možné vzhľadom na finančný stav spolku. No v tom čase všetci naši Slováci boli ešte pomerne „svieži“ v Austrálii, neasimilovali sa ešte úplne do austrálskeho spôsobu života a podujatia organizované spolkom boli navštevované vo veľkom počte, a tak do pokladne prichádzali peniaze. Avšak i napriek tomu pred dokončením stavby sa predsa muselo požiadať o ďalšiu pôžičku na \$ 60 000, aby sa dom mohol dokončiť. Naposledy dobrovoľná zbierka bola asi v auguste 1981, aby sa mohli kúpiť stoličky, kým stoly členovia robili sami a lustre tiež boli darované členmi spolku.

26. december 1981 – Tisíce hodín dobrovoľníckej práce si vyžadovala výstavba a rekordný počet zaznamenali J. Medovarský, J. Peška, M. Brňa a V. Peška. K úspešnej práci stavitelov iste prispela dobrá organizácia prác zo strany Stavebného výboru v zložení J. Peška, V. Peška a predseda spolku Štefan Bovdiš. A prišiel nezabudnuteľný čas otvárania Slovenského domu v Melbourne. Poslaný bol veľký počet pozvánok na úroveň federálnej vlády, vlády Viktórie, obecnej vlády, ako aj kultúrnym spolkom, Združeniu austrálskych Slovákov vo Viktórii (ZASV), predstaviteľom Juhoslovanského konzuz-

---

látu v Melbourne, Československému Veľvyslanectvu, predstaviteľstvu Jugobanky. Pozvaniu vyhovel skoro všetci, z federálnej vlády prišiel pán Barry Jones, z vlády Viktórie pán Ken Coghil a mnohí výborníci z obecnej úrovne. Neprišli predstavitelia ZAS-u – svoj eventuálny príchod podmienili spolkovým odvolaním pozvánok predstaviteľom Juhoslávie a najmä Československa, s čím členovia výboru spolku nesúhlasili. Slovenský dom bol otvorený za prítomnosti veľkého počtu Slovákov, možno aj viac než 500. Po otvorení boli odovzdané poďakovania pracovníkom a pred slávnostným programom sa prítomným prihovril juhoslovanský konzul Luka Novak, veľvyslanec ČSSR Vasil Hudák, minister vlády Austrálie Barry Jones, predseda Koordinačného výboru juhoslovanských spolkov Nikola Vrbica a mnohí iní. Podľa mienky Štefana Bovdiša, vtedajšieho predsedu spolku, a jeho manželky Anny toto bol rekordný počet Slovákov zhromaždených na jednom mieste a sú z toho krásne spomienky.

Po otvorení vlastného objektu aktivita spolku sa rozprúdila a návštevnosť spolkových podujatí bola veľká. Spolok bol dobre afirmovaný v Melbourne. Naša tanečná skupina bola povolaná vystúpiť na predvolebnej kampani Robotníckej strany, keď kandidátom na premiéra Austrálie bol Paul Keating (1982).

Po manželovom vymenovaní do výboru spolku sa, pravda, aj manželke **Anne Bovdišovej** dostali početné povinnosti, jednak počas výstavby Slovenského domu, a ešte viacej po ukončení stavebných prác. Po otvorení Slovenského domu Anna bola zapojená do tanečnej skupiny Slovenského spolku najprv ako tanečníčka, neskôršie aj ako učiteľka tancov spolu so Samuelom Rauzom a spolkárska činnosť Anny a Štefana Bovdišovcov prerástla v rodinnú záležitosť, keďže aj dcéra Anka bola členkou tanečných skupín a syn Rastislav členom hudobnej skupiny, dvoch významných zložiek, ktoré pri spolku s výnimočným úspechom pôsobili od začiatku jeho založenia a najmä po otvorení. Každú nedeľu poobede Slovenský dom bol plný detí, ktoré boli rozdelené až do štyroch tanečných skupín, nuž práce s nimi bolo hodne.

Keď Bovdišovci počas svojej rodinnej návštevy Československa v roku 1985 navštívili Festival tanečných súborov na Detve, v Slovenskej republike, urobili tam iniciálny kontakt a na výbore spolku sa začalo s plánovaním **prvého zájazdu tanečnej skupiny Slovenského spolku Ľudovíta Štúra v Melbourne** do Československa a Juhoslávie na rok 1986. Prípravy na zájazd boli dôkladné a tanečné skúšky sa konali dvakrát v týždni. K realizácii naplánovaného zájazdu prišlo a **Anna Bovdišová** bola vedúcou tanečnej skupiny a prvej výpravy z Austrálie do vtedajšieho Československa a Juho-

---

slávie. Zájazd sa až po dnešnú dobu považuje za najmasovejší. Pozostával z viac než 30 účastníkov programu a celkový počet výpravy bol 56 cestujúcich. Vystúpení bolo mnoho, najdôležitejším na Detve, kde sa nášmu súboru dostali najväčšie ovácie. V Juhoslávii bolo vystúpenie najprv v Petrovci (mnohí členovia spolku boli tejto mienky, že viac než dvojhodinový program bude dlhý, a že divákov to nebude baviť, avšak skúsenosť bola úplne opačná a účastníkom programu sa dostal veľký potlesk). Po Petrovci nasledovali vystúpenia v Pivnici, B. Palanke, N. Sade, Iloku, St. Pazove a v Belehrade.

V roku 2004 Anna Bovdišová bola znovu vedúcou výpravy Slovenského spolku Ľudovíta Štúra na Slovensko a do Vojvodiny. S tanečným súborom navštívili Bratislavu, Zlaté Moravce, Zvolen a Detvu a vo Vojvodine Kulpín, Selenču, Ilok a Padinu.

Hneď po otvorení Slovenského domu bola pri spolku založená aj odbočka *Združenie matiek*, ktorej prvoradým cieľom práce bola najmä starostlivosť o deti v tanečných skupinách (dozor na deti, chystanie osvieženia počas tanečných skúšok), ktorých v prvom desaťročí vlastného objektu bolo viacej než 70, zaobstarávanie, opatrovanie, pranie a žehlenie krojov, ako i šitie nových malo rovnaký význam (autorka tohto textu si dovoľí poznámku, že žiadna matka nedokáže vyžehliť chýrečné *petrovské kartúňky* tak, ako to dokáže Anna Bovdišová!).

Združenie matiek tiež usporadúvalo výstavy ručných prác v školách, obchodných strediskách, na mnohých národnostných festivaloch a vôbec všade tam, kde vystupovali naši tanečníci, bola časť nášho slovenského dedičstva prezentovaná aj tým spôsobom. Výstavné exempláre činili vlastné výšivky členiek, maľované tanieri, kolovraty, bábky oblečené v krojoch, tkané obrusy, uteráky. Výstavy robila Anna Bovdišová najprv spolu s Boženou Kulíkovou a neskôr aj s Annou Slúkovou. Výstavy ručných prác a vystúpenia tanečníkov Slovenského spolku Ľ. Štúra, ktorých cieľom bolo prezentovať našu slovenskú kultúru širšej austrálskej verejnosti, boli všade obdivované a dostali veľké potlesky. Osobitnú pozornosť a vyzdvihnutie si zasluhuje výstava, ktorú Anna Bovdišová usporiadala v mene *Združenia matiek* na požiadavku obce Altona (*Altona City Council*) v roku 2013. Krásna výstava pod názvom *Time Travellers – A Part of History* bola v *Altona Home Historical Society* otvorená celý mesiac a pozostávala z dievčenských krojov, vyšívaných mužských košeli a starodávnych (storočných) vecí, akými sú tkané uteráky a obrusy spolu s náčiním použitým pri ich výrobe (krošná, potáky, motovidlá, kolovraty). V odbočke *Združenia matiek*, ktorého **Anna Bovdišová** bola predsedníčkou vcelku 25 rokov, sa vystriedali mnohé členky, ona

---

však neustále zotrúva v práci ako členka a ako krojárka už celých 32 rokov.

Za dlhodobú nezištnú činnosť v Slovenskom spolku Ľudovíta Štúra v Melbourne a v širšej spoločnosti sa **Anne Bovdišovej** z obce *Hobsons Bay* dostalo pekného uznania – ***Inspirational Women Award 2014***.

Robiac súvahu svojej dlhoročnej dobrovoľníckej činnosti v Slovenskom spolku Ľudovíta Štúra v Melbourne Anna a Štefan Bovdišovci majú nespočetné množstvo spomienok, ktoré si v rozhovoroch radi pripomenú. Štefan vyzdvihuje zložitú úlohu predsedu spolku, funkciu, ktorú vykonával až tri mandátne obdobia a rád si spomína na stretnutia so známymi osobnosťami politického života Austrálie, ktoré sa vyskytli ako výsledok úspešnej činnosti spolku. Je hrdý, že sa osobne stretol s premiérom Austrálie Malcolm Fraser-om, Bob Hawke-om a Paul Keating-om. Z vlády Viktórie sa stretol s premiérom Jeff Kennethom, a s John Cain-om a mnohými ministrami. Tiež mal možnosť privítať mnohých predstaviteľov ČSSR a Slovenska. Anne a Štefanovi Bovdišovcom je nanajvýš vzácna a nezabudnuteľná spomienka na pani veľvyslankyňu Dr. Annu Tureničovú, prvú veľvyslankyňu vtedy už samostatnej Slovenskej republiky v Austrálii. Počas jej pôsobenia ako veľvyslankyne spolupráca so Slovenským spolkom Ľ. Štúra bola na najvyššej úrovni a na jej prianie boli v Slovenskom dome organizované oslavy 10. výročia Slovenskej republiky. Po ukončení jej veľvyslaneckého postu bola v Slovenskom dome organizovaná slávnostná rozlúčka. O niekoľko rokov neskôršie Bovdišovci boli poctení súkromnou návštevou Anny Tureničovej spolu s jej rodinou.

Počas svojej funkcie predsedu spolku Štefan Bovdiš mal pôžitok z dobrej spolupráce s nasledujúcimi organizáciami: Juhoslovenský konzulát, Československé veľvyslanectvo, Matica slovenská v ČSSR (návštevy predsedu pána Karkuša dvakrát, a do spolku zaslali aj choreografa na 3 mesiace), Matica srbská v Juhoslávii navštívila aj Spolok a priniesli kroje pre tanečnú skupinu Slovenského spolku Ľ. Štúra (návšteva sa uskutočnila spolu s celým tímom Futbalového klubu Vojvodina z Nového Sadu v roku 1982).

Od jeho otvorenia dvere Slovenského domu, ako aj súkromných domov členov Slovenského spolku boli otvorené početným hosťom, tanečným skupinám, spevákom z vtedajšieho Československa a potom aj zo Slovenska, akými sú: Družba, Lipa, Vršatec, Hájenka, Ekonóm, Prvosienka, bratia Muchovci, hudobná skupina sestier Gajdošových, hudobná skupina rodiny Jandrichovej a mnohí z nich boli uvítaní nielen predsedom Bovdišom v Slovenskom dome, ale aj v rodinnom dome Anny a Štefana Bovdišovcov.

Štefan Bovdiš je nesmierne rád, že mal česť stretnúť sa aj s pánom Alexandrom Dubčekom, prezidentom ČSSR, a to stretnutie považuje za vrchol svojich spomienok.

Uzavierajúc svoje reminiscencie manželia Bovdišovci podotýkajú, že je samozrejmosťou, že počas toľkých rokov ich spolkárskej práce sa naskytli aj problémy, ale sa snažilo vyriešiť ich, ako sa najlepšie mohlo, a práca pokračovala. Bola to namáhavá práca, časove veľmi náročná. V tej dobe si väčšina členov stavala aj vlastné domy, všetci boli zadlžení pôžičkami v banke, avšak našli si čas na dobrovoľnícku prácu v spolku. Aj napriek všetkým ťažkostiam a problémom, ktoré spolok počas rokov zdolával, Štefan Bovdiš je hrdý, že mohol byť predsedom takého spolku, akým je náš Spolok Ľudovíta Štúra v Melbourne, rovnako ako je Anna Bovdišová hrdá, že mohla byť predsedníčkou *Združenia matiek Slovenského spolku Ľ. Štúra*, a rovnako hrdo v jeho činnosti zotráva aj ďalej.

Autorka týchto riadkov má radosť z úspešných výsledkov jej textov nominácie na uznanie tak Jána Belániho, ako aj Anny Bovdišovej, lebo i sama pozná význam volonterizmu v slovenskej komunite. Bez nespočetných hodín dobrovoľníckej práce jej členov by jednoducho nejestvoval ani Slovenský spolok Ľ. Štúra, ani Slovenský evanjelický cirkevný zbor Krista Pána a slovenská komunita by nevlastnila svoje dva významné objekty, v ktorých sa potom už viac než polstoročia neprestávajú organizovať rôznorodé podujatia, ktorými sa prispieva k pestovaniu a zachovávaniu slovenského kultúrneho dedičstva, jazyka a tradícií.

Andrej Bučko,

vedúci slovenského vysielania SBS v Austrálii

Už skoro 40 rokov slovenčiny v SBS rádiu

Keď sa jednotlivé menšiny a pospolitosti pokúšali v najkormopolitnejšom austrálskom meste Melbourne o etnické rozhlasové vysielanie, museli sa uspokojiť až do roku 1974 len so súkromným vysielaním, čo si mohli dovoliť len tie najväčšie menšiny. Až vtedy vznikla stanica 3ZZ, ktorá aj veľmi rýchlo zanikla a až vtedy sa prvý raz, a to iba jedinýkrát ozvalo slovenské vysielanie vďaka Jánovi Kulíkovi, v tom čase predsedovi Slovenského spolku Ľudovíta Štúra. O necelý rok neskôr, presne 1. januára 1975, založili v Austrálii predchodcu SBS – stanicu 2EA a 3EA (prvú v Sydney, druhú v Melbourne podľa kódov štátov – 2 Nový Južný Wales, 3 Viktória). Zrod 2EA a 3EA sa považuje aj za narodenie SBS a tá oslavovala predviani 40 rokov. Pravda, najskôr iba rádio, lebo televízia sa pridala až roku 1980, keď ju už aj vedno s rádiom volali Special Broadcasting Services (názov SBS sa používa od 1. januára 1978).

Viac ako dlhé dva roky po spustení 3EA dumali aj Slováci v Melbourne, ako sa dostať do éteru a pridať sa k ďalším jazykovým skupinám, čo už oficiálne federálne a verejno-právne vysielanie mali. Ján Kulík zvolal na 30. júna 1977 schôdzu všetkých vtedy jestvujúcich slovenských spolkov a organizácií vo Viktórii do Newportu. Zo zachovanej a cennej zápisnice schôdze vyplýva, že sa zišli predstavitelia:

- Združenia austrálskych Slovákov vo Viktórii,
- Slovenského spolku Ľudovíta Štúra,
- Slovenského zboru evanjelickej cirkvi vo Footscrayi,
- Slovenskej katolíckej misie vo Footscrayi,
- Slovenského baptistického zboru v Sunshine,
- Slovenských futbalových klubov Wiltona a Inter Williamstown
- a ďalší prítomní.

Problém bol, že v tých časoch jestvovala iba Československá republika a Slováci nemali vlastný štát. Austrália musela preto zapojiť aj diplomaciu. Výsledkom schôdze bola rezolúcia, ktorú v mene prítomných spísal výbor Slovenského spolku Ľudovíta Štúra a poslal na austrálske ministerstvo pôšt a telekomunikácií i na Veľvyslanectvo ČSSR v Canberre. Odpoveď prišla od

---

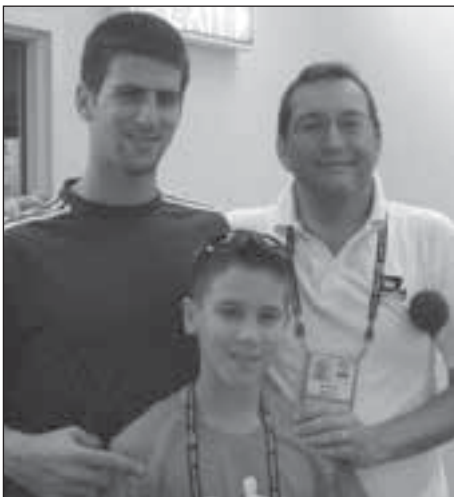
oboch až v marci 1978, do 25. apríla sa malo začať vysielateľ, ale s podmienkou, že z hodinového programu sa polovica, 30 minút, musí venovať aj češtine a bolo treba potešiť a narýchlo zohnať českých redaktorov, aby sa nachystali. Napokon 18. mája 1978 zaznel prvý hlas v slovenčine a odvtedy už nechýba. Teda slovenské vysielanie bude mať svojich 40 rokov v máji 2018.

Od začiatku sa striedali pri mikrofóne podľa dohody predstavitelia dolnozemskej Slovákov z Vojvodiny a Slovákov zo Slovenska vzácné každý druhý týždeň a vyše dvadsať rokov si odkrútili manželské páry Ján a Božena Kulíkovci a Vojtech a Katarína Markušovci. Príležitosť dostali sporadicky aj hlásatelia Albert Vlček, Juraj Virsík a Elena Lomenová. Zo Sydney až do roku 1998 vysielal Vojtech Miškovič. Potom to na tri roky ťahal sám Vojtech Markuš a od 1. decembra 2001 až dodnes vedie slovenské vysielanie SBS v Austrálii takmer 16 rokov sám Andrej Bučko z Melbourne. V čase jeho neprítomnosti sa k mikrofónu dostali z času na čas na nejakých pár týždňov aj Eugénia Mocnayová, Štefan Auer, Miroslava Lettrichová, Zuzana Kovačičová a Naďa Uváčiková.

Časy početných pesničiek, ľudových tradícií, životných jubileí, príhovorov kňazov, nedeľných zamyslení (vysielalo sa celé roky v nedeľu s výnimkou posledných 5 rokov) alebo aj humoru a scénok sa postupne pominuli. Vysie-

Na spomienku s Lleytonom Hewittom

Na spomienku s Novakom Đokovićom

lacia štruktúra je prísnejšia a kontrolovanejšia. Prvých 30 minút ani nedovoľuje nič iné okrem spravodajstva a publicistiky, a to z Austrálie, slovenského domova a zo sveta, vrátane prekladu reportáží zo spravodajskej dielne SBS a telefonátov našich kolegov z Bratislavy a Vojvodiny. V posledných rokoch ide najmä o príspevky Romana Rišu a Kataríny Pucovskej, ktorí odvádzajú skvelú profesionálnu prácu.

Tak ako sa menia časy, výrazne sa mení aj demografia Austrálie a príchodu nových prisťahovalcov sa prispô-

Na spomienku s Pelém

sobuje aj SBS. Staré európske národy strácajú vysielacie hodiny a ohrozené je aj udržanie slovenčiny na tejto stanici. Roku 2011 sa po sčítaní ľudu rozhodla každých 5 rokov meniť vysielacie hodiny aj rozhlasová stanica SBS, dať šancu novým jazykovým skupinám, zvýšiť hodiny najmä Indom, Číňanom, Arabom a utečencom z Blízkeho východu. Okrem Nemecka, Malty a Turecka najviac utrpeli a stratili slovanské rečové skupiny a baltické národy. Slovenčinu vytesnili z éteru v decembri 2012 na digitálnu platformu SBS 3 dostupnú len na internete a v digitálnych rádiách. Vzali jej nedeľu a prisúdili piatok od 15.00 do 16.00 hodiny. Sčítanie ľudu 2011 totiž vykázalo v oficiálnych cifrách len 4990 Austrálčanov hlásiacich sa k slovenskému pôvodu. Sčítanie 2016 bolo o niečo priaznivejšie. K nášmu pôvodu sa prihlásilo 5430 ľudí, udržali sme vysielanie a vraciame sa nielen do éteru na frekvenciu FM, ale aj na nedeľu večer od 19. do 20. hodiny. Toto je zaručené len na 5 rokov do ďalšieho sčítania. Vďaka internetu i facebooku možno teraz vysielanie Rádia SBS v slovenčine chytiť a počúvať po celom svete na stránke www.sbs.com.au/slovak alebo www.facebook.com/SBSSlovak.

Slováci v Bosne a Hercegovine

Katarína Pucovská

Hrátky organizovaných Slovákov

Slovenská komunita v Bosne a Hercegovine (BaH) je veľmi malá, preto udržiava úzke kontakty so Slovákami v Srbsku, kde má prevažná časť bosnianskych Slovákov svoj etnický pôvod. Väčšina žije v Republike srbskej, ktorá je jednou z dvoch územných jednotiek BaH. Podľa sčítania obyvateľstva z roku 2013 v Republike srbskej žije 109 obyvateľov, ktorí sa hlásia k slovenskej národnosti, z čoho 55 je v Bijeljine, 19 v Banja Luke a 9 v Prijedore. Avšak len menšia časť sa dorozumie slovenským jazykom, aj keď sú Slováci jednou z dvanásť úradných národnostných menšín v Republike srbskej a ich záujmy zastupujú predstavitelia a delegáti v Rade národnostných menšín a vo Zväze národnostných menšín. Cirkevne sú organizovaní v Bijeljine, kde

Pri príležitosti osláv 500 rokov reformácie

---

majú aj slovenský evanjelický kostol, avšak farára tam nemajú. Tento zbor sa hlási k Slovenskej evanjelickej a. v. cirkvi v Srbsku a patrí pod slovenský cirkevný zbor v Šíde. V súčasnosti je administrátorom tohto zboru Jaroslav Javorník, farár v Kulpíne. Pred ním tam na bohoslužby dochádzala Oľina Kolárová, ktorá bola farárkou v Šíde. Staršia generácia si ešte zachovala jazyk, zvyky, kroj a všeobecnú tradíciu, avšak len menšia časť sa už dorozumie slovenským jazykom.

Od roku 2006 v Republike srbskej pôsobí Združenie Slovákov Semberije Juraj Jánošík. Aktuálnym predsedom je Danijel Štefek. Združenie vykonáva spolkovú a charitatívnu činnosť a prostredníctvom Veľvyslanectva Slovenskej republiky v Sarajeve udržiava kontakty s materskou krajinou. Zo začiatku Združenie Slovákov Semberije Juraj Jánošík na svoju činnosť využívalo malý priestor modlitebnice v Bijeljine, vybudovanej v roku 1963. Keďže priestor bol malý a technicky

Oltár v bijeljinskom kostole

Posviacka kostola v Bijeljine

Presbyterstvo cirkevného zboru

nevyhovujúci, koncom roka 2006 bijeljinskí Slováci začali s výstavbou kostola. Vysvätili ho 6. septembra 2009, odkedy priestory tohto sakrálného objektu slúžia nielen na bohoslužobné, ale aj spolkové a administratívne účely. Slovenský evanjelický kostol v Bijeljine je prvý cirkevný objekt tohto druhu v BaH. Vybudovaný bol z donácií Slovákov žijúcich v Semberiji, za pomoci Obce Bijeljina, Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a slovenského veľvyslanectva v BaH.

Slováci v Bijeljine žijú od osemdesiatych rokov 19. storočia, teda vyše 130 rokov. Údaje o osídľovaní Bijeljiny Slovákmí svedčia, že sa roku 1885 začali najprv usádzať v Ljeljenči (Ljeljenča je dedina v Bosne a Hercegovine, v obci Bijeljina, ktorá patrí entite Republiky srbskej), kam prišlo 12 rodín z Pivnice, Kovačice, Ľuby, Bingule a Báčskeho Petrovca. Pôda v bijeljinskom okolí bola vtedy lacná, lebo sa begovia, ktorí sa presídľovali do Turecka, pôdy chceli čo rýchlejšie zbaviť. Väčšina Slovákov do Bijeljiny prichádzala v deväťdesiatych rokoch 19. storočia.

V tom období, v roku 1895, sa aj do okolia Prnjavoru do dedinky Ralutina presťahovali dve rodiny Cipárovcov. Prišli tam z Osijeku, kde im nevyhovovala slavonska rovina a odtiaľ sa vydali hľadať vrchovatý kraj, ktorý by im

---

Sadenie Stromu reformácie

pripomínal na rodnú dedinku Bytča v Žilinskom kraji na Slovensku. Hovorí posledný Slovák z územia obce Prnjavor Vlado Cipár, ktorý sa roky zaoberal výskumom sťahovania Slovákov na Balkán. Cipárovcí desaťročia žili v Ralutinci, kde dodnes existuje malá slovenská modlitebňa, vedľa ktorej je niekoľko hrobových kameňov niekdajších slovenských obyvateľov. **Koordináty objektu:** N 45° 01' 57,60" (45° 01,96') E 17° 11' 05,40" (17° 11,09').

Podľa Zorana Midanoviča a Mily Stanojevičovej, kustódov Múzea Semberije, roku 1888 do Bijeljiny prišla z Kovačice rodina Jozefa Bartoša. Rodina jeho manželky Evy prišla z Pivnice roku 1892. Mišo a Zuzana Grňovci spolu so svojimi deviatimi deťmi sa do Bijeljiny presídlili roku 1913 z Ľuby. Prvý prisťahovelec z rodiny Šimonovcov Štefan (volali ho Pišta), často za prácou odchádzal na bijeljinský dobytčí trh a asi roku 1895 si tam kúpil najprv 400 jutár pozemku známeho ako dnešné Šimunovo polje a už roku 1900 túto plochu zvýšil o ďalších 350 jutár. Tak sa stal jedným z najväčších bijeljinských statkárov. Všetci Slováci nasťahovaní do Bijeljiny boli roľníci vyjmúc Jozefa Senohradského, ktorý bol priemyselník. Tento kúpil roku 1902 pozemok na samom vchode do Ljeljenče, kde vybudoval tehelňu, ktorá úspešne pracovala až po zbúranie roku 1945.

Dôvody príchodu Slovákov do Bijeljiny boli v prvom rade ekonomické. Bola tu lacná pôda výbornej kvality. Okrem poľnohospodárstvom Slováci sa v novom prostredí začali zaoberať aj remeslami, najmä kolárstvom a kováč-

---

stvom, a tak si prílepšovali na živobytie. Aj v poľnohospodárskej výrobe boli pokrokoví a dosahovali vyššie výnosy ako domáci sedliaci. Rodina Šimonová dosahovala najlepšie výsledky a vlastnila aj parnú mlátačku a olejáreň. Možno teda povedať, že sa Slováci v novom domove veľmi dobre vynašli. Michal Šimon sa zapájal aj do spoločenského života a bol aj vyznamenaný dekretom kráľa Petra II. roku 1937 zlatou medailou za občianske zásluhy. Jeho manželka Juliana v rovnakom roku získala Chartu Spolku vzájomnej pomoci pre vzdelávanie dievčat Kňaznej Zorky. Manželia Šimonovci darovali 4,5 jutra pôdy v Ljeljenči na výstavbu základnej školy a poskytli aj veľký peňažný príspevok na jej výstavbu. Po druhej svetovej vojne rodine Šimonovej boli odňaté veľké výmery pôdy a na nich bolo vystavané socialistické družstvo, škôlka a neskôr aj početné rodinné domy. Mnohí Slováci sa presťahovali z Ljeljenče do Bijeljiny. V Ljeljenči dodnes zostali dve rodiny: Časárová a Šerféziová.

Zoznam ďalších priezvisk Slovákov žijúcich alebo ktorí žili v Bijeljine: Slivka, Lakatoš, Trabak, Jurík, Bartoš, Senohradský, Štefek, Šimon, Gašpar, Grňa, Balaš, Králik, Lešťan a iné.

Asimilácia je neúprosná a počet Slovákov v Bijeljine stále klesá. V roku 1948 ich tam bolo 274 a podľa sčítania obyvateľstva v Bosne a Hercegovine z roku 2013 v Republike srbskej žije 109 obyvateľov slovenskej národnosti, z čoho 55 v Bijeline a 19 v Banja Luke.

Aj tak málopočetní bijeljinskí Slováci sú aktívni. V roku 2017 si 10. septembra slávnostnými službami Božími pripomenuli ôsme výročie posviacky kostola, oslávili 500 rokov reformácie a Deň Slovákov v Bosne a Hercegovine. Po nešporných službách Božích, ktoré slúžil Jaroslav Javorník, kulpínsky farár a administrátor CZ Šíd, zasadili Strom reformácie. Svojou prítomnosťou slávnosť zveľičil veľvyslanec Slovenskej republiky v Bosne a Hercegovine J. E. Ján Pšenica, predseda Rady pre národnostné menšiny v Republike srbskej Franjo Rover a podpredseda Zhromaždenia mesta Bijelina Milenko Mitrović. Na službách zaspieval spevokol cirkevného zboru SECAV Šíd pod vedením Nataše Kolárovej.

Určitým spoločným zázemím na rozvoj kontaktov je aj malá časť mestského obyvateľstva v Sarajeve, ktorá má slovenské korene. Ich predkovia prišli do Bosny a Hercegoviny v rokoch 1908 – 1914 ako odborníci Rakúsko-Uhorska, pôsobiaci v oblastiach hospodárskeho, administratívneho a kultúrneho života. Nehovoria už po slovensky, ale uchovali si väzby na vlast svojich predkov a majú záujem prispievať k rozvoju vzájomných vzťahov.

*Fotografie poskytla Zuzana Stupavská, dozorkyňa CZ Šíd,
a Nataša Kolárová*

Slováci v Česku

Peter Lipták

Obec Slovákov v Českej republike – Kto sme, čo chceme a v čom sme jedineční

Máme za sebou mílnik dvadsiatich piatich rokov našej činnosti, sme uprostred tretej dekády našej existencie, obdobia, ktoré bude rovnako náročné. Občas sa v spomienkach vraciam k podvečeru, šiesteho decembra 2002, keď sa na pozvanie Obce Slovákov v ČR zišlo v Kongresovom centre v Prahe vyše tristo ľudí na slávnostnom zhromaždení k 10. výročiu vzniku Obce Slovákov v ČR. Prišli členovia obce, vtedajší aj bývalí funkcionári, vrátni tých, ktorí obec na prelome rokov 1992 – 93 „vymysleli“ a založili. Prišli aj vzácní hostia, predstavitelia štátnych orgánov a inštitúcií z Česka aj Slovenska, prišli priaznivci Slovenska a slovenskej kultúry a prišli aj predstavitelia ďalších, spriaznených, slovenských organizácií pôsobiach v Českej republike. Súčasťou vydareného spoločenského večera bolo tiež udeľovanie Cien Mateja Hrebendu. Roky plynuli naozaj ako voda.

Bilancia uplynulých 25 rokov ukazuje, že Obec má veľký (zjavný aj skrytý) potenciál, ktorý by sme mali v ďalších rokoch účinnejšie využiť. O čo sa usilujeme? O udržanie a rozvoj kultúrnej a jazykovej identity Slovákov v ČR, o ich občiansku emancipáciu, o pestovanie vzájomnosti Čechov a Slovákov. To všetko smeruje k prospechu oboch našich domovov, Česka aj Slovenska, ktoré sa (možno aj naším pričinením) nepodarilo úplne rozdeliť ani oddeliť. Určite nie v našich srdciach. Preto tie spomienky, či pripomienky a ich aktualizácia.

Čo bolo na začiatku?

Dvadsiateho deviateho decembra 1992, čiže niekoľko dní pred rozdelením spoločného štátu Čechov a Slovákov, zaregistrovala malá skupina nadšených pražských Slovákov občianske združenie nazvané Obec Slovákov v Českej republike. Ustanovujúci snem sa uskutočnil v dnešnom Národnom dome na Smíchove dvanásteho februára 1993. Odvtedy uplynulo dvadsaťpäť rokov. Boli to roky naplnené hľadaním odpovedí na mnohé ťažké otázky.

Treba spomenúť aj to, že skupina okolo V. Skalského, N. Vokušovej a J. Škoríka už v októbri 1992 zaregistrovala OS v Prahe.

Kto bol pri tom?

Počas dvadsaťpäť rokov trvajúcich snažení o to, aby sa nepretrhli korene našej identity, odovzdala našej obci kus svojho srdca a života veľká skupina ľudí, ktorým patrí naša úcta. Samozrejme, nemožno menovať všetkých. Medzi tých, ktorí boli úplne na začiatku, patria: Štefan Kubus, Vladimír Skalský, Naďa Vokušová, Milan Števček (ktorý už nie je medzi nami), Rastislav Šaling, Peter Kurray, Marián Antol (autor názvu OS v ČR), Miloš Čiernik, Jozef Hamár (ani ten už nie je medzi nami), Vladimír Olexa a prvý prezident obce Jaroslav Škorík. Po jeho odstúpení bola na krátky čas prezidentovaním poverená Naďa Vokušová. Ona spolu s Vladom Skalským tiež pomáhala na svet nášmu mesačníku KORENE (po rozdelení federácie prvému slovenskému v Česku)

Výkonná rada Obce Slovákov v Českej republike, ktorá bola zvolená na 10. (jubilejnom) sneme v máji 2017: (sprava) Vlasto Fabišik, člen, Juliana Kopecká, tajomníčka, Andrej Dan Bárdoš, nový predseda, Vilma Krňávková, prvá podpredsedníčka a Peter Lipták, člen

---

ako jeho prvá šéfredaktorka a spolu s ňou aj skupina spolupracovníkov. Viacerí z nich spolupracujú s časopisom dodnes, iní sa s Koreňmi rozišli a vydali sa svojou cestou. Pravdou je, že tieto rozchody neboli vždy úplne idylické. Z dlhodobého pohľadu však nakoniec pozitívne prispeli k intenzívnemu hľadaniu jeho miesta na slnku. Mesačník Korene vydáva Obec Slovákov v ČR (bez prerušenia) dodnes a vďaka svojej vytrvalej nadstraníckosti si aj v tejto zložitej dobe vždy uchoval svoju integritu.

Na podobe časopisu sa výrazne podpísali nasledujúci šéfredaktori Naďa Vokušová, Ján Kopčík a Jozef Gáfrik a svoju stopu (hoci rozporuplnú) tu zanechal aj Juraj Rácz. Naše Korene za dvadsať rokov vyryli na poli národnostných, menšinových snažení hlbokú brázdú a všetci, ktorí sa na jeho tvorbe podieľali, si zaslúžia ocenenie.

Ktorí Slováci a Slovenky stáli pri zrode jednotlivých regionálnych obcí? Sú to Vilma Krňávková, Mária Kujanová, Ján Rozmuš +, Ján Brašeň, Štefan Papcun+, Augustín Bačinský, Judita Gušťačíková, Anna Tučanová, Jozef Piatnica+, Ján Garaj, Ján Zvara, Marián Antol, Ladislav Valent+, Edita Havlasová, Zdena Samková, Marián Kálna a ďalší. Základy vedeckej sebareflexie Slovákov v Česku položil Pavel Vranovský, ktorý od prvých čísel Koreňov (vtedy ešte Džavotu) písal analytické štúdie a spolu zakladal tiež analytickú skupinu OS v ČR. Menný zoznam zakladajúcich a zaslúžilých členov obce je, samozrejme, oveľa širší. Ani jedno z tých mien nebude zabudnuté. Všetky sú v spojitosti s prácou pre obec zachytené v jej archíve a hlavne na stránkach časopisu Korene.

Čím je súčasná Obec Slovákov v ČR po dvadsiatich piatich rokoch jej existencie?

Je nesporné, že povedomie o našom klasickom, krajanskom spolku je jednoznačne pozitívne. Máme svoje viditeľné miesto v spoločenstve občianskych združení národnostných menšín v ČR. Člen obce predsedá Asociácii národnostných združení ČR a (spolu s ďalšími dvomi zástupcami) viac rokov reprezentoval slovenskú menšinu aj v Rade vlády pre národnosti. Významné je aj naše postavenie na medzinárodnom poli, o čom svedčí naše členstvo vo Federalistickej únii európskych národností, sme zakladajúcimi členmi Európskej rady slovenských krajanských spolkov (člen obce jej predsedá) a Svetového združenia Slovákov v zahraničí, kde náš reprezentant po celú dobu zastáva funkcie vo vrcholných orgánoch SZSZ. V súčasnosti je to funkcia generálneho tajomníka SZSZ, ktorú zastáva Peter Lipták. Za jedného z dôležitých reprezentantov názorov a potrieb Slovákov v ČR sme považovali aj na Slovensku. Svojho zástupcu máme tiež v Zahraničnej rade Matice

---

slovenskej. K váhe nášho hlasu prispieva (okrem iného) aj sústavný rast počtu členov a regionálnych obcí. Dnes tvorí náš národnostný spolok 15 regionálnych obcí (Karviná, Třinec, Kopřivnice, Brno, Praha – dva spolky, Kladno, Tábor, Plzeň, Karlovy Vary, Sokolov, Kroměříž, Stříbro, Teplice, Ostrava). Registrovaných členov je viac ako tisícpäťsto. Jedna z našich RO v Hradci Králové sa od celorepublikovej OS v ČR formálne oddelila, hoci názov Regionálna obec Slovákov si ponechala.

Slováci v Česku sa po roku 1993 bezproblémovo občiansky integrovali. Teraz ide o to, či tento proces má plynúť pokračovať rýchlou kultúrnou a jazykovou asimiláciou a stratou vlastnej identity. Výsledky sčítania obyvateľstva v roku 2011, žiaľ, potvrdzujú práve tento trend. Počet Slovákov opäť výrazne poklesol (o 50 tisíc Slovákov). My si myslíme, že to nie je pre nikoho užitočné a vieme, že takýto vývoj si neželajú ani politické a kultúrne elity majoritného národa, preto sa usilujeme tieto procesy mapovať, chápať a v rámci svojich síl aj pozitívne ovplyvňovať.

Naša Obec Slovákov je miestom, kde sa usilujeme hľadať cestu k sebe navzájom a súčasne aj k iným. Nechceme sa však uzatvárať do seba a pestovať nostalgické spomienky na domovinu pod Tatrami. Sme emancipovanými občanmi ČR, ktorí majú radosť z rozvoja jej ekonomiky, kultúry, medzinárodnej prestíže. To isté úprimne želáme aj Slovensku. Prispievame svojím malým dielom k snahám ČR o demokraciu a prosperitu. Prvok občiansky a národný v našom živote nechápeme ako protiklady. Myslíme si, že sa môžu prelínať a dopĺňať. Tieto procesy chápeme ako kultúrne – emancipačné, svojou podstatou demokratizačné, prinášajúce pozitívny výsledok v podobe rozšírenia multikultúrnej sféry spoločnosti. Pre takto chápanú emancipáciu českých Slovákov už OS v ČR mnoho dobrého urobila a v tretej desiatke rokov v tom chceme pokračovať.

Ako pevný stôl aj my stojíme na štyroch nohách.

Tvorí ich pestovanie slovenskosti, upevňovanie vzájomnosti Slovákov a Čechov, občianska angažovanosť na tých miestach, kde sa riešia problémy národnostných menšín, a starostlivosť o Slovákov (najmä členov obce) v Česku.

Sme klasický krajský spolok, ktorý je pre tento účel aj demokraticky, celorepublikovo usporiadaný a realizuje široké spektrum najrozličnejších aktivít. Od začiatku našej existencie prispievame k hľadaniu novej kvality vzájomnosti medzi Čechmi a Slovákmi. Príznačný je pre nás vrelý vzťah k Slovensku a ochota ku korektnej komunikácii s domovskou krajinou a jej demokraticky zvolenou štátnou reprezentáciou, minulosťou, súčasnou aj budúcou.

Čo považujeme za hlavné úspechy našej činnosti.

Hneď na začiatku treba uviesť Medzinárodný festival slovenského folklóru *Jánošíkov dukát*, organizovaný v spolupráci s folklórnym združením *Púčík* a spolkom *Jánošíkov dukát* z Brna a ďalšími organizáciami. Na rok 2018 pripravujeme už jeho dvadsiaty ročník.

Aj udeľovanie Ceny Mateja Hrebendu už má vysoké spoločenské renomé. Túto cenu, ktorá je každoročne udeľovaná za výrazný podiel na vytváraní dobrých vzťahov medzi Čechmi a Slovákmi, už prevzalo 20 dvojíc významných osobností. Významný je cyklus besied s význačnými a zaujímavými osobnosťami pod názvom *Kluby Koreňov*, ktoré sme rozšírili aj do regionálnych obcí.

Usporiadali sme mnoho výstav slovenských umelcov. Boli sme iniciátormi a organizátormi viacerých odborných konferencií a seminárov a až do roku 2004 sme sa aktívne podieľali na príprave tradičného *Slovenského plesu* v Prahe. Regionálne obce organizujú plesy, majálesy, poznávacie zájazdy, vzdelávacie, literárne, folklórne, turistické a športové akcie. Iba prosté vymenovanie všetkých akcií, uskutočnených za dvadsať rokov jednotlivými regionálnymi obcami a Výkonnou radou by zabralo aspoň štyri ďalšie strany. Ročne ich je vyše dvesto.

V rámci OS v ČR pracovala od roku 1995 analytická skupina, zložená z intelektuálov a vedcov, Slovákov aj Čechov a tá sa pretransformovala do občianskeho združenia: Analytické centrum Slovákov v ČR.

Riaditeľ festivalu Vlastimil Fabišik odovzdáva vedúcim súborov plakety

---

S kým spolupracujeme.

Ceníme si spoluprácu so štátnymi orgánmi a ďalšími inštitúciami alebo organizáciami v ČR aj na Slovensku a sme im vďační za pomoc, vrátane ekonomickej. V tejto súvislosti treba menovať najmä Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ministerstvá kultúry ČR aj SR, Ministerstvo školstva mládeže a telovýchovy ČR, Slovenský inštitút v Prahe, Maticu slovenskú, Národné osvetové centrum v Bratislave, Folklorne združenie Českej republiky, Slovensko-český klub a Spoločnosť M. R. Štefánika, Folklorne združenie *Púčík*, Magistrát hlavného mesta Prahy a magistráty ďalších českých miest, kde sídlia naše regionálne obce, najmä v Karvinej, Brne, Karlových Varoch, Plzni, Stříbre a Tepliciach, Krajský úrad v Zlíne, Mestský úrad v Rožnove pod Radhoštěm. Vďační sme aj sponzorom našich akcií a všetkým jednotlivcom, ktorí na našu činnosť prispeli finančne alebo osobnou angažovanosťou. Bez tejto pomoci si našu prácu nevieme predstaviť.

Čo považujeme za podstatné?

Obec Slovákov v Českej republike je nepolitické krajanské združenie Slovákov – občanov ČR a ich priaznivcov bez ohľadu na národnú príslušnosť. Je to klasické menšinové združenie, ktorého program je zameraný na kultúrnu a občiansku emancipáciu slovenskej menšiny v prostredí majoritnej, českej spoločnosti. Pôsobí v nej množstvo aktivistov, ktorí spolupracujú pri realizácii jednotlivých akcií. Slováci, ktorí žijú v jednotlivých regiónoch ČR, prejavujú záujem o vytvorenie ďalších RO v Čechách a na Morave.

Princípami činnosti OS v ČR sú nadstraníckosť a ústretovosť voči všetkým, ktorí podporujú kultúrnu emancipáciu slovenskej menšiny v ČR.

Na 10. Sneme OS v Prahe v roku 2017 bol schválený programový dokument pod názvom OS – 2020. Tento koncepčný materiál obsahuje základné smery činnosti OS v ČR, ktoré sú zhrnuté v 10 bodoch:

1. Slovenskosť: Zachovávať a podporovať ľubozvučnosť nášho jazyka, slovenskú literatúru, tradičné ľudové umenie aj rozvoj umeleckej tvorby slovenských umelcov, ktorí sa angažujú v rozličných umeleckých žánroch.

2. Vzájomnosť: Pestovať a udržiavať vzájomnosť oboch našich národov Čechov a Slovákov, podporovať dobré vzťahy i s ostatnými menšinami. Na tomto princípe vytvárať podmienky a realizovať každoročné udeľovanie Ceny Mateja Hrebendu jednotlivcom, ktorí významnou mierou obohatili vzájomné porozumenie Čechov a Slovákov.

3. Participácia: Usilovať sa o získanie možnosti rozhodovať o veciach slovenskej menšiny (spolu s ďalšími menšinami v ČR) na základe zákonných noriem na všetkých stupňoch štátnej správy a samosprávy.

---

4. Podpora: Trvale hľadať spôsoby vzájomného preberania skúsenosti z vlastnej činnosti ROS, pomáhať si navzájom v realizácii podujatí, vytvárať vhodnú atmosféru pre vznik nových regionálnych obcí.

5. Kontinuita: Usilovať sa o zachovanie kontinuity výchovy ďalších generácií (detí a vnukov) v duchu princípov a zásad slovenskosti, ako základu nášho hnutia, pretože v súčasnej mladej generácii je predpokladaná možnosť pomerne rýchlej, hoci nenásilnej asimilácie.

6. Domovina: Trvale pestovať kladný vzťah k zemi našich predkov, podporovať všetky pozitívne prvky tohto vzťahu: kultúru, vzťah ku krásam prírody, duchovné hodnoty, históriu, ale i súčasné ekonomické a spoločenské úspechy. Udržiavať dobré vzťahy so štátnymi a mimovládnyimi inštitúciami a orgánmi na Slovensku.

7. Korektnosť: Trvale hľadať vhodné formy spolupráce a vzájomnej pomoci medzi ROS a VR OS v ČR, ale spolupracovať v prípade záujmu i s ostatnými slovenskými spolkami, nevyhýbať sa kontaktom so spolkami iných národnostných menšín v duchu vzájomnej úcty a dodržovania patričnej spoločenskej úrovne.

8. Súčinnosť: Usilovať sa vytvárať spoločné projekty pre plnenie vyššie uvedených princípov, pomáhať si vzájomne pri realizácii podujatí jednotlivých ROS, podporovať celorepublikové aktivity OS v ČR.

9. Demokracia: Vzájomne akceptovať demokratické princípy v jednotlivých ROS, rešpektovať výsledky konania snemov a republikových rád OS v ČR ako demokraticky zvolených orgánov v zmysle Stanov OS v ČR, pre prípadné výhrady a námietky voči činnosti volených orgánov použiť vhodnú, korektnú formu. Prípadné spory prioritne riešiť vnútri organizácie.

10. Medializácia: Využiť každú vhodnú príležitosť k propagácii činnosti regionálnych obcí a OS ČR. V médiách vystupovať korektné, s patričnou kultúrou prejavu. Pritom zachovávať slovenský jazyk a vo všetkých vystúpeniach prejavovať hrdosť na krajinu našich predkov – Slovensko a súčasne občiansky princíp nášho života a účinkovania v Českej republike.

V čom sme boli prví a v čom sme jedineční:

– Sme prvý reálny, klasický, krajský spolok v ČR, ktorý je pre tento účel od samého začiatku aj demokraticky, celorepublikovo štruktúrovaný a realizuje široké spektrum aktivít typických pre krajanov na celom svete.

– Sme prví a istý čas, v roku 1993, aj jediní, od samého začiatku sme reflektovali a akceptovali **vznik slovenskej menšiny v ČR**. Ako prví a dosiaľ jediní sme analyzovali jej špecifiká a naznačili možné cesty jej kultúrnej a spoločenskej emancipácie.

– Sme prví na pôde Fóra slovenských aktivít, Rady pre národnosti a Poslaneckej snemovne požadovali otvorenie diskusie na tému zákonnej úpravy **ochrany a práv národnostných menšín** v ČR v duchu európskych štandardov. Predložili sme štátnym orgánom aj podrobnú štúdiu na túto tému. Podieľali sme sa na tvorbe Zákona o ochrane práv národnostných menšín v ČR.

– Boli sme od začiatku našej existencie za hľadanie **novej kvality vzájomnosti Čechov a Slovákov**. Znova sme dali do pozornosti toto zabudnuté slovné spojenie, ktoré je podľa nás oveľa obsažnejšie a lepšie vyjadruje, že ide predovšetkým o vzťahy ľudí, občanov z oboch strán novej hranice.

– Boli sme iniciátormi obnovenia a vzniku študentského spolku **Detvan**.

– Ako prví sme po rozdelení federácie začali vydávať slovenský časopis **KORENE**, ktorý si vypestoval a uchoval tvár skutočného periodika národnostnej menšiny, robeného pre ňu a prevažne o jej živote a problémoch.

– Sme prvý slovenský spolok v ČR, ktorý sa aktívne začlenil aj do medzinárodných štruktúr národnostných menšín.

Celých dvadsaťpäť rokov existencie Obce Slovákov v ČR si jej členovia a demokraticky volení funkcionári kládli množstvo otázok. Najzákladnejšia z nich znie: **Ako žiť v Česku so slovenským srdcom?**

Dnes už vieme odpovedať na mnohé z nich, ba aj na tú, skoro biblickú: „Quo vadis slovenská menšina?“ a vieme aj ako vnímať našu „Slovenskosť v multikultúrnom svete 21. storočia“. Tak sme nazvali prvé dve z našich analytických publikácií, ktoré vyšli v edícii *Dobré slovo Slovákom aj Čechom*. Nasledovali ďalšie tri, rovnako obsažné. V kladení správne položených otázok a hľadanií odpovedí budeme aj naďalej pokračovať a „obcovať“ tak v našej obci (aj mimo nej) s každým človekom súcim na slovo, s každým, kto prejaví záujem o Slovensko, Slovákov, slovenskú menšinu v ČR a slovenskú kultúru v jej mohutnej košatosti a kráse.

*Slovenský časopis Korene vydáva
Obec Slovákov v ČR*

Vlastimil Fabišik,

riaditeľ MFSF Jánošíkov dukát

Chodská 2829/19i

612 00 Brno

Česká republika

Tel. +420 603 445 279

Mail: fabisik@atlas.cz

Web: www.janosikovdukat.cz

FB: <https://www.facebook.com/MFSF-Janošikov-dukát-879904672113004>

MEDZINÁRODNÝ FESTIVAL SLOVENSKEHO FOLKLÓRU

Jánošíkov dukát

Jubilejný XX. ročník 3. – 5. 8. 2018

Slovenská menšina v Českej republike udržiava a rozvíja svoju kultúrnu a jazykovú identitu rôznymi formami. Jednu z rozhodujúcich tvorí tradičná ľudová kultúra, ktorú rozvíjajú najmä folklórne súbory. V rôznych mestách ČR pôsobia folklórne súbory, ktorých členovia sa venujú slovenskému folklóru. Ich aktivity si zaslúžia nielen obdiv a úctu, ale i ochranu a podporu. Prostriedkom takejto podpory je aj Medzinárodný festival slovenského folklóru „Jánošíkov dukát“, ktorý je významným príspevkom k uplatňovaniu zásad UNESCO „Odporúčenie k ochrane tradičnej ľudovej kultúry a folklóru“ z roku 1989.

Poslaním festivalu je rozvíjať pozitívny vzťah k tradičnej ľudovej kultúre svojho národa, podnecovať tvorivé schopnosti aktivistov folklóru žijúcich a pôsobiacich v ČR; vytvoriť priestor pre rozvoj spolupráce a výmenu skúseností medzi folklórnymi súbormi z rôznych krajín, najmä

na vlastné oči prácu majstrov ľudového remesla. Zámerom nie je len poskytnúť priestor na prezentáciu výrobcov ľudovo-umeleckých predmetov, alebo oživenie výroby, ale povýšiť ju na príležitosť k obohateniu domácich aj zahraničných návštevníkov o poznanie krásy tradičnej ľudovo-umeleckej výroby a vnímať ju ako nenahraditeľné ľudové kultúrne bohatstvo.

Pre návštevníkov festivalu pripravujeme aj gastronomické špeciality a tradičné jedlá z Maďarska, Poľska, Slovenska i z Českej republiky.

Súčasťou festivalu sú od roku 2010 výstavy umeleckých diel (obrazy, koláže, fotografie), ktoré sa svojím obsahom a tematikou viažu k Slovensku a slovenskému folklóru.

však z krajín Vyšehradskej štvorky; prehĺbiť vzájomné kontakty medzi folklórnym hnutím na Slovensku a folklórnym hnutím v Českej republike, oboznámiť širokú diváčku verejnosť s tvorbou folklórnych súborov, ktoré rozvíjajú a uchovávajú slovenské ľudové umenie. V neposlednom rade vytvoriť platformu k nadväzovaniu medzinárodných kontaktov so súbormi v zahraničí, ktoré rozvíjajú a spracovávajú slovenské ľudové umenie.

Súčasťou programu festivalu je už od prvého ročníka aj jarmok ľudových remesiel. Ukážky tradičných ľudovo-umeleckých remesiel sú obohatením pre návštevníkov festivalu, ktorým poskytuje príležitosť vidieť

a tematikou viažu k Slovensku a slovenskému folklóru.

Záverečný tanec všetkých účastníkov festivalu Jánošíkov dukát

Spracovávanie a interpretácia jednotlivých foriem tradičnej ľudovej kultúry privádza súčasného človeka ku koreňom jeho bytia. Dáva človeku pocit kontinuity a zmyslu vlastného života. Ľudové umenie v sebe skrýva trvalé, pozitívne mravné hodnoty, patrí všetkým bez rozdielu národnosti, rasy alebo náboženstva.

Organizátori Medzinárodného festivalu slovenského folklóru:

Jánošíkov dukát, zapsaný spolek, Brno

Folklorní spolek Púčik, Brno

Obec Slovákov v Českej republike, Praha

Svetové združenie Slovákov žijúcich v zahraničí

Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm

Město Rožnov pod Radhoštěm

Spoluorganizátori:

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Folklórna únia Slovenska

Slovenský inštitút Praha

Slováci v Čiernej Hore

Portrét významného ornitológa Ondreja Víziho z Čiernej Hory

Fascinovaný Skadarským jazerom

Jeden z najvýznamnejších ornitológov v Čiernej Hore, odborník s bohatou skúsenosťou a praxou, je Slovák Ondrej Vízi. Pracovník Biologického ústavu a Republikového ústavu na ochranu prírody, neskôr zakladateľ a riaditeľ Prírodovedeckého múzea Čiernej Hory. Je autorom a spoluautorom početných výskumných projektov, vedeckých kníh a štúdií, písal scenáre a bol odborným garantom niekoľkých televíznych vysielaní z oblasti ornitológie a

Prvé stretnutie s pelikánmi

organizátorom a autorom prírodovedných výstav. Pri práci v prírode fascinovala ho aj fotografia, ktorej sa tiež venuje a vystavuje svoje zábery doma a v zahraničí. Takmer polovicu storočia zasvätil výskumu živého sveta na Skadarskom jazere – najväčšom jazere na Balkáne, ktoré ovplyvnilo celú jeho životnú púť.

Ondrej Vízi, narodený 17. októbra 1948 v Báčskom Petrovci v Srbsku. Základnú školu Jána Čajaka a Gymnázium Jána Kollára absolvoval v rodisku. Práve gymnázium ho dobre pripravilo do života, nie nadarmo patrilo k najznámejším gymnáziám. Gymnázium ukončil v roku 1967. Vplyv na Ondreja mal aj Samuel Spevák profesor biológie, ktorý vtedy skúmal vtákov a viedol biologický krúžok na gymnáziu.

Po ukončení gymnázia Ondrej študoval v Belehrade biológiu (1967 – 1970). Pred ukončením štúdia dostal správu o možnosti zúčastniť sa na jednom medzinárodnom projekte v spolupráci s partnermi z USA so Smithsonian inštitúciou a Univerzitou z Vinsconsinu. Ponuku prijal a v roku 1971 sa rozhodol odísť do Čiernej Hory skúmať Skadarské jazero.

Spomienky na prvé stretnutie so Skadarským jazerom

„Bol som mladý, vydržal som. Už prvý pohľad na Skadarské jazero ma fascinoval. Vtedy bolo viac vtákov. Mal som svoj článok o slobodu pohybu. Strávil som svoj čas neobmedzene na hladine Skadarského jazera, medzi rybármi v trstine. Jazero je totiž laboratórium života. Vtedajší riaditeľ Biologického ústavu bol Dr. Božina Ivanović, ináč posledný prezident Predsedníctva Socialistickej republiky Čiernej Hory (1988 – 1989). Vtedy hľadali expertov na ryby. Hneď v prvých dňoch som si všimol, že jazero je plné vtákov, a že by bolo treba skúmať vtáky. Riaditeľ pochopil a akceptoval môj návrh. Zamestnali ma ako stážistu a robil som výskum vtákov. Keď som ukončil ročnú stáž, zamestnali ma ako ornitológa.

Zúčastnil som sa na projekte *Limnological investigations of Skadar lake*, z toho vyšla publikácia *Biota and Limnology of Lake Skadar*, ktorá obsahuje kompletný život Skadarského jazera, a v ktorej mám štyri príspevky.

Z tejto pozície na Biologickom ústave roku 1980 som sa presunul do Republikového Ústavu pre ochranu prírody. Skadarské jazero však zostalo jeho záľubou a fascináciou. Aj teraz vášnivo rozpráva o pelikánoch na tomto jazere, ktoré boli predmetom jeho prvých výskumných prác: „Skadarské jazero je najzápadnejšie miesto hniezdenia pelikána kučeravého. Pelikán v SFRJ jedi-

---

Škôlka pelikánov

ne hniezdil na Skadarskom jazere. Bola to malá kolónia pelikánov, takých 15 – 20 párov. Moje prvé vedecké práce sa týkajú pelikánov. V nich sa vykryštalizovali aj hlavné problémy, ktoré obmedzovali kolóniu pelikánov. Bolo to ubúdanie rašelinových ostrovčekov, na ktorých pelikány hniezdili, ale aj veľké vyrušovanie počas hniezdenia. Preto sa stalo, že sa od roku 1992 – 2000 pelikány nehniesdili na jazere. Od roku 2000 sa znovu vrátili, počet párov zvyšoval. Jazero sa menilo, zarastalo a ostrovčekov ubúdalo, ale na nich pelikány viac nemohli robiť hniezda. Preto sme v roku 2013 postavili plte, na ktorých pelikány hneď začali hniezdiť. Odvtedy sa kolónia pelikánov neustále zväčšuje máme vyše 50 párov pelikánov.“

Zo súkromného života

V roku 1975 zamestnali tam novú mladú sekretárku Stanku Boljevičovou. Perfektne hovorila po anglicky. Pracovala aj ako tlmočníčka. Ondrej Vízi si spomína: v roku 1976 som narukoval do armády, a keď som sa z armády vrátil, nejak ma to dievča zaujalo. Stretli sa nám pohľady – v roku 1978 sme sa zobrali. Mali sme dve svadby. Prvú v Titograde, v sobotu, a po tomto úkone u matrikára, druhá svadba bola v Petrovci. Čiernohorci boli fascinova-

---

ní našimi tortami a obyčajmi. V manželstve sa nám narodil syn Andrej a neskôr dcéra Anna. Syn je tiež biológ a ide v mojich stopách ako ornitológ. Dcéra je prekladateľka v Centrálnej banke Čiernej Hory (CBCG). Máme už aj päť vnúčat – s láskou hovorí Ondrej Vízi.

Druhá vášeň – fotografia

„Jedna z vecí, ktorá ma zadržala v prírode, je láska k fotografii – hovorí náš spolubesedujúci. Fotografia ho zaujala už ako malého, kedy príležitosť vyfotografovať sa bola iba raz ročne. Pred fotením rodičia nás okúpali, obliekli do nových šiat a vyčesali.

Na gymnáziu som sa začlenil do fotografického krúžku a kúpil som si prvý fotoaparát. Skúsenosť s fotografovaním mu veľmi prispela v práci tak v Biologickom ústave, ako i v Republikovom ústave pre ochranu prírody. „Ozajstný rozmach bol v Prírodovedeckom múzeu (PVM) v projekte Výskumu vtákov z aspektu vtácej chrípky, keď sme sa začali vážne zaoberať fotografiou. Máme veľký počet archívnych fotiek v múzeu. V roku 2011 sme zaobstarali aj profesionálnu kameru, a už sme nahrávali aj dokumentačné filmy. Máme mladé sily, ktoré sa tým zaoberajú.“

Jarný pracovný deň na jazere

Kormorány

Zakladateľ a prvý riaditeľ Prírodovedeckého múzea Čiernej Hory

Ondrej Vízi stál i pri zrodení Prírodovedeckého múzea Čiernej Hory. Od začiatku jeho pôsobenia, teda od roku 1995 bol jeho riaditeľom. Na začiatky si spomína takto: „Múzeum bolo založené na lúke. Začali sme z ničoho. Mali sme stoly a stoličky požičané, a jeden počítač. Zamestnali sme mladých biológov. Aktuálne máme 14 biológov, z toho 6 doktorov vied a ostatní sú magistri. Ukazovateľ je, že múzeum z 25 zamestnaných má 14 vysokoškolsky vzdelaných ľudí, z čoho 6 doktorov vied nás kandiduje na takmer najvzdelanejšiu ustanovizeň v Čiernej Hore, ale možno aj v regióne. Spokojný idem do dôchodku,“ – konštatuje Ondrej Vízi.

Posolstvo

O tom, že môže byť pyšný na svoju prácu (a my na neho) a že skutočne môže ísť spokojný do dôchodku hovorí jeho obsiahle dielo.

Na záver rozhovoru poprosili sme Ondreja Víziho, aby čitateľom Slovenského svetového kalendára odkázal svoje posolstvo.

Pelikány na svojej plti

„Naši predkovia pracovali na poli, mali heslo robiť, robiť robiť... Zarábať peniaze a za ne kupovať zem. Kult zeme vo Vojvodine je aj dnes. Som presvedčený, že robiť treba do tej hranice, kým je človek spokojný. Jeho práca by mala byť vyrovnaná s výsledkami práce. Ak si človek nájde zmysel, že je spokojný s výsledkami svojej práce – vtedy bude spokojný aj v živote. Potom mu zostáva čas aj na zábavu, aj na výlety, aj na vzdelanie. Rovnováha musí byť vo všetkom, čo človek robí. Musí byť vyrovnaná rovnováha práce a výsledkov a času.“

*Za rozhovor ďakuje Michal Spevák
Foto: súkromný archív Ondreja Víziho*

Trojica pelikánov v oblakoch

Slováci v Číne

Ako sa cíti a čo prežíva Slovák v Ďalekom východe?

alebo

Rozhovor so Stanislavom Krivákom, učiteľom angličtiny v Číne

V ďalekej Číne, v provincii Guangxi v meste Nanning, už 13 rokov žije a pracuje Slovák Stanislav Krivák, rodák z Báčskeho Petrovca. Hoci v tejto krajine neexistuje komunita Slovákov, ktorí sa organizovanie združujú a vykonávajú činnosť v prospech slovenskej kultúry, predsa sme sa rozhodli čitateľom Slovenského svetového kalendára predstaviť, ako sa cíti a čo prežíva Slovák v ďalekom cudzom svete. A je to vlastne po toľkých rokoch ešte stále cudzí svet? Nuž zistíte sami z nasledujúceho rozhovoru.

Už po príchode do Číny si Stanislav Krivák začal všímať rozdiely medzi našou a ich kultúrou. Z početných zaujímavostí uviedol iba niektoré:

Zo začiatku mi bolo zaujímavé, že keď sa Číňania stretnú v reštaurácii, všetko sa servíruje spoločne a všetciedia z jednej, alebo viacerých nádob spoločne. Vždy sa objedná oveľa viac, ako sa môže zjesť a pokým sa pomaly obeduje, diskusia neprestáva. Je tu kopa pravidiel ohľadom stolovania, miesta na sedenie, prípitku a nakoniec je aj zložitý rituál hádania sa, kto zaplatí účet. Nejde iba o to, kto zaplatí, to je nejako nekonvenčne určené ešte pred večerou (ten, kto pozýva na večeru, ten zaplatí), ale najmä o to, kto sa koľko dlho a ako hlasne háda. Podobne sa veľmi hlasno telefonuje bez ohľadu na miesto a situáciu. Taktiež nemajú tie nepísané pravidlá primeraného fyzického odstupu pri komunikácii. Ľudia na ulici alebo v metre sú natlačení jeden na druhého, aj keď vo väčšine prípadov majú dosť miesta. Niekedy sú iba niekoľko centimetrov od mojej tváre a pokým sa ja neviem s tým zmieriť a cítim sa neprijemne, im je to úplne normálne, – uvádza Krivák na úvod nášho rozhovoru.

Stanislav Krivák s kamarátmi v meste

Ako ste sa cítili, keď ste sa vysťahovali do takej ďalekej krajiny, do inej kultúry, ktorá je tak odlišná od tej, v ktorej ste vyrastali?

Zvykne si človek na všetko. Bolo mi potrebné tak asi dva-tri roky na to, ale teraz sa tu cítim podobne ako doma. Kultúra, z ktorej pochádzam, sa nemôže porovnať s čínskou. Po rokoch som si to prestal všímať, ale aj ďalej mi niektoré veci pripomínajú, že som v cudzine. Dávno som prestal hodnotiť kultúru ako dobrú alebo zlú, myslím si, že nikto nemá právo na to. Ale konštatovať môžeme, že je iná od tej našej slovenskej.

Čo Vás vlastne podnietilo odísť?

Nemal som presný plán odísť do Číny a zostať tu dlhšie ako niekoľko mesiacov. Vyskytla sa mi príležitosť na prácu celkom náhodou, a o dva týždne som už bol v Pekingu. Odvtedy sa všetko nejako samo vyvíjalo. Začal som pracovať, potom som zmenil prácu, mesto, štát, cestoval, pracoval v niekoľkých krajinách Ázie, vrátil sa do Číny a zatiaľ som ešte stále tu. Už 13 rokov...

Kde vlastne žijete a pracujete? Predstavte nám Vaše mesto.

Bývam v Nanningu, Guangxi provincii, na juhu Číny – neďaleko hranice s Vietnami. Je to tropické mesto strednej veľkosti v Číne, takých 200 km od mora. Má okolo 7 miliónov obyvateľov. Je hlavným mestom provincie a jedným z najdôležitejších miest v ASEAN (Association of South-East Asian Nations). Toto mesto je hlavná križovatka pre biznis a financie medzi Čínou

---

Stanislav Krivák s manželkou Liu Shan

a ďalšími štátmi Juhovýchodnej Ázie. Mesto je pomerne mladé, ale moderné a veľmi vyspelé. Je tu výnimočná doprava a infraštruktúra. Hlavný priemysel je obchod s minerálmi, vlastne aj obchod všeobecne.

Ako často cestujete domov? Čo Vám najviac chýba?

Nechodím často domov. Keď sa podarí. Obvyčajne každé tri, štyri roky. Chýba mi rodina – rodičia, sestra a predovšetkým priatelia. Na všetko ostatné som už pomaly zabudol. Niekoľko rokov som si spomínal na rôzne jedlá a podobné veci, teraz mi to vôbec nechýba.

Na čo bolo najťažšie si zvyknúť?

Dlho som si nemohol zvyknúť na hluk a tlačenicu. Ľudí je prostě všade

a stále plno. Neexistuje chvíľka, že by som vonku mohol byť sám. Občas ma to psychicky unaví, ale aj na to som si po čase zvykol. Síce to potrvало aj šesť, sedem rokov.

Ako Vás v Číne prijali?

Mám len dobré skúsenosti s ľuďmi či v práci a či v súkromnom živote. Možno som mal šťastie, ale nikdy sa mi nestalo niečo, čo by mi pokazilo ten dojem. Ako som povedal na začiatku, kultúrne rozdiely sú veľké, ale som si všimol, že sú Číňania veľmi otvorení voči cudzincom a neočakávajú od nás, aby sme sa prispôbobili ich kultúre. Zároveň keď si cudzinec dá záležať a naučí sa jazyk a ovláda systém a poriadok v Číne, veľmi si to vážia. Ja som sa od samého začiatku snažil naučiť sa tomu porozumieť a akceptovať a veľmi mi to prispelo k výborným vzťahom s ľuďmi.

Máte aj manželku Číňanku?

Oženil som sa pred tromi rokmi s Číňankou. Poznáme sa už okolo osem rokov, bývame spolu sedem a pred tromi rokmi sme spoločne otvorili aj firmu, tak sme stále spolu – 24/7. Liu Shan je akademická maliarka a špecializovala sa na čínsku olejomalbu.

Kolko je Slovákov v Číne? Máte o tom informácie?

Svadba Stanislava Kriváka s Liu Shan a jeho mnohopočetná nová rodina v Číne

Netuším, koľko je nás tu. Predpokladám, že nie veľa. Je tu dosť ľudí zo Srbska, ale som nestretol veľa Slovákov. V Nanningu som sa zoznámil s jedným Slovákom a jedným Čechom. Obaja sú učitelia anglického jazyka. Väčšina cudzincov sa tu zaoberá obchodom, alebo učia angličtinu.

Keby Vás bolo viac, mali by ste možnosť spolupracovať na poli slovenskej kultúry?

Keby nás bolo oveľa viac, tak možno aj áno. Mestá sú tu obrovské. Metrom z jedného konca na druhý sa cestuje vyše dvoch hodín. Napríklad Srbov je tu asi 15 a stretnem jedného alebo dvoch raz za rok. Toho Slováka, čo som spomenul, som stretol dvakrát a on tu žije už tri alebo štyri roky. Nie preto, že sa nechceme stretať, ale je obvyčajne ťažko sa dohodnúť a nájsť si voľný čas, ktorý by obom stranám vyhovoval. Ale v každom prípade by bolo krásne, keby nás tu bolo viac.

Čo očakávate v budúcnosti?

Zatiaľ plánujeme byť tu. Máme rozbehnutý biznis s manželkou, kúpili sme si dom, plánujeme mať deti. Ja som sa zapísal na štúdiá v Austrálii a aspoň ešte dva roky potrvá, pokiaľ to absolvujem. Mám nádej, že o takých päť alebo desať rokov budem môcť odísť domov na dlhšiu dobu, zostať tam s rodinou aspoň dva, tri roky a rozhodnúť sa, čo a ako ďalej.

Ďakujeme za rozhovor a prajeme, aby sa plány vydarili a aby ste sa v tom ďalekom svete aj naďalej mali dobre.

*Za rozhovor ďakuje
Vladimír Valentík*

Slováci vo Francúzsku

Viera D'Agostini,
96, rue de la République
57535 Marange Silvange –
Moselle (57) – Metz – Lorraine
France
Téléphone : +33 387 804713
honore.d_agostini@club.fr
<http://www.atelierdagostini.com/>

O slovenské dedičstvo vo Francúzsku je postarané

V mestečku DARNEY 88 260, ležiacom vo Vogézach, v historickom zámku kultúrnej pamiatky CHATEAU DE DARNEY, existuje už **od roku 1938 jediné vojensko-historické Česko-Slovenské múzeum vo Francúzsku**. S veľkou láskou sa o múzeum stará, celých 79 rokov až dodnes, bývalý francúzsky partizán, konzervátor a riaditeľ, vyše 90-ročný, monsieur A. Poirot. Prehliadka múzea sa začína na 2. poschodí Československou výstavou dokumentov a fotografií z obdobia 1. svetovej vojny, vzniku 1. ČSR a z obdobia ČSSR. Žiaľ, väčšina ľudí v zahraničí dodnes ešte ignoruje rozdiely medzi slovenskou a českou národnosťou, kultúrou a jazykom. Preto vznikol podnet na exkluzívne slovenskú sekciu stálej výstavy s názvom **VITAJTE NA SLOVENSKU**, ktorá predstavuje viac ako 1000 artefaktov od histórie až po súčasnosť. Slovenská expozícia bola slávnostne otvorená dňa 27. júna 2015.

Založenie tohto múzea súvisí s historickými udalosťami, ktoré sa hlboko dotýkajú našich národných dejín, a to založenia prvej Československej republiky 30. júna 1918. V tomto zámku sa vtedy odohralo medzinárodné stretnutie, na ktorom generálmajor francúzskeho a prvý generál slovenského letectva Milan Rastislav Štefánik ako prvý predstavil francúzskemu prezidentovi Henri Poincarému nášho budúceho prezidenta Tomáša Garrigua Masaryka a prvého ministra Edvarda Beneša, ktorí sem priniesli novú zástavu Československej republiky a armády, ako jeden zo základných bodov československej štátnosti a konštitúcie. Bola to práve francúzska vláda, ktorá od-

---

tiaľto ako prvá vyhlásila vtedy svetu existenciu 1. ČESKOSLOVENSKEJ REPUBLIKY.

Zakladateľmi a kurátormi tejto novej slovenskej expozície sú manželia Viera a Honoré D'Agostini z Marange. Ich štyridsaťročná kultúrna činnosť na zviditeľňovaní Slovenska, desaťročný plán realizácie slovenskej sekcie v tomto múzeu, zanietená snaha o zachovanie kultúrneho dedičstva, ochrany pamiatok, húževnatá zberateľská činnosť, ako aj priateľské kontakty s krajanmi žijúcimi vo svete, vykryštalizovali do zriadenia, otvorenia a sprístupnenia čisto slovenských priestorov v tomto jedinečnom Česko-Slovenskom múzeu. Tento projekt sa im podarilo uskutočniť vďaka ich dlhoročnej spolupráci, pochopeniu a podpore zo strany miestnych inštitúcií Obecného a Farského úradu, riaditeľa a dlhoročného dobrovoľného konzervátora a riaditeľa tohto múzea pána A. Poirota a neposledne aj záštite našich zastupiteľských úradov SA a SI v Paríži, s morálnou podporou veľvyslanca SR v Paríži J. E. Mareka Eštoka, ako aj s minimálnym finančným príspevkom od ÚŠZZ z Bratislavy.

Základy slovenskej sekcie, na výzvu kurátorky, akad. maliarky Viery Pridalovej D'Agostini – reštaurátorky, aranžérky, cestovateľky, dobrovoľnej kultúrnej pracovníčky pri Honorárnom konzuláte SR v Nancy a kurátorky mnohých slovenských výstav vo svete – položili rodáci, Slováci žijúci v zahraničí, kon-

Jediné Česko-Slovenské múzeum vo Francúzsku na zámku v Darney

---

*Predstavitelia Diplomatického zboru SR z Paríža a francúzskych štátnych
orgánov na oslave v múzeu v júni 2016 a 2017*

---

krétno vo Francúzsku, Taliansku, Rumunsku, Česku, Luxemburgu, Švédsku a Kanade, keď ochotne, dobrovoľne z patriotizmu a bez nároku na akúkoľvek finančnú odmenu darovali do múzea svoje vlastné umelecké diela alebo tradičné originálne slovenské ľudovo-umelecko-historické predmety. V priebehu 2 rokov sa zbierka rýchlo rozrástla a svojimi darmi začali do nej dobrovoľne prispievať aj mnohí Slováci zo Slovenska. Táto štedrosť a zanosť za správnu a dobrú vec: **ZACHOVAŤ NÁRODNÉ DEDIČSTVO SLOVÁKOV**, a to aj za hranicami našej vlasti, nás priam nadchla a dojala. Je prejavom typickej slovanskej dobrosrdečnosti, spolupatričnosti, ochoty nezištno pomôcť alebo len tak potešiť druhého človeka. Tieto vlastnosti sú u nás Slovanov hlboko zakorenené po tisíce rokov a sú našou charakteristickou črtou povahy. A tak vďaka všetkým dobrovoľným darcom, Slovákom zo sveta aj zo Slovenska, máme v súčasnosti zaplnených už **8 miestností vyše 1000 kusmi slovenských artefaktov venovaných: histórii, folklóru, tradíciám, umeniu, remeslu, vede a technike a knižnici**.

SLOVENSKÁ IZBA obsahuje 8 miestností, ktoré sú rozdelené podľa vývoja – od histórie: 5-tisíc rokov pred našim letopočtom až po súčasnosť. Prehliadka pozostáva z nasledujúcich sekcií:

HISTÓRIA je odborne zachytená na 4 paneloch, ktoré vyrobili riaditeľka SNM Ľudovíta Štúra v Modre pani PhDr. Viera Jančovičová a Bronislava Skalová z turistickej kancelárie Info Malé Karpaty. Na paneloch sú zobrazené dejiny, pamätihodnosti, umelecké remeslo a mesto Modra s Vinnou cestou. Medzi najstaršie a najvzácnejšie exponáty patria kópie 8 keltských zlatých a strieborných mincí – Biatekov a Nonosov – z roku 57 pred našim letopočtom, ktoré nám do múzea láskavo daroval Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave. (Tímu archeológov z MUOP, pod vedením medzinárodne uznávanej archeologičky PhDr. Margaréty Musilovej, sa podarilo odkryť vzácny nález zlatých mincí a muriva rímskych stavieb s dlažbou, tzv. *Zlatý poklad z rímskeho obdobia*, počas archeologického výskumu na mieste bývalej jazdiarne NKP Bratislavského hradu. Tento nález posúva slovenské dejiny do Keltského obdobia, čo sa môžu dozvedieť všetci zahraniční návštevníci tohto múzea.) Ďalej sem patria rôzne ukážky zo života našich predkov, životopisy starých rodičov, literárne a historické dielo generála slovenského letectva Ing. Michala Pridalu a jeho osobné záznamy, články a reálie o priebehu 2. svetovej vojny na Slovensku alebo historické materiály o Slovenskom národnom povstaní.

Folklór a tradície sú zastúpené množstvom dobových kostýmov, národných krojov, kožených doplnkov odevov, výšiviek, ľudových výrobkov

---

z rôznych materiálov, vrátane voskových či kulinárnych. Nachádzajú sa tu mnohé nástroje, ozdoby, šperky, modranská keramika od známej keramičky Zlatice Ďureje, či iných majstrov. Nechýbajú tu ani predmety každodennej potreby, čepce, krbce, detviansky opasok, krištáľový pohár či sklenené Murano šperky z benátskeho skla od dizajnérky Lucie Kubicovej Torchio z Talianska. Keďže z histórie vieme, že niektoré techniky, napr. sklárstvo, majolika, keramikárstvo, výšivkárstvo, drotárstvo atď. sa šírili do sveta od našich slovenských predkov z Veľkej Moravy, o to viac nás teší, že mnohí naši súčasní slovenskí umelci pokračujú v týchto tisícročných tradíciách, inšpirujú sa nimi, inovujú ich a aplikujú do svojej modernej tvorby.

Sekciu umenia – Krásne umenie / BEAUX ARTS dokumentujeme v dielach z histórie ukážkami reštaurátorskej a ochránarskej práce akad. maliarky Márie Spoločníckovej z Košíc, priekopníčky reštaurátorstva na Slovensku a odborníčky na obdobia gotiky a renesancie. Ďalej dielami autorov z impresionizmu, depresionizmu (z obdobia socializmu), ako i ukážkami diel nášho najpoprednejšieho umelca, zakladateľa dizajnu Rudolfa Filu, ktorý pôsobil aj

ako profesor na Strednej škole umeleckého priemyslu v Bratislave, na oddelení aranžérstva-výstavníctva. (Mimochodom, otvorenie tejto bohatej a odbornej výstavy je práve venované jeho pocte pri výročí jeho úmrtia.) Súčasné umenie prechádza od tvorby ceruzkových kresieb umelca Miroslava Matuščína až po slávnych grafikov A. Brunovského, J. Gažoviča, L. Kellenbergera, V. Filovej-Ronaiovej. Sú tu aj rôzne založené grafické listy a knižné ilustrácie od Maje Dusíkovej žijúcej vo Florencii. Dominantou sály je prekrásne grafické dielo – akvatinta od Franka Jalšovského, jedného z 10 najlepších svetových žijúcich grafikov. Medzi sochárskymi dielami možno obdivovať ojedinelú tvorbu z karlovarského porcelánu sochárky Daniely Šutekovej-Kosovej z Prahy, až po unikátne sklenené objekty od najslávnejšieho slovenského sklára vo svete majstra Jána Zoričáka (po francúzsky a vo svete známeho ako Yan Zoritchak), ktorý ako zanietený národovec bol jedným z prvých štedrých darcov do tohto múzea, a teda najväčším príkladom pre ostatných. Nechýbajú ani iné zaujímavosti, ako napr. jedinečný obraz od Lucie Kubicovej s prírodným drahokamom zachyteným do paličkovanej zlatej „pavučiny“ a doplnený zlatou fóliou alebo novovyvinutý *Monopinakoskript*, t. j. unikátny obrazový manuskript od V. D'Agostini alebo raritná *Kuchárska kniha pre nevidiacich a slabozrakých*, prvá svojho druhu na svete, ktorá vyšla v synchrónnej tlači Braillovho písma spolu s čiernou tlačou v limitovanej sérii. Knihu ideovo vymyslela a výtvarne spracovala do haptických ilustrácií znakov pre nevidiacich Eva Mária Trajterová z Bratislavy a vytlačili na špeciálnych fóliách v Slovenskej knižnici pre nevidiacich v Levoči.

Vedu zastupujú fyzikálne výskumy nových amorfných materiálov (skiel) PhDr. Emílie Illeovej z Bratislavy, ktorá v tejto veľmi úzkej špecializácii na svete spolupracovala dlhé roky s Akadémiou vied v Nancy. Do vedeckej sekcie sú zaradené tiež úradné doklady

potrebné k uzavretiu sobáša jednej Slovenky s cudzím štátnym príslušníkom, konkrétne s občanom Francúzska, na území Slovenska v 70-tych rokoch, čo bolo vtedy hotovým umením alebo vedou dokázať vybaviť! Dnes

---

sa na toto obdobie (komunizmu) dívame ako na veľmi vzdialené, pripomínajúce doslova „hlboký stredovek“.

Ďalej tu máme ako ukážky **techniky** pohľad do reštaurátorského ateliéru akad. maliarky a reštaurátorky V. Pridalovej D'Agostini. Jej VŠ diplom s podrobným CV overený na Sorbone v Pa-

riži, fotografické dokumentácie jej záchranskej, konzervačnej, reštaurátorskej, vedeckej, ako i umeleckej činnosti, rôzne materiály, pomôcky, inštrumenty, študijný materiál, Röntgenove snímky obrazov s premalbami, pigmenty, farby, laky, lepy a rôzne iné chemikálie, skriptá, súkromné poznámky či zoznam odbornej literatúry v podobe osobného bibliografického odborného zoznamu „recherche“ z poslednej tretiny 20. storočia, teda z čias predpočítačovej doby, keď ešte neexistoval GOOGLE a WIKIPEDIA.

Knižnica obsahuje viac ako 300 umelecko-historických publikácií, kníh, časopisov, novín, z politiky, náboženstva, vedy a techniky až po beletriu, ale aj preklady našich autorov do francúzštiny, príručky, slovníky, noty, turistické informačné leporelá, mapy, kalendáre a podobne. Sú tu zaznamenaní aj všetci darcovia a darovacie listiny, inventár a sprievodný katalóg pre návštevníkov. Mnohé fotografie desiatky fotografov ako M. Martinčka alebo

reportéra a fotografa Paula Stachu z Kanady zobrazujú prírodné krásy Slovenska, dokumentujú ľudovú a meštiansku architektúru, umelecko-historické pamiatky, tradície atď...

Expozícia je bohato doplnená 32 panelmi s popismi a obrázkami, ktoré taktiež vyhotovila kurátorka Slovenskej expozície V. D'Agostini. Nechýba ani množstvo propagačného materiálu, ktorý určite osloví každého návštevníka.

Posledným príspevkom, ktorý pribudol do stálej expozície, je dvojica figurín PREZIDENTSKEJ STRÁŽE slovenského a českého vojaka v slávnostných uniformách. Panely s figurínami sú vyrobené z dreva v životnej veľkosti,

Veľvyslanec SR v Paríži J. E. Marek Eštok, kurátorka Slovenskej expozície akad. mal. Viera D'Agostini a starosta obce Darney M. Yves Desvernes na júnových oslavách v múzeu r. 2017

s realistickou malbou od autorky Viery D'Agostini – a hrdó strážia toto naše jediné Česko-Slovenské múzeum.

Každoročne poslednú júnovú sobotu sa v Darney oslavuje založenie 1. Československej republiky za účasti francúzskych, slovenských a českých štátnych predstaviteľov. Ale na budúci rok **30. júna 2018** tu budú obrovské oslavy a slovenské umelecké trhy **pri príležitosti 100. výročia ukončenia 1. svetovej vojny a 100. výročia založenia SR, za prítomnosti 3 prezidentov: francúzskeho, slovenského a českého.** Pri mohyle a pamätníku za mestom sa odohrajú vojenské oslavy 3 armád, francúzskych, českých a slovenských legionárov, nebudú chýbať rôzne medzinárodné kluby na evokáciu historických vojsk a bitiek, delegácia zo Slavkova, ČR, a z družobného mesta Humenného, SR, a veľa iných dôležitých osobností, ako aj tisícky návštevníkov z rôznych štátov Európy.

Môžete sa k nám pridať aj Vy za prísť na oslavu do Darney!

Revízia: Lucia Kubicová

Dodatok

Pozrite si, prosím, aj videá z Múzea v Darney, ako i 5 výstav vo Francúzsku z roku 2013, ktoré boli venované 20. výročiu vzniku samostatnej SR, 1150. výročiu príchodu Cyrila a Metoda na územie dnešného Slovenska a mestu Košice ako európskemu hlavnému mestu kultúry v roku 2013: **Darney+5 EXPOSITIONS SLOVAQUES**

<https://www.youtube.com/channel/UCM10aMjVhySmFLnayjP-k3Qg->

1. Fotografická výstava v Metz *MOLNÁROVE SLOVENSKO*

<https://www.youtube.com/watch?v=34vwihnZ4Q0> – *LA SLOVAQUIE DE MOLNAR*

2. Veľká umelecká výstava 27 umelcov zo 7 štátov: *KRÁSA – JEDINEČNOSŤ – TRADÍCIA SLOVÁKOV* v Maizières les Metz

<https://www.youtube.com/watch?v=dziSd4oU6S0> – *BEAUTE-UNIQUE-TRADITION SLOVAQUE*

3. SLOVENSKO V PORTRÉTOCH V. D'AGOSTINI v Heillecourt **<https://www.youtube.com/watch?v=BIW11Ew43jM>** – *LES PORTRAITS DE VIERA D'AGOSTINI*

4. VEĽKÁ MEDZINÁRODNÁ RECEPCIA – radnica / MAIRIE de NANCY
<https://www.youtube.com/watch?v=joSJkfnL054> – *UNE GRANDE RÉCEPTION*

5. 100 OBRAZOV VIERY D'AGOSTINI v Chateau de Madame Graffigny, Villers les Nancy **<https://www.youtube.com/watch?v=6QFMReiKnXs>** – *100 TABLEAUX DE VIERA D'AGOSTINI*

Zuzana Colinet-Fodorová

<https://www.facebook.com/slovenskaskolapariz?fref=ts>

Slovenská škola, škôlka a detský folklórny súbor Margarétka – Paríž

Grétka-Margarétka – maskot slovenskej školy, škôlky s folklórom a detského folklórneho súboru Margarétka v Paríži opäť otvoril v školskom roku 2017/18 bránu do slovenského sveta pre slovenské deti žijúce v širšom parížskom regióne a dokonca aj na francúzskom juhu. Chodia k nám deti od troch rokov, aby sa naučili čítať, písať po slovensky, slovenské reálie, spoznali slovenské ľudové tance a hry, pesničky, vyčítanky, ľudový odev, zvyky a tradície. Naším cieľom je uviesť deti do slovenského kolektívu, kde slovenčina prekračuje úzke prostredie rodiny, a tak sa snažíme pomôcť rodičom zvládnuť dvoj- a viacjazyčnú výchovu ich detí.

V škole deti pracujú vo viacerých ročníkoch a venujú sa im štyri slovenské učiteľky s aprobáciami 1. stupeň základnej školy, dejepis, francúzsky a anglický jazyk. Žiaci v prvom stupni absolvujú predmety: čítanie a písanie, slovenský jazyk, vlastiveda a studnica kultúry našich predkov, kde sa zaobe-

*Tanec Na Jánošíka – vystúpenie starších dievčat k 65. výročiu súboru Margarétka
v Paríži 25. 11. 2017*

Koncoročná besiedka v Margarétke – spoločná súborová fotografia, jún 2017

ráme historickými, literárnymi a folklórnymi projektmi. V tomto školskom roku je to historický projekt *Lipa kráľa Mateja*, folklórny projekt *Horehronie* a v rámci našich Popoludní s rozprávkou: slovenský literárny projekt *Zlatá priadka* a skvost svetovej detskej tvorby *Rolad Dahl a jeho Zázračný prst*. Rozprávky si zvykneme spracovať do mnohých aktivít zameraných na porozumenie textu, rozvoj slovnej zásoby či kritického myslenia. Zdramatizovali sme si *Janka Hraška*, *Sol' nad zlato*, *Dlhý, Široký a Bystrozraký*, *Princ Bajaja*. Z rozprávky *O zakliatej žabe* sme si urobili muzikál a pri príbehu *Detektívi v Popletkove* si deti samy nasadili baretky Sherlocka Holmesa a riešili detektívne záhady.

Ani malí škôlkari nezaťahajú. Učebný program je bohatý a za rok zvládne veľa tém: „Jeseň a zber ovocia, sťahovavé vtáky, počasie a ročné obdobia, oblečenie a zimné športy, vesmír, rozprávkové bytosti, živočíchy a rastliny, jar, povolania, život v meste a na dedine, Slovensko a mnohé iné. A keďže kladieme väčší dôraz na tradičnú kultúru, odskúšali sme si fašiangového turvoňa a sprievod masiek, vynášanie moreny, decembrové lucky, veľkonočnú šibačku a zdobenie kraslíc, zdobenie goralských klobúčikov, čičmanských chalúpok a fujár, modranskú keramiku.“

Všetci školáci a škôlkári tancujú v našom folklórnom súbore. Okrem pravidelných nácvikov sa stretávame na folklórnych tanečných dielňach, kde sa vždy venujeme konkrétnemu tanečnému regiónu. Takto sme si priblížili regióny Podpoľanie, Liptov, Horehronie, Myjavu a Zemplín. Naučili sme sa tanečné variácie: *Priadky* z Liptova, *Šatkový* z Detvy, *Vareškový* z Horehronia, *Širákový* z Myjavy,

---

Školáci zo školy Margarétka

Karičku zo Zemplína. Okrem dvoch našich učiteliek v súbore, spolupracujeme s pedagógmi a tanečníkmi zo Slovenska: zo súboru Matičiarik z Banskej Bystrice, Poleno a Čečinka z Bratislavy. Za sebou už máme aj prvé vystúpenia v Londýne, Bratislave, na 65. výročí súboru Nádeje v Paríži, pre Českú školu bez hraníc v Paríži, na Mikulášoch slovenských asociácií a školských besiedkach. V lete deti tancujú na *Letnej školičke tradičnej kultúry* v Banskej Bystrici, ktorú pre zahraničné slovenské deti pripravuje Metodické centrum pre Slovákov žijúcich v zahraničí Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

V budúcnosti nás čaká ešte veľa práce, no už dnes slovenčina vychádza z úst našich *margarétek*, či úspešné zvládnutie diferenčnej skúšky na Slovensku sú pre nás učiteľov ťažnou silou a nesmiernou motiváciou. S úsmevom na tvári konštatujeme: „Má to zmysel.“

Projekt: Lipa kráľa Mateja

Slováci v Chorvátsku

Sandra Kráľová-Vukšićová,
riaditeľka

Slovački centar za kulturu Našice
– Slovenské kultúrne centrum Našice
Braće Radića 68, p.p. 30, 31500 Našice
E-mail: slovackicentar-ravnatelj@os.t-com.hr
www.skc.hr

Textilné nápisové nástenky – výtvarné prejavy našich babičiek

Príspevok Slovenského kultúrneho centra Našice prezentuje materiál, respektíve údaje zozbierané v roku 2016 v rámci jednoročného etnografic-

Záber z otvorenia prvej autorskej výstavy

kého terénneho výskumu v obciach, v ktorých Slováci v Chorvátsku žijú a pôsobia v rámci organizácií založených na základe etnického princípu. Výskumom na tému *Textilné nápisové nástenky – výtvarné prejavy našich babičiek* je spracovaných 16 lokalít (pozri mapu č. 1) a celkovo je zaznamenaných 303 textilných nápisových násteniek. Výskum sa konal v spolupráci s maticami slovenskými pôsobiacimi v Chorvátsku, ktoré poskytli informátorov. V realizácii terénneho výskumu bola použitá metóda dotazníka a priameho rozhovoru, kým pri spracovaní materiálu bola použitá metóda analýzy, najmä etnografickej kartografie a popis.

Zozbieraný a spracovaný materiál znázorňuje jeden zo spôsobov prejavu etnickej identity. Spracovaný materiál poukazuje na prejavy rovnakosti, teda príslušnosti k slovenskej spoločnosti, ako aj integrovanosť kultúry slovenskej národnosti menšiny do chorvátskeho kultúrneho korpusu.

Mapa č. 1: Výskumné lokality

Definícia

Vyšívaná textilná nápisová nástenka, kuchynská nástenka, nástenná kuchárka, vyšívaná kuchárka, kuchárka – vyšívaná plátenná nástenka. Súčasť zariadenia kuchyne. Chránila stenu nad stolom alebo sporákom pred zašpinením, súčasne slúžila ako obraz. Do meštianskych domácností v strednej Európe prenikla na prelome 19. a 20. storočia spolu s modernizáciou kuchynského zariadenia. Na Slovensku bola v medzivojnovom období

rozšírená v malomestských aj dedinských domácnostiach. Vyšivala sa jednoduchým, prevažne stonkovým stehom modrou, červenou alebo čiernou niťou. Prinášala zobrazenia (ľúbostný pár, ženu pri práci v kuchyni, náboženské námety, žánrové obrázky z holandského prostredia) v spojení s nápismi, vyjadrujúcimi schémy malomestských predstáv o živote (*Kto doma šťastie nemá, márne ho v cudzine hľadá; Kde slovenská kuchárka varí, tam sa dobre darí*). Predlohy k textilným nápisovým nástenkám sa kupovali v obchodoch a na jarmokoch, alebo sa po domácky rozmnožovali kopírovaním.

Autor: *Oľga Danglová*

(zdroj: <http://www.ludovakultura.sk/index.php?id=3230>)

Charakteristika

Textilné nápisové nástenky alebo kuchárky, materiálni svedkovia jednej doby, nie sú autochtónnou súčasťou chorvátskeho, ale ani slovenského kultúrneho dedičstva. Tento kultúrny prejav každodennosti do chorvátskeho kultúrneho priestoru prenikol zo severozápadu Európy, najmä z Holandska a z Nemecka. Ich prítomnosť svedčí o sledovanosti folklórneho kultúrneho diania a neoddeliteľnosti chorvátskej a slovenskej kultúrnej identity od tej európskej.

V chorvátskom priestore, a tak aj medzi Slovákmi v Chorvátsku, sa textilné nápisové nástenky ako výtvarno-jazykové prejavy domácich žien vyskytujú od konca 19. storočia prevažne v mestskom prostredí. Zánikom otvoreného ohniska na vidieku a jeho nahradením murovanými pecami sa textilné nápisové nástenky stávajú súčasťou zariadenia dedinskej kuchyne. Tu sa vyskytujú od 20. a 30. rokov 20. storočia a svoj vrchol zažívajú v 70. a 80. rokoch 20. storočia.

Základom textilnej nápisovej nástenky je biele, priemyselne vyrobené bavlnené plátno, najčastejšie šifón obdĺžnikového tvaru, s rozmermi 70 cm (dĺžka) a 50 cm (šírka). Vzniku vyšivanej nástenky predchádzalo nanášanie motívu z predlohy na plátno, čo prezrádza, že ide o predkreslenú výšivku. Predlohy vyšívaných textilných nápisových nástieniek vznikali v remeselníckych dielnach, najmä drukerských (trukerských), technikou tzv. (for) drukovania, teda prenášania mustru, vzoru, motívu obrázka z papiera alebo šablóny na plátno. Je zaznamenané, že v Iloku pôsobila prvá továreň vzorov – Prvá juhoslovanská továreň šablón na ručné výšivky R. Hoffman Ilok (Sriem), ktorá pôsobila v období od roku 1920 do roku 1941.

Okrem remeselníckych dielní tento spôsob prenosu motívov vykonávali za odmenu aj zručnejšie ženy pre potreby lokálnej spoločnosti. Drukovalo sa teda použitím papierovej šablóny, na ktorej bol dierkami tvarovaný motív. Ten sa prenášal na plátno tak, že sa šablóna položila na plátno a posypala sa modrým prachom. Takto vzniknuté modré bodky pokropili liehom, aby sa nezotreli. Predstavovali základ na predkreslenú výšivku. Medzi ľuďom bol rozšírený spôsob prenosu motívu z už vyšitej textilnej nápisovej nástenky použitím hliníkovej lyžice a masti.

Neskôr sa objavujú priemyselne tlačené alebo sieťotlačou tlačené jednofarebné alebo viacfarebné nástenky, ktoré zostávajú bez výtvarného zásahu majiteľky, bez estetického vyjadrenia pani domácej.

Mapa č. 2: Spôsob výroby textilných nápisových násteniek

Textilné nápisové nástenky primárne tvorili súčasť zariadenia kuchyne, priestoru na obedovanie, ale aj dodržiavanie osobnej hygieny (motív džbána a lavóra). Základná funkcia nástenky bola praktická – chránila stenu od zašpinenia alebo ukrývala poškodené miesta. Najjednoduchší spôsob pripievňovania násteniek na stenu bol používaním pripínáčikov, avšak zanechával na plátne stopy hrdze, preto sa na rohy násteniek háčkovali retiazky a tvarovali sa ušká, alebo nástenku lepili na stenu zmesou múky a vody.

Okrem úžitkovej mali textilné nápisové nástenky dekoratívnu, ale aj vzdelávaciu funkciu. Práve ich široká využiteľnosť im pomohla, aby boli aj veľmi obľúbené. Udržali sa do čias, kým do zariadenia kuchyne neprenikli nové materiály, napríklad obkladačky na stenu.

Dnes textilné nápisové nástenky predstavujú už len prameň informácií o časoch, v ktorých vznikli. Svedčia o spôsobe života, móde, morálnych a všeobecno-spoločenských hodnotách.

Textilné nápisové nástenky Slovákov v Chorvátsku

Textilné nápisové nástenky alebo kuchárky svojím spôsobom reprezentujú určitý módný prejav gazdinky, ktorá nástenkou predstavuje umenie práce s niťou a výberom motívu a textu posiela odkaz tým, ktorí navštevujú jej rodinný chrám – kuchyňu.

Majiteľky túto časť kultúrneho dedičstva považujú za rodinné dedičstvo. Ide o predmet, ktorý samy vypracovali, alebo ide o dedičstvo po vydaji. Práve vďaka ich sentimentálnej hodnote vo vzťahu k majiteľke sa mnohé zachovali dodnes a sú odložené ako spomienka v skrini. Absencia stôp po používaní poukazuje na dva dôvody – alebo ich majiteľky pokladali za natoľko vzácne, že ich nepoužívali, alebo sa im zdedená textilná nápisová nástenka nepáčila.

Textilné nápisové nástenky majú najčastejšie výtvarnú a jazykovú časť, obsahujú dva základné elementy – obraz a text. Primárny je výtvarný komponent, ktorý často tematicky dopĺňa text. Viac ako jedna tretina spracovaného materiálu obsahuje iba výtvarný prejav, kým ostatná časť je doplnená krátkymi odkazmi – textami výchovného charakteru. Texty na podklade sú

Mapa č. 3: Používanie jazyka

---

pravidelne situované vodorovne v dvoch, troch alebo viacerých riadkoch. Evidované je používanie viacerých jazykov – chorvátskeho, slovenského, českého a srbského. Tri štvrtiny textov sú v chorvátskom jazyku. Používanie slovenského jazyka je zaznamenané v niekoľkých lokalitách. Etnickú príslušnosť takýchto textov v slovenčine možno zaznamenať najčastejšie v Iloku, Solanoch, ale aj v Rijeke, Záhrebe, Jakšići, Našićiach a na Radoši.

Výšivky na textilných nápisových nástenkách predstavujú ručné výšivky podľa predkresleného vzoru. V tomto zmysle sú zvláštnosťou strojom vyšité nástenky zo Solian. Vyšiva sa bavlnenou niťou. Najčastejšie sú jednofarebné nástenky vyšívané modrou niťou – dve tretiny materiálu, potom červenou, čiernou, a zriedkavejšie fialovou, hnedou a zelenou. V celkovom spracovanom materiáli jednu štvrtinu predstavujú nástenky vyšívané viacfarebne a použitie tónovanej nite je iba sporadické. Tlačené nástenky tvoria jednu desatinu celkového materiálu. Väčšina z nich je viacfarebná. Vyšívanie je najčastejšie realizované používaním dvoch druhov stehov, stonkového a plného. Používa sa jeden druh stehu alebo stehy v kombinácii. Kombinácia troch druhov stehov sa prejavuje o niečo zriedkavejšie a najmenej používaná je kombinácia najviac štyroch druhov stehov. Okrem týchto dvoch stehov, stonkového a plného, sme zdokumentovali steh krížikový, predný a kosovský.

Najväčší počet textilných nápisových násteniek znázorňuje interiér kuchyne a rodinu, motívy hygieny (znázornenie džbána a lavóra), lásky a detí. O niečo zriedkavejšie sa vyskytujú témy exteriéru, zátišia a holandské motívy. Neodmysliteľnou súčasťou sú nástenky so sakrálnou tematikou, najviac zastúpené v Zokovom Gaji. Niekoľko násteniek je evidovaných v Iloku, Rijeke, Josipovci, Solanoch a Našićiach. Znázornením slovenského ľudového odevu zdôrazňujú slovenský pôvod a etnickú príslušnosť.

V súvislosti s obrubou textilných nápisových násteniek rozlišujeme dva základné komponenty – funkčnosť a ornamentálnosť. Funkčné obrúbenie nástenky, najčastejšie strojom alebo i ručne, bielou niťou, je doplnené a ozdobené ručnou alebo strojom zhotovenou výšivkou, nezriedka aj iným plátňom, strojom vyprodukovanou stužkou, ažúrkou alebo háčkovými zúbkami.

Materiál získaný počas výskumov svedčí o kreatívnom a technickom vklade autoriek. Mnohé exempláre súladom farieb a kvalitou výšivky poukazujú na vysoké estetické ciele vyšivačiek, ktoré preniesli na textilné nápisové nástenky. Použitie viacerých farieb svedčí o módnom prejave, sociálnom statuse vyšivačiek, ale nemá etnické znaky.

Len sporadické príklady, keď boli použité motívy a jazyk, zdôrazňujú slovenské etnické komponenty, a tak vyjadrujú odlišnosť vo vzťahu k získanému materiálu.

Celkovo v skúmanom materiáli dominuje integrovanosť kultúrneho prejavu slovenskej národnostnej menšiny v Chorvátsku do chorvátskeho kultúrneho korpusu.

Pri príležitosti 25. výročia Zväzu Slovákov Slovenské kultúrne centrum Našice zo získaného materiálu pripravilo prvú autorskú výstavu pod názvom *Textilné nápisové nástenky – výtvarné prejavy našich babičiek*. Autorky výstavy, magistra muzeológie Tatjana Buhová a doktorka etnológie Sandra Kraljová-Vukšićová, zozbieraný a spracovaný materiál prezentovali na 4 rolupbanerov a 19 paneloch dvojjazyčne, v chorvátskom a slovenskom jazyku, a okrem textového a ilustračného materiálu výstava obsahuje aj trojdimenzionálne predmety. Vernisáž sa v spolupráci s Vlastivedným múzeom Našice uskutočnila v sobotu 17. júna 2017 v priestoroch Vlastivedného múzea v Našiciach a otvoril ju predseda Rady pre národnostné menšiny ChR Aleksandar Tolnauer. Realizáciu výskumu a prípravu výstavy finančne podporili Zväz Slovákov, Ministerstvo kultúry ChR, Rada pre národnostné menšiny, Osijecko-baraňská župa a mesto Našice.

Vlatko Miksád

Ilok

Slovenské divadlo v Chorvátsku

O divadelnej činnosti v slovenskej reči v Chorvátsku nemáme veľa informácií. V roku 1990 sa o tejto tematike zmienil profesor Josef Matušek¹ v *Jednote*, mesačníku Československého zväzu v Chorvátsku:

„Ve slovenských osadách na území Slavonie, s výjimkou Iloku a Lipovlan, se dramatické kroužky poměrně pozdě ustanovily. Slovenské osady totiž dlouho neměly slovenské školy, nejčastěji jim scházeli lidé, kteří by k divadlu měli kladný poměr, a postrádaly pomoc Matice slovenské, která věnovala větší pozornost slovenským spolkům ve Vojvodině a Srijemu. V slovenských osadách byly také poměrně pozdě založeny kulturní nebo osvětové spolky.

Antunovec – V Antunovci se nikdy nepodařilo vzbudit zájem o jakékoli formy kulturní činnosti, ačkoliv se Československý svaz o to všemožně snažil. Do Antunovce dojížděli ochotníci z Lipovlan, Međuriče a Záhřeba, předváděli tu slovenské divadelní hry ale bez jakýchkoli výsledků. Dvakrát tam hostovali ochotníci Klubu československých akademiků ze Záhřeba, kteří tu v r. 1935 a 1936 předvedli slovenské hry.

Duga Međa – Do této zapadlé slovenské osady dojížděli čeští učitelé a loutkáři z Osijeku, kterým se podařilo spolu s domácími sehrát v r. 1937 jednu loutkovou hru.

Ilok – Ilok byl již od konce minulého století kulturním střediskem Slováků v západní části Srijemu. Tehdy v Iloku působilo více nadšených slovenských vlastenců buditelů, mezi nimiž si největší zásluhy o kulturní povznesení slovenského lidu získal Josef Maliak.

Jelisavac – Zásluhy o probuzení krajanského a kulturního života v Jelisavci si získal učitel z Československa Hlavinka, který vyučoval na české doplnovací škole v Osijeku. Odtud pravidelně dojížděl do Jelisavce, předváděl tu hlavně loutková divadla a tím vzbuzoval zájem o ušlechtilou kulturní zábavu. Díky jeho obětavosti v Jelisavci se začalo s hraním divadel. 1937 *Matka*, *Bludár*, 1938 *Kamenný chodníček*, také v Markovci. Divadla v Jelisavci nacvičovali učitelé Ondrej Brník a Ondrej Kolumbus.

---

¹ Matušek Josef Oldřich: *Slovenské divadelní skupiny, Naše ochotnické divadelnictví*, Jednota, Daruvar, 21. 7. 1990, roč. 45, č. 30, s. 13.

Prví herci slovenského ochotníckeho divadla v Iloku z predstavenia Strašidlo a Slavianskych priadok 12. 4. 1914. Prvý rad: Jožko Vágala (vo vlnenom pastierskom oblečení) a Mišo Horvát. Druhý rad: Anna Štítnická v slavónskom kroji, Marína Maliaková v slovenskom ženskom kroji a Katka Kmetková. Tretí rad: Blanka Maliaková (v chorvátskom kroji z Posávia), Michal Imrek, Michal Kreka, Štefan Majera, Andrej Horvát (v slovenskej vyšívanej košeli a kabáte), Peter Kmetko (v slovenskej košeli a meštianskom obleku), Ján Tomáša Čáni, Samko Ondřík a Katarína Imreková (v slovenskom dievčenskom kroji).

Josipovac – Na podnet a s pomocí českých učiteľů z Osijeku si tu mládež v r. 1937 založila prvni dramatický kroužek. Předseda byl Štefan Banas, jednatel Adam Gavljak a režisér Adam Banas. Z dostupných pramenů nelze zjistit, zda se jim podařilo nacvičit nějakou divadelní hru.

Jurjevac – Také v Jurjevcu si mládež s pomocí osijeckých učitelů založila r. 1937 divadelní kroužek. Předseda byl František Strapač, jednatel Jozo Škrbík a režisér Adam Buček. Nebylo možno zjistit, zda vystoupili s nějakou divadelní hrou.

Lipovljany – Slovenská divadla se v Lipovlanech začala hrát již v r. 1924, první hrou byl *Janošík*. Poté se hrála střídavě s českými divadelními hrami.

Markovac Našički – V Markovci se slovenská divadla začala hrát r. 1936, divadelnictví se však nepodařilo zapustit kořeny. 1936 *Na letovisku*, 1937 *Tri vrecia zemiakov*. Divadla v Markovci nacvičoval Ondrej Koza.

Budovanie Slovenského domu v roku 1952

Novi Miljevci – Do Nových Miljevců, slovenské osady na území okresu Podravska Slatina, zavítali niekoľikrát učiteľ z Osijeku, ktorí sa tu s pomocí loutkového divadla snažili vzbudiť záujem o národnostní a kulturní život. Jejich snahy sa však nesetkali s úspechom, v Miljevcích se nepodařilo ani založit slovenskou školu ani organizovat jakékoli formy slovenského kulturního života.“

Ilocký Slovenský kultúrno-osvetový spolok Ľudovíta Štúra v 60. až 80. rokoch 20. storočia pôsobil v rámci Zväzu Čechov a Slovákov v Juhoslávii, v ktorom bola vytvorená Odbočka pre Slovákov a tá mala dôležitú úlohu: pomáhať ostatným obciam v Chorvátsku, v ktorých žije slovenská spoločnosť, aby si založili svoje kultúrno-umelecké spolky a tiež rozprúdili vyučovanie slovenčiny na základných školách, divadelnú a folklórnu činnosť. V rokoch 1958 až 1985 navštívili Iločania s divadelným predstavením obce s najväčším počtom Slovákov: Jelisavec, Punitovský Josipovec, Našický Markovec a Jurievec, ale nedosiahli, aby sa v týchto prostrediach opäť začali hrať divadelné predstavenia. Zakorenilo sa však vyučovanie slovenského jazyka na základných školách a ožili folklórne sekcie, ktoré sú činné dodnes.

Roku 2008, po trojročnom skúmaní archívnych divadelných materiálov v Múzeu mesta Ilok, v Matici slovenskej Ilok a po rozhovoroch s ešte živými hercami, autori Iločania: Ružica Černa, Vlatko Miksád a Ratko Sudecký, za fi-

Keď služobníctvo štrajkuje, 27. 12. 1975. Prvý rad: Anna Kukučková, Ján Velko, Ján Janať, Anna Zajacová. Druhý rad: Vlatko Miksád, Katarína Miksádová, Anna Matúšová, Mária Krošláková, Miroslav Činčurák, Jozef Čermák, Ondrej Salai. Tretí rad: Andrej Kukučka, Štefan Pap, Daniel Pucovský.

nančnej pomoci štátnych inštitúcií v Chorvátsku a na Slovensku, vydali monografiu *Slovenské divadlo v Iloku 1914 – 2008*, ktorá skúma a mapuje spoločenský a kultúrny život Slovákov v Iloku v tomto období. Publikácia svedčí o bohatej kultúrnej činnosti ilockých Slovákov, ich divadelnom pôsobení, do ktorého sa z niektorých rodín zapájali aj viaceré pokolenia (napr. otec, syn a vnuk). Snaha a činnosť divadelných ochotníkov pomáhali, okrem školy a slovenskej evanjelickej cirkvi, zachovať slovenskú národnú identitu, kultúru a jazyk v Iloku.

Monografia je dvojjazyčná, slovensko-chorvátska publikácia, má 376 strán a obsahuje 622 fotografií, z asi tisíc zozbieraných, kulturológicky veľmi zaujímavých, lebo hovoria o období, v ktorom sa predstavenia konali. Medzi nimi sú zábery jednotlivých výstupov a skupinové portréty.

Od premiéry prvého po slovensky hraného divadelného predstavenia v Iloku bolo dodnes ilockými hercami odohraných 185 premiér: dospelých, či detských. Medzi nimi boli aj tragédie, ale predovšetkým veselohry slovenských, českých, ruských, bulharských, juhoslovanských, maďarských a chorvátskych autorov.

Žobrácke dobrodružstvo, 2. 2. 1990. Prvý rad: Michal Činčurák. Druhý rad: Katarína Cinkocká, Kristína Hrubíková, Ján Turčan, Katarína Horvátová, Tanja Velková. Tretí rad: Daniel Cinkocký, Želislav Slúka, Ján Janať, Vlatko Miksád, Marijan Lovrič, Ján Čelovský. Štvrtý rad: Miroslav Poniger, Vladimír Čelovský.

V úvode je časť venovaná historickému vývoju divadelníctva v Iloku z prvej polovice 20. storočia a ďalej časť venovaná činnosti slovenských spolkov v Iloku, z ktorých vznikol dodnes aktívny *Slovenský kultúrno-osvetový spolok Ľudovíta Štúra*. *Monografia je, okrem fotografií, doplnená príbehmi o plagátoch, pozvánkach, hosťovaniach, miestnostiach, kde sa predstavenia skúšali či hrali, o príležitostiach a ťažkostiach v činnosti, o kritických prehľadoch a predovšetkým o členoch tých družín, ktoré vytvárali predstavenia, prostredníctvom anekdot a duchaplných poznámok. Napríklad udalosť z roku 1939: „Naši ochotníci boli takmer z najchudobnejších vrstiev obyvateľstva. Zväčša nádečníci, ktorí robili od úsvitu do mrku. Niektorí bojovali s čítaním. Museli sme ich úlohy učiť predriekaním.“* alebo udalosť z roku, na ktorú sa pamätá herec Juraj Kukučka starší: 1946: „Pucovský mal veľkú trému a nemohol prehovoriť ani slova – Juraj Kukučka ho chytil pod ruku a niekoľkokrát sa prešli hore-dolu po javisku. Keďže si Pucovský ani potom nespomenul na svoj text, Kukučka ho vyviedol do zákulisia, opona spadla a diváci tlieskali, lebo si nevšimli, že herci nehrali podľa scenára.“

Ej, Ďurko, Ďurko, *alebo* Horúci zemiak, 2. 2. 1998. Prvý rad: Katarína Mendánová, Vladimír Bako, Anna Karolová-Pucovská, Daniel Šajben, Kristína Lamošová. Druhý rad: Vlatko Miksád, Zdenko Matúš, Jaroslav Lamoš, Vladimír Velko. Tretí rad: Milan Pucovský, Samuel Hviezd, Branislav Murtin, Stanislav Vojnič, Milan Hrubík, Daniel Cinkocký ml., Ján Zolnan, Sanja Savičová, Darija Matúšová, Ján Mendán (predseda).

V chronologickom poradí sa uvádzajú divadelné predstavenia od roku 1914 až do začiatku roku 2008. Pripojené sú tiež mená a priezviská autorov divadelných hier, dátum a miesto predstavenia, postavy a ich obsadenie a mená ľudí, ktorí spolupracovali. Medzi nimi sú maskéri, kostyméri, scénografi, technici, šepkári, režiséri a ich asistenti.

Vďaka veľkému množstvu písomných materiálov mohla sa detailne priblížiť väčšina odohraných divadelných hier, ktoré boli v Iloku do roku 2008 tradične hrané nasledujúcich dátumov:

2. februára: v roku 1921 hrali v tento deň ilockí Slováci divadelné predstavenie po 1. svetovej vojne a od tohto dátumu sa sleduje kontinuita divadelného života.

12. apríla: v roku 1914 sa v tento deň hralo v Iloku prvé divadelné predstavenie v slovenčine – *Strašidlo Ferka Urbánka*.

27. decembra: v roku 1952 bol v tento deň v Iloku slávnostne otvorený novopostavený *Slovenský národný dom*.

Prihliadalo sa tiež na významné ocenenia spolku a hercov, vystúpenia za hranicami Iloku a Chorvátska, ako aj na hosťovanie iných súborov v Iloku.

O dvanástich mesiacikoch 27. 12. 2002. Prvý rad: Michal Tieško, Pavel Miksád, Pavel Stracinský, Alexander Pucovský, Želko Pucovský, Milan Vlada Pucovský, Nermin Záborský, Daniel Dubovský, Ivan Blatnický, Miroslav Zajac, Katarína Hviezdová (nehrala). Druhý rad: Denis Dudáš (nehral), Dalibor Mudroch, Rastislav Mudroch. Tretí rad: Anna Miksádová, Miroslava Tiešková, Davor Koza, Tanja Velková, Mateja Kukučková, Tamara Pucovská, Vladimíra Velková, Viera Fábryová, Nina Síčová, Daniela Mravíková, Ines Lomianska, Daniela Dovičinová. Štvrtý rad: Anna Kukučková (nehrala), Kristína Vrankovičová, Michal Činčurák, Želko Lomiansky, Ján Zolnan, Ďuro Dubovský, Želko Hrubík, Saša Lamoš, Mário Miksád, Stanislav Vojnič, Kristína Hrubíková, Naďa Davdová, Nataša Čelovská, Lidija Kozová, Vlatko Miksád.

Snažilo sa spracovať aj životopisy hercov. Celkom sa to, žiaľ, nepodarilo, lebo od vzniku ilockej scény prešlo jej doskami viac ako 550 amatérskych hercov všetkých vekových skupín s rôznymi povolaniami či záujmami. Uvedené sú však dátumy divadelných predstavení, biografie režisérů, ilockých autorů divadelných hier a ďalších, ktorí sa pričínili o to, aby sa divadelná tradícia ilockých Slovákov udržala viac ako sto rokov.

Roku 2014 profesor Vlatko Miksád zdigitalizoval všetkých 185 divadelných hier, ktoré sa v Iloku hrali od roku 1914 po rok 2016, až na niekoľko skečov a scénok, ktoré sa v minulosti hrali na Silvestra (zachovali sa ich názvy, ale nie aj texty).

O hercov v divadelných predstaveniach v neďalekej minulosti v Iloku nebývalo nikdy núdza. Keď bolo treba nacvičiť novú hru, stačilo sa pospytovať hore-dolu ulicou, niekoho poprosiť, iného za rukáv potiahnuť, boli i takí, čo sa sami ponúkli – a divadlo bolo. S divadlom sa išlo na návštevy, divadelné návštevy sa prijímali. S mnohými divadelnými hrami Iločania vystúpili bezmála vo všetkých slovenských obciach vo Vojvodine (Srbsko) a vystupovali niekoľkokrát aj na Slovensku.

Čaj u pána senátora, 2. 2. 2003. Prvý rad: Vladimír Vágala, Alexander Knapček, Stanislav Vojnič, Saša Lamoš. Druhý rad: Vladimír Velko, Ján Zolnan, Sľaďana Papková, Darija Matúšová, Mário Miksád, Kristína Hrubíková, Milan Hrubík, Milina Mendánová, Jaroslav Matúš, Tamara Pucovská, Zdenko Matúš, Nataša Hrubíková. Tretí rad: Ďuro Dubovský, Želko Lomiansky, Želko Hrubík, Jaroslav Lamoš, Vlatko Miksád.

V monografii sú uvedené aj informácie o hudobníkoch, ktorí boli hlavnými piliermi druhej časti programu, lebo sa predstavenia v Iloku nikdy nekončili pádom divadelnej opony. To, čo zostalo tradíciou pri divadle, je večera pre účastníkov a tanec po divadelnom predstavení pre všetkých, niekedy až do včasných ranných hodín. Do tanca vždy hrala domáca slovenská kapela.

Prvé divadlo po slovensky v Iloku zahrli Iločania pred prvou svetovou vojnou, 12. apríla roku 1914. Bolo to *Strašidlo* od Ferka Urbánka. Réžiu mali na starosti Blanka Maliaková, dcéra Jozefa Maliaka, a Michal Imrek.

Problémy, na ktoré hneď v zárodku narazili organizátori divadla, boli dva: alkohol a obavy, či sa predstavenie vydarí. Blanka Maliaková v roku 1914 o tom píše: „*Herec si myslel, že keď hrá opitého robotníka, musí mať vypité. Zaujímavé je, že nepil na skúškach, ale až na javisku. Väčšina hercov sa živí ťažkou poľnohospodárskou prácou. Mnohým z nich robilo problém pri prvom nácviku čítanie úloh, lebo mnohí od tých čias, čo striasli školský prach, nemali ani novín ani knižky v rukách, ba jeden medzi nimi je analfabet.*“

V tom istom roku vypukla vojna, takže nasledujúce divadelné predstavenie bolo až 2. februára 1921. Odvtedy sa divadlo v Iloku hrávalo takmer pravidelne aspoň raz do roka.

O dvoch princoch a princeznej Cibulienke 27. 12. 2003. Prvý rad: Dajana Kozová, Lidija Kozová, Biljana Ježíková, Rastislav Mudroch, Alexander Pucovský. Druhý rad: Mateja Kukučková, Ines Lomianska, Davor Koza, Anna Kukučková, Miroslav Zajac, Vladimíra Velková, Ivan Blatnický, Želko Pucovský, Pavel Miksád, Michal Tieško, Vlatko Miksád. Tretí rad: Nina Síčová, Kristína Vrankovičová, Viera Fábryová, Nataša Čelovská, Daniela Mravíková, Ďuro Dubovský, Daniela Dovičinová, Ján Zolnan, Anna Miksádová, Miroslava Tiešková, Dalibor Mudroch, Kristína Hrubíková, Želko Lomiansky.

Z archívnych dokumentov sú známi títo ilockí najčastejší režiséri predstavení pre dospelých: farár Ivan Vereš, riaditeľ banky Jozef Stupavský, učiteľ Andrej Kukučka, farár Želislav Slúka, profesor Andrej Kuric a profesor Vlatko Miksád. Niekoľkokrát pri nacvičovaní pomáhal aj profesionálny režisér z Báčskeho Petrovca Ľuboslav Majera. Divadelné scénky so žiakmi nižších tried základnej školy v Iloku desaťročia nacvičovala miestna učiteľka Mária Pejaková, domom z Báčskeho Petrovca, a so žiakmi vyšších tried profesor Vlatko Miksád.

Počas poslednej vojny v Chorvátsku, v rokoch 1991 – 1997, sa v Iloku pokúsilo nacvičiť niekoľko divadelných predstavení, ale pre neustále mobilizácie Slovákov to nebolo možné. Kultúrna činnosť sa utlmila. Veľkým šťastím bolo, že mali vlastnú budovu – Slovenský národný dom vystavaný v roku 1952. Treba spomenúť, že Iločania počas vojny nezostali osamotení. Okrem humanitárnej pomoci, v organizácii Matice slovenskej v Juhoslávii na čele s predsedom Michalom Spevákom, ich niekoľkými predstaveniami potešili vojvodinskí ochotníci z Báčskeho Petrovca a z Lugu.

Od roku 1914 po rok 2016 uviedli Iločania na divadelné dosky, či už v Iloku, alebo inde, 87 autorov, z ktorých je Ferko Urbánek uvedený 16-krát,

Výrobca šťastia, 27. 12. 2007. Prvý rad: Milina Mendanová, Vladimír Velko, Kvetoslava Miškulinová. Druhý rad: Ivan Blatnický, Ján Krošlák, Želko Stracinský, Ďuro Dubovský, Mário Miksád, Ján Zolnan, Vlatko Miksád. Tretí rad: Josip Miškulin, Miroslav Zajac.

Iločan profesor Vlatko Miksád 15-krát, Ivan Stodola 9, Jozef Gregor Tajovský 5-krát a Iločan Daniel Cinkocký 4-krát. Okrem nich sa vlastnými uvedenými scénkami predstavili aj dve Iločanky: Anna Fábryová dvomi krátkymi predlohami a profesorka Božena Dasovičová jednou.

V roku 2014 profesor Vlatko Miksád, dlhoročný režisér Matice slovenskej Ilok (od roku 1987), vydal zbierku štrnástich vlastných detských divadelných scénok pod názvom *Príbeh za oponou*. Zbierka je prvá svojho druhu v Chorvátsku. Vyšla za pomoci pivnickej divadelnej dielne *Píšeš? Píšem!* pod vedením Kataríny Hitzingerovej a Ochotníckeho divadla Janka Čemana v Pivnici. Divadelné texty z nej už boli uvedené na javiskách v slovenských prostrediach v Srbsku: Báčsky Petrovec, Bingul'a, Erdevík, Kovačica, Kysáč, Ľuba a Stará Pazova.

Divadlo – to nie je len kratochvíľa a zábava, je to živá reč slovenská, ktorú tak veľmi potrebujeme v zahraničí, a tak málo sa nám jej niekedy dostáva. Pre niektorých hercov je to prvé stretnutie so slovenským textom, pre niektorých je to prvé stretnutie s javiskom. Pre žiakov základných škôl je to oživenie mŕtvej litery. Javisko je aj školou jazykovej kultúry, lebo človek má pestovať a všade ukazovať to najvzácnejšie, čo má – materinskú reč.

Perinbaba, 2. 2. 2008. Prvý rad: Vladimír Mučaji, Robert Koza, Dajana Mudrochová, Tihana Krnáčová, Darko Ježík, Dalibor Dubovský, Boris Cinkocký. Druhý rad: Josip Miškulin, Dajana Dudášová, Vlatko Miksád, Gabriela Blatnická, Ivana Stracinská, Žanet Záborská, Tanja Horvátová, Dario Koza, Daniela Mudrochová, Miroslava Drozdovská, Denis Dubovský. Tretí rad: Miroslav Zajac, Ďuro Dubovský, Ján Krošlák.

Ochotnícka divadelná činnosť by mala byť jednou z nosných činností krajských spolkov. Okrem toho, že uspokojuje jednu zo základných ľudských potrieb – potrebu zabávať sa, plní najdôležitejší zmysel existencie krajských spolkov: starostlivosť o zachovanie materinského jazyka.

Zdá sa, akoby si túto skutočnosť spolky Slovákov v Chorvátsku neuvedomovali. Netreba im to zazlievať, lebo divadelnú tradíciu ani nemali. Skôr sa treba zamýšľať nad tým, akým spôsobom v týchto prostrediach vzbudiť záujem o túto kultúrnu činnosť a uviesť ju do života. Zväz Slovákov v Chorvátsku, ktorého Výkonný výbor tvoria predsedovia miestnych odborov Zväzu Slovákov pod názvom matice slovenské, by mohol v tomto smere istotne navrhnuť a sústavne podporovať túto aktivitu. Zatiaľ takáto iniciatíva chýba a nevedno, či ju niekto z Výkonného výboru v bližšom čase navrhne. Zväz zatiaľ nemal a nemá v pláne angažovať externých spolupracovníkov na realizáciu tejto myšlienky, alebo iných foriem starostlivosti o jazyk.

Zo súčasnej divadelnej nečinnosti v Iloku sa dá usúdiť, že ilocký spolok, ako nositeľ storočnej tradície, divadelné skupiny ani nepotrebuje. Nie že by Iločania o divadelné predstavenia nemali záujem, veď tradičného 2. februára 2016 hosťovali Kovačičania a sála Slovenského domu bola plná. Súčasné vedenie Matice slovenskej Ilok od roku 2013 prejavuje len občasný záujem o vlastné divadelné predstavenia detí či dospelých.

Pre takýto stav už cítiť závažný širší negatívny dôsledok: žiaci základnej a strednej školy v Iloku prestávajú mať záujem o účinkovanie v divadelnej činnosti, lebo nevystupujú pred domácim obcenstvom a nedostáva sa im spoločenského uznania. Sú to budúci dospelí a obávam sa, že ani v budúcnosti preto o divadlo nebudú mať záujem.

Ďalším dlhoročným problémom ochotníckeho divadelníctva, v súčasnosti a i v budúcnosti, vidím v sťahovaní sa Slovákov za prácou do zahraničia. Z Iloka, v ktorom bolo podľa sčítania obyvateľstva v roku 2001 Slovákov 1044 a o 10 rokov neskôr už len 935, sa už odsťahovalo veľa slovenských rodín aj s deťmi, a mnohí ďalší sa chystajú natrvalo odsťahovať. Pokračovanie storočnej tradície divadla v slovenskej reči v Iloku vidím v budúcnosti, bohužiaľ, veľmi neisté.

Slováci v Indii

Gustáv Murín

Prekvapenie vo výťahu (Indický príbeh)

Z Bratislavy do Naj Dillí nás delia štyri časové pásma, šesť rovnobežiek a takmer 9 tisíc kilometrov. Ale lietadlom ste tam skôr ako v ukrajinskom Ľvove vlakom.

Keď sme ako skromne vybavení vyslanci vedy hľadali v hlavnom meste Indie ubytovanie, nemohli sme si veľmi vyberať. Na drahý hotel sme nemali, ale lacného sme sa obávali. Kompromisom mal byť hotel Ashoka, ktorý ešte nebol drahý, lebo ho len dostavovali a už nebol lacný, lebo mal byť drahý. V praxi to vyzeralo, slušne povedané, otrasne. Už ste niekedy bývali na stave-nisku? Skúste si to v indickej horúčave bez ventilátora. Veľmi pôsobivé. Na chodbách boli steny len z tehál, akoby stavebníci v strachu ušli, že spadnú. Ani v izbách neboli steny omietnuté, len čímsi zahádzané. Okná, hoci nové, sa nedali otvárať. Kúpeľňa bola ako tak čistá, ale na záchode nebol papier, lebo ten Indovia nepoužívajú. Na to je tam vedierko s vodou. Dvere z izby na chodbu boli pochybnej odolnosti, ale dali sa zvnútra zaháčkovať. Keď ste ale izbu opustili, bola to čistá ruleta, čo v nej nájdete, až sa vrátite. Nedala sa zatvoriť. Na recepcii sa však tvárili ako v bratislavskom Carltone, veľmi hrdó – veď práve počas nášho pobytu boli v hoteli ubytované všetky športové výpravy Ázijských športových hier. Takže, keď som sa jeden podvečer vracal na izbu a vošiel do výťahu, nečudoval som sa, že tam stoja nejakí vyšporto-vaní chlapíci v atletických kombinézach. Len jeden z nich bol nejaký čudný. Nebol ani veľmi vyšportovaný, určite nebol z Ázie (skôr jasný Európan) a navyše – bol parádne napitý. Hotel mal dosť poschodí, aby som si ho dô-kladnejšie prezrel. V Indii je alkohol prísne pod zámkom, hoci cudzinec si ho môže dať v luxusnejších reštauráciách. Ale je to mastný účet. Dá sa kúpiť aj fľaša v podivných obchodoch, ktoré majú zamrežované okienko na ulicu, cez ktoré sa kupuje obmedzené množstvo a ešte aj na nejaký poukaz. V ho-teli sa k alkoholu ten divný chlapík dostať nemohol. Oblečený v športovej súprave by asi do reštaurácie nešiel. A rébus nákupu v indickej predajni alko-

---

holu nemohol ako cudzinec vyriešiť. Ale aj tak bol pekne nametený a pritom sa vôbec netváril previnilo. Skôr spokojne a vyzývavo. Schopnosť dostať sa k alkoholu, poriadne si vypiť a ešte sa tváriť ako majster sveta – to mi bolo silne povedomé. A tak, keď sme vo výťahu na chvíľu osameli, riskol som to.

„Vy ste Slovák.“ povedal som po slovensky.

Bez váhania kývol nemohúcou hlavou, potom sa vzchopil a prehovoril našou materčinou. Trénoval jednu z výprav na Ázijských športových hrách a práve s celou výpravou oslavovali nejaké víťazstvo. Podali sme si ruky, poprial som mu ďalšie úspechy a on na najbližšom poschodí na neistých nohách, ale dôstojne odkráčal. Keď som ten objav o chvíľu nadšene oznamoval vedeckému kolegovi, ten len zamyslene pokýval hlavou: „Tak to vidíš, našinca poznáš aj keby žil s tuleňmi za polárnym kruhom.“ A na to sme si, z tajných zásob, vypili...

Slováci v Írsku

Stanislav Gonsenica

Folklórny súbor Ostroha v Írskom Dubline

Folklórny súbor Ostroha bol založený v roku 2007 slovenskými folkloristami žijúcimi v írskom Dubline ako jeden z projektov novozaloženej krajan-skej organizácie Slovenské Centrum – Írsko. Už od začiatkov bolo hlavným cieľom založenie telesa, ktoré bude reprezentovať Slovensko a Slovákov žijúcich v Írsku a Severnom Írsku na kultúrnej pôde, prezentovať kultúrne dedičstvo, kultúrne hodnoty, tradície a zvyky Slovenska prostredníctvom tan-cov, spevu a hudby. V roku 2012 súbor odstúpil z projektu Slovenského centra – Írsko a nadobudol právnu formu. Štatutárnym zástupcom súboru je Ajo Gonšenica a aktívnou manažérkou je Silvia Kruková.

Na podnet muzikantov, ktorí hrávali v Dubline na Gratfon street, no naj-mä huslistu Andreja Záhorca, sa v rokoch 2006 v Dubline začali organizovať

V roku 2012 pri príležitosti 5. výročia založenia folklórneho súboru nahrali a vydali CD nosič Ostroha

So svojím programom Čierno-biely svet uhostili v Dubline Ostroháci aj FS Vranovčan

slovenské veselice spojené s výučbou ľudových tancov. Na veselice chodilo aj 250 Slovákov. Tanečné školy viedli sólisti Lúčnice Maroš Červenák a Monika Jaššová, ktorí v tom čase žili a pracovali v Írsku. Na týchto zábavách sa vytvorila skupina mladých folklóru chtivých nadšencov, ktorí boli prvými členmi folklórneho súboru Ostroha. Za všetkých môžeme spomenúť Andreu Šuniarovú-Sihelskú, Aleša Považana, Silviu Krukovú. Na jednom z prvých stretnutí zakladajúcich členov sa okrem organizačných vecí a hľadania priestorov navrhoval aj názov pre slovenský folklórny súbor v Dubline. Pôvodný navrhovaný názov súboru bol Podkova, ale nakoniec sa dohodlo na názve Ostroha, ktorý odvtedy sprevádza súbor počas celej existencie.

FS Ostroha začínal so ženskou speváckou zložkou. Dievčatá sa stretávali u seba v bytoch, kde nacvičovali svoje prvé spevácke čísla. Krátko nato sa vytvorila mužská spevácka zložka a nakoniec tanečná. Vystúpenia súboru

FS Ostroha navštívil a prezentoval svoj program aj na kanadskej pôde

---

FS Ostroha tohto roku navštívili i ďaleké Mexiko

sprevádza vlastná ľudová hudba, ktorá sa formovala a mení počas celej existencie. Ostroháci sa prezentovali najmä počas už spomínaných veselíc, no prvé oficiálne vystúpenie prišlo už krátko po založení, kde boli speváčky a hudobníci pozvaní na prezentáciu slovenskej kultúry počas „International folk mass“ v Ratmines.

Ich repertoár pokrýva takmer celé Slovensko a zahŕňa tance a spevy z Gemera, Parchovian, Detvy, Telgártu, Terchovej, Myjavy. Populárne sú aj tance ako verbunk, lyžicový tanec, širákový, ženská karička a choreografia cigánskeho tanca od Vlada Michalka. V súčasnosti nacvičujú širákový tanec z myjavských kopaníc.

Počas ich vystúpení majú diváci možnosť počuť a vidieť aj tradičné slovenské hudobné nástroje – pastierske píšťaly a koncovky, fujaru, drumblu a heligónku.

Takmer všetky kroje, ktoré členovia používajú, sú nové a boli ušité v dielnach na Slovensku. No majú aj kroje, ktoré si ušili, vyšili, poprípade zakúpili sami. Ide hlavne o doplnky ako spodnice, zástery, krpce, čižmy, klobúky. Počas vystúpení často kombinujú rôzne krojové súčiastky, aby bol program pre diváka pestrý. Vo veľkej miere súbor finančne podporuje Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorý cez ich grantový systém prideluje financie na nákup krojov, video a audio techniky a v posledných rokoch aj na prenájom priestorov na tanečné nácviky.

FS Ostroha sa počas svojho pôsobenia predstavil na takmer 250 vystúpeniach v Írsku, Severnom Írsku, Českej republike, Anglicku, Francúzsku a

---

Pred programom Mikuláš v Ostrohe sa súbor vyfotografoval

v neposlednom rade aj na folklórnych festivaloch na Slovensku – v Detve, Kokave nad Rimavicou, Zuberci a Dulovciach. V roku 2016 navštívil a prezentoval svoj program na kanadskej pôde u Slovákov v Calgary a vo Vancouveri a následne v roku 2017 absolvoval turné po Mexiku v štátoch Quintana Roo, Yucatan a Campeche. Taktiež premiérovu účinkoval v novej folklórnej televíznej šou RTVS – *Zem spieva*.

V roku 2012 pri príležitosti 5. výročia založenia folklórneho súboru nahrali a vydali CD nosič „Ostroha“. Obsahuje pestrú paletu piesní, ktoré súbor prezentoval počas vystúpení.

V Írsku je slovenský folklór veľmi populárny. Slovákom pripomína domovinu a Írom a iným národnostiam sa páči dynamika a energia, ktorá z tancov, spevov a hudby vychádza. Ostroha ako jeden z najčínorodejších kultúrnych článkov slovenskej komunity v Írsku absolvuje ročne desiatky vystúpení a prezentácií Slovenska pre komunitu žijúcu v Írsku. Členovia súboru v Dubline pravidelne usporadúvajú slovenské veselice spojené s výukou slovenských tancov, celovečerné vystúpenia, na ktoré pravidelne pozývajú aj alternatívne tanečné skupiny zo Slovenska – Čarovné Ostrohy, Creadance, Všetechníci. So svojím programom *Čierno-biely svet* hostili v Dubline aj FS Vranovčan. Ale usporadúvajú aj tematické „vianočné a veľkonočné workshopy“, na ktorých sa široká verejnosť učí napríklad tradičné techniky zdobenia a výroby ozdôb a kraslíc. V spolupráci so Slovenským Centrom – Írsko a pod záštitou Veľvyslanectva SR v Írsku boli usporiadateľmi Slovenských plesov v Dubline. S krajskými organizáciami a veľvyslanectvom pravidelne spolupracujú pri

---

Členovia FS v telocvični

organizovaní rôznych podujatí a pri prezentácii Slovenska v Írsku. Každoročne pred Vianocami pripravujú vianočný koncert určený najmä Slovákom žijúcim v Írsku. Počas koncertu odznieva *Pastierska hra* popretkávaná koledami zo všetkých kútov Slovenska.

V súčasnosti pripravujú program k 10. výročiu založenia súboru, ktorý bude 18. 11. 2017 v The Liberty Hall v Dubline. V programe „Príbeh Ostrohy“ členovia predstavia chronologický vývoj súboru a poukážu na najväčšie míľniky, ktoré sa udiali počas 10-ročnej existencie súboru.

FS Ostroha pri príležitosti Vianočného koncertu

Slováci v Kambodži

Ján Kukučka

Slovákov stretneme vo svete všade

Jedného dňa minulého roku som dostal príjemnú správu od mojich kamarátov zo Slovenska. Z príležitosti môjho odchodu do dôchodku mi uhradili cestu a pobyt v Kambodži. Bol som z toho ohúrený, veď som mimo Európy nikdy nebol. Tak sa stalo, že sme sa 8. februára 2016 vydali na dlhú cestu do Indočíny. Bolo nás spolu 9 osôb, 7 Slovákov, ja z Rumunska a priateľ Senad z Bosny.

Leteli sme z Viedne celých trinásť hodín a s medzipristátiami až dvadsať. Do Kuala Lumpuru sme sa dostali na druhý deň a pobudli sme tam celé štyri dni. Potom sme sa presunuli do Phnom Penha a odtiaľ autom k moru do mesta Sihanukville. Tu sa

nám cesty skrížili s pracovníkmi Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce, zo Slovenska, ktorí sú zapojení do mnohých charitatívnych akcií. Od nich sme sa dozvedeli, že pôsobia v štyroch domovoch pre siroty s poskytovanou liečbou HIV/AIDS, v dvanástich nemocniciach a tropických klinikách, v dvoch resocializačných zariadeniach pre deti z ulice, v troch centrách pre podvyživené deti a v siedmich detských domovoch. Na otváraní nového domova v Sihanukville zo slovenských fondov sme sa zúčastnili aj my. Vypočuli sme si aj pozdravný list od prezidenta Slovenskej republiky Andreja Kisku a spoznali sme desiatky sirôt, ktoré sú zaopatrené z vyzbieraných peňazí. Pri tejto udalosti sme zistili, že sú tam prítomné mnohé osoby hovoriace po sloven-

sky. Od nich sme sa dozvedeli, že tam žije dosť početná slovenská a česká komunita, ktorú odhadli na približne 150 osôb.

Tak sme sa potom dostali na európsku pláž, kde má svoju koketnú terasu Andrej, mladý podnikateľ z Nitry. Boli tam aj Boris z Bratislavy a jeho spoločník, Čech, ktorého manželka je zo Svidníka. Títo majú malú pekáreň a reštauráciu. Veď v Kambodži zohnať dobrý chlieb je kumšt a pritom za 35 dag čierneho chleba treba vysoliť až 3,5 dolára. Utkveli mi v pamäti najmä bratia Pavlovovci, Pavol a Fedor, pôvodom zo Šumiaca. Keď som im pohľadal na *youtube* Janka Ambróza so šumiackymi piesňami, vyhrkli im slzy z očí. Veď opustili Slovensko ešte v roku 1968. Jeden žil vo Švajčiarsku a ten druhý v Kanade. Teraz ako dôchodcovia žijú a podnikajú spolu v Sihanukville, kde majú malú koketnú reštauráciu v centre mesta. Tam sme spolu aj ochutnávali vynikajúce slovenské špeciality vyučeného kuchára Fedora, ale aj dolnozemsú klobásu a slivovicu či marhuľovicu.

Rozprávali mi o Kambodži ako o perspektívnej krajine, ktorá sa stane turistickým rajom za nasledujúcich 15 rokov. Vlado, stavbyvedúci u židovského podnikateľa, nám hovoril, že Židia už odkúpili väčšinu pozemkov na stavbu, za bagatel', a teraz sa im cena zdesaťnásobila. Číňania podnikajú v stavbe ciest, hydrocen-

trál a podobných veľkých objektov. Turistické objekty a obchody majú pod palcom Rusi. Keď sme už pri tých Rusoch, tak sme videli aj ich zhabané nehnuteľnosti pre daňové úniky, podobne aj jeden pekný hotel českého podnikateľa.

V meste sme premávali tuk-tukom (motorka s prívesom) – kde sa cena zrúbala obyčajne na tretinu z tej požadovanej 0150 alebo malými motorkami. Dohodnúť sa s taxikármi bolo niekedy problematické, lebo údajne okolo 70 percent obyvateľstva je negramotné. V dvestotísícovom meste som videl sotva dva semaforey a domáci sa mi smiali, keď som sa divil a dokázali mi, že zelenú farbu semafora nikto nečaká, všetci divoko prechádzajú na červenú. Ba videl som aj strhujúcu udalosť. Dvaja naši priatelia išli na motorke, pričom

posledný nemal prilbu. Policajt ich odstavil a požadoval pokutu. Márne mu ukazovali v peknej premávke, že žiaden domáci nerešpektuje žiadne pravidlá cestnej premávky, zostal neoblomným. Vtom sa objavili dvaja Rusi na motorke bez prilieb. Odstavil ich a požadoval peniaze. Jeden z Rusov ho privola bližšie a ten druhý mu bleskurýchlo zasadil pravý, odborne mierený hák. Policajt sa vyvrhol a kým prišiel k sebe, všetci boli preč. To je bezočivosť a nehoráznosť, veď si predstavte niečo podobné v Európe. No nepredstaviťelné!

Ináč ako praví turisti, chceli sme navštíviť chrám Angkor, čo nebolo možné, lebo doprava mimo hlavnej cesty je ešte rizikovou záležitosťou a letecká spoločnosť, ktorá bola nedávno založená, je ešte nefunkčná. Videli sme ale kráľovský palác v Phnom Penhi, ako i Franch market, a potom i okolité maľebné ostrovčeky.

Myslím, že nás nováčikov ohúrili reálie malebnej Kambodže a životný spôsob Kmérov. Vďačne sa tam vrátíme aj na budúci rok, veď kto by nám nezávidel slnko, pláž a 30-stupňovú vodu vo februári.

Slováci v Kanade

Rozhovor s Edom Starickom z New Westminsteru

Koncom novembra minulého roku bolo v hale Kostola sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri spoločenské posedenie *Pod Oravským zámkom*. Píšeme o tom tiež na inom mieste tohto vydania časopisu Slovo z Britskej Kolumbie. Počas spoločenského posedenia pán Jozef Starosta „spovedal“ jedného zo starších žijúcich farníkov, ktorí boli pri založení farnosti pred 57 rokmi. Bol to pán Eddie Starick.

Eddie, ako dlho si v Kanade? Ako si prišiel do Kanady?

Do Kanady som prišiel 6. augusta 1941, teda som tu trochu viac ako 75 rokov. Ale neprišiel som zo Slovenska, ja som sa tu narodil, v mestečku Nelson, v Britskej Kolumbii. Moji rodičia prišli zo Slovenska.

Ako dieťa mal si slovenských kamarátov?

Musím povedať, že som nemal žiadnych slovenských kamarátov. Dokonca počas môjho raného detstva som nemal ani anglických priateľov. Môj

Farská hala Kostola sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri pri spoločenskom posedení Pod Oravským zámkom 26. novembra 2016

---

otec bol baník, bývali sme na takej malej farme v horách. Otec odišiel pracovať do bane a ja som zostal s mamou sám. Mali sme psa, nemeckého vlčiaka, volal sa Jackie. To bol môj priateľ. S ním som vyrastal.

Keď som mal 3 roky, môj otec ochorel. Dostal banícku chorobu. Prestaňovali sme sa do mestečka Nelson. To bolo prvé miesto, kde som sa stretol s inými deťmi. Moja mama mi vravela, že spočiatku, keď som ešte nevedel po anglicky a prichádzali k nám deti hrať sa so mnou, že som na nich štekal, ako som sa naučil od môjho priateľa vlčiaka.

Žili Slováci spoločenským životom aj pred založením slovenskej farnosti v New Westminsteri?

Áno, bol tu spoločenský slovenský život. Prosperoval, a po spoločenskej stránke možno oveľa lepšie ako teraz. Na Quensborough (časť New Westminster) bol Slovenský dom, centrum vtedajšieho slovenského života. V Slovenskom Dome sa konali svadby, svadobné výročia, hudba, tanec, spev, divadlá, oslavy, recitovali sa básne.

Keď bolo napríklad 25. výročie svadby, nezišla sa iba rodina. Hala Slovenského domu bola plná krajanov. Ako aj iné deti, tak aj ja som bol „nútený“ naučiť sa naspamäť básničku a zarecitovať ju pri rôznych slovenských oslavách.

Hranie divadla bolo ďalšou významnou časťou spoločenského života. Môj otec bol „veľkým“ hercom. Ale veľkou herečkou v tom čase bola aj iná

Pani Mary Kikta (v strede), najstaršia žijúca farníčka, prišla do Kanady v r. 1948. Sedí pri stole s niektorými členmi jej rozvetvenej rodiny.

farníčka a dnes máme veľkú česť privítať ju medzi sebou. Je to pani Mary Kikta-Beneš (dlhotrvajúci potlesk).

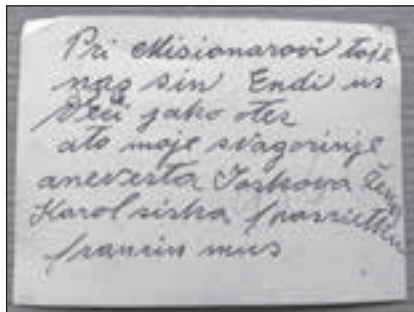
Mali sme časté pikniky na farmách našich slovenských starousadlíkov u Segečovcov, Ondzikovcov, Vojtovcov... Asi si ani neviete predstaviť, čo to boli za pikniky. Napríklad u Segečov mali veľkú záhradu a v nej hromadu stromov a krovia. Medzi nimi domáci postavili zvýšené pódium, platformu, ktorú sme žartovne volali „flatform“, na ktorej ľudia tancovali pri zvukoch harmoniky alebo aj iných nástrojov.

Činné boli slovenské spolky, Slovenská Jednota chlapská i ženská (1. Slovenská katolícka Jednota v USA a v Kanade), Kanadská slovenská liga, Slovenský podporný spolok. Každá z týchto organizácií usporadúvala počas roka viaceré spoločenské podujatia.

V tom čase nebol ani hokej, ani televízia. Chlapi nemali čo robiť ... Možno aj preto bol spoločenský život taký fantastický.

Chodili k tunajším Slovákom nejakí slovenskí kňazi-misionári?

Veľmi známym v tom období bol slovenský misionár „fader“ Florián. Čierny oblek, čierny klobúk, biela brada (na fotografii druhý zľava). My deti sme ho volali Santa Claus. Chodil po Britskej Kolumbii, po Alberte, a všade tam, kde žili Slováci. Povieť vám o ňom jeden príbeh.

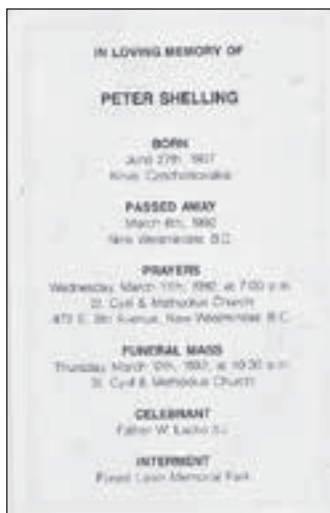

V Surrey (časť Veľkého Vancouveru) žil slovenský chlap. Mohol mať 30 – 40 rokov. Slováci mu hovorili „starý mládenec“. Mal auto. Nie síce nové, ale dalo sa na ňom jazdiť. Mal robotu, staval dom, iba nemal partnerku, ženu. Fáder Florián mu hovorí: „V Nelsone žije mladá vdova s malým chlapcom. Pober sa tam, navštív ju, možno sa niečo stane.“ I on sa tam pobral a o niekoľko týždňov bola svadba. Tým malým chlapcom som bol ja a mladá vdova bola moja mama, lebo môj otec po ťažkej baníckej chorobe zomrel. Ten „starý mládenec“ bol Peter Shelling, môj nový otec. Peter Shelling bol

brat blahoslavenej sestry Schellingovej, ktorej fotografia visí aj v našom kostolíku.

*Môj nový otec Peter Shelling
a moja mama v roku 1950.
Mal som vtedy 9 rokov.*

Takto sa „fader“ Florián staral nielen o duchovné potreby slovenských starousadlíkov ... Dúfal som, že aj náš terajší kňaz, otec Juraj, bude pokračovať v šľapajach fadera Floriána. Ved' aj ja som „starý mládenec“... Doposiaľ sa však nič podobného neudialo... (smiech a potlesk).

Aké boli začiatky slovenskej farnosti sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri? (1959 – 1963)

V prvej polovici 50-tych rokov sa tu začali zjavovať slovenskí jezuiti. Boli to všetko mladí kňazi, horliví, pracovití. Každý z nich mal vidinu budúcnosti. Naši ľudia tu boli hotoví, pripravení prijať nábožnejší slovenský život. Tak vznikla Slovenská misia na Queensborough.

Eddie Starick, jeden z „pamätníkov“ farnosti sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri

Mohol by si jednou-dvoma vetami charakterizovať každého kňaza, ktorý pôsobil vo farnosti? Fr. Lacko SJ, Fr. Žabka SJ, Fr. Švec SJ, Fr. Kadlec SJ, Rev. Menuš, Rev. Kopanický

Fr. Viliam Lacko SJ to tu všetko založil. Bol zakladateľ, usporiadateľ, misionár, dokonca hral aj bubny. Urobil farnosť „z ničoho“. Spojil ľudí, aby pracovali spolu, a organizoval to tak pekne, nenútené, že si ani nevedel, ako sa to všetko uskutočnilo.

Jeden príklad. Pre chlapov zorganizoval Spoločnosť Sv. Mena (Holy Name Society). Pritiahol do toho mladých aj starých. Aj ja som bol členom ako 22-ročný. Každú prvú nedeľu v mesiaci spoveď, sv. prijímanie, sedieť v kostole v prvej lavici, po sv. prijímaní spolu prisahať vernosť, čistotu... viete si to predstaviť...

Fr. Ján Žabka SJ bol najlepším a najhlasnejším kazateľom. On veru mikrofón nepotreboval. Bol ako umelec, hoci mal malú postavu. Vedel to s chlapmi, a tí ho mali radi.

Fr. Jozef Švec SJ bol dlhé roky misionárom v Afrike. Miloval Afriku a jej ľudí. O svojom pobyte v Afrike napísal viaceré knihy, medzi inými aj anglickú knihu *Afrika my love*. Počas účinkovania v New Westminsteri bol aj školským inšpektorom.

Fr. Ján Kadlec SJ bol milý, tichý človek. Často si obliekol pracovný oblek, montérky, a spolu s Johnom Moserom (nebohý farník – „Anglík“) naprávali veci okolo kostola, fary a haly.

Rev. Jozef Menuš bol mladý kňaz, ktorý k nám priniesol zmenu. Bol prvým „svetským“ kňazom po slovenských jezuitoch, ktorých misia v Kanade skončila koncom 90-tych rokov.

Rev. Juraj Kopanický je môj najbližší, najdôvernejší priateľ. Pomáhal som mu s angličtinou a on mne zase so slovenčinou. Jeho odvaha bola príkladná. Keď k nám prišiel, nevedel angličtinu, ale zaraz sa pokúsil slúžiť anglickú omšu, aj v iných kostoloch... a vždy s priateľským úsmevom, ku každému.

Sám som to videl veľa ráz na vlastné oči, aký obdivuhodný účinok mal jeho úsmev na ľudí v starobinci a v nemocnici.

Jedna životná múdrosť hovorí, že „lepšie zažať jednu sviečku ako preklínať temnotu“. Spomínaš si na 3 členov farskej komunity (okrem kňazov), ktorí sa v živote komunity riadili touto múdrosťou? Ktorí aktívne pomáhali farskému spoločenstvu, aby rástlo? Na slovenské rodiny, ktoré boli pilierom farnosti?

Toto je veľmi ťažká otázka, lebo skoro každá rodina, ktorá patrila do farnosti, bola veľmi nápomocná. Spomeniem aspoň niektoré.

Rodina **Michalcová** stála pri zakladaní 1. slovenskej katolíckej Jednoty, chlapskej i ženskej. Boli to veľmi nábožní ľudia. Ich dcéra bola kostolnou organistkou. Teraz je misionárkou v Japonsku.

Pani **Kolárčiková**, tiež veľmi nábožná osoba. Spievala na chóre, bola členkou zboru pri spievaní pašií. Jej syn Michal sa stal jezuitským kňazom a teraz je v Ríme. Je riaditeľom Inštitútu biblických histórií. Učil aj na Slovensku.

Mr. Šurinák, hoci chlap, každú nedeľu viedol pred sv. omšou modlitbu ruženca. Celá jeho rodina bola veľmi aktívna v prácach okolo farnosti. Maželka Margita piekla morku na farské bazáre, predávala lístky na farské zábavy, bola členkou CWL (Catholic Women League). Syn Janko maľoval kostol. V súčasnosti je aktívnym členom organizácie „Knights of Kolumbus“.

Regina Tobiášová bola veľmi aktívna hlavne medzi emigrantmi, ktorí prišli po r. 1968. Bola učiteľkou v slovenskej škole pri farnosti sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri, bola hlavnou organizátorkou piknikov, obedov v hale, členkou divadla, speváckeho zboru.

Aký je tvoj odkaz pre mladých farníkov a pre tých, ktorí prišli do farnosti iba nedávno?

Tento kostol bol mojím druhým domovom počas 56 rokov a je ním doteraz. Ak som počas tohto obdobia vynechal nejakú nedeľnú sv. omšu, tak ich bolo naozaj iba zopár. Odišiel som do dôchodku pred 19 a pol rokmi. Od toho času som tu skoro každý deň v týždni.

Keď som bol malý, učili ma, že kostol je Boží dom. Tento náš kostolík je však špeciálny Boží dom. Ďaleko od Slovenska je možné v ňom počuť slovenčinu. Ďaleko od Slovenska v ňom môžete vidieť slovenskú kultúru. Často nad tým rozmýšľam, koľko ľudí-Slovákov sa tu za tie roky modlilo? Koľko modlitieb, koľko sv. prijímaní, koľko osobných spovedí...

Rozprávanie Eddieho Staricka zaujalo aj mladšiu, aj staršiu generáciu

---

Chcel by si na záver tohto rozhovoru povedať niečo, čo cítiš, že je dôležité pre budúci život farského spoločenstva?

Keď máte doma trochu času, keď sedíte osamote, porozmýšľajte, čo dobrého môžete spraviť pre tento slovenský kostolík, pre naše farské spoločenstvo. Dajte hlavy dohromady, ako rodina, a porozprávajte sa, čo spraviť, aby náš farský život bol ešte lepší, než bol v minulosti.

*S dlhoročným členom farského spoločenstva
pri slovenskom kostole sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri,
s pánom Edom Starickom
sa zhováral Jožo Starosta*

*Článok prevzatý z časopisu Slovo z Britskej Kolumbie, jar 2017
<http://slovozbritskejkolumbie.ca/kiosk>*

Slováci v Maďarsku

Hajnalka Krajcovicsová

Zmena a stopy slovenského sveta na Čabe

V roku 1716 v prvom sťahovaní začali na dolnozemske močaristé územie prichádzať slovenské rodiny, ktoré znovuzaložili Čabu a namáhavou prácou odvodnili močiare, postavili si svoj kostol, stavali sálašské školy – následkom čoho v roku 1909 analfabetizmu obyvateľstva bolo 8,1 %, kým celokrajinský priemer bol 36,8 % – založili ochotnícke divadlo a rôzne spolky. Čaba znela slovenským slovom a duchom. Spoločnosť sa zoskupovala najmä okolo cirkvi, vierovyznania. Zaregistrovanie usadenia v úrade bolo v roku 1718, preto rátame znovuzaloženie Čaby od tohto roku. V roku 1993 pred Radnicou bola umiestnená skala zo Slovenska na počesť výročia znovuzaloženia Čaby Slovákmí.

Roky preleteli, časy sa menili a bývalá metropola Slovákov nosí v sebe už skoro len stopy predkov, no Dom slovenskej kultúry, sídlo Čabianskej organizácie Slovákov, primerane možnostiam otvoril dvere komunitám potomkov, ktorí by chceli zachovať a novými metódami presadiť do súčasnosti a do povedomia nastupujúcej generácie dedičstvo svojich predkov, i keď po tristoročných dejinách svoj jazyk, slovenčinu, skoro celkom stratili. Kultúra, osveta a najmä mikrospoločnosti, ktoré sú zázemím a fundamentom všetkého, v dnešnom svete je v macošskom postavení na poli uznania hodnoty všade na svete, ale napriek tomu sa komunity stretávajú, svoje koníčky zdedené od predkov pestujú s nemalým, takmer už zúfalým úsilím.

Ale teraz by som Vám chcela radšej predstaviť zaryté stopy našich slovenských predkov spájané aj so zaujímavosťami, a to z oblasti náboženstva a cirkvi, keďže „Zlatú

dobu" Slováci na Čabe prežili vďaka svojmu vierovyznaniu, ktoré ich nesmierne spojilo do silného spoločenstva. Dom slovenskej kultúry v Békešskej Čabe leží pri úpäť Veľkého evanjelického kostola, najväčšieho evanjelického kostola Strednej Európy, steny ktorého kryjú slovenské nápisy: Slovo Boží, alebo Ver v Krista Ježiše.

Ale aj v Malom evanjelickom kostole nájdeme slová našich predkov:

*Kdýž libi hlas zwonu
Proniká oblohu
Srdečne, nábožne
Wzdýchni k Pánu Bohu.*

*Zwon tento cyrkvi Evang. B. Čabenské
daroval Pavel Márik s prwow Manžekow
Máriow Ondrejčik a s druhow Helenow
Polkaj. R. P. 1874*

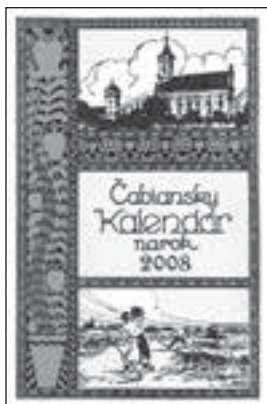
Okrem nápisov medzi radmi sedadiel kostola môžeme nájsť Tranosciá a Funebrály (Písne duchovní) – z ktorých niekoľko stoviek v r. 2013 znovu dala zviazať slovenská mládež.

Napokon dva evanjelické kostoly, späť s dejinami Slovače, sa stali logom mesta. Tieto kostoly sú aj na turistickej známke č. 236, ktorú Čabianska organizácia Slovákov spolu s vydavateľom Turistické známky s. r. o. sme krsťili v roku 2016 v Dome slovenskej kultúry.

Pozrime sa na ďalšie styčné body Čabianskej organizácie Slovákov – Domu slovenskej kultúry s cirkvou.

Spolu bola konferencia a odhalenie sochy bratov Seberíniovcov, územie ktorej je už premenované na Námestie Seberíni a stojí tam od roku 2013 s ta-

kým istým pomenovaním: cirkevné a umelcké školské zariadenie.

Ohľadom vydavateľskej činnosti späť možno nájsť v Čabianskom kalendári, veď v r. 1920 – 1947 založená a vydávaná bola ročenka Evanjelická cirkev. Vojna vydavateľskú činnosť prerušila a znovuvydanie sa pustilo na cestu v roku 1991 a od konca roku 2016 aj zakladateľom, aj vydavateľom je zaregistrovaná Čabianska organizácia Slovákov.

No nechali sme stopu aj zo spolupráce s katolíckou cirkvou, veď v r. 2002 sa spoločne vydala publikácia *Lexikón čabianskych katolíckych rodín*.

Ohľadom kultúrnej a osvetárskej činnosti organizácia sa podieľala na uskutočnení V. Stretnutia slovenských evanjelikov (poprvýkrát mimo územia Slovenska).

Naše odborné skupiny pracujú na tom, aby motívy a melódie našich predkov ostali v podvedomí. Na celoštátnom stupni najvyšším odborným uznaním disponujúce naše výšivkárky krúžku *Rozmarín*, na samých výstavách prezentujú motívy starých kožuchoch a iných zdedených textílií, a dbali aj na to, aby aj cirkev bola uzná-

vaná. Evanjelickej cirkvi v r. 2015 – 2016 darovali zo siedmich častí pozostávajúcu garnitúru a v roku 2016 katolíckej cirkvi vo Viniciach na Vianoce ozdobili stromček vyšívanými ozdobami.

V tomto roku sme pustili na cestu ako dar ručne vyrobené medovníky s motívom čabianskeho kožucha.

Naše spevokoly *Čabianska ružička* a *Orgován* vystupujú na rozličných podujatiach, ako aj na vianočnom koncerte v evanjelickom kostole, kým naši citaristi – ktorí znovuorganizujú kapelu, chodia do škôl a škôlok držať mimoriadne hodiny hudobnej výchovy a žiaci cirkevných škôl prídu s príležitostným programom do našich klubov.

Časy sa menia, s tým aj okolnosti a možnosti – ku ktorým každý si musí prispôsobiť svoj život a svoju činnosť, treba uznať, čo a prečo sa zmenilo a ako a v akej miere možno držať svoju angažovanosť nad hladinou. Nielen jazyk, ale aj súdržnosť sa stráca z komunity. Nebolo by treba to zanedbať.

Zuzana Pavelcová

Nová publikácia Slovákov v Maďarsku

V druhú májovú stredu (2017) sa v centre Budapešti uskutočnila prvá prezentácia novej dvojazyčnej publikácie – *Slovenské písomníctvo v Maďarsku po roku 1989* s podtitulom *Bibliografia slovenských a dvojazyčných publikácií*. Rozsiahla, viac ako 400-stranová práca, pod ktorej autorstvo sa podpísala hlavná vedeckovýskumná pracovníčka Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku (VÚSM) Alžbeta Uhrinová, dostala priestor na dôstojnú prezentáciu v Celoštátnej knižnici cudzojazyčnej literatúry v centre maďarskej metropoly. Kniha je výsledkom celoštátneho kultúrno-historického a lingvistického projektu, ku ktorému prispela aj referentka Krajanského múzea Matice slovenskej Gabriela Hamranová. Pracovníčka Matice slovenskej publikáciu odborné posúdila a recenzovala. V príhovore zhodnotila bibliografiu z viacerých hľadísk a vyzdvihla jej význam pre súčasnosť a budúcnosť. Z kulturologického pohľadu podala hodnotenie Anna Divičanová, titulárna vedecká pracovníčka VÚSM.

Projekt sa začal realizovať v roku 2013 s cieľom zaznamenať publikačné a vydavateľské aktivity Slovákov v Maďarsku od roku 1989 takmer po súčasnosť. Rozsiahla publikácia disponuje zoznamom diel, prináša ich bibliografické informácie, krátky popis obsahu a tiež fotografiu titulného listu konkrétnej jednotky. Postupná a najmä precízna práca autorky priniesla ako výsledok veľmi potrebnú publikáciu, ktorá vyplnila prázdne miesto v oblasti bibliografie krajanskej tlače. Záslužnú činnosť autorky a tiež prácu kolektívu spolupracovníkov ocenil svojou prítomnosťou i veľvyslanec Slovenskej republiky v Maďarsku Rastislav Káčer.

Gabriela Hamranová

V budúcom roku sa VÚSM chystá pripraviť publikáciu s názvom *Kapitoly z minulosti a súčasnosti Slovákov v Békešskej Čabe*. Publikácia by mala vzniknúť pri príležitosti 300. výročia znovuzaloženia Čaby. Krajanské múzeum Matice slovenskej bolo pri tejto príležitosti pozvané do riešiteľského tímu vedeckej úlohy.

Autorka bibliografie Alžbeta Uhrínová

Imrich Fuhl

„Veľké pravdy na tri riadky“ – Z najnovšej zbierky Gregora Papučka

„Je to verš krátky?
Aj všetky veľké pravdy
sú na tri riadky.“

Gregor Papuček je nielen snád' najznámejším slovenským básnikom, publicistom a prekladateľom žijúcim v Maďarsku, ale aj živým svedomím našej Slovače. Už dlhé desaťročia rôznymi, aj mimoliterárnymi formami oživuje slovenský duch v Maďarsku. Ide teda nielen o literáta, ale aj o takého verejného činiteľa, organizátora, redaktora, zberateľa ľudových piesní a bádateľa našej histórie, ktorý svojou vraj „prehnanou zanietenosťou za slovenskú vec“ mnohým neraz lezie na nervy či plúje do polievočky. Možno s ním polemizovať, dajú sa spochybníť niektoré jeho tvrdenia či postoje, nedá sa však nevšimnúť a neuznať, čo všetko už položil na ten náš symbolický stôl. Naša národnosť v osobe Gregora Papučka disponuje takou významnou osobnosťou, ktorá nás môže provokovať koniec koncov len v dobrom. Aj keď si to občas neuvedomujeme, v skutočnosti nás skôr obohacuje a núti zamyslieť sa nad otázkami, otáznikmi a výkričníkmi nášho slovenského (ne) bytia v Maďarsku.

Akože aj najnovšia knižočka Gregora Papučka, ktorú vážený čitateľ práve drží v ruke, v prvom rade obohacuje. Samozrejme, najmä svojím obsahom, ale aj formou, veď haiku-básne nielenže slovenskí autori v Maďarsku doteraz nepísali, ale ani ich kolegovia v materskej krajine a ďalšom tzv. slovenskom svete sa im príliš nevenovali. Haiku je žáner japonskej poézie pozostávajúci tradične zo 17 slabík (presnejšie: mór) usporiadaných do troch veršov obsahujúcich 5 + 7 + 5 mór. Podľa tohto vzoru po slovensky písané pôvodné básne a preklady do našej materčiny – hneď na celú zbierku – predstavujú unikátnu literárnu pochúťku, ktorú si zrejme radi okúsia mnohí labužníci doma a aj za našimi hranicami.

Na prvý pohľad by sa zbežnému pozorovateľovi mohlo zdať, že na takom malom priestore sa nedá nič vysloviť. Veruže sa dá všeličo, ba takmer všetko.

Akoby všetky veľké pravdy boli na tri riadky. Stošesťdesiat haiku zaradených do tejto knižočky svedčí tiež o tom. Uvedme niekoľko príkladov:

„Ó, Bože svätý! / Z kostola nám vymietli / slovenské vety!“

„Ach, všetci svätí! / Zobrali nám dejiny, / berú nám deti!“

„Povedal som hneď: / z Kohútovho vrchu nech / nie je Kakas hegý!“

„Dôkazov je dosť: / pod našimi horami / dýcha minulosť.“

„Máš ty pekný dar: / cudzia škola, cudzia reč, / holá riť na tvár!“

„Aj keď nám hlásnik / už polnoc oznamuje, / nezaspí, básnik!“

„Nečakal na dar. / Kým nezomrel, bol Slováč, / po smrti: Maďar!“

Celkovo túto knižočku pokladám za osožnú, čitateľa obohacujúcu, v materinskej reči vážnym slovom sa prihovárajúcu, ale aj humorom zabávajúcu.

Z najnovšej tvorby Gregora Papučka

DOMA

1

Mám svoj vlastný dom.
Slovenský sen každú noc
premieta sa v ňom.

2

Známa ulica.
Kade kráčam deň čo deň
opakuje sa.

3

Sme pradávno tu.
Vrch Pilíš nám potvrdí
našu istotu.

4

Núdzou volaný
po drevo na kúrenie
chodím do Jamy.

5

Mizne nám prameň.
Pod Pilíšom od žiaľu
mäkne aj kameň.

6

Hviezdne nebesá.
Nad Pilíšom mesiačik
šantí, smeje sa.

7

Ó, Bože svätý!
Z kostola nám vymietli
slovenské vety!

8

Ach, všetci svätí!
Zobrali nám dejiny,
berú nám deti!

Gregor Papuček 80-ročný

Básnik, publicista, prekladateľ, organizátor slovenského literárneho života v Maďarsku Gregor Papuček je čestným členom Spolku slovenských spisovateľov, členom Maďarského zväzu spisovateľov v Budapešti a nositeľom Radu Bieleho dvojkríža II. triedy udeľovaného prezidentom SR. Narodil sa v Mlynkoch (Pilisszentkereszt) 24. júna 1938. Základné vzdelanie získal v budapeštianskej slovenskej škole. Maturoval v roku 1958 na slovenskom gymnáziu v Békešskej Čabe. Potom študoval v Budapešti na vojenskej vysokej škole, kde bol v roku 1961 vyradený v hodnosti poručíka. Už ako dôstojník študoval slovenčinu na Univerzite Loránda Eötvösa v Budapešti, diplom získal v roku 1984.

Gregor Papuček

Ako dôstojník spojovacej služby slúžil vo Vacove, od roku 1978 ako tlmočník a prekladateľ v Budapešti. V roku 1993 odišiel do dôchodku ako podplukovník.

Básne začal písať už v základnej škole (1949). Uverejňoval ich v Našej slobode, neskôr v Ľudových novinách. V roku 1958 získal 2. cenu v literárnej súťaži DZSM. V roku 1975 sa zaradil do prúdu literárneho života Slovákov v Maďarsku. Bol nielen tvorcom, ale aj mnohostranným organizátorom nášho literárneho života.

*Najnovšia kniha
Gregora Papučka*

Najvýznamnejšie diela autora: básnické zbierky *Pilíšske ozveny* (1982), *Ako mám ďalej žiť* (1983), *Tvrde hrudy* (1988), *Dozvuky* (1994), *Nezabúdaj* (1998), *Dvomi chodníkmi* (2002), *Na tom našom nátoni* (2009), *Úsmevné epitafy* (2010), *Jesenná* (2015), *Hviezdne nebesá* (2017); básne pre deti: *Hrajme sa* (1990), *Konvalinky* (2003); zbierka zhudobnených básní pre deti *Zaspievajme si!* (2004) a CD s nahrávkou zhudobnených básní pre deti *Zaspievajme si s Debničkou* (2007), preklad detských básní Sándora Weöresa *Keby svet bol drozdom* (1997); monografia *Mlynky a okolie* (2000), *Bibliografia beletristických publikácií slovenských spisovateľov v Maďarsku* (2002).

Slováci v Poľsku

Milica Majeriková-Molitoris

Výročia významných osobností Slovákov v Poľsku v roku 2018

Rok 2018 je rokom, keď si pripomenieme viacero výročí významných udalostí, ktoré kreovali nielen slovenské, ale aj európske a svetové dejiny. Aj významné udalosti však vykonávajú len konkrétni ľudia. A medzi takýchto ľudí nepochybne patrili aj Slováci pochádzajúci z územia severného Spiša a hornej Oravy pripojených k Poľsku. Aj oni sa svojou „troškou“ zaslúžili o to, aby sme dnes boli tým, čím sme, aby sme mali byť na čo hrdí a aby slovenský národ napriek tomu, že nie je veľký počtom, bol veľký svojím duchovným odkazom. Dovoľte mi teda, aby som vám predstavila aspoň niekoľkých z nich, ktorých okružle výročia si pripomenieme v roku 2018.

Ignác Kolkovič (*1791 Jablonka – †1848 Pešť) – 170. výročie úmrtia

Ignác Kolkovič patrila medzi významných slovenských národných činiteľov 19. storočia. Narodil sa 20. januára 1791 v oravskej obci Jablonka. Študoval filozofiu v Trnave a teológiu na Pázmáneu vo Viedni. Ako kňaz síce pôsobil v neslovenskom prostredí (Nagymaros, Óbud, Békásmegyer, Budarös), ale podporoval slovenskú spisbu a aktívne sa zapojil do slovenského národného hnutia, pričom ho môžeme zaradiť k mladšej kollárovske-hamuljakovskej generácii. Bol horlivým podporovateľom *Spolku milovníkov reči a literatúry slovenskej* i národno-zjednocovacích snáh Slovákov v Uhorsku. Udržiaval styky a spolupracoval s najvýznamnejšími slovenskými učencami tej doby – Pavlom Jozefom Šafárikom, Jánom Kollárom, Martinom Hamuljakom a Jurajom Palkovičom. Zomrel 2. januára 1848 v Pešti.

Karol Vojtuššák (*1858 Dolná Lipnica – †1931)

– 160. výročie narodenia

Karol Vojtuššák bol rímskokatolíckym kňazom a podporovateľom slovenských študentov. Narodil sa 25. apríla 1858 v oravskej obci Dolná Lipnica.

Ordinovaný bol v roku 1884. Od začiatku svojej činnosti sa aktívne zapájal do slovenského národného hnutia. Ako archidiakon-farár v Kláštore pod Znievom patril k zakladateľom slovenského katolíckeho spolku v Uhorsku *Spolku svätého Vojtecha*. K jeho najvýznamnejším zásluhám patrí, že od najvyššieho súdu v Prahe vymohol oživenie katolíckeho gymnázia v Kláštore pod Znievom. Bol štedrým podporovateľom študentov. Zomrel 29. januára 1931 v Kláštore pod Znievom, kde je aj pochovaný.

**Jozef Bonk (*1858 Podvlnk – †1918 Dolná Lipnica)
– 160. výročie narodenia**

Jozef Bonk patril medzi popredné osobnosti duchovného a slovenského národného života na hornej Orave na prelome 19. a 20. storočia. Narodil sa 31. júla 1858 v oravskej obci Podvlnk a po absolvovaní základného vzdelania sa rozhodol pre kňazské povolanie. Za rímskokatolíckeho kňaza bol vysvätený v Spišskej Kapitule 24. júna 1881. Svoje prvé roky duchovnej činnosti absolvoval ako kaplán v Sedliackej Dubovej, Lokci a Rabči. V roku 1889 sa stal kňazom v Dolnej Lipnici, kde účinkoval nasledujúcich 29 rokov. Podľa dobových dokumentov bol vynikajúcim kazateľom i slovenským vlastencom. Aj vďaka nemu šesť stoviek voličov hlasovalo na voľbách do uhorského snemu v roku 1906 za slovenského poslanca Ferka Skyčáka. Jeho pričinením sa taktiež množstvo Slovákov z hornej Oravy stalo členmi *Spolku svätého Vojtecha* a práve za jeho pôsobenia prichádzali knižné podiely a kalendáre na hornú Oravu v plných debnách. Zomrel náhle 9. mája 1918 v Dolnej Lipnici, kde je aj pochovaný. *Národné noviny* o ňom v nekrológu napísali: „*Rodolúb, cenný človek, srdcom a povolaním otec, navždy zavrel oči. Onemel výrečný jazyk. Pominul sa silný, mohutný kňaz. Orava má pekný počet vybraných kazateľov, ale Bonkovi sa nevyrovná ani jeden.*“

**Ján Evanjelista Nálepka (*1792 Nižné Lapše – †1858
Spišské Podhradie) – 160. výročie úmrtia**

Ján Evanjelista Nálepka bol slovenským vlastencom a básnikom bernolákovskej generácie na severnom Spiši. Narodil sa 10. decembra 1792 v spišskej obci Nižné Lapše. Humanitné vzdelanie získal na slávnom piaristickom gymnáziu v Podolínci a následne pokračoval v štúdiu filozofie v Trnave a teológii v Trnave i Spišskej Kapitule. Za kňaza bol vysvätený 6. augusta 1816. Následne

---

pôsobil ako kaplán v Podvlku, Nižnej, Dolnej Lipnici, Ružomberku i Chmelnici a od roku 1821 ako farár v Tribši, Nižných Lapšoch a Fridmane. V roku 1838 sa stal dekanom a o tri roky neskôr čestným kanonikom, v roku 1853 skutočným kanonikom. Istý čas pôsobil aj ako dekan v Spišskej Kapitule. Okrem toho, že bol vynikajúcim hudobníkom a znalcom cirkevnej hudby, písal tiež poéziu, modlitby a piesne v bernolákovčine. Jeho tvorba svedčí o vplyve bernolákovského Slovenského učeného tovarišstva, pričom časomierou a celkovým charakterom tvorby ho môžeme zaradiť k Hollého nasledovníkom. Keď v apríli 1850 František Jozef I. vymenoval za spišského biskupa novoveského farára Ladislava Zabojského, bernolákovský básnik a farár fridmanský Ján Nálepka ho pozdravil ódou *Sláwospew ke Prowodnému Uvázdánu Najoswitenejšého a Najwelebnejšého Pána Ladislava Zabojszkyho, SS. Bohomluvnosti Učiteľa, a tohož umeňá pri C. K. Wisokej Škole Peštánskej Spolku Učitelow Úda, t. d. na Stolicu a Hodnosť Biskupa Spišského, k Dowodu Oprawdŕiwéj Uctŕiwosti, a k Osohu Wiðecko-Orawskéj Ňemocnici na Swetlo Widaní*. Toto jeho dielko vyšlo v roku 1851 v Levoči na siedmich stranách aj tlačou. O sedem rokov neskôr bol tlačou vydaný tiež jeho *Chwálospew na Výročnú Památku Narodeňá, a na Biskupstwí Poswácaňá vysoceurodenej, ctinajhodnejšej Osvětenosti Pána Ladislava Zabojszkyho z Milosti Bozkéj, Stolicí Apoštolskéj Biskupa Bohomluv. Učiteľa, a t. d. Otca najmilostŕivejšého, Prevelebnému Kňezstvu, a Verím tohož Biskupstva k Pořešeňú, a Ctí venovaný a vydaný skrz J. E. N. 21. Mája 1858*. Vďaka J. E. Nálepke máme možnosť nahliadnuť aj do modlitieb a piesní používaných na severnom Spiši v prvej polovici 19. storočia, keďže sa zachovala jeho rukopisná zbierka modlitieb a piesní z roku 1835 *Zápale, z Modlitbi Swatích a Pešniček Duchowních k Službám Božím celého Roku Swatég Rímskéj Katolíckéj Cirkwi, a k Prospechu Werících obogeg Pohlawi, z Wážnostú Gého Nagoswícenejšég Milosti Pána Gozeŕa Bélik z Božého Smilowaňa Biskupa Spišského na swetlo widané*. Poľský cestovateľ Seweryn Goszczyński, ktorý začiatkom októbra 1832 navštívil Fridman, zanechal zaujímavé svedectvo o charaktere i slovenskom patriotizme miestneho kňaza J. E. Nálepku: „Spoznal som v ňom služobníka Cirkvi, akých som v mojom živote stretol málo. Aj popri vyššom vzdelaní plný kresťanských čností, milý, bezprostredný a popri tom zachovávaťci vo všednom živote vysokú dôstojnosť svojho stavu, rozhladený; bol skutočnou obeťou, ukazujúcou jedine správnu cestu, koľko ráz plnil svoju tajomnú službu pri oltári. Počúval som ho, keď kázal po slovensky, lebo od tejto dediny začína sa krajina obývaná Slovákmi. Jeho slová boli naplnené tou istou evanjeliovou prostotou, láskou, lahodnosťou, ktorých príklad dával svojím životom.“ Dekan a kanonik J. E. Nálepka zomrel 17. októbra 1858 v Spišskom Podhradí.

Anton Kudja Riavin (*1908 Dolná Lipnica – †1991)

– 110. výročie narodenia

Anton Kudja Riavin bol pedagógom, redaktorom, slovenským básnikom, tvorcom divadelných hier, rozprávok a prekladateľom z českého jazyka. Narodil sa 17. apríla 1908 v oravskej obci Dolná Lipnica. V medzivojnovom období patril k mladej nastupujúcej generácii slovenských básnikov, pričom mu vyšli dve básnické zbierky: *Ružové Plamene* a *Slzy na dlani*. V roku 1937 zostavil k výročiu vzniku ČSR zbierku básní *28. október. Sbierka oslavných básní, článkov a piesní*. Pôsobil ako učiteľ na viacerých školách a redigoval týždenník slovenskej mládeže *Mladý život*. Počas svojho pôsobenia v Trenčíne sa venoval aj histórii mesta, pričom na túto tému publikoval viacero článkov v miestnych Trenčianskych novinách. Je autorom viacerých rozprávkových kníh: *Lo-ktibrada a princezná Čokoláda*, *Rozprávka*, *V krajine zeleného trpaslíka* a *Rozprávky pre najmenších*. Napísal tiež divadelnú hru pre mládež v 5 obrazoch z Japonska *Keď miznú biele krvinky*. Zomrel v roku 1991.

Ignác Klózik (*1861 Dolná Lipnica – †1918 Podkonice)

– 100. výročie úmrtia

Ignác Klózik bol slovenským kňazom a literátom, pričom sa výrazne zaslúžil o vzdelávanie slovenských roľníkov. Narodil sa 19. januára 1861 v oravskej obci Dolná Lipnica. Ordinovaný bol v roku 1886. Dlhé roky pôsobil najskôr ako kaplán a od roku 1896 ako farár v Podkoniciach. Venoval sa pozdvihnutiu slovenského roľníctva, naučil ľudí štepiť ovocné stromy a bol tiež iniciátorom myšlienky založenia *Gazdovského potravinárskeho družstva*. Nikdy nezakrýval svoje slovenské národné cítenie, za ktoré mal byť v roku 1918 uväznený, avšak podkonickí gazdovia sa za svojho duchovného postavili. Zomrel 19. septembra 1918 v Podkoniciach, kde je aj pochovaný.

Ludwik Korkoš (*1928 Čierna Hora – † 1992 Bratislava)

– 90. výročie narodenia

Ludwik Korkoš bol akademickým sochárom a pedagógom, pričom patril medzi najvýraznejšie osobnosti slovenského umenia druhej polovice 20. storočia. Svetlo sveta uzrel 17. januára 1928 v spišskej obci Čierna Hora, ktorá bola osem rokov pred jeho narodením pripojená k Poľsku. Pochádzal

---

z umelecky nadanej rodiny, z ktorej takmer každý člen obohatil slovenské umenie o nezanedbateľné hodnoty. Už jeho otec Sebastián, drevorubač a lesný robotník, kreslil a vyrezával sošky, ktoré sú dnes súčasťou expozície slovenských ľudových plastík v Slovenskom národnom múzeu. Jeho matka Alžbeta zas vytvárala unikátne výšivky a najmä maľby na skle, ktoré sú súčasťou zbierok Slovenskej národnej galérie. Taktiež Ludwikovi súrodenci, ako aj ich deti či vnuci, boli umelecky nadaní a presadili sa v rôznych odvetviach umenia. Samotný Ludwik študoval rezbárstvo u prof. Antona Drexlera na Štátnej priemyselnej škole v Banskej Štiavnici a následne v rokoch 1945 – 1951 u prof. Jozefa Wágnera na Vysokej škole umeleckého priemyslu v Prahe. Po štúdiách sa usadil v Bratislave, kde pôsobil v rokoch 1953 – 1981 ako pedagóg na Strednej škole umeleckého priemyslu.

Ludvig Korkoš

Jeho dielo je v slovenskom sochárstve jedinečným a originálnym javom. Dokázal tvorivo nadviazať na tradíciu ľudového umenia a zladiť ho s odkazmi gotiky, baroka, kubizmu i inými modernými umeleckými prostriedkami. Príznačnou črtou jeho tvorby je sviežosť a mladosť v myslení a konaní, pričom možno sledovať dva póly jeho tvorivosti – dramatický a lyrický. V prvom prezentuje drsnosť i tvrdosť života slovenských goralov a drevorubačov, drámy bojov, či hrôzy vojny, v druhom krásnu a idylickú slovenskú krajinu, ale i detskú bezstarostnosť, múdrosť, starostlivosť a odhodlanosť dedinského človeka. Drevorezby i monumentálne bronzové plastiky Ludwika Korkoša sú dnes neodmysliteľnou súčasťou mnohých slovenských miest. Len samotnú Bratislavu zdobí niekoľko jeho diel – bronzová plastika areálu Stavebnej fakulty Slovenskej technickej univerzity, reliéf na prvej panelovej budove v ČSSR na Kmeťovom námestí, bronzová plastika pred nemocničným areálom na Kramároch, bronzová plastika Ukrižovaného Ježiša na Mudroňovej ulici, skulptúra Detvana na priechodí Parku kultúry a oddychu, reliéf na budove Najvyššieho súdu na Župnom námestí, bronzová socha ženy s dieťaťom a holubicou pred univerzitnou nemocnicou, či dekoratívne stĺpy na Dudovej ulici. Jeho diela však môžeme nájsť aj v Prešove (monumentálne súsošie a bronzová plastika Slovenskej republiky pred budovou VÚC), v Ružomberku (bronzová plastika ženy), v časti Liptovského Mikuláša Demänová (bronzová plastika troch dievčat v liptovskom kroji, ktorá je súčasťou miestnej fontány), v Poprade (sídliisko Juh, pred Luníkom, Bajkalská), Michalovciach

*Korkoš – Piliere domova zdobia predsieň
Úradu vlády Slovenskej republiky*

(*Nevesta* na priečelí Domu služieb na Námestí osloboditeľov), či v Kežmarku (pomník obetiam SNP na kežmarskom hrade). Je taktiež autorom náhrobkov viacerých významných slovenských osobností, medzi inými Vladimíra Plicku (Bratislava), Alojza Miškoviča (Kežmarok), či Mirka Nešpora (Karlova Ves). Ludwik Korkoš so svojou tvorbou vyhral niekoľko celoštátnych súťaží a svoje diela prezentoval doma i v zahraničí, kde vzbudili veľký záujem. V roku 1979

mu bol udelený titul zaslúžilý umelec.

Častým motívom prác Ludwika Korkoša bola spomienka na domov. Takou je napríklad drevorezba z lipového dreva *Domovina* alebo drevené skulptúry *Piliere domova*, ktoré zdobia predsieň Úradu vlády Slovenskej republiky. I to svedčí o tom, že nikdy nezabudol na svoju rodnú obec, ktorú aj často navštevoval, pričom sa živo zaujímal o život miestnych Slovákov i o krajanské hnutie. Bol čitateľom jediného slovenského mesačníka v Poľsku *Život* a patril tiež medzi zakladateľov *Spolku priateľov Slovákov v Poľsku*, ktorý vznikol v roku 1991 v Bratislave. Zomrel 24. decembra 1992 v Bratislave.

Florián Červeň (*1840 Chyžné – † 1928 Bratislava) – 90. výročie úmrtia

Dr. Florián Červeň (Cherven) bol filológom, historikom, geografom, kartografom, autorom viacerých učebníc a máp i zakladajúcim členom Matice slovenskej. Narodil sa 3. februára 1840 v oravskej obci Chyžné. Študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici i Užhorode a následne filológiu a históriu na Viedenskej univerzite. V roku 1864 získal profesorský diplom z histórie a zemepisu na univerzite v Pešti. Následne pôsobil na slovenskom katolíckom gymnáziu v Banskej Bystrici, na gymnáziu v Bratislave a na univerzite v Pešti, kde prednášal svetové dejiny. Zároveň bol členom krajinskej školskej rady a neskôr riaditeľom štátneho gymnázia v Budapešti. Počas života absolvoval viacero študijných ciest do Talianska, Francúzska, Nemecka a Anglicka. Vydal, zostavil, preložil a zredigoval učebnice pre gymnáziá, školské atlasy, mapy Palestíny a Európy v dobe križiackych výprav, Grécka, Rímskeho impéria, školské nástenné mapy Európy a Uhorska. Je autorom viacerých historic-

---

kých a zemepisných článkov a vydal tiež niekoľko diel, napríklad *Zemevid krajín uhorskej koruny s menami slovenskými* (1870), *Rakúsko-uhorská monarchia v písme a v obrazoch* (1870) či *Uhorsko dľa diela Jeho s. k. Výsosti* (1891). V roku 1909 bol za svoju prácu povýšený do zemianskeho stavu. Angažoval sa tiež v slovenskom národnom hnutí a počas svojho života aktívne prispieval do *Slovenských národných novín* a *Národného kalendára*. Patril tiež medzi zakladajúcich členov prvej celonárodnej inštitúcie Slovákov – Matice slovenskej. Zomrel 21. februára 1928 v Bratislave.

**Šarlota Bugarová-Alexy (*1906 Horná Lipnica – †1978 Bratislava)
– 40. výročie úmrtia**

Šarlota Bugarová-Alexy bola slovenskou poetkou, publicistkou, výtvarníčkou i predstaviteľkou feministického hnutia na Slovensku. Narodila sa 4. novembra 1906 v oravskej obci Horná Lipnica. Ľudovú školu vychodila v Námestove, meštiansku dievčenskú školu v Ružomberku a Trstenej a gymnázium v Košiciach. Už ako 9-ročná žiačka napísala, nacvičila a uviedla detskú divadelnú hru *Meniny starej mamy*, za ktorú získala uznanie od básnika Ignáca Grebáča-Orlova. Vyššie vzdelanie nadobudla na Univerzite Komenského v Bratislave, Karlovej univerzite v Prahe, ako aj na parížskej Sorbone, kde získala štipendium na študijný pobyt. Od dvadsiatych rokov 20. storočia publikovala, najmä v *Slovenských pohľadoch* a *Živene*. Prispievala aj do ďalších slovenských časopisov a novín, napríklad do *Vatry*, *Rozvoja*, *Slováka*, *Slovenskej pravdy*, *Slovenskej krajiny*, či *Slovenského národa*, kde okrem iného propagovala feministické hnutie. Písala senzitívnu poéziu plnú prírodnej, ľúbostnej a etickej lyriky, ale tiež publicistické články, či hudobné a divadelné kritiky. Literárne sa odmlčala v polovici tridsiatych rokov, ale poézii ostala verná do konca života, o čom svedčia v rukopise zachované, nepublikované básne. Vďaka jej prekladom sa slovenská verejnosť mohla zoznámiť s dielami európskych literárnych veľikánov ako Charles Baudelaire, či Oskar Wilde. So svojím manželom, slovenským akademickým maliarom Jankom Alexym, robila návrhy na gobelíny a ilustrovala viacero jeho kníh. Angažovala sa tiež za záchranu viacerých slovenských historických kultúrnych pamiatok, napríklad Bratislavského, Trenčianskeho, či Spišského hradu. Zomrela 1. júna 1978 v Bratislave.

Jozef Jablonský (*1910 Jablonka – † 1988 Dolný Kubín)

– 30. výročie úmrtia

Jozef Jablonský bol slovenským pedagógom, hudobníkom a zberateľom ľudovej slovesnosti na Orave. Narodil sa 4. apríla 1910 v Jablonke v slovensky uvedomelej učiteľskej rodine, pričom sa stal následne učiteľom. Prispieval do viacerých slovenských novín, napríklad do *Oravy*, *Žiačika* či *Slovenského hlasu*. Ako učiteľ v Oravskom Veselom spolupracoval s Maticou slovenskou, zbieral a upravoval goralské piesne, zvyky i obyčaje. Knižne vydal *Manuale, obradná príručka* (1938) a *Funebrál, pohrebný spevník* (1942). Zomrel 31. marca 1988 v Dolnom Kubíne.

Michal Dočolomanský (*1942 Nedeca – † 2008 Bratislava)

– 10. výročie úmrtia

Michal Dočolomanský bol slovenský herec, spevák a moderátor, pričom patril medzi najúspešnejších a najobsadzovanejších divadelných umelcov svojej doby. Narodil sa 25. marca 1942 v spišskej obci Nedeca, kde jeho otec Rudolf pôsobil ako učiteľ. Koncom druhej svetovej vojny, pred opätovným pripojením obce k Poľsku, odišla jeho rodina na Slovensko. Hoci sa mladý Michal pôvodne vyučil za automechanika, lákalo ho tiež herectvo. Už v detstve sa venoval ochotníckemu divadlu a nakoniec herectvo aj vyštudoval na Vysokej škole múzických umení v Bratislave. Následne sa stal členom činohry Slovenského národného divadla. Ako herec stvárnil množstvo kultových divadelných rolí, medzi inými nezabudnuteľného Jánošíka v úspešnom muzikáli *Na skle maľované*, v hre, ktorá s ním v hlavnej úlohe zaznamenala v rokoch 1974 – 2002 až 642 repríz. Nezabudnuteľná je jeho titulná postava v Ibsenovej dráme *Peer Gynt*, Mortimer v komédii *Brooklynská noc*, v muzikáli Neil Simona: *Pozor na Leona* a v mnohých ďalších. Neodmysliteľne sú s jeho menom spojené aj mnohé slovenské a české televízne inscenácie, filmy, či seriály, ako napríklad *Sváko Ragan* (1976), *Jedenáste prikázanie* (1977), *Inženýrská odysea* (1979), *Tisícročná včela* (1983), *Povstalecká história* (1984), *Alžbetin dvor* (1986), *Horská služba* (1998), *Tri gaštanové kone* (1966), *Generácia* (1969), *Medený gombík* (1970), *Zypa Cupák* (1976), *Adéla ještě nevečeřela* (1977) a mnohé iné. Slovenské deti si ho iste zapamätali ako legendárneho *Macka Uška*, ktorého hlas v tejto kultovej poľskej rozprávke nadaboval a milovníci hudby zas ako spe-

Dočolomanský – Pamätná tabuľa na rodnom dome v Nedeci

váka viacerých slovenských evergrínov. Michal Dočolomanský patril medzi najúspešnejších a najobsadzovanejších hercov svojej doby a bol častým víťazom ankiet o najpopulárnejšieho herca roka. V roku 1982 získal ocenenie zaslúžilý umelec a v roku 2007 cenu Literárneho fondu za celoživotnú tvorbu. V tom istom roku mu prezident Slovenskej republiky udelil Rad Ľudovíta Štúra I. triedy za mimoriadne zásluhy o rozvoj Slovenska a šírenie dobrého mena v zahraničí. Zomrel 26. augusta 2008 v Bratislave, nemá však stály hrob a jeho pozostatky vraj boli roztrúsené v Pieninách. Spolok Slovákov v Poľsku v spolupráci s Maticou slovenskou mu v roku 2010 odhalili na rodnom dome pamätnú tabuľu.

Dorota Moš
Mária Brawiak

Vyšné Lapše – Hajduky a Malé Jedličky

Vyšné Lapše sa nachádzajú v prekrásnom čistom horskom prostredí nad riekou Lapšanka. Obec bola založená na majetkoch nedeckého panstva, pričom prvá písomná zmienka o nej pochádza z roku 1463. Podľa jednej z kanonických vizitácií tu v minulosti žilo rusínske obyvateľstvo východného kresťanského obradu, ktoré si malo v obci postaviť drevenú cerkev, avšak táto informácia nie je dodnes verifikovaná. Isté je, že v polovici 17. storočia už bola farnosť rímskokatolícka, pod vedením piaristov. Dnešný rímskokatolícky murovaný kostol sv. Petra a Pavla bol postavený v barokovom štýle v druhej polovici 18. storočia. Jeho interiér je ladený v bohatom rokokovom štýle. Od svojho založenia až do skončenia prvej svetovej vojny bola obec súčasťou mnohonárodnostného uhorského štátu, do roku 1526 samostatného, potom v rámci habsburskej monarchie a od roku 1867 ako súčasť Rakúsko-Uhorska. V roku 1918 bola poňatá do slovenskej časti novovzniknutej Československej republiky a v roku 1919 sa stala súčasťou tzv. plebiscitného územia, pričom o jej osude malo rozhodnúť samotné obyvateľstvo. Plebiscit sa však neuskutočnil a v roku 1920 boli Vyšné Lapše na základe rozhodnutia Najvyššej rady mierovej konferencie v Paríži pripojené k Poľsku. Po vypuknutí druhej svetovej vojny v roku 1939 boli inkorporované späť ku Slovensku a v roku 1945 znovu k Poľsku, kde ležia dodnes.

Obyvateľstvo Vyšných Lápš sa v minulosti živilo najmä poľnohospodárstvom, chovom dobytka a pastierstvom, pričom obec v dejinách postihli dve veľké vysťahovalecké vlny. Prvá na prelome 19. a 20. storočia, keď sa veľa miest-

Folklorný súbor Malé Jedličky v poli v Dulovciach

---

ných vystaľovalo do Zámoria a druhá po roku 1945, keď na konci vojny prebiehajúci front zničil veľkú časť obce a po jej následnom pripojení k Poľsku sa veľa obyvateľov vystaľovalo do vtedajšieho Československa. V súčasnosti vo Vyšných Lapšoch žije časť obyvateľstva slovenskej národnosti, ktoré je združené v miestnej skupine Spolku Slovákov v Poľsku. Táto organizácia tu

Dulovce 2017: detské hry – Malé Jedličky

má aj kultúrny stánok so slovenskou knižnicou a scénou, kde sa konajú rôzne podujatia ako *Prednes slovenskej poézie a prózy Františka Kolkoviča*, *Poznaj Slovensko – vlasť svojich predkov*, výstavy slovenských umelcov, ale aj obecné podujatia. Pri tejto klubovni nacvičuje aj folklórny súbor Hajduky a ľudová kapela Grigľakovcov, ktoré prezentujú spišský i slovenský folklór a tradície. Folklórny súbor vznikol na podnet mládeže, ktorá začala svoje nácviky v roku 2011. Vedúcou súboru je Dorota Mošová a asistentkou Dominika Krzysik. Pri zrode tohto súboru si mládež postavila za cieľ tradovať vyšnolapšanskú kultúru, čo najvernejšie zachovať originálne tance a piesne svojich starých rodičov. Napriek postupujúcej asimilácii (slovenského obyvateľstva a poľského) mládež ešte si pamätá na slovenský folklór, ktorý reprezentuje na rôznych podujatiach doma aj na Slovensku. Súbor sa podujal stáť na stráži miestnych zvykov, obradov, aby nepadli do zabudnutia, a zachovať nárečie. Hajduky sú mladým telesom pružne

Spoločný záber po vystúpení predlohy Čepčenie neviest – Svadba

Vystúpenie folklórneho súboru Hajduky v Dulovciach

pôsobiacim, svedčia o tom každoročne pripravované obrady a inscenačné hry spojené s každodenným životom na dedine. Súbor sa zúčastňuje rôznych súťaží, napr. krajských súborov *Ostatki – Fašiangy* v Krempachoch, *Spišskej Zimy* v Nedeci. Doposiaľ najväčším úspechom Hajdukov bolo obsadenie II. miesta na oblastnej súťaži Pogórzańskie Gody v Łuznej v Malopoľsku. Mládežnícka spevácka skupina tento rok na oblastnej súťaži na Sabałowych Bajaniach v Bukovine Tatrzańskej si vyspievala II. miesto. Vedúca súboru a jej členovia sa zúčastňujú choreografických kurzov na Slovensku, aby potom mohli doma obohatiť súbor o ďalšie slovenské tance a piesne. Spolupracuje s Mgr. art. Martinom Urbanom, PhD., vysokoškolským pedagógom, choreografom, režisérom a umeleckým vedúcim UFS Mladost. Pri miestnej Základnej škole menom Blahoslaveného Jána Pavla II. pôsobí detský folklórny súbor *Malé Jedličky*, ktorého vznik iniciovali dve učiteľky – Paulina Krzysik a Magdalena Dwornicka ako voľnočasová aktivita. Vo svojom repertoári majú spišské tance a detské hry a zábavy. V súčasnosti vedúcou súboru je Mária Brawiaková. Detský súbor sa obohatil o ešte jednu mladšiu zložku Łapsańkie Fijolecki. Spoločne sa dopĺňajú tieto dva detské súbory a veľmi úzko spolupracujú s FS *Hajduky*. Tento rok sa mladšia zložka *Hajdukov* a *Malé Jedličky* zúčastnili Medzinárodného detského a mládežníckeho festivalu v Dulovciach na Slovensku.

Súbor Malé Jedličky: Robenie šúlek – scéna zo života na dedine (šúľky je pomenovanie pre krmivo, ktorým sa krmili husy, t. j. kľukali).

Fotografoval Paweł Stańczak

Slováci v Rumunsku

Ľudo Pomichal

K dvojstému výročiu Novej Huty znela Bihorom ľúbezná reč a spev Slovákov v Rumunsku

Slováci v Rumunsku tvoria neoddeliteľnú súčasť slovenského krajanského sveta v časti juhovýchodnej Európy. Pre ich historiografiu a vývoj je príznačné, že stopy prirodzenej migrácie a ekonomicko-sociálneho sťahovania sa v permanentnom pohybe Horného Uhorska (súčasného teritória Slovenska) ich zaviedli stáročiami do dvoch kľúčových ohnísk, v ktorých už viac ako 250 rokov udržujú kultúrno-duchovné dedičstvo svojich slovenských predkov. Spolu aj s patričnou vervou a národným odhodlaním zveľaďujú nielen reč slovenskú, ale aj zvyky, tradície, ľudovú kultúru – a to všetko v harmónii so vzdelávaním najmladšej generácie v duchu odkazu primknutia sa k slovenskosti.

V takejto konštelácii vznikli aj dve oblasti, určujúce a ovplyvňujúce štruktúru i ľudský pohyb slovenskej menšiny v Rumunsku a jej existenciu i perspektívy v spoložití s väčšinovým rumunským národom a ďalšími menšinami. Prvá sa sformovala v rovinatej župe Arad s vplyvným a motivujúcim kultúrno-spoločenským centrom Nadlak, kým druhá v župe Bihor, v ktorej píše príbehy rody a rodiny Slovákov v niekoľkých generáciách usadivších sa v roztrúsených mestečkách, obciach a osídleniach v kopcovitom rázovitom kraji, sa zasa vpísala do slovenskej stopy v Rumunsku ako vôbec najpočetnejšia komunita našich krajanov v Rumunsku.

Aktuálny oslávenec s pyšnou číslicou 200 rokov od svojho vzniku – Nová Huta, svojou históriou, ľudským potenciálom, vzdelanostným aspektom základného školstva, ale aj neobyčajne nadčasovou duchovnosťou, o ktorú sa starajú primeranými aktivitami nielen obecný úrad, pedagogický kolektív základnej a materskej školy, ale aj miestny zbor rímskokatolíckej cirkvi, patrí v bihorskom súkvetí Slovákov k najpozoruhodnejším. O tom, prečo tomu

---

tak bolo i je, hoci aj v Novej Huti a okolitých satelitných obciach a usadlostiach, čeliacich v súčasnosti citeľnému odlivu mladých ľudí kvôli ekonomickej zábezpeke, sa snažia rôznym spôsobom motivovať Slovákov, aby si cenné územie ochránili a zveľaďovali ho aj na prospech ďalšej resuscitácie slovenskosti, sa presvedčili hostia jedinečnej udalosti – osláv 200. výročia usadenia sa Slovákov v obci Nová Huta (Sinteu).

Podujatia slávnostného víkendu sa uskutočnili v dňoch 19. – 20. augusta 2017 v Dome kultúry a miestnom rímskokatolíckom kostole sv. Cyrila a Metoda v Novej Huti. Na pozvanie empatického a dynamického starostu obce Lašaka Benedeka Huťanov a hostí pozdravili svojou prítomnosťou početní hostia z Rumunska, ale aj zo Slovenska, vrátane účinkujúcich folkloristov, predstaviteľov partnerských obcí z materskej krajiny, tvorivého tímu z bratislavskej VŠVU, zástupcov Matice slovenskej a Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Prirodzene, že udalosťou žila nielen Nová Huta (rum. Sinteu), Stará Huta (Huta Voivizi), Zachotár (Socet) a Židáreň (Valea Tarnei) – teda štyri časti tvoriace od 30. rokov 20. storočia celú Novú Hutu – jednu z najstarších a najpočetnejších obcí s vysokou pridanou hodnotou mozoľnatých rúk aj patričného vzdelanostného intelektu, ale s Huťanmi sú „cez kopce“ ruka v ruke spojení aj Slováci v Čerpotoku, Bodonoši, Gemeľčičke a z ďalších bihorských prostredí.

O slávnostné ľudské, kultúrne i duchovné sekvencie na počesť 200. výročia osídľovania obce Nová Huta vinúcu sa cestou – parádnu asfaltkou – kľukatými 12 kilometrami roztrúsených usadlostí a spomínaných štyroch osád (zakladali ich predkovia tunajších Slovákov, najmä z prostredí Oravy, Kysúc, Zemplína, Šariša, Gemera, Zvolena, Trenčína a ďalších oblastí z niekdajšieho Horného Uhorska), bol aj z tohto a iných aspektov medzi našimi krajanmi v Bihore pozoruhodný záujem.

* * *

Osídľovanie oblasti obývanej v súčasnosti najväčším počtom Slovákov v Rumunsku (v lokalite Bihor s centrami ako Nová Huta, Čerpotok, Bodonoš, Gemeľčička, Borumlak a v ďalších obciach žije v súčasnosti do 6000 príslušníkov slovenskej menšiny) patrí Huti, v ktorej v štyroch častiach tvoriacich obec žije v súčasnosti do 1200 obyvateľov, k jednej ku kľúčovým historicko-sociálnym a z pohľadu zachovania slovenskosti aj kultúrno-spoločenských udalostí v živote Slovákov v Rumunsku.

V rámci osláv 200. výročia osídľovania Novej Huty pripravila miestna organizácia Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku hodnotný

---

kultúrno-spoločenský program pre domácich obyvateľov – miestnych Slovákov i Rumunov a hostí. Počas sobotňajšieho i nedeľňajšieho popoludnia vystúpilo v novom miestnom prírodnom amfiteátri viacero kvalitných folkloristických formácií a ľudových telies. Folklor bol dominantnou súčasťou osláv, ktoré z aspektu kultúry Huťanov potvrdili ich príklon k dedičstvu predkov. Počas slávnostných dní dominovala slovenčina, v rámci pozitívnych vzájomných vzťahov slovenskej menšiny k väčšinovému rumunskému národu a z úcty k návštevníkom moderátori podujatia konferovali program dvojязыčne, čo prispelo k žičlivej, pritom aj príjemne emotívne podfarbenej atmosfére osláv.

Ich súčasťou bolo aj významné otváracie podujatie výročného slávnostného víkendu – otvorenie výstavy *Slovacia – Slovensko*, ktorú v rámci Tvorivej dielne Sinteu – Nová Huta v roku 2013, aj s vtedajšou finančnou podporou ÚŠZZ, realizovali študenti Vysokej školy výtvarných umení – Katedry fotografie a nových médií v Bratislave. Kurátori výstavy Pavel Choma a Martin Kleibl prijali pozvanie organizátorov na mimoriadne podnetnú umelecko-dokumentárnu fotografickú výstavu a spoločne s ďalšími piatimi účastníkmi Tvorivej dielne ju slávnostne prezentovali obyvateľom Novej Huty a hosťom slávností.

Udalosť poctili aj politickí a štátni predstavitelia žúp Salaj a Bihor, zástupcovia samospráv okolitých obcí, dôstojný rámec oslavám dodala aj prítomnosť pozvaných hostí zo Slovenska – starostov partnerských obcí z Terchovej, Igramu a Kráľovej pri Senci. Významným aktom počas sobotňajšieho programu bolo odhalenie pamätnej tabule dokumentujúcej príchod prvých Slovákov do súčasnej lokality Novej Huty pred 200 rokmi. Tabuľa je pôsobivo zkomponovaná do kamenného monolitu pred miestnym Domom kultúry.

Domáci organizátori prezentovali centrum kultúry v Novej Huti doslova v novom šate, keďže aj vďaka fondom získaným z EÚ je zrekonštruované a vynovené, pripravené slúžiť kultúrno-spoločenskému využitiu sa Huťanov. Po odhalení pamätnej tabule sa účastníkom osláv prihovril Adrián Miroslav Merka, predseda Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku. Vo svojom prejave upriamil pozornosť na kontext historického významu príchodu Slovákov do tejto oblasti v nadväznosti na úsilie mnohých generácií, vrátane súčasnej, o zachovanie dedičstva predkov a rozvíjanie slovenskosti vo všetkých jej formách a prejavoch.

Počas kultúrno-spoločenského programu, ktorý domáci organizátori z obce Nová Huta (pozornosť si zasluhuje vklad nového starostu Benedeka Lašaka, ktorý vo funkcii od júna 2016 vystriedal mimoriadne príčinlivého a pre obec

---

záslužného rímskokatolíckeho farára miestnej farnosti Gustáva Alberta) s obetavosťou pripravili na patričnej spoločenskej i umeleckej úrovni, vystúpili o. i. aj honorárny konzul SR v Rumunsku a hutiansky rodák Miroslav Jabloncsik z mesta Salonta, ktorý predniesol pozdravný list JE Jána Gábora, veľvyslanca SR v Bukurešti, ako aj pracovníčka ÚSZZ Milina Sklabinská, ktorá pozdravila účastníkov slávnosti aj v mene predsedu ÚSZZ Jána Varša.

V nedeľu, v druhý deň osláv, sa konala v miestnom rímskokatolíckom kostole sv. Cyrila a Metoda sviatočná sv. omša, ktorú celebroval miestny farár Gustáv Albert. Do posledného miesta zaplnený Boží chrám bol potvrdením sklbenia života tunajších Slovákov s cirkvou, zohrávajúcou aj skrze osobnosť Gustáva Alberta mimoriadne dôležitú rolu v rámci zveľadovania slovenskosti v Novej Huti a okolí. Slávnosti vyvrcholili v nedeľu popoludní skrátenou verziou kultúrneho programu z predchádzajúceho dňa.

Udalosť 200. výročia osídlenia Novej Huty Slováckmi z Horného Uhorska mala významný ľudsko-emotívny a sociálno-spoločenský význam pre slovenskú menšinu v Bihore. Podujatia boli organizované aj vzhľadom na objektívne podmienky, ktoré Huťania na tieto príležitosti majú, na vysokej úrovni, aj vďaka neúnavnému kultúrnemu pracovníkovi v obci Štefanovi Calamarovi a miestnej organizácii DZSČR. Úprimná vďaka im všetkým za zážitok nadhlo sa usadivší v individuálnych spomienkach účastníkov a ich pomyselných symbolických návratoch do kraja našich vlúdnych, pozorných a pohostinných Slovákov!

Slováci v Novej Huti

Obec Nová Huta (Sinteu) sa nachádza v severnej časti Plopišských vrchov v severozápadnej časti Rumunska, približne 60 km od župného mesta Oradea (smerom na severovýchod po štátnej ceste DN1H spájajúcej mestá Alesd a Simleu Silvaniei). Je jednou z najväčších a z historického i kultúrno-spoločenského hľadiska aj jednou z najvýznamnejších lokalít Slovákov v Rumunsku. Vrchy Plopișului a Ses sú súčasťou Západných Karpát, ktoré predstavujú rozsiahle hrebene zložené z kryštalicých útvarov situovaných medzi údolím Crisului Repede a Bazinul Barcăului. Na severozápade týchto vrchov sa rozprestiera obec Nová Huta zložená zo štyroch dedín – Nová Huta, Židáreň, Stará Huty, Zachotár.

Prví Slováci prišli do tejto oblasti začiatkom 18. storočia z Horného Uhorska – z regiónu Šariš, Orava, Zemplín, Kysuce a z Gemeru. V rokoch 1830 – 1840 postavil biskup Ferenc Lajcsák v blízkosti sklárni súčasný kostol, ktorý sa stal centrom osady. Vystavaný bol obyvateľmi a dobrovoľníkmi z darov veriacich z kameňov a zeminy, architektúra kostola bola jednoduchá. Chrám je zasvätený slovanským vierozvestcom sv. Cyrilovi a Metodovi, patrónom Európy.

Následne sa v roku 1831 zrodila v osade Nová Huta škola rímskokatolíckeho vierovyznania s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským. Medzi dvoma svetovými vojnami v 20. storočí sa tu už sformovala škola výlučne s vyučovacím jazykom slovenským. V súčasnosti je v Novej Huti osemročná základná škola s vyučovacím jazykom slovenským.

Slováci v obci Nová Huta si zachovali svoje rímskokatolícke vierovyznanie, jazyk a živú reč, ktorú zveľaďujú v ľudových tradíciách, folkloristike,

---

speve a prináležitosti ku koloritu vrátane ľudového kroja. Slováci v súčasnosti ochraňujú staré obyčaje, ktoré sa v kraji zachovali ešte pred ich príchodom do tejto hornej oblasti. A tak z tohto pohľadu i dnes patria k najvýznamnejším každoročným tradičným oslavám a sviatkom oblievačka na Veľkú noc, zemiaková zábava či vianočné spievanky a iné sviatosti viazané na ročné obdobia či udalosti v cirkevnom kalendári.

* * *

Do Rumunska prišli Slováci v dvoch etapách. V prvej sa usadili v roku 1778 v okolí Nadlaku, v druhej v roku 1782 prišli do žúp Bihor a Salaj. Podľa sčítania v roku 1890 žilo na území dnešného Rumunska 38 624 Slovákov, v roku 1910 to bolo už 42 674. Po druhej svetovej vojne mnoho Slovákov (asi 21-tisíc) sa vrátilo do Československa. Dnes v Rumunsku žijú ako kompaktné osídlená menšina v župách Arad, Bihor a Salaj. Je ich zhruba – podľa odhadov Slovákov v Rumunsku – 21-tisíc, podľa oficiálneho sčítania obyvateľstva v roku 2011 ich bolo 17 199. Najviac ich žije pritom práve v oblasti hornej župy Bihor, kde sa rozprestiera aj Nová Huta s pridanou ľudskou a sociálno-ekonomickou hodnotou ďalších troch usadlostí s významnou slovenskou identitou. A tak aj preto, ak sem raz v tom najlepšom „zablúdite“, určite vás krásnou slovenčinou osloví niektorý z okolo šiestich tisícok Slovákov...

Gabriela Hamranová

Folklórny Čerpotok v plnom nasadení

S príchodom leta akoby sa vrece roztrhlo s podujatiami Slovákov v zahraničí i doma na Slovensku, za mnohé iné spomeňme aspoň Pamätný deň zahraničných Slovákov v Bratislave, Deň Slovákov v Maďarsku... vymenovať možno ďalšie a ďalšie, pripomínajúce významné udalosti a významné osobnosti, ale aj letné tábory pre deti, niektoré so špecifickým zameraním. Všetky takéto stretnutia a podujatia prispievajú k udržiavaniu pocitu spolupatričnosti, posilňujú pocit hrdosti na svoj pôvod a úctu k rodnému jazyku a krajine pôvodu, či krajine pôvodu predkov, i úctu k tradíciám, ku kultúrnemu dedičstvu.

Mnohých priaznivcov si získali folklórne prehliadky a festivaly – Východná, Dulovce, Detva... Medzi ne sa už trinásty rok úspešne radí medzinárodný folklórny festival v Rumunsku – Mládežnícky folklórny Čerpotok. Prvý raz sa folkloristi stretli v Čerpotoku v roku 2004, v roku osláv 150. výročia príchodu Slovákov do Čerpotoku. Nevelká obec na úpätí bihorských hôr nazvaná podľa potoka (Cerový potok s brehmi a úbočiami porastenými cerovými lesmi) odvtedy rok čo rok uprostred júla víta účastníkov slávností. Aj tento rok sa ich tu zišlo okolo 300. Hlavným organizátorom festivalu je Demokratický zväz Slovákov a Čechov v Rumunsku, Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Miestne zastupiteľstvo Siplak, Ministerstvo kultúry Rumunska a Župná rada Bihor, všetkým patrí poďakovanie. Vďaka a obdiv prináleží najmä domácim organizátorom pod vedením Adriána Merku a Františka Merku za organizačne zvládnutý priebeh podujatia. Veď privítať v malej obci toľkých účastníkov či návštevníkov, postarať sa o nocľah, stravu pre všetkých, o plynulý priebeh programu a všetko, čo k tomu patrí, iste nie je jednoduché.

Prípravy folkloristov začali už 14. júla podvečer skúškami v reálnom prostredí. Na otvorení 15. júla sa zúčastnili vzácní hostia – veľvyslanec SR v Rumunsku Ján Gábor, predseda Úradu Slovákov žijúcich v zahraničí Ján Varšo, poslanci rumunského parlamentu a predstavitelia župných a miestnych úradov, generálny konzul SR v Maďarsku Igor Furdík, riaditeľka Krajanského múzea Matice slovenskej Zuzana Pavelcová a ďalší. Oficiálne bol festival otvorený vztýčením rumunskej a slovenskej štátnej vlajky a vlajky EÚ pred sídlom pobočky Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku

---

v obci Čerpotok. Odtiaľ sa vydal krojovaný sprievod obcou do amfiteátra, kde sa konala prvá časť kultúrneho programu. Po otváracom prejave a pozdravných príhovoroch sa v ňom predstavili súbory Slovákov z Rumunska – *Cerovina* (aj názov domáceho folklórneho súboru sa odvíja od cerových lesov) spolu s detským súborom *Cerovina*, *FS Lipka* z Bodonoša a *Ďatelinka* z Varzala. Zo zahraničia sa predstavili Slovenský kultúrno-osvetový spolok z Erdevika (Srbsko), SKUS Fraňo Strpač z Markovca Našického (Chorvátsko), *Zelený javor* z Krempách (Poľsko) a zo Slovenska zo Skalice folklórny súbor *Skaličan*. Všetky vystúpenia si vyslúžili obdiv divákov, čo vyjadrili dlhým potleskom. Každý súbor prispel svojím dielom k úspechu festivalu, či už to boli krásne piesne, zaujímavé choreografie, scény, ale obdivovali sme aj krásne slovenské kroje z rôznych regiónov Slovenska i zo zahraničia, kde žijú Slováci, ktorí si svoje kroje prispôbili a v mnohých prípadoch vypracovali na unikáty. Detailné zábery z vystúpení boli premietané na veľkoplošnej obrazovke, ktorá divákovi ponúkla väčší komfort.

Obrazovka zohrala svoju rolu aj pri zobrazení hlavnej témy tohoročného podujatia. Festival sa totiž každý rok zameriava na určitú tému. V tomto roku to bola tradičná bihorská zabijačka v podaní súboru *Cerovina*, ktorá priblížila

Čerpotocký spolok sa pripravuje do festivalového sprievodu

---

zvyky a obyčaje, ale realisticky mimo javiska aj jednotlivé úkony od zabíjačky cez rozdelenie a následné spracovanie mäsa. Takže amfiteátrum sa niesli nielen ľudové spevy a povedačky súvisiace so zabíjačkou, ale aj vône rôznych dobrôt. Sprievodné podujatia ako tanečná škola či tanečná zábava v amfiteátri tiež prispeli k dobrej atmosfére.

Nasledujúci deň pokračoval nedeľnou svätou omšou v miestnom kostole a druhou časťou slávnostného programu. Podvečer dospel k svojmu záveru a po vyhodnotení sa folkloristi rozchádzali v dobrej nálade a s priáním znovu sa stretnúť na javisku či v hľadisku amfiteátra v Čerpotoku.

Slováci v Srbsku

Samuel Boldocký (1943 – 2015)

Aktivity na obnovení MSJ

Je známe, že Matica slovenská v Juhoslávii bola založená na Národných slávnostiach v Petrovci v dňoch 14. a 15. augusta 1932, avšak jej pôsobenie nebolo kontinuálne. Z rôznych príčin bolo prerušované, takže v prvých dvoch obdobiach svojej existencie Matica aktívne pôsobila iba 12 rokov (v rokoch 1932 – 1941, a to prvých 9 rokov, s dozvukmi i počas vojny) a po oslobodení 3 roky (1945 – 1948). Svojrúznou jej náhradou bolo založenie Spolku vojvodinských slovakistov (SVS) v Novom Sade (20. apríla 1969), ktorý s pozmeneným názvom pracuje dodnes. SVS si vytýčil v podstate priam identické ciele ako MSJ, avšak článkom 6 svojich stanov obmedzil členskú základňu podmienkou, že sa členom SVS môže stať „každý občan SFRJ bez ohľadu na národnostnú príslušnosť, ak sa odborne zaoberá slovakistikou“.

I keď sa návrhy obnoviť činnosť MSJ javili na Zimných stretnutiach SVS, i skôr, východiskový podnet k jej obnoveniu (hoci v podstate nepriamo) bol daný na zasadnutí rozšíreného predsedníctva Ochotníckeho divadla VHV scény v Petrovci 29. decembra 1989. Prítomní boli: Michal Spevák (predseda zhromaždenia divadla), Vladimír Lačok (predseda predsedníctva divadla), Ján Častven, Zuzana Častvenová, Ján Melich, Rastislav Struhár, Ondrej Brna, Ján Poniger, Samuel Čelovský, Milina Florianová, Viera Balážová a Pavel Čiliak. Predovšetkým sa hovorilo o roztrieštenosti slovenských kultúrno-umeleckých spolkov a o potrebe viesť jednotnú kultúrnu politiku. Schválené boli tri podstatné uzávery:

1. Dať iniciatívu z tohto miesta založiť inštitúciu (Maticu alebo podobné), aby sa všetky činnosti v kultúre zoskupili a aby to bol legitímny predstaviteľ tak doma, ako aj v zahraničí. Vyhnúť sa politizovaniu, ale zaoberať sa kultúrou v rámci zákonných „regúl.“

2. Pre túto ideu potrebujeme podporu inteligencie (slovenskej) a tiež od bázy – výrobcov.

---

3. Do verejných prostriedkov informovania zaslať výzvu v podobe krátkej informácie (zopár bodov). Angažovať ľudí, aby sa pohlo – aj osobne viesť rozhovory a informovať ľudí. (Doslovný citát zo zápisnice z tohto zasadnutia písanej rukou, ktorú podpísali zapisovateľ J. Častven a predseda predsedníctva Divadla VHV scény v Petrovci V. Lačok – pozn. S. B.)

Zvolená bola „iniciatívna skupina“ v zložení: Michal Spevák, Milina Florianová, Vladimír Lačok, Ján Častven a Rastislav Struhár s uzáverom, že sa táto skupina má stretnúť 3. januára 1990 o 19. hodine v Divadle VHV. (Avšak táto skupina sa v stanovenom termíne nestretla. – pozn. S. B.)

Uvedená výzva z uzáveru pod číslom 2 bola zverejnená v Hlase ľudu z 13. januára 1990 v nasledujúcom znení: „Predsedníctvo Ochotníckeho divadla VHV scény v Petrovci na svojom zasadnutí v rozšírenom zložení 29. decembra 1989 analyzovalo doterajší stav, organizovanosť a pôsobenie v oblasti kultúry s prízvukom na divadelné ochotníctvo, majúci na zreteli transformácie, ktoré vyplývajú z predostretých predpisov v tejto oblasti. Záver tohto predsedníctva bol, že doterajšie inštitúcie, ktoré pôsobili v oblasti kultúry, nekládli dostatočný dôraz na väčšiu a komplexnejšiu organizovanosť v oblasti kultúry, vlastne spôsobili roztrieštenosť tak divadelnej, ako aj iných kultúrno-umeleckých činností. Mienime, že i napriek zlej hospodárskej situácii pre rozvíjanie týchto činností nebolo nadostač finančného pochopenia. Druhým, ešte páľčivejším problémom, s ktorým sa stretávame v tejto oblasti, je neadekvátne politika v celej oblasti kultúrno-umeleckých a osvetových činností.“

Na základe uvedeného Predsedníctvo podniká iniciatívu k založeniu INŠTITÚCIE (Zväz, Matica alebo iná forma v rámci organizácie Socialistického zväzu pracujúcich), ktorá by sa zaoberala celkovou politikou v oblasti kultúry a vzdelávania Slovákov, ako aj uskutočňovaním rovnoprávnosti národov a národností. Vyzývame všetkých občanov, spolky, inštitúcie a organizácie z oblasti kultúry a vzdelávania, aby túto iniciatívu zhodnotili a aby nás so svojimi pripomienkami a návrhmi oboznámili najneskoršie do 17. februára 1990. Očakávame, že všetci, ktorým tieto činnosti prirástli k srdcu, túto iniciatívu podporia a zároveň pomôžu, aby sme slovenskú kultúru zachovali a pozdvihli na vyšší stupeň.

Ďalším významným podnetom na obnovenie MSJ bola rozprava na 9. zimných stretnutiach SVS 26. januára 1990. V správe z tohto snemovania v Hlase ľudu 3. februára 1990 zverejnená bola správa pod názvom Iniciatíva o obnovení Matice slovenskej, v ktorej sa uvádza i nasledujúce: „Namiesto o správe o štvorročnej činnosti, ktorá bola skutočne bohatá, rozprava sa roz-

---

prúdila o iniciatíve petrovskej scény VHV. Svojským spôsobom ju začal v pozdravnom príhovore predstaviteľ Matice srbskej Duško Popov, ktorý hovoril o plodnej spolupráci medzi touto ustanovizňou a SVS. Vyzdvihol kladné pôsobenie Matice slovenskej v Juhoslávii (1932 – 1949) a proste pobádal prítomných o jej obnovenie v súčasnosti.“ V prospech tej iniciatívy novinár Ján Cicka prečítal list čitateľa Rastislava Gašpara zaslaný redakcii Hlasu ľudu (ktorý bol vlastne prvým ohlasom na Výzvu k verejnosti petrovskej scény VHV) v nasledujúcom znení: „V Hlase ľudu č. 4 t. r. ste zverejnili na strane 11 článok *Zorganizuj sa – tvoja je budúcnosť* autorky Anny Dudášovej. V texte sa hovorí, nech sa ohlásia s návrhmi spoločensko-politickí a verejní pracovníci, učitelia a rôzni iní. Nepatrím ani do jednej skupiny uvedených. Som obyčajný človek, ale chcem povedať svoju mienku. Myslím si, že je načase prebudiť sa a obnoviť Maticu. Nijaký zväz, najlepšie bude Maticu. Ak sa niečo nepodnikne, viac nebudeme jestvovať ako Slováci. Časom bude stále menej príslušníkov slovenskej národnosti. Postupne zanikneme, a to bude najsmutnejšie.“ Tento list bol uverejnený aj v Hlase ľudu pod titulkom *Nijaký zväz, ale – Matica* (HL, 3. februára 1990, s. 8).

Začiatkom konkrétnych aktivít na obnovení MSJ bolo zasadnutie Inicia­tívneho výboru (jednotlivých členov) (tak sa presne píše v zápisnici – pozn. S. B.), v zložení: M. Spevák, V. Lačok, J. Častven, R. Struhár – členovia vopred uvedenej „inicia­tívnej skupiny“ a Samuel Boldocký, ktorý bol do skupiny kooptovaný ako člen Výkonného výboru Spolku vojvodinských slovakistov. Na tom zasadnutí sa hlavne rokovalo o spôsobe vypracovania platformy pre pôsobenie MSJ a o tom, koho zapojiť do Inicia­tívneho výboru (v zápisnici sa uvádzajú aj konkrétne mená a mená tých, ktorí s nimi nadviažu kontakt – pozn. S. B.) a určené boli možné dátumy nasledujúceho zasadnutia (17. alebo 24. 2. 1990), ako aj termín zasadnutia pracovnej skupiny na vypracovanie matičnej platformy (17. 2. 1990). Zo súčasného hľadiska zaujímavá je i poznámka na konci zápisnice v znení: Pracuje sa vo veľmi zaťažených spoločensko-politických udalostiach ako aj ekonomických, ale sa pracuje a kuje s veľkým oduševnením a dobrou vôľou.

Prvé, konštitutívne zasadnutie „Inicia­tívneho výboru pre založenie Matice slovenskej v Juhoslávii (juhoslovanských Slovákov)“ (doslovne prebrané zo zápisnice) bolo tiež v miestnostiach Divadla VHV v Petrovci 17. februára 1990 a na ňom boli prítomní: Michal Spevák, Vladimír Lačok, Samuel Jovankovič, Samuel Vrbovský, Ján Dorča, Jarmila Sládečeková, Samuel Boldocký, Anna Dudášová, Samuel Čelovský, Pavel Grňa, Tomáš Čelovský, Ján Adámek, Pavel Ďurčiansky, Tomáš Hriešik, Martin Šimák, Ján Haník, Juraj Miškovic,

---

Rastislav Struhár, Milina Florianová a Ján Častven. Na tomto zasadnutí Iniciatívny výbor bol i formálne konštituovaný, za jeho predsedu bol zvolený M. Spevák, za tajomníka V. Lačok a zvolená bola i pracovná skupina v zložení: S. Jovankovič, P. Ďurčiansky a S. Boldocký, ktorá počas prestávky prečistila text platformy MSJ. Autorom východiskového textu matičnej platformy bol S. Jovankovič, a text na zasadnutí 15. 2. 1990 schválila pracovná skupina v zložení: M. Spevák, V. Lačok, J. Častven a S. Jovankovič. Prečistený text Iniciatívny výbor jednoznačne schválil a navrhol členov pracovnej skupiny vypracovať návrh matičných stanov v zložení: M. Spevák, V. Lačok, P. Ďurčiansky a S. Jovankovič a neskôr i T. Hriešik. Uvedená skupina návrh vypracovala na zasadnutiach 1. 3. 1990, 25. 3. 1990 a 30. 7. 1990, na podklade návrhov a poznámok Iniciatívneho výboru.

Na druhom zasadnutí teraz už úradne konštituovaného „Iniciatívneho výboru pre zakladanie Matice slovenskej“ (podľa zápisnice), ktoré bolo 3. marca 1990 za prítomnosti členov: M. Speváka (predseda), V. Lačoka (tajomník), J. Adámeka, J. Gubu, S. Vrbovského, S. Boldockého, J. Haníka, P. Grňu, S. Jovankoviča, S. Čelovského, T. Čelovského, J. Pálenkášovej, M. Florianovej, R. Struhára a P. Ďučianskeho, prevažne sa rokovalo o ohlasoch vo verejnosti, späť s platformou MSJ a aktivitami Iniciatívneho výboru, a po informácii

Budova Matice slovenskej v Báčskom Petrovci

S. Boldockého o kladnom postoji SVS, keď ide o obnovenie MSJ, ale aj o určitých pripomienkach v súvislosti so spoločensko-politickou náplňou obnovennej MSJ a otázkou „legality“, či legitimacy predstavovania juhoslovanských Slovákov, vyvinula sa čulá diskusia. Diskutovalo sa (na tom, ale i na nasledujúcom zasadnutí) najmä o tom, či MSJ má byť aj politickou inštitúciou alebo nie, kto má byť predstaviteľom juhoslovanských Slovákov, či MSJ má byť spolkom alebo inštitúciou, či má byť strešnou (teda nadradenou) kultúrnou inštitúciou alebo inštitúciou koordinačnou, koho zapojiť do činnosti MSJ, o určitých výhradách mladých, keď ide o obnovenie MSJ, o obnovení Slovenských národných slávností, o vzťahu MSJ a SVS a pod. V tom kontexte boli vyjadrené rôzne, často protichodné mienky, napr.: „MSJ nie je politická organizácia, ale bude viesť politiku v uvedených oblastiach“ (R. Struhár), „MSJ nemá aspiráciu byť politickou organizáciou a politicky sa bude zasadzovať len za realizáciu vytýčených cieľov“ (P. Ďurčiansky), „SVS má byť rovnocenný a kolektívny člen ako aj ostatné spolky“ (R. Struhár), „SVS je predsa niečo viac, ako spolok alebo divadlo, má svojich predstaviteľov v samosprávnych záujmových spoločenstvách a kultúrno-umeleckých spolkoch“ (M. Florianová), „SVS je predstaviteľ (Slovákov), lebo má aj svoje odbočky v regiónoch“ (J. Adámek), „predsedníctvo SVS, keď ide o legitímne predstavovanie, je legálnym a legitímnym predstaviteľom (Slovákov) v rámci svojho pôsobenia“ (S. Boldocký), „MSJ je širšia organizácia, ktorá sa opiera na široké masy, kým SVS je viac elitistická organizácia“ (P. Ďurčiansky), „SVS je podľa zákona rovnocenný a rovnoprávny ako aj ostatné spolky a netreba zaostrovať vzťahy medzi SVS a MSJ“ (M. Spevák), „(MSJ) má byť strechou slovenskej kultúry“ (P. Ďurčiansky), „predsedníctvo SVS podporilo túto iniciatívu, v iniciatíve mi zavádzia to, že sa musí spraviť strešná organizácia, som proti inštitúciám, ktoré pôsobia centralisticky, pojem inštitúcie by sa nehodil pre túto organizáciu, ale viac spolok, čoho sa netreba obávať“ (S. Čelovský) atď.

Osobitná pozornosť bola venovaná štatutárnym otázkam a vnútornej organizácii MSJ. Navrhnuté bolo, aby MSJ mala nasledujúce orgány: zhromaždenie (ako najvyšší orgán), výkonný výbor, dozornú radu, predsedu, troch podpredsedov a tajomníka, ako i komisie: ľudovýchovnú a osvetovú, divadelnú, hudobnú, folklórnu, národopisnú, historickú, školskú, literárnu, vydavateľsko-informačnú, ekonomicko-propagačnú, právnickú, technickú a komisiu pre národnú spoluprácu. Tiež bolo navrhnuté, aby členstvo bolo individuálne a kolektívne.

Potom nasledovalo zasadnutie rozšíreného Iniciatívneho výboru 21. apríla 1990 v sále Zhromaždenia obce B. Petrovec a na ňom boli okrem členov

---

Iniciatívneho výboru i Andrej Beredi (biskup), Juraj Struhárik (biskup vo výslužbe), Ján Kmeť, Miroslav Krivák, Jozef Černák, Vladimír Bartoš, Juraj Miškovíc, Daniel Chorvát, Miroslav Demák a Pavel Morávek. Mená uvedených nachádzame v zápisnici, lebo diskutovali, kým mená iných prítomných v zápisnici nie sú. Všetci títo predstavitelia jednotlivých prostredí alebo inštitúcií podporili obnovenie MSJ, vyjadrujúc svoje postrehy súvisiace s platformou a stanovami. Aj na tomto zasadnutí sa rokovalo o budúcom vzťahu medzi SVS a Maticou a o tom, či má byť strešnou a sčasti politickou organizáciou. Tak napríklad J. Struhárik, ktorý úvodom poznamenal: „Bol som so zakladateľmi (prve) MSJ a aj s predsedom“ (Dr. Bulíkom – pozn. S. B.), vyjadril mienku, že kolízia medzi spolkami nemôže byť, že SVS vykonal veľkú prácu a že by sa mal stať sekciou (MSJ) ako vedecký spolok, ako i mienku, že MSJ nemá byť politickou, ale vrcholnou, kultúrnou, národnou a masovou ustanovizňou. Biskup A. Beredi vyjadril mienku, že Matica má byť masová a nepolitická a že nesmie byť konkurencia medzi „organizáciami“ SVS a inými. Opačnú mienku však mal Dr. J. Kmeť: „Ja som aj za politickú funkciu MSJ: Ak nebude mať chrbticu, jej ciele sa nebudú môcť uskutočniť.“ M. Krivák (vtedajší predseda SVS) sa zasadzoval o vyhranenie poľa činnosti, podčiarkujúc, že sa MSJ má viac zaoberať ľudovýchovnou činnosťou a SVS užším (vedeckým a odborným) pôsobením. P. Grňa vidí SVS ako kultúrnu elitu, ktorá pracuje v rámci MSJ, a M. Demák mieni, že SVS nemá splynúť s Maticou, ale že je to prirodzený vývoj, a či neskôr bude potreba za nejakou strešnou organizáciou, sa uvidí v budúcnosti.

Na tomto zasadnutí sa hodne diskutovalo i o tom, kde bude sídlo MSJ. M. Šimák napr. v mene Kovačičanov a Padinčanov navrhol, aby sídlo bolo v Novom Sade, „ale ak by boli oprávnené dôvody, aby to bolo aj v Petrovci“. Ostatní diskutéri sa však vyjadrili, že sídlo má byť v Petrovci. Okrem uvedeného na tomto zasadnutí sa hovorilo i o samotnom názve Matice, čo bolo vlastne späté s otázkou, či sa zakladá nová inštitúcia, alebo sa Matica obnovuje. Je to trochu, z dnešného pohľadu, zaujímavé a čudné, lebo sa už na spomínanom stretnutí slovakistov vyslovene hovorilo o obnovení MSJ a na predchádzajúcom zasadnutí členovia Iniciatívneho výboru vlastne akceptovali návrh P. Ďurčianskeho, aby sa v preambule matičných stanov uviedlo, že obnovená činnosť Matice nadväzuje na činnosť MSJ, ktorá prestala s prácou r. 1949. M. Šimák sa v mene Padinčanov a Kovačičanov zasadzoval za to, aby sa Matica pomenovala Matica juhoslovanských Slovákov, kým M. Demák, podporujúc stanovisko biskupa Struhárika, nástojil na tom, „aby sme Maticu nezakladali, ale obnovili“. Tento názor bol neskôr i akceptovaný.

Posledné tri zasadnutia Iniciatívneho výboru boli zamerané na prípravu obnovujúceho zakladajúceho zhromaždenia. Na prvom 22. júna 1990 (prítomní: M. Spevák, V. Lačok, S. Boldocký, S. Jovankovič, J. Haník, P. Ďurčiansky, P. Grňa a S. Čelovský) boli schválené dve dôležité rozhodnutia: že sa zakladateľské (obnovujúce) zhromaždenie uskutoční 5. augusta 1990 v Petrovci, a že sa pred týmto zhromaždením realizujú návštevy (do 15. júla) našich osád s cieľom informovať širokú slovenskú verejnosť o vykonaných prácach na obnovení Matice, a výzvy, aby sa predstavitelia jednotlivých osád zúčastnili obnovujúceho zasadnutia, ako i evidovania kandidátov z jednotlivých prostredí do budúceho Výkonného výboru obnovenej Matice. Pre realizáciu tohto rozhodnutia boli utvorené skupiny pre obchôdzku v nasledujúcom zložení: M. Spevák, R. Struhár a V. Lačok – pre Bäcku a Chorvátsko (za organizátora zhromaždení bol zvolený P. Ďurčiansky), P. Grňa, T. Hriešik, M. Šimák, S. Jovankovič a M. Sládeček – pre Banát (organizátor J. Haník) a S. Boldocký a S. Čelovský – pre Srieň (organizátor J. Miškovíc). Na tomto zasadnutí boli po prvýkrát evidovaní i možní kandidáti na jednotlivé matičné funkcie – za predsedu bol navrhnutý M. Spevák a ešte dvaja kandidáti, ale ich mená sú v zápisnici škrtnuté, keďže kandidatúru hneď odmietli, za podpredsedov: J. Haník, J. Miškovíc, P. Ďurčiansky a S. Vrbovský (vtedy farár) a za tajomníka V. Lačok.

Predposledné zasadnutie Iniciatívneho výboru bolo 23. júla (mimochoďom, všetky boli v Petrovci). Prítomní: M. Spevák, V. Lačok, J. Cicka, S. Jovankovič, J. Častven, P. Lazár, J. Adámek, J. Miškovíc, S. Čelovský, P. Grňa, S. Boldocký, A. Dudášová, P. Ďurčiansky, T. Hriešik, M. Šimák a S. Vrbovský. Na tomto zasadnutí predstavitelia už uvedených skupín podali správy o realizovaných návštevách osád, schválili jednoznačný uzáver, že sa vcelku vydarili, i keď skupiny nenavštívili všetky slovenské osady.

I na tom zasadnutí sa hodne hovorilo o kádrovej problematike a T. Hriešik v mene Kovačičanov ako možných kandidátov za predsedu navrhol S. Čelovského alebo J. Miškovicu, za jedného z podpredsedov M. Šimáka a za tajomníka M. Speváka, a evidovaných bolo i 38 kandidátov do Výkonného výboru. V tom kontexte dôležité bolo i rozhodnutie, že predsedu na zakladajúcim zasadnutí MSJ bude voliť zhromaždenie a podpredsedov i tajomníka novozvolený Výkonný výbor, ktorý bude mať 34 členov.

Posledné zasadnutie Iniciatívneho výboru bolo 30. júla 1990. (Prítomní: M. Spevák, V. Lačok, S. Jovankovič, M. Šimák, T. Hriešik, P. Grňa, J. Cicka, A. Dudášová, S. Boldocký a J. Dorča.) Rozoberali na ňom návrhy jednotlivých prostredí na kandidátov do Výkonného výboru, zdôvodnené boli posledné zmeny návrhu štatútu a rozoberali sa bežné otázky súvisiace s obnovujúcim

---

zhromaždením. Kedže na predchádzajúcom zasadnutí Iniciatívny výbor určil predsedu obnovujúceho zhromaždenia (S. Čelovský), členov predsedníctva zhromaždenia (J. Struhárik, M. Šimák, J. Haník a P. Grňa), zapisovateľa (V. Lačok), ako i referentov na zdôvodnenie platformy (S. Jovankovič), stanov (P. Ďurčiansky) a na podanie správy o aktivitách Iniciatívneho výboru (M. Špevák), výbor si týmto zasadnutím splnil svoje poslanie a riešil prakticky všetky otázky späté s obnovením matičnej činnosti, čo sa potom potvrdilo na veľkolepom a masovom obnovovacom zhromaždení (v divadelnej sieni) 5. augusta 1990 v Petrovci. Zhromaždenie malo veľký ohlas v prostriedkoch verejného informovania (napr. v Hlase ľudu, v Obzoroch, mu venovali 12 strán).

Záverom teda možno podčiarknuť, že skutočným pilierom obnovenia činnosti MSJ bol Iniciatívny výbor, ktorý počas viac ako polročnej intenzívnej práce riešil i preklenul kopu zásadných i bežných problémov a otázok, čím nielenže prekliesnil cestu k obnoveniu matičnej činnosti vojvodinských Slovákov, ale jej dal i pevné základy, ktoré MSJ umožnili i prebolieť „detské choroby“ i budovať matičnú tradíciu a kontinuitu, teraz už bezmála 30-ročnú, najdlhšiu v dejinách MSJ.

(Poznámka: Tento, redakčne upravený text, je písaný podľa zápisnice zo zasadnutia rozšíreného predsedníctva Ochoťníckeho divadla VHV scény v Petrovci 29. decembra 1989 a všetkých zasadnutí Iniciatívneho výboru pre založenie MSJ, ktoré písal zapisovateľ Vladimír Lačok.)

Slováci vo Švajčiarsku

Monika Švajlenová

Monika Mareková

Rast našej mladej generácie

Združenie Slovákov vo Švajčiarsku – Slovenská škola a škôlka v Zürichu

Slovenská komunita sa vo Švajčiarsku rozrástá z roka na rok. Kým mladá generácia využíva široké možnosti štúdia v zahraničí, iní sa rozhodli vycestovať za zaujímavejšou či lepšie platenou pracovnou príležitosťou.

Združenie Slovákov vo Švajčiarsku (ZSvŠ) sa naďalej organizuje rôzne stretnutia a kultúrne podujatia, na ktorých sa noví krajanovia ľahšie zoznamujú a získajú tak prepotrebné informácie o živote vo Švajčiarsku. Tešíme sa, že na každom našom podujatí vidíme nové tváre a ich záujem o krajské akcie.

Divadlo – organizátori podujatia spolu s účinkujúcimi

Interaktívne divadlo Creativ Shows z Bratislavy

Aj neustále sa rozrastajúca najmladšia generácia má svoje dôležité miesto v aktivitách ZSvŠ. Okrem každoročného fašiangového karnevalu pre najmenších a športového odpoľudnia k MDD v roku 2017 sme pozvali do Zürichu kreatívne divadlo na chodúľoch z Bratislavy – Creative Show. Naši najmenší sa aj s rodičmi nechali netradičnou formou uniesť do sveta rozprávok.

Slovenská škola v Zürichu

K tomu, aby naši najmenší aj v cudzojazyčnom prostredí nestratili kontakt so slovenčinou, veľkou mierou prispieva naša Slovenská škola a škôlka v Zürichu, ktorá umožňuje deťom Slovákov žijúcich vo Švajčiarsku používať a učiť sa slovenský jazyk pod vedením kvalifikovaných učiteliek. V súčasnosti sú vytvorené dve skupiny školákov a dve skupiny škôlkarov, spolu viac ako 50 detí, v dvoch rôznych metstkých častiach Zürichu.

Hlavnou náplňou vyučovania v Slovenskej škole je rozvíjať jazykové a komunikačné zručnosti detí v slovenskom jazyku. Zameriavame sa pred-

Slovenská škôlka v Zürichu

---

všetkým na poznávanie slovenskej kultúry, umenia, literatúry a slovenských reálií. Na vyučovaní využívame popri tradičných metódach výučby slovenského jazyka aj spev, tanec, dramatizácie, či výtvarnú činnosť.

Na vyučovaní slovenčiny postupujeme podľa učebných osnov platných pre základné školy na Slovensku a na základe toho pripravujeme naše deti na rozdielové skúšky, ktoré absolvujú na svojej kmeňovej základnej škole na Slovensku podľa miesta trvalého pobytu.

Pri práci s deťmi v škôlke sa venujeme komunikácii v materinskom jazyku, rozvíjaniu slovnej zásoby pri bežných ako aj pri tvorivých činnostiach. Pripravujeme tak deti so slabšou slovnou zásobou na plynulý prechod do našej Slovenskej školy. Podporujeme vznik priateľstiev medzi slovenskými deťmi a organizujeme akcie pre celé rodiny.

Medzi ďalšie aktivity Slovenskej školy a škôlky patria: Marec mesiac knihy, koncoročné vystúpenie žiakov školy a škôlky pre rodičov – recitácie, tance, spevy, divadelné predstavenie, príchod Mikuláša zo Slovenska – vystúpenie detí zo školy aj škôlky, recitovanie, spievanie vianočných kolied...

Aj pravidelnou publikáciou článkov v spolkových novinách Slovenské Zvesti www.slovenskezvesti.ch Slovenská škola a škôlka v Zürichu podporuje hlavné ciele Združenia Slovákov vo Švajčiarsku: udržiavať slovenský jazyk, kultúru a národné povedomie v komunite.

Rok 2018 bude rokom významného jubilea – 50 rokov od emigrácie z bývalého Československa v pamätnom roku 1968. Spomienka na tieto udalosti bude zaiste významným podujatím v našom kalendári a bude patriť všetkým, ktorých vtedajšia spoločenská a politická situácia nenechala ľahostajnými a zasiahla do života celých rodín, ale i mladšej generácie, ktorej poznanie histórie by mohlo uľahčiť rozhodovania do budúcnosti.

Slováci vo Švédsku

Milica Majeriková-Molitoris

Stretnutie Slovákov v Štokholme

Slovákov, hoci nepatria počtom medzi národy veľké, môžeme nájsť takmer na celom svete. A i keď slovenský národ početnosťou nepatrí medzi gigantov, dokázal a dokáže vytvárať veľké duchovné i materiálne hodnoty, na ktorých môžu stavať mnohé ďalšie generácie. Svetové združenie Slovákov žijúcich v zahraničí s finančnou podporou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí organizuje každoročne *Dni slovenského zahraničia*, počas ktorých je možné spoznať slovenské komunity žijúce mimo svojej vlasti. Každá z nich má svoj príbeh a každá prispieva svojou troškou k duchovnému i materiálnemu dedičstvu, rôznorodosti a zároveň spolunáležitosti slovenského národa. V tomto roku sme sa mali možnosť zoznámiť so Sloákmi žijúcimi na severe Európy – vo Švédsku.

Z histórie

Migrácie Slovákov do Švédska súvisia najmä s útekmi obyvateľov vtedajšieho Česko-Slovenska pred komunistickým režimom. Väčšie zoskupenia slovenských emigrantov tu začali prichádzať už po skončení druhej svetovej vojny, pričom si tu aj založili *Slovenský spolok*. Mnohí z nich však boli obviňovaní zo slovenského nacionalizmu, a preto pokračovali vo vysťahovaní do ďalších krajín a tento spolok po krátkej existencii zanikol. V roku 1957 si Slováci, ktorí vo Švédsku zostali, založili v Borase *Spolok Slovákov vo Švédsku*. Mal okolo 20 členov. V päťdesiatych rokoch vznikol aj *Švédsko-Česko-Slovenský spolok*, ktorý pôsobí dodnes.

Ďalšia mohutnejšia migrácia súvisela s vpádom vojsk Varšavskej zmluvy v roku 1968. Po tomto akte sa viacero Slovákov rozhodlo odísť na „západ“ a desiatky z nich sa nakoniec ocitli práve vo Švédsku. Nebolo to však vôbec jednoduché, ich odchod bol považovaný v rodnej krajine za nelegálny, boli odsúdení na 18 mesiacov za útek a domov sa tak nemohli vrátiť. – *Trpí aj ten, čo odíde, aj ten, čo ostane doma*, – skonštatoval čestný predseda *Švédsko-Slovenského spolku* Dušan Daučík. Príbuzní emigrantov totiž boli vyšetrovaní štátnou bezpečnosťou a rôznymi spôsobmi postihovaní. Na druhej strane emigranti často neovládali jazyk, ťažko si hľadali prácu a uvedomovali si, že svojich príbuzných už možno nikdy ani neuvidia. To bol aj Dušanov prípad,

Stretnutie so Slovákami vo Švédsku na slovenskom veľvyslanectve v Štokholme

---

ktorý si síce vďaka svojmu vzdelaniu prácu našiel a naučil sa aj jazyk, no nemohol ísť ani na pohreb svojich rodičov.

Až v osemdesiatych rokoch minulého storočia mohli po žiadosti o milosť a zaplatení desaťtisíc švédskych korún navštíviť Slováci zo Švédska na tri dni svoju vlasť, pretože dostali len trojdňové vízum. Pre mnohých to však už bolo neskoro a svojich príbuzných nikdy nevideli.

V sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch minulého storočia pôsobila medzi krajanmi *Katolícka misia pre Slovákov a Čechov*, ktorá sídlila v Štokholme. Vydávala časopis *Krajanský pozdrav*, ktorý v súčasnosti rediguje Slovenská katolícka misia v Mníchove.

Švédsko-Slovenský spolok

V decembri 1992 bol v Štokholme založený *Švédsko-Slovenský spolok*. Prvým predsedom sa stal Milan Minárik. Po ňom sa v tejto funkcii vystriedali Miroslav Hoč, Dušan Daučík, Anastazia Järnefors, Kornélia Johansson, Ľubomír Bzdušek a opäťovne Kornélia Johansson, ktorá je predsedníčkou dodnes. Okrem podpory slovenskej kultúry, čo sa darilo najmä vďaka Matici slovenskej, venovali sa aj humanitárnej činnosti. Po vzniku samostat-

Čestný predseda Švédsko-Slovenského spolku D. Daučík privítal delegáciu zahraničných Slovákov v Robotníckom dome

---

ného Slovenska uskutočňovali zbierky zdravotníckeho materiálu pre slovenské nemocnice a domovy dôchodcov. – *Často sme v mrazoch nakladali kamióny, aby sme mohli aspoň takýmto spôsobom pomôcť Slovensku. Najviac sa v týchto aktivitách angažoval náš člen Aurel Rehák, – spomína Dušan Daučík.*

Uskutočňovali však aj finančné zbierky na podporu oblastí postihnutých povodňami, pre Slovákov z krajín bývalej Juhoslávie postihnutých vojnou, pre detské domovy, či pre choré slovenské deti. Slováci zo Švédska prispeli dokonca aj na nové Slovenské národné divadlo.

– *V súčasnosti má spolok približne 180 členov z celého Švédska. Stretávame sa však v podstatne užšom kruhu, najmä tí, čo bývame v Štokholme a okolí, a to buď v Robotníckom dome, kde máme miestnosť, alebo na ambasáde, – hovorí predsedníčka Kornélia Johansson.*

Zachovávanie národného povedomia

Vzhľadom na počet a roztrúsenosť Slovákov vo Švédsku zachovávanie slovenského národného povedomia je veľmi náročné, avšak, ako vidieť, nie nemožné. Medzi aktivity spolku patria prednášky rôzneho zamerania, maškarné bály, Mikulášsky večierok, či Katarínska zábava, kde, samozrejme, nechýba slovenská hudba. Členovia spolupracujú aj s ďalšími spolkami, ktoré združujú Slovákov vo Švédsku, napríklad so *Spoločnosťou priateľov Milana Rúfusa, Švédsko-slovenskou kultúrnou spoločnosťou*, ako aj už spomínaným *Švédsko-Česko-Slovenským spolkom*. Pri spolku funguje recitačný krúžok, ktorý vedie Nadja Gyllenhammar a plánujú zriadiť tiež tanečný krúžok.

V minulosti fungovalo aj vyučovanie slovenského jazyka, nešlo však o systematické pravidelné riešenie, ktoré by dokázalo vychovať generáciu Slovákov ovládajúcich jazyk svojich rodičov. Preto je chvályhodné, že viacerí krajanovia naučili svoje deti po slovensky doma.

*Predsedníčka Švédsko-Slovenského spolku
K. Johansson s gen. tajomníkom SSP
Ľ. Molitorisom*

*Slovenská sladkosť na privítanie
potešila oči i chuťové bunky
zahraničných Slovákov*

Okrem uvedených aktivít dôležitou súčasťou zachovávania národného povedomia sú médiá. Od roku 1995 vychádza 4- až 5-krát ročne slovenský časopis *Svensk Slovak info*, ktorý rediguje Dušan Daučík. Je plnofarebný a vychádza v počte 200 kusov, pričom na dvadsiatich stranách prináša informácie z krajaňského diania vo Švédsku, či slovenských dejín i kultúry. Túto formu preferujú najmä starší členovia. Mladší sa môžu s aktivitami Slovákov vo Švédsku oboznámiť prostredníctvom informačných technológií, ktorých spravovanie má na starosti David Juhlin-Dannfeld.

Dni slovenského zahraničia

Presvedčiť sa o aktivitách Slovákov žijúcich vo Švédsku sme sa mohli počas *Dní slovenského zahraničia*, ktoré sa konali v dňoch 8. – 11. septembra v Štokholme. Delegáciu Slovákov z Poľska tvorili generálny tajomník

*Ulicami Štokholmu nás sprievádzal podpredseda Švédsko-Slovenského spolku
Ľ. Bzdušek*

SSP Ľudomír Molitoris a redaktorka časopisu Život Milica Majeriková-Molitoris. Okrem toho sa podujatia zúčastnili ďalší Slováci z Česka, Maďarska, Srbska, Francúzska, či Ukrajiny. Počas štyroch dní sme sa stretli na slovenskom veľvyslanectve v Štokholme so slovenským veľvyslancom i krajanmi, oboznámili sa s fungovaním švédskeho parlamentu, históriou krajiny v Historickom múzeu, kde sme stretli o. i. krásnu Slovenku vo vikingskom rúchu, či súčasnosťou mesta počas prechádzok i plavby loďou. Stretli sme pohostinných Slovákov, ktorí v Štokholme podnikajú, zasadli sme v sídle *Švédsko-Slovenského spolku*, porozprávali sme sa s predstaviteľmi miestnych Slovákov, zaspievali i popočúvali slovenské piesne v podaní Anny Kataríny Schatzl.

Ďakujeme všetkým našim hosťom, zvlášť Kornélii Johansson, Dušanovi Daučíkovi, Ľubomírovi Bzdušekovi i Davidovi Juhlin-Dannfeldovi, za to, že svojím odhodlaním a neustálou činnosťou udržiavajú našu krásnu reč i kultúru aj na ďalekom severe a svojou troškou tak prispievajú k zveľaďovaniu slovenského národa. Ako sami zo skúsenosti vieme, nie je to vec ľahká, ba ani docenená, ale umožňuje nášmu malému národu, aby mohol konať veľké veci.

Foto M. Majeriková-Molitoris, Ľ. Molitoris

Slováci v Taliansku

Lucia Kubicová,

prezidentka

lucia.kubicova.torchio@gmail.com

Maja Straková,

viceprezidentka

majastrakova@yahoo.it

ZDRUŽENIE PRIATEĽOV SLOVENSKA

ASSOCIAZIONE AMICI DELLA SLOVACCHIA

Associazione MY&VY

Amici della Slovacchia

Corso Vittorio Emanuele II. 30

10123 Torino, ITALIA

C.F. 97680210016

<http://www.myavyslovacchia.it>

Združenie priateľov Slovenska MY@VY

V Taliansku existuje niekoľko krajanských asociácií, ktoré sa zoskupujú vo veľkých mestách, ako napríklad v Miláne (najstarší spolok ZKPS), Turíne, vo Florencii, v Modene, Terste, Neapole. V Ríme fungujú Slovenská katolícka misia a Pápežský slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda.

Združenie priateľov Slovenska MY@VY so sídlom v Turíne bolo založené dňa 1. septembra 2006, pri príležitosti dňa Ústavy Slovenskej republiky, skupinou Slovákov žijúcich v Piemonte. Sme nepolitická, nenáboženská a nezisková organizácia. Inšpirujeme sa princípmi sociálnej solidarity. Združenie je registrované na ÚŠZZ v Bratislave a na Ministerstve financií v Taliansku. Ktokoľvek sa môže stať naším členom, nezávisle od štátnej príslušnosti alebo trvalého pobytu. Všetci členovia sa môžu voľne zúčastňovať na iniciatívach a byť tiež nositeľmi myšlienok, nápadov, návrhov a projektov. Činnosť združenia je riadená štatútom. Naše aktivity sú zamerané na podporu a rozvoj kohézie a solidarity v rámci slovenskej komunity v Taliansku, na jej integráciu v talianskom spoločenskom živote, ako i na integráciu s ostatnými národnostnými komunitami, ktoré žijú a

---

pôsobia v Taliansku. Zameriavame sa na šírenie a prezentáciu slovenského jazyka a slovenskej kultúry v Taliansku a taktiež vytvárame príležitosti na prezentáciu talianskej kultúry na Slovensku. Pozornosť venujeme aj širšiemu kontextu Európskej únie, v ktorej má Slovensko veľmi dobré meno. Cieľom združenia je spoločenská integrácia v rámci Talianska, ako i v rámci politického celku EÚ, rozširovanie vzájomného medzinárodného poznania, a to prostredníctvom kultúrnych výmen a špecifických iniciatív zameraných na vzájomné prehlbovanie pacifického spolunažívania a vzájomnej podpory medzi jednotlivými národmi v Európe i na celom svete. Pripomenieme i veľké množstvo rôznorodých činností, ktoré vykonávame na podporu každodenného života našich rodákov v ich novej vlasti. Sú to činnosti spojené s administratívnymi záležitosťami, so zdravotnými problémami, ako i, bohužiaľ, s tragickými udalosťami. Pri riešení mnohých otázok asistujeme tak na slovenskom honorárnom konzuláte v Turíne, ako aj na všetkých stupňoch súdov na území Piemontu..

Všetkých nás spája nie práve jednoduchá voľba, istý medzník v živote každého z nás, keď sme opustili našu rodnú vlasť Slovensko. Avšak nestratili sme naše slovenské povedomie, sme naň hrdí aj v novej krajine, kde trvalo žijeme, v Taliansku, zvlášť v takom pohostinnom regióne ako je Piemont s jeho hlavným mestom Turín.

Naše životné cesty sú naozaj rozličné. Niektorí z nás sa prešmykli cez železnú oponu do sveta bez ostnatého drôtu, kde život vyzeral jednoduchší. No pre nás nebol. Iní prišli po páde berlínskeho múru. Nebolo to ľahké ani pre nich. Ale prešliapané cesty nám ukázali i trnie. Narazili sme na mnohé nové a zaujímavé skúsenosti, ktoré však popri radošti skropila i bolesť, slzy, ako i nostalgia za našou krásnou rodnou vlasťou medzi Dunajom a Tatrami.

Taliansko nepatrí k ekonomicky emigračne zaujímavým krajinám. Prevažne naše krásne slovenské dievčatá a ženy sa sem sťahujú za láskou. Nájdú sa aj Slováci, ktorí sa oženili s Taliankami, ale tí sú v drvivej menšine. Uplatniť sa pracovne v Taliansku je nesmierne ťažké. S vysokoškolským vzdelaním je to takmer nemožné, lebo od rozdelenia ČSSR dodnes riadne nefunguje uznávanie VŠ diplomov. Ľahšie si tu nájdú práce občania so základným, učňovským či stredoškolským vzdelaním. Avšak máme aj zopár pozitívnych prípadov lekárov, architektov, psychológov, akademických maliarov, hudobníkov, prekladateľov a pod., ktorí sa tu dokázali presadiť s nadľudským nasadením a vynaložením všetkých síl. Po otvorení EÚ trhu práce pribudlo mnoho Slovákov mladej generácie, ktorí tu našli prácu. Prevažne časovo limitovanú kontraktami, v IT-technológiách alebo v športe a v kultúre. V Taliansku sa uplatnilo niekoľko slovenských excelentných umelcov a športov-

---

cov. Napríklad slovenský dirigent Juraj Valčuha bol od roku 2009 – 2014 šéfdirigentom Národného symfonického orchestra RAI (Orchestra Sinfonica Nazionale della RAI) v Turíne. V Ríme dosiahli veľký úspech dve slovenské herečky: Antónia Líšková a Barbora Bobulová, ktorú paradoxne vyhlásili za najlepšiu „taliansku“ herečku v roku 2005, keď získala „talianskeho Oscara“ vo filme *Cuore Sacro*. Aj slovenskí športovci majú v Taliansku výborné meno. V súčasnosti tu hrá 18 slovenských futbalistov. Naši hráči sú pre talianske kluby zaujímaví svojím talentom a dobrou mentalitou. Sú dlhodobo pracovití a majú veľkú túžbu sa presadiť. K najelitnejším futbalistom patria Marek Hamšík v SSC Neapol, Juraj Kucka v AC Miláno, Norbert Gyömbér v Pescara, či Milan Škriniar v Sampdorii Janov. To je len vrchol „slovenského ľadovca“ v Taliansku. Viacero menej či viac známych mien totiž figuruje aj v nižších a mládežníckych ligách. Ďalej sa v Taliansku uplatňujú hokejisti, napr. D. Zurek, Brian Ihnačák a vodní pólisti, krasokorčuliari, jednak hráči ako aj tréneri. Do Talianska prichádza aj veľmi veľa Slovákov študovať na školy a inštitúcie rôzneho druhu, sú to hlavne odbory ako jazyky, móda, design, hudba, reštaurátorstvo, výtvarné umenie, teológia.

Počas všetkých týchto rokov sme realizovali mnohé taliansko-slovenské iniciatívy, spolupráce, nadväzovali sme recipročné kontakty medzi univerzitami a strednými školami, medzi rôznymi organizáciami, inštitúciami, združeniami, kooperatívami a výrobnými podnikmi. Poslali sme na Slovensko tisíce Talianov a tí sa zoznámili s našou krásnou krajinou, jej kultúrnymi pamiatkami a prírodným bohatstvom. V rámci globalizácie sme spolupracovali na presune 4 veľkých svetovo významných fabrik na Slovensko (Embraco do Spišskej Novej Vsi, MGA – Bacou Dalloz do Partizánskeho, Peugeot do Trnavy a ITW Automotive Italia – ITW Pronova Plastic do Veľkej Bíteši. A naopak, privítali sme tisíce Slovákov pod Alpami.

Výnimočná udalosť, akou boli XX. *Zimné olympijské hry Turín 2006*, priviedli Slovensko práve s Regiónom Piemont k dohode o dlhodobej spolupráci. Naša predsedníčka Maja Straková bola menovaná za olympijskú ataše pre SR. Región Piemont ako inštitúcia hostoval v srdci Turína náš olympijský dom – Casa Slovacchia – Slovenský dom, ktorý sa stal, vďaka jeho živej a veľmi srdečnej atmosfére jedným z najobľúbenejších olympijských domov. Pri tejto príležitosti sme vykonali mimoriadne dôležitý kus práce pre Slovensko – skúsenosť a spolupráca s regionálnou vládou Piemontu sa ukázala ako veľmi úspešná, produktívna a nadštandardná, preverili sa naše diplomatické a organizačné schopnosti. Tento úspech obojstranne podporil chuť a vôľu pokračovať v začatej ceste a dospieť k otvoreniu bilaterálnych rozhovorov o budúcej spolupráci medzi SR a Regiónom Piemont.

V posledných šiestich rokoch sme veľmi aktívne rozvinuli hodnotnú spoluprácu, hlavne v kultúrno-umeleckých a spoločenských aktivitách, medzi krajanými spolkami: Medzinárodný klub Slovenka a Česko-slovenská umelecká scéna v Prahe, Slovenský evanjelický a. v. cirkevný zbor v Prahe, ZKPS v Miláne, Taliansko-slovenská kultúrna asociácia Tatra v Neapole, Tosca vo Florencii, Spoločnosť priateľov M. Rúfusa v Štokholme, Asociácia absolventov českých a slovenských vysokých škôl v Libanone (Bejrút), Lotrinskí Slováci v Marange, FR, Slovenská Liga v Toronte, Kanada, Slovensko-česká misia v Luxemburgu. Podobne spolupracujeme so zahraničnými spolkami pôsobiacimi v Turíne, a to s Asociáciou českých rodákov v Piemonte, Priatelja Bohémie v Taliansku, Ognisko Polskie w Turynie, Instytut slowacki Polska, Ruskij Mir, Rumunské kultúrne združenie Fratia atď... Spravujeme vlastnú internetovú stránku združenia: www.myavyslovacchia.it. Okrem toho pravidelne prispievame článkami do slovenských a krajaných časopisov či portálov: Slovenka, Technické noviny, Krásy Slovenska, Slovenské korene, Praha; portál slovenskezahranicie.sk, FB Slovenských ambasád v Ríme a Paríži, Buongiorno Slovacchia, Kanadský Slovák a Slovo z Britskej Kolumbie v Kanade.

Taliansko prejavilo o slovenskú komunitu veľký záujem. Sme neproblematická komunita, nevyvíjame konflikty, nežiadame finančné podpory a riešenie ubytovania. Sme nositeľmi excelentnej kultúry, humanitných a solidárnych princípov, korektného správania. Preto sme často vyzývaní rozvíjať aktivity pre široké publikum prostredníctvom kultúrnej a vedeckej činnosti (semináre, konferencie, kongresy, výstavy, audio-vizuálne projekcie, výskumy), vzdelávacej činnosti (kurzy kultúrnej a jazykovej aktualizácie), vydavateľskej činnosti (rozširovanie kníh a časopisov, kultúrnych, turistických a didaktických materiálov, brožúr a spravodajov), športovej a rekreačnej činnosti (predstavenia, zábavy, oslavy, večere, tematické večery zamerané na degustáciu a enogastronómiu, poznávacie zájazdy a výlety, výmenné pobyty a všeobecne športové činnosti).

Takto sa rodilo naše združenie. Za 11 rokov fungovania sme zúročili hlboké skúsenosti, takmer 50-ročné korene, tvrdej dobrovoľnej práce jednotlivých členov na propagácii SR. Mnohé projekty a akcie sme organizovali v spolupráci alebo pod záštitou Slovenskej ambasády a Slovenského inštitútu v Ríme a Honorárneho konzulátu SR pre Piemont, Ligúriu a Valle D'Aosta a s finančnou pomocou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. V prvých rokoch našej činnosti sme úspešne absolvovali množstvo vysoko hodnotených medzinárodných spoločenských podujatí. Bohužiaľ, v poslednej dobe pre nedostatok financií sa nevyhnutne musíme zameriavať na menšie akcie v rámci združenia.

Stručný prehľad podujatí

Počas mnohoročnej činnosti sme zorganizovali veľké množstvo podujatí. Nie je možné, aby sme ich všetky spomenuli, preto sme vybrali na ukážku len niektoré reprezentačné akcie, aspoň jednu za každý rok činnosti nášho združenia.

Prvé NAŠE@VAŠE STRETNUTIE združenia MY&VY po jeho oficiálnom založení sa konalo 14. októbra 2006 v Circolo Ricreativo „La Stampa“

Veľvyslanec SR z Ríma Ján Vallo s manželkou, Vice-prefekt mesta Turín a honorárny konzul SR pre kraje Piemont, Ligúriu a Valle d'Aosta Giuseppe Pellegrini a Maja Straková, predsedníčka združenia

Torta s logom združenia; Lucia Kubicová, podpredsedníčka a Maja Straková, predsedníčka združenia MY@VY

– C.R.A.L. Regione Piemonte v Turíne. Zúčastnilo sa na ňom 180 hostí a predstavitelia diplomatického zboru SR v Taliansku, predstavitelia najvyšších civilných a vojenských orgánov Mesta Turín, predstavitelia Regionálnej a Okresnej štátnej správy, významné osobnosti z kultúrneho sveta, podnikatelia a Slováci, ktorí žijú v krajoch Piemont, Lombardia a Friuli Venezia Giulia.

Pri príležitosti prvého výročia XX. Zimných olympijských hier, Turín 2006 Združenie priateľov Slovenska MY@VY zrealizovalo fotografickú výstavu *Dve tváre olympijského Turína*. Dvaja slovenskí fotografi Jana Šebestová a Radovan Stoklasa na nej vystavili 50 fotografií, ktoré očami dvoch cudzincov zachytávajú priame svedectvá z diania Olympiády. Výstavu oživila expozície oficiálnych uniforiem slovenskej olympijskej delegácie, sprievodné úžitkové predmety tvoriace súčasť výbavy, ako aj osobná dokumentácia olympijskej ataše slovenskej delegácie Maje Strakovej zozbieraná počas ZOH. Fotovýstavu sme zorganizovali v spolupráci s Regiónom Piemont, strediskom Circolo Ricreativo CRAL pri Regióne Piemont a TASR – Tlačovou agentúrou SR a pod záštitou Veľvyslanectva SR v Ríme, Obchodného konzulátu SR v Padove a Honorárneho konzulátu SR v Turíne. Zúčastnilo sa na nej 250 hostí.

Presne o rok sme výstavu preniesli do Bratislavy do výstavných priestorov Átrium Slovenského rozhlasu na Mýtnej ulici. Vernisáž sa konala 21. februára 2008 a výstava trvala od 21. – 29. februára 2008. Otvorila ju Mgr. Ľubica Bartalská, vedúca Odboru kultúry Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Slovenskí fotografi Jana Šebestová, členka nášho združenia, a Radovan Stoklasa, autori oficiálnych fotografií zo ZOH Turín 2006

Exkluzívne výstavné priestory Regiону Piemont v centre mesta na Piazza Castello 165 v Turíne; vernisáž 13. februára 2007, trvanie výstavy: 14. – 28. február 2007

Výstavu slávnostne otvorili námestníčka pre šport a turizmus Regiону Piemont Giuliana Manica, City manažér a riaditeľ TOROC Cesare Vacigato a veľvyslanec SR v Taliansku Stanislav Vallo, sprevádzaný prefektom mesta Turín Goffredo Sottile

Slávnostný večer ku Dňu Ústavy SR a 1. výročiu založenia Združenia priateľov Slovenska MY@VY sa konal dňa 11. októbra 2007, v predstížnom a elegantnom Klube dôstojníkov na C.so Vinzaglio 6 v Turíne. Oficiálnu časť večera otvorila prezidentka združenia Maja Straková. Po nej sa prihovorili prefekt Mesta Turíno Goffredo SOTTILE; generál Franco CRAVAREZZA – najvyšší veliteľ Krajského vojenského okruhu Severného Talianska; Giampiero LEO – poradca a v zastúpení Konzília vlády Regiону Piemont; Raffaella SCALISI – šéfka Medzinárodných vzťahov mesta Turín a Stanislav VALLO – veľvyslanec SR v Taliansku. Potom sa prečítali pozdravné listy: od honorárneho konzula SR v Turíne – Giuseppe PELLEGRINO, od riaditeľa Slovenského inštitútu v Ríme – Miroslava MUSILA a zo Združenia Slovákov vo Švajčiarsku, s vlasteneckými slovami z Zürichu, od tajomníka združenia –

Aristida ZELENAYA. Nová obchodná konzulka z Padovy – pani Antónia ŠRANKOVÁ sa predstavila príspevkom o SR.

Na úvod, pod sugestívnymi umeleckými fotografickými zábermi prírodných, historicko-kultúrnych a pamiatkových dominánt Slovenska, Lucia Kubicová a Manlio Bichiri simultánne zarecitovali báseň od M. Válka: Len tak, ktorú láskavo poskytla pani Vallová, manželka veľvyslanca SR v Ríme

Po malom občerstvení, nasledoval skvelý koncert hudobnej skupiny The blue dolls, ktorá v rytme swingu z 30. a 40. rokov 20. stor. doslova priviedla 200 hostí do varu

Združenie priateľov Slovenska MY@VY v Turíne zorganizovalo v dňoch od 27. 11. do 29. 11. 2008 Medzinárodné stretnutie Únie nevidiacich a

slabozrakých Slovenska a Talianska. Podnetom na realizáciu tohto medzinárodného projektu sa stala slovenská výtvarníčka a poetka Eva Mária Trajterová, akási predĺžená ruka, či krídla anjelov, ktorí vleteli do jej poézie a prihovorili sa svetu nevidiacich a slabozrakých. Jej novovydanú knižku *Zrkadlenie doby* symbolicky pokrstil pán veľvyslanec SR v Ríme Stanislav VALLO.

Zo Slovenskej strany sa na stretnutí zúčastnili Branislav MAMOJKA, predseda Únie nevidiacich a slabozrakých Slovenska, a František HASAJ, riaditeľ Slovenskej knižnice pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči. Stretnutie sa začalo v Krajskej sekcii v Turíne na riaditeľstve Únie nevidiacich a slabozrakých Talianska (Unione Italiana dei Ciechi e degli ipovedenti – Onlus – Sezione Provinciale di Torino, v skratke UICI) na Corso Vittorio Emanuele II. 63, kde slovenských predstaviteľov privítal jej riaditeľ Enzo TOMATIS s členmi vedenia. Stretnutie sa nieslo vo veľmi priateľskej atmosfére a pokračovalo prehliadkou ďalších štruktúr a zriadení spravovaných UICI, ako Medziregionálneho centra Hovoriacej knihy (Centro Interregionale del Libro Parlato) a Výskumno-vzdelávacieho a rehabilitačného zariadenia pre zrakovo postihnutých s viacnásobným handicapom (CADD dell'Istituto per la Ricerca la Formazione e la Riabilitazione), Počítačového infor-

mačného centra (aula informatica), Dokumentačného centra pre zrakovopostihnutých (Centro di Documentazione Non Vedenti), ako aj návštevou Egyptského múzea, ktoré poskytuje humanitárne služby prostredníctvom tzv. *Dotykovej prehliadkovej trasy*.

Slávnostný večer *Nepokrč mi krídla, prosím...*, venovaný Dňu Ústavy SR a 2. výročiu založenia Združenia priateľov Slovenska MY@VY sa konal dňa 28. novembra 2008 v divadle Teatro dell'Educatario della Divina Provvidenza, na Corso Govone 16/A v Turíne.

Oficiálnu časť večera otvorila prezidentka združenia MY@VY Maja Straková a honorárny konzul SR pre kraje Piemont, Ligúria a Valle d'Aosta v Turíne, Giuseppe PELLEGRINO. Po nich sa prihovorili významné politické osobnosti mesta a kraja Piemont, ako Teresa Angela MIGLIASSO, regionálna námestníčka pre Welfare, prácu, prisťahovalectvo, emigráciu, sociálnu kooperáciu a sociálno-zdravotnícke programovanie, Tom D'ALESSANDRI, vicestarosta mesta Turín, Marco BORGIONE, námestník pre rodinu, zdravie a sociálne veci mesta Turín

Po oficiálnej časti nasledoval kultúrny program, a to slovno-hudobná inscenácia poézie Evy Márie Trajterovej, ktorej básne zarecitovali Vilma Marchetti a Lucia Kubicová za hudobného sprievodu dvoch vynikajúcich nevidiacich hudobníkov, klaviristu Claudia Careglia a gitaristu Paola Garganese. Na záver sme premietli krátky filmový medailón, ktorý natočila STV o slovenskej maliarke a poetke E. M. Trajterovej, ktorá ako jediná umelkyňa svojho druhu tvorí a vydáva svoje diela aj v Braillovom písme. Prijemná srdečná a priateľská atmosféra pokračovala banketom v malom salóne.

Združenie MY@VY zorganizovalo v pondelok 30. novembra 2009 v reštaurácii „Da Mamma“ pri Educatorio della Divina Provvidenza v Turíne večierok *Magický večer*.

Na oslave sa zúčastnil honorárny konzul SR pre kraje Piemont, Ligúria a Valle d'Aosta v Turíne advokát Giuseppe Pellegrino spolu s konzulmi Peru, Bolívie, Mexika a exkariérnym diplomatom Veľkej Británie. Ďalej boli prítomné mnohé osobnosti z kultúrneho života mesta Turína, zástupcovia kultúrnych asociácií, ako napr. „Poesia Attiva“, „Unicorno“, „Il Luogo

delle Arti“, ako aj zástupcovia kultúrno-spoločenských združení iných krajín so sídlom v Turíne: „Priatelja Bohémie v Taliansku“, Rumunské kultúrne združenie „Fratia“ a Poľská komunita v Turíne „Ognisko Polskie w Turynie“, ktorí sa zhodujú s filozofiou a hodnotami nášho združenia o mierovej a vzájomnej integrácii. V krátkej bilancii za rok 2009 sme si spolu pripomenuli 20. výročie Pádu Berlínskeho múru a Zamatovej revolúcie.

Po diskusii sme predstavili talentovanú hudobníčku, 8-ročnú huslistku Virginiu Sofiu CAIRE, ktorá vo svojom minikoncerte zahrala diela od R. Schumanna, Weбера, Handela a A. Thomasa. Hostom večera bol kúzelník MAGO ETABETA, moderný a originálny iluzionista, so svojou interaktívnou, zábavnou a vzrušujúcou show. Počas večera sa podávala typická slovenská vianočná večera.

6. Vernisáž obrazov členov nášho združenia: Lucia Kubicová TOR-

Výstavu otvoril akad. sochár Viliam Loviška, majiteľ Galérie Byzant a Mgr. Michaela Grznárová z Odboru kultúry Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Po nich sa prihovorili pani Teresa Triscari, riaditeľka Talianskeho kultúrneho inštitútu v Bratislave a Dr. Maja Straková, predsedníčka Združenia priateľov Slovenska MY@VY z Turína. Na záver dostali slovo aj vystavujúci umelci Lucia Kubicová-Torchio a Edoardo Torchio.

CHIO – *Metamorfózy drahokamov* – a Edoardo TORCHIO – *Akvarely* sa uskutočnila 7. 9. 2010 v Galérii Byzant na Ventúrskej ul. 9, v Bratislave.

Slávnostné otvorenie doprevádzalo mladé hudobné trio „Ecetera band“ (klavír, flauta, husle, spev), ktoré skomponovalo dve krásne skladby exkluzívne pre túto príležitosť. Na vernisáži sa zúčastnilo okolo 150 hostí, medzi ktorými boli významné osobnosti zo slovenského kultúrneho života – sochári, výtvarníci, architekti, pamiatkari, reštaurá-

tori, historici umenia, archeológovia, novinári, lekári, sudcovia, advokáti, podnikatelia a širšia verejnosť nielen z Bratislavy, ale aj zo Západoslovenského a Stredoslovenského kraja. Špeciálne na túto vernisáž pricestovali aj hostia a priatelia z Talianska, Francúzska, Rakúska, Nemecka, Čiech a Anglicka.

Výstava zožala mimoriadny úspech a po odvysielaní interview v Teleráne na TV Markíza sa začali na ňu hrnúť ďalší, úplne cudzí ľudia. Preto ju majitelia galérie predĺžili až do 13. októbra 2010 a potom ju previezli do novootvorenej galérie Pod slovenským orlojom do Starej Bystrice, kde trvala od 1. novembra 2010 do 15. marca 2011.

7. *Global ocean race 2011/2012* – Marco Nannini na okružnej plavbe okolo sveta – Prvý slovenský skiper medzi svetovou jachtárskou elitou!

Náš člen Marco Nannini sa stal poslom ÚŠZZ a reprezentantom Slovenska v rámci jachtárskej cesty

Na výstave vládla veľmi príjemná atmosféra, z ktorej reportáže a interview odvysielali Rádio Slovensko a Rádio Regina a natočila TV Markíza do programu Teleráno. Tlačové správy boli uverejnené vo viacerých slovenských, ako aj talianskych novinách.

Slovenská trikolóra s hrdosťou viala na malej plachetnici a preplavila sa okolo celého sveta

*Americkí Slováci prišli do Charlestonu
z viacerých kútov USA*

okolo sveta Global Ocean Race, kde získal 2. miesto. Preplavil slovenskú zástavu cez rovník i Anktartídu, navštívil slovenské komunity v JAR, na Novom Zélande, v Uruguaji, Argentíne, USA, Španielsku, Francúzsku,

*Vďaka ÚŠZZ na rovníku veje slovenská
zástava. Posolstvo Slovákom do všetkých
kontinentov sveta, dary od ÚŠZZ boli
veľmi vítané!*

*Slováci vo Wellingtone sa prišli rozlúčiť
na štart lode do najťažšej etapy pretekov,
ktorá mierila na Cape Horn*

ktorým odovzdal rôzne dary od ÚŠZZ z Bratislavy (knihy, CD, tričká, zástavky, perá, štatistické dokumentácie a pod.). Celú akciu koordinovalo naše združenie v spolupráci so zastupiteľskými orgánmi a slovenskými združeniami a spolkami v piatich kontinentoch. Z cesty prichádzali každý deň blogy, ktoré sledovali Slováci z celého sveta v štyroch jazykoch: Aj, Sj, Tj, Fj. „Kedysi počas rôznych emigračných vln nás more rozdeľovalo, teraz nás more spája,“ komentovali zahraniční Slováci. O tejto akcii Marco Nannini napísal knihu *Dalla banca all'oceano*, ktorú vydalo renomované talianske vydavateľstvo Longanesi, collana Mare.

Odovzdanie daru, *Kuchárskej knihy pre nevidiacich a slabozrakých*, 1. 4. 2012, Enzovi Tomatisovi – prezidentovi okresnej pobočky Talianskej únie nevidiacich kraja Piemont v Turíne v mene riaditeľa Slovenskej knižnice pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči Ing. Františka Hasaja.

Kuchárska kniha pre nevidiacich
a slabozrakých

Túto kuchársku knihu, prvú tohto druhu na svete, ktorá vyšla v synchrónnej tlači Braillovho písma spolu s čiernou tlačou v limitovanej sérii, pripravila a výtvarne spracovala do haptických ilustrácií znakov pre nevidiacich slovenská umelkyňa Eva Mária Trajterová, receptáre pripravili kuchári M. Urban a P. Špaček a vytlačila SKN v Levoči. Kniha sa krstila v novembri 2011 v Bratislave, kde jej krstným otcom bol P. Dubček a v Prahe ju pokrstil Pavol Škrak, člen rady Mest-

Zľava: Maja Straková, predsedníčka,
a Lucia Kubicová, podpredsedníčka
Združenia priateľov Slovenska

MY@VY Turín pri odovzdávaní daru
Enzovi Tomatisovi, prezidentovi Talianskej
únie nevidiacich v Turíne

skej časti Praha 1. Pri oboch krstoch zaznelo multijazyčné pásmo zo štyroch zbierok poézie E. M. Trajterovej, ktoré predniesli preložené do 6 jazykov Slovenky žijúce v zahraničí, a to konkrétne Iveta Galbavá z Prahy, Naďa Hammarberg zo Štokholmu, Zuzana Pengue z Caserty, Lucia Torchio z Torína a Božena Farhat z Bejrútu (Libanon). V súčasnosti sa pripravuje do tlače anglická verzia tejto *Kuchárskej knihy*.

Naša podpredsedníčka Lucia Kubicová je iniciátorka, dramaturgická, prekladateľka a organizátorka *multijazyčných recitačných pásem* slovenských básnikov v interpretácii Slovieniek žijúcich v zahraničí:

– Iveta Galbavá (ČR) – Medzinárodný klub Slovenka a Česko-slovenská umelecká scéna, Praha,

– Naďa Hammarberg (Švédsko)
– prezidentka Spoločnosti priateľov M. Rúfusa, Štokholm,

– Lucia Kubicová Torchio (Taliansko) – viceprezidentka Združenia priateľov Slovenska MY@VY, Turín,

– Zuzana Vraňáková Pengue (Taliansko) – prezidentka Taliansko-slovenskej kultúrnej asociácie Tatra, Caserta,

– Božena Farhat (Libanon) – Asociácia absolventov českých a slovenských vysokých škôl v Libanone, Bejrút.

Príležitostnými hosťami boli Dušan Toth, Toronto, Andrej Bučko, Melbourne, Milka Zimková a Peter

Rúfus, Bratislava a viacerí hudobníci.

Širokému publiku na Slovensku, v Českej republike, Taliansku a vo Francúzsku sme predstavili poéziu M. Rúfusa, E. M. Trajterovej, J. Leikerta, M. Váleka, P. O. Hviezdoslava simultánne v prekladoch do nasledujúcich jazykov: slovenčiny, češtiny, taliančiny, angličtiny, francúzštiny, švédčiny, arabčiny, nemčiny, ruštiny, srbčiny a chorvátčiny na týchto vystúpeniach:

– 4. 3. 2011 Krst zbierky poézie *Pre Teba* M. E. Trajterovej – Galéria Byzant, Ventúrska 9, Bratislava,

– 14. 10. 2011 – ÚSZZ – Účelové zariadenie Úradu vlády SR – Hotel Bôrik, Bratislava,

– 17. 10. 2011 – Kavárna Černá Labuť, Praha, ČR,

– 9. 3. 2012 – ÚSZZ – Účelové zariadenie Úradu vlády SR – Hotel Bôrik, Bratislava,

– 6. 6. 2017 – krst knihy M. E. Trajterovej *Odkaz v znaku svetla*, Penati klub, Bratislava.

– 28. 6. 2012 – III. Konferencia slovenských evanjelikov žijúcich v zahraničí, Dom kultúry Veľký Krtíš,

– 29. 6. – 1. 7. 2012. I. – III. Evanjeličké cirkevné dni, Divadlo B. S. Timravy, Lučenec,

– 8. 7. 2013 – *Kultúrne leto a Hradné slávnosti 2013*, Letná čítareň *U červeného raka*, Michalská 26, Bratislava – pod záštitou ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Miroslava Lajčáka.

Aktívna organizácia a spoluúčasť
Združenia MY@VY s kurátorkou Vierou
D'Agostini z Francúzska na výstave:
Krása – jedinečnosť – tradícia Slovákov,
3. 9. – 28. 9. 2013 – Mediatéka Georges
Brassens v MAIZIÈRES-LÈS-METZ,
Francúzsko

Na tejto výstave sme predstavili 750 umeleckých artefaktov, výtvarných a sochárskych diel, ako aj 200 fotografií venovaných Slovensku, od 27 slovenských umelcov-maliarov, sochárov, sklárov, šperkárov, keramikárov, reštaurátorov a fotografov žijúcich vo Francúzsku, Taliansku, Českej republike, Rakúsku, Kanade a na Slovensku.

Z Talianska sa zúčastnili títo umelci: Katarína Balúnová (foto), Lucia Kubicová (obrazy, šperky, foto), Jana Šebestová (foto), Edoardo Torchio (akvarely) a Maja Straková

(MY@VY), Maja Dusíková (knižné ilustrácie, grafiky, knihy), Veronika Nováková (foto) a Veronika Priehodová (mramorové sochy) zo Združenia Tosca, Florencia.

Aktívna organizácia a spoluúčasť Združenia MY@VY s kurátorkou Vierou D'Agostini z Francúzska na výstave: *Fotografická výstava venovaná Slovensku*, od 2. 9 – 30. 9. 2013, radnica v MAIZIÈRES-LÈS-METZ, Francúzsko. Vystavené fotografie našich členiek: Katarína Balúnová, Lucia Kubicová, Veronika Nováková.

Päť výstav slovenského umenia vo Francúzsku, sept. – okt. 2013, ktoré zorganizovala Madam Viera D'Agostini v spolupráci s naším združením MY@VY, boli venované 20. výročiu vzniku samostatnej SR,

1150. výročiu príchodu Cyrila a Metoda na územie dnešného Slovenska a mestu Košice ako Európskemu hlavnému mestu kultúry v roku 2013. Videá si možno pozrieť na:

<https://www.youtube.com/channel/UCM10aMjVhySmFLNayjPk3Qg>

<https://www.youtube.com/watch?v=dziSd4oU6S0>

Fotografická výstava *Boli sme v Austrálii – dve cestovateľky u protinožcov* – Autorky fotografií predsedníčka Združenia MY@VY Maja Straková a naša členka Terézia Davidová dokumentujú ich autentické putovanie po rozsiahlej Austrálii. Vernisáž: 31.

Expozície a výstavy na okremie fotografickej výstavy

BOLI SME V AUSTRÁLII

Dve cestovateľky u protinožcov

Terézia Davidová
Maja Straková

Pondelok 31. marca 2014 o 17 hod.

Ambulancia praktického lekára pre dospelých
MUDr. Peter BELANKA, CSc.
Partizánska 2, Bratislava (vchod z Brezianskej ul.)

Hudobný doprovod: skupina Geriatric+1

Ponorek, strok, krmak, zokak (30 – 12, 30) kark, akce 13 – 14 hod

3. 2014, Trvanie: 31. 3. – 17. 10. 2014 – Ambulancia praktického lekára pre dospelých MUDr. Petra BELANA, CSc. na Partizánskej Ul. 2 v Bratislave, SR. <http://www.myavyslovacchia.it/?q=sk/node/167>

Medzinárodné stretnutie zahraničných Slovákov na pôde MY@VY v Turíne bolo 27. 4. – 2. 5. 2015. Na stretnutí sa zúčastnili honorárny konzul Slovenskej republiky pre Regióny Piemont, Ligúriu a Valle d'Aosta Giuseppe Pellegrino, naše členky a krajanovia z Francúzska – Lotrinskí Slováci – akademická maliarka Viera Pridalová D'Agostini a Honoré

Zľava: honorárny konzul pán Giuseppe Pellegrino, Maja Straková, Olga Weinstuková, Katka Brunariová, Hana Bencová, Lucia Kubicová-Torchio a manželia D'Agostini. Kliknite si aj na portál: <http://www.slovenskezahranicie.sk/sk/krajanovia-informuju/1262/v-turine-sa...>

D'Agostini a známy fotograf, reportér a publicista Paul Stacho z ďalekej Kanady, od Niagarských vodopádov

Združenie priateľov Slovenska začalo v roku 2015 realizovať projekt *Semináre o slovenskom jazyku*:

– 13. 10. 2016 sme usporiadali stretnutie na tému: *Bilingválne rodiny – Ako zvládnuť s deťmi výuku viacerých jazykov*, KI-Gallery di Fulvio Colangelo, via Mazzini 39, Turín. Prednášala pozvaná lektorka Mgr. Zuzana Vraňáková-Pengue, predsedníčka Asociácie Tatra, Neapol.

– 26. 11. 2016 bolo stretnutie na tému: *Zmeny v slovnej zásobe – domáce slová a slová cudzieho pôvodu (zdomácnené slová, internacionalizmy, cudzie slová)* – KI-Gallery di Fulvio Colangelo, via Mazzini 39, Turín.

Slováci v Ukrajine

Ivan Latko,
predseda USS

Odhalenie tabule v Antalovciach Štúr má v Antalovciach pamätnú tabuľu

Za účasti miestnych médií Užhorodský spolok Slovákov odhalil 5. októbra t. r. tabuľu Ľ. Štúra v Antalovciach (okres Užhorodský) na budove kultúrneho centra. V Antalovciach žije zhruba 200 slovenských rodín..., takže bolo logicky takú tabuľu odhaliť. Finančné prostriedky na jej vytvorenie a umiestnenie poskytol Úrad pre zahraničných Slovákov.

Odhalenia tabule sa zúčastnili generálny konzul Slovenskej republiky v Užhorode pán Miroslav Mojžita

a konzulka pani Jana Dvorecká, predstavitelia miestnej vlády a krajanského spolku. Na začiatku a na konci akcie slovenské deti zaspievali niekoľko slovenských pesničiek...

Na fotografiách sú: akordeonista Vladimír Verbovský, Slováč z obce Antalovce, riaditeľ kultúrneho strediska v obci, Vladimír Čubirko, riaditeľ fondu „VIZA“ (Fond finančné príspevky na odhalenie pomníkov a obnovenie budov z prvej republiky), zástupca predsedu USS Juraj Sivochop a deti slovenského pôvodu z Antaloviec, kde sa (po oprave budovy) bude vyučovať slovenčina.

Slováci v USA

Marta Dobrotková

Vznik Slovenskej ligy v Amerike a jej činnosť do roku 1918

Na konci 19. a začiatku 20. storočia sa Slováci v Spojených štátoch amerických združovali vo viacerých spolkoch a organizáciách. V podmienkach vyspelejšieho spoločenského systému a demokratických slobôd sa rýchle dostávali na pozície vysokého uvedomenia národnej svojbytnosti. Zásluhou ich aktivít navodili z vlastných duchovných a hmotných zdrojov atmosféru, ktorá presviedčala Slovákov v starej vlasti o nemožnosti zániku národa, aj keď sa maďarské vládnuce kruhy snažili o opak.¹ Hlavní politickí reprezentanti v starej vlasti sa skôr utiekali k politickej pasivite ako k boju za samostatnosť národa. Z tohto dôvodu lepšie organizovaní Slováci v Amerike čoraz častejšie zasahovali, i keď väčšinou nepriamo, do politického, hospodárskeho a kultúrneho života na Slovensku.

Spolky Slovákov v Spojených štátoch amerických, ktoré utvárali, sa spočiatku sústredili na sociálne výhody spoločenstiev, ale medzi ďalšie vytýčené ciele patrili aj snahy o povznesenie národa a materinského jazyka nielen v USA, ale aj v starej vlasti.

Aktivity Slovákov v Spojených štátoch amerických sa začali intenzívnejšie vzťahovať najmä po príchode dvoch výrazných osobností, ktorými boli Štefan Furdek a Peter Víťazoslav Rovnianek. Obaja sa stali osnovateľmi národného a duchovného jestvovania slovenskej pospolitosti žijúcej v Spojených štátoch amerických. Vybudovali pevnú organizačnú bázu slovenského bytia v Amerike. Rovnianek založil organizáciu Národný slovenský spolok v Pittsburghu, v štáte Pensylvánia, a Furdek Prvú katolícku slovenskú jednotu v Clevelande, v štáte Ohio.

---

¹ BOKES, František. *Osudy memoranda 1861 – 1941*. Martin : Matica slovenská 1941, s. 88.

P. V. Rovnianek vo viacerých novinových príspevkoch predostrel ideu vytvorenia organizácie, ktorá by predstavovala vyššiu úroveň vo všetkých smeroch, než boli dovtedy kreované spolky. V podstate mienil založiť kultúrnu organizáciu v rovnakom duchu, akou bola v starej vlasti zatvorená Matica slovenská. Uvedomoval si však, že Slováci v Amerike pochádzajú zo sociálne jednoduchších zoskupení, príslušníkov ktorých mohli osloviť najmä sociálne otázky, tzv. otázky sociálnych podpôr. Už v roku 1888 predostrel návrh na založenie Matice slovenskej v Amerike. Rovnianek sa usiloval zjednotiť slovenských vystažovalcov bez rozdielu náboženstva, postavenia a regionálneho pôvodu. Pokus o spojenie všetkých prisťahovalcov na národnej báze, bez rozdielu vierovyznania, politickej, či sociálnej príslušnosti a zároveň v duchu amerických demokratických zásad ovplyvňovať slovenský národný život v Amerike, ale aj na Slovensku, uskutočnil P. V. Rovnianek 15. februára 1890, založením Národného slovenského spolku v Pittsburghu, PA. Spolok bol výrazne nekonfesionálny, čo vyvolávalo nesúhlasné reakcie v časti krajanovej spoločnosti. Okrem podpornej funkcie bolo poslaním spolku šírenie vzdelanosti a pestovanie národného povedomia. Už na prvej konvencii, konanej následne v dňoch 16 – 18. februára 1890 boli prijaté stanovy, ktoré vypracoval P. V. Rovnianek, J. Wolf, J. A. Francisci a F. Pucher. Spolok zohral významnú úlohu pri organizovaní kultúrneho a spoločenského života krajanov,² nesplnil však všetky očakávania.

Štefan Furdek sa domnieval, že slovenskí katolíci v Amerike potrebujú vlastný zjednocujúci spolok, a preto inicioval založenie Prvej slovenskej katolíckej jednoty. V dňoch 4. – 6. septembra 1890 sa uskutočnila prvá ustanovujúca schôdza organizácie, na ktorej sa prijali stanovy,³ ktoré určovali, že úlohou spolku okrem sociálnej podpory a upevňovania viery je pestovať slovenskú reč a národnosť, zachovávať ju pre ďalšie pokolenia. Furdek mal veľmi zložitú úlohu, keďže sa nepridal na stranu P. V. Rovnianka a nepodporil rozkvet Národného slovenského spolku. Vyčítal mu to predovšetkým P. V. Rovnianek obvinením, že je skôr katolíkom a až potom Slovákom.⁴ Furdek obhajoval svoj postoj tým, že nemal inej voľby, pretože inak by rovnakú ce-

---

² Podľa zistení Mariána M. Stolárika sa spolok spočiatku nevolal slovenský, ale slovanský – The National Slavonic Society. Formálne zmenený na Slovak bol spolok až po svojom charterovaní v roku 1913.

³ Podľa stanov bol oficiálny názov organizácie Slovenská katolícka národná Jednota.

⁴ ROVNIAK, Peter: *Zápisky za živa pochovaného. Z môjho 25 ročného účinkovania na národa roli dedičnej*. Martin : Matica slovenská, s. 72.

---

lopošnú organizáciu pre všetkých katolíkov Slovákov v USA založil maďarsky orientovaný kňaz Jozef Kossalko,⁵ čím hrozilo pomadžarčenie veľkej časti Slovákov v Amerike.⁶ Prvá slovenská katolícka jednota sa zaradila medzi najvplyvnejšie spolky. V máji 1891 začal vychádzať jej tlačový orgán týždenník Jednota. V priebehu dvoch rokov počet členov Jednoty dosiahol neuveriteľných štrnásťtisíc.

Štefan Furdek však videl, že medzi oboma organizáciami – Národným slovenským spolkom a katolíckou Jednotou – začali prestížne konkurenčné spory, ktoré sa preniesli na stránky ich tlačových orgánov Amerikánsko-slovenských novín a Jednoty. Uvedomil si, že poslanie národného prebúdzania sa zbytočne vyčerpáva. Bol si vedomý skutočnosti, že slovenský národ doma pod Tatrami je oslabený tak silnou maďarizáciou, ako aj mohutnou vystahovaleckou vlnou, a že potrebuje nielen podporu, ale aj vieru vo svoje oslobodenie a nádej na lepšie časy. Furdek poznal situáciu na Slovensku, vedel o nedostatku slovenskej inteligencie, vedel o nedostatku slovenských škôl. Skľučovala ho nevraživosť medzi slovenskými spolkami v Spojených štátoch amerických, a preto vyzýval na záchranu Slovenska všetky slovenské skupiny v USA.⁷ Výzvy na spojenie Slovákov na kultúrnom poli mali priaznivý ohlas. Začalo sa hľadať fórum, na ktorom by sa všetci americkí Slováci zjednotili.⁸ Nová organizácia mala združiť všetkých Slovákov bez rozdielu politického a náboženského zmýšľania. Furdekov návrh privítal s nadšením aj P. V. Rovnianek, ktorému tiež záležalo na slovenskom národe v starej vlasti. Porada ku vzniku novej organizácie sa uskutočnila 26. septembra 1893 v Chicagu, v štáte Illinois. Na schôdzku prišlo približne sto slovenských osobností, kňazov a laikov, zástupcovia slovenských spolkov a oboch hlavných vierovyzna-

---

⁵ KOSSALKO, Jozef napádal plán vzniku slovenského národného spolku v časopise *Zástava*. Svoje útoky skrýval pod rúškom viery, náboženstva a viacerých krajanov tak pomýlil.

⁶ ČULEN, Konštantín: *Dejiny Slovákov v Amerike II*. Bratislava : Slovenská liga v Bratislave. Bratislava 1942, s. 204 – 206.

⁷ Furdekov článok *Od srdca k srdcu* bol uverejnený na stránkach Jednoty dňa 16. augusta 1893.

⁸ Furdekova výzva oslovovala všetkých: „*Slovenskí mužovia, ktorým blaho nášho ľudu na srdci leží bez rozdielu strán akýchkoľvek, zídme sa každý na svoje útraty dakedy v septembri alebo v októbri v Chicagu, poraďme sa, jakým spôsobom by sme najlepšie účinkovali na zvelebení ľudu slovenského na Slovensku.*“ Podľa PAUČO, Jozef. *75 rokov Prvej katolíckej slovenskej Jednoty*. Cleveland: I. Katolícka slovenská Jednota, 1965, s. 18.

---

ní: katolíci i evanjelici. Rokovanie otvoril a viedol Štefan Furdek. Peter V. Rovnianek už vtedy navrhoval utvoriť Slovenskú ligu v Amerike. Ervin Gellhof predniesol návrh, podľa ktorého bolo potrebné pokračovať v práci začatej Štefanom Moyzesom a Karolom Kuzmánym a treba oživiť duch zatvorenej Matice slovenskej. Tento návrh prítomní prijali. Výsledkom bol vznik Matice slovenskej v Amerike.⁹

Hlavným cieľom Matice slovenskej v Amerike bolo podporovať záujmy rodákov v starej domovine i v Amerike.¹⁰ Do vlasti na adresu Národných novín zaslali telegram o vzkriesení Matice.¹¹ Matica slovenská v Amerike sa ešte v Chicagu rozhodla vydať dokument v anglickom, nemeckom, francúzskom, ruskom a slovenskom jazyku, v ktorom sa poukázalo na krivdy páchané zo strany Maďarov na slovenskom národe. Vládi Spojených štátov amerických mienila Matica poslať prípis, v ktorom by obžalovala maďarskú vládu z nedodržania medzinárodného poštového práva, pretože poštové zásielky z USA na Slovensko boli cenzurované alebo zhabané.¹²

Slovenská tlač prijala Maticu s veľkým nadšením a dúfala, že Matica slovenská v Amerike sa stane tým, čím bola Matica na Slovensku, tzv. centrom všetkých slovenských snažení a činov.¹³

Matica slovenská v Amerike začala svoju činnosť organizovaním členstva a realizáciou kultúrneho programu. Po prvom valnom zhromaždení v roku 1894 mala Matica 1 200 členov. Organizovali sa jednotlivé zbory Matice slovenskej v Amerike, ktoré hrali slovenské divadlá a podporovali kvalitnú slovenskú tlač.¹⁴ Ani Furdekove snahy o získavanie nových členov z radov Jed-

---

⁹ Predsedom Matice slovenskej sa stal Š. Furdek, podpredsedom A. Ruman a zapisovateľom J. Francisci, pokladníkom J. Žižka a účtovníkom F. Vlošák. Zakladatelia vyhlásili, že v novej organizácii budú spoločne pracovať na povznesení slovenského národa.

¹⁰ PAUČO, Jozef: *Matica slovenská v Amerike*. In: *Literárny almanach Slovák v Amerike*. Zost. Jozef Paučo. Middletown, Pa., 1963, s. 32.

¹¹ ČULEN, K.: *Dejiny Slovákov v Amerike II*. Bratislava: Slovenská liga 1942 s. 223.

¹² PAUČO, J.: *The Matica Slovenska in America*. In *Jednota Annual Furdek*. Ed. Joseph C. Krajsa. Vol. XXVII, January 1988. Middletown, Pa : First Catholic Slovak Union, p. 144 – 149.

¹³ DOBROTKOVÁ, Marta: *Založenie Matice slovenskej v Amerike a vznik Slovenskej ligy v Amerike*. In *Slováci v zahraničí 25*. Zost. Stanislav Bajaník – Viera Dendúrová-Ta-palagová. Martin : Matica slovenská, 2008, s. 38 – 39.

¹⁴ Prvý zbor Matice slovenskej vznikol v New Yorku 14. októbra 1894. Zbor synov a dcér Matice slovenskej v New Yorku usporiadal divadelné predstavenie veselohry *Zuzankin pán kaprál*. Režisérom predstavenia bol A. S. Ambrose.

---

noty však nezachránili Maticu. Posledné správy o jej účinkovaní vyšli v Jednote po 16. auguste 1899, keď sa uskutočnila schôdza matičných pracovníkov v Pittsburghu, Pa. Matica slovenská v Amerike zanikla pre nejednotnosť r. 1904 a zostala po nej kniha Gustáva Maršalla-Petrovského *Radca slovenských prisťahovalcov v Spojených štátoch amerických a Zborník Matice slovenskej*.¹⁵

Po zlyhaní Matice, ktorá sa na americkej pôde „neužala“, zrealizoval sa pokus o vytvorenie inej nadnárodnej a nadkonfesionálnej organizácie. Pokúšali sa nimi byť Slovenský národný výbor a Národné združenie, ktorého väčšinu tvorili Slováci v Clevelande.

Napriek rozpadu Matice slovenskej v Amerike činnosť amerických Slovákov v prospech svojho národa v materskej krajine sa nezastavila. Vhodná príležitosť, aby informovali nielen Spojené štáty americké, ale celú svetovú verejnosť o postavení Slovákov v Uhorsku, sa naskytla pri príležitosti návštevy grófa Alberta Apponyiho v Spojených štátoch amerických v septembri 1904. Americkí Slováci vydali v niekoľkých svetových jazykoch Memorandum, ktoré adresovali grófovi Apponyimu a uhorským členom interparlamentárneho kongresu¹⁶ konanému v St. Louis. Memorandum sa dostalo do rúk mnohých vplyvných amerických novinárov a každého člena interparlamentárnej únie. Na tridsiatich štyroch stranách americkí Slováci stručne opísali stav života Slovákov v Uhorsku vrátane informácií o zatvorení Matice slovenskej a slovenských gymnázií, zatváraní slovenských vlastencov pre nevinné prejavy slovenského národného života, prenasledovaní slovenských študentov a o rôznych volebných prechmatoch. Pamätný spis podpísali predstavitelia slovenských spolkov a hlavní redaktori slovenských novín Peter Rovnianek, Štefan Furdek, Juraj Onda, Ján Pan-kuch, Anton Š. Ambrose, Karol Rehák, Pavel Harbula, Andrej Lupčo, Pavel J. Žatkovič, Michal Juhás a Edmund Ujfalušy.¹⁷ Pamätný spis mal veľký ohlas v americkej tlači, ale oveľa väčší v slovenskom živote. Čím viac boli Slováci

---

¹⁵ DOBROTKOVÁ, Marta: „Matica slovenská žije!“ Vznik Matice slovenskej v USA v roku 1893. In: SEDLÁK, Imrich: *Matica slovenská v národných dejinách*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Matica slovenská v národných dejinách, 26. – 27. 2. 2013 Martin. Martin : Matica slovenská, 2013, s. 429 – 433.

¹⁶ Kongres interparlamentárnej únie sa konal v dňoch 12. – 14. septembra 1904 v St. Louis. Maďarská delegácia bola početnejšia ako americká, mala 53 mužov a 25 žien. Na čele delegácie bol gróf A. Apponyi, kongresu sa zúčastnili aj zástupcovia Nemecka, Francúzska a Talianska.

¹⁷ ČULEN, K.: *Čejiny Slovákov v Amerike II*. Bratislava 1942, s. 61 – 65

---

vo svojej vlasti utláčaní, tým intenzívnejšie protesty sa ozývali zo Spojených štátov.¹⁸

Na pozvanie Štefana Furdeka sa 4. apríla 1907 v Pittsburghu stretli predstavitelia slovenskej tlače a dohodli sa, že zúfalá situácia slovenského národa doma si vyžaduje, aby sa odložili osobné a spolkové spory a aby všetci jednotne pomáhali „svojim doma“. Schôdza novinárov sa uskutočnila v Českej národnej sieni. Prvú katolícku jednotu, Národný slovenský spolok a Evanjelicú slovenskú jednotu na nej zastupovali: Anton S. Ambrose, Albert Mamatey, Ján A. Ferienčík, Štefan Straka, Viliam Vokolek, Anton Polák, Jozef Joščák, A. J. Katchmar, Jozef Gimeský, Ján Pirhalla, Pavel Harbuľa, Dr. A. J. Korchňák.¹⁹ Novinárov na schôdzi zastupovali: Štefan Furdek, Jozef Hušek, Anton Bielek, rev. C. L. Orbach, J. E. Chudatšík, Gustáv Maršall-Petrovský, Karol Štiasny, Milan Getting, Ján Pankuch, rev. Teodor Bálent, Peter V. Rovnianek, Ján Kadlečík, Ľudovít Tomka, G. A. Tvrďý a Ignác Gessay.²⁰ Na schôdzke zvolili päťčlenný výbor,²¹ ktorý sa potom doplnil zástupcami organizácií. Tento výbor vypracoval stanovy budúcej organizácie, ktorá mala nahradiť Maticu slovenskú v Amerike a všetky iné pokusy. Rozhodlo sa, že nová organizácia nebude podpornou organizáciou, ale jej hlavnou náplňou bude starostlivosť a podpora slovenského politického a kultúrneho života v starom kraji a na druhom mieste starostlivosť o slovenský kultúrny a politický život Slovákov v Amerike.²² Ustanovujúca schôdza novej organizácie, ktorú pomenovali Národným kongresom, bola určená na 26. mája 1907 v Clevelande, Ohio. Približne 10 000 Slovákov – zástupcov organizácií, spolkov, novín, časopisov, miest a mestečiek prišlo na kongres organizácie, ktorú po prečítaní a schválení stanov nazvali Slovenská liga v Amerike. Prostriedky pre Slovenskú ligu sa získavali len z dobrovoľných darov od spolkov a jednotlivcov, zo zbierok a z výťažkov za národné medaily a kolky. Za predsedu Slovenskej ligy v Amerike bol zvolený Štefan Furdek, podpredsedami sa stali predsedovia sloven-

---

¹⁸ Napríklad aj Prvý katolícky kongres, ktorý sa konal 3. septembra 1906 vo Wilkes Barre, sa zaoberal slovenskými udalosťami doma. Slovákov plne podporil americký biskup Hoban, ktorý na kongrese vystúpil so zásadným prejavom v prospech Slovákov.

¹⁹ PANKUCH, Ján: *Dejiny clevelandských a lakewoodských Slovákov*. Cleveland, Ohio 1930, s. 72

²⁰ ČULEN, Konštantín: *Dejiny Slovákov v Amerike II*. Bratislava 1942, s. 114.

²¹ Členmi výboru boli: A. S. Ambrose, rev. Furdek, I. Gessay, A. Bielek, G. Maršall-Petrovský.

²² ČULEN, Konštantín: *Dejiny Slovákov v Amerike II.*, s. 114.

---

ských organizácií. Do prvého výboru zvolili osobnosti, akými boli Albert Mamatey, katolícky kňaz Ján Porubský, hudobný skladateľ Dr. Miloslav Francisci a novinár Anton Bielek.²³ Po Furdekovi prevzal predsedníctvo Peter V. Rovnianek, ktorý po skrachovaní svojich podnikov prenechal predsedníctvu stoličku Albertovi Mamateyovi.²⁴

Významný publicista a znalec dejín Slovákov v Amerike Konštantín Čulen o Slovenskej lige napísal: „*Slovenská liga nebola dielom náhody, ani dielom chvíľkového zbĺknutia. Vyrástla, ako vyrastá nový strom z koreňov zlomeného stromu. Koreňom, z ktorého ona vyrástla bola Matica slovenská. Doma strom zlomili, ale zdravé korene, kropené slzami porobeného národa, ožarované svetlom slovenskej viery, národovectva a rodolásky vyhnali novú ratolesť, ktorú bolo treba pestovať, ohýbať, štepiť, aby napokon priniesla ovocie slovenskej slobody.*“²⁵

Činnosť Slovenskej ligy v Amerike sa začala s veľkým elánom. Organizovali sa prednášky pre ľud, ktoré sa stretali s veľkou pozornosťou. Slovenská liga vydala milión národných koliek a 50 000 národných mincí. Rozbehla sa Zbierka Slovenskej ligy zahrňujúca všetky predchádzajúce.²⁶ Furdek sa obrátil so svojimi spolupracovníkmi na vzdelaný svet a snažil sa upozorniť na postavenie Slovákov. Príležitosť sa naskytla, keď nórsky spisovateľ B. Björnson odsúdil r. 1907 maďarskú politiku²⁷ a keď vyšlo dielo anglického spisovateľa W. R. Seton Watsona „*Národnostná otázka v Uhorsku*“²⁸ o postavení národnosti v Uhorsku i práca americkej profesorky Emily Green Balchovej.²⁹ Naďalej sa preto organizovali protestné zhromaždenia, ktoré zohrali svoju

---

²³ PANKUCH, J.: *Dejiny clevelandských a lakewoodských Slovákov*. Cleveland, Ohio 1930, s. 75 – 76.

²⁴ ČULEN, Konštantín: *Dejiny Slovákov v Amerike II.*, s. 124.

²⁵ Katalóg výstavy, ktorú usporiadal Dom zahraničných Slovákov v roku 1997 pod názvom *90 rokov Slovenskej ligy v Amerike*. Autorkou libreta bola PhDr. Ľubica Bartalská.

²⁶ PAUČO, J.: *75 rokov Prvej katolíckej slovenskej jednoty*. Cleveland, Ohio 1965, s. 65 – 66.

²⁷ Časopisy März a Le Courier Euroéen, 17. septembra 1907.

²⁸ SETON – WATSON, R. W.: *Racial Problems in Hungary*. London 1908. V úvode svojej knihy na s. 16 píše: „*Maďari môžu zapierať všetky pokusy o maďarizáciu: tento argument im slúži len na oklamanie nevedomých cudzincov. Celý rok som sa nechal vodiť za nos, no potom to prestalo účinkovať ...*“

²⁹ GREEN BALCHOVÁ, E.: *Naši slovanskí spoluobčania*. New York Carties 1910. E. Green Balchová bola profesorkou na vysokej škole vo Wellesley v štáte Massahussets.

---

rolu najmä pri druhej návšteve grófa Apponyiho r. 1911 a liberála Michala Károlyiho roku 1914.³⁰

Roku 1910 sa v Spojených štátoch amerických realizovalo sčítanie ľudu. Pri vyplňovaní sčítacích formulárov sa zapisovala politická národnosť, čo znamenalo, kto bol z Uhorska, bol Hungarian, z čoho rezultovalo, že Maďari vyhotovili z každého obyvateľa krajiny Maďara. S takouto logikou nesúhlasilo slovanské obyvateľstvo Uhorska³¹ žijúce v USA, preto sa ich predstavitelia zišli začiatkom februára roku 1910 na porade v Pittsburghu. Z poverenia tejto schôdze navštívil 23. februára 1910 Peter V. Rovnianek amerických senátorov Gerwiga a Olivera a žiadal ich o pomoc. Obaja tlmočili, že sa už nedá nič vykonať, že sčítacie hárky sú už vytlačené. Slovenská liga v Amerike preto zvolala na 7. marca 1910 schôdzu, z ktorej vzišla rezolúcia. Päťčlenný výbor bol poverený predložiť ju úradníkom vlády USA. Delegácia Slovákov v sprievode kongresmana Sabatha a Olivera navštívila riaditeľa Duranda vo Washingtone.³² Po zložitých vysvetľovaniach dosiahli stiahnutie a opravu sčítacích hárkov. Senát odhlasoval návrh, aby sčítacie hárky zahŕňali otázku: „Aký je váš materinský jazyk?“ Slováci i ostatné národy mohli tak priznať svoju národnosť. To bolo veľké víťazstvo Slovenskej ligy v Amerike v prospech slovenského národa.³³

Na jar roku 1914 hľadal v Amerike hmotnú i morálnu pomoc na osamostatnenie Uhorska mladý liberálny politik Michal Károlyi. Slováci žijúci vo väčších mestách zorganizovali protestné zhromaždenia nielen proti Károlyimu, ale proti všetkému, čo reprezentoval. Najväčšie sa uskutočnilo v New Yorku a v Pittsburghu. Zhromaždenie v Pittsburghu 26. apríla 1914 vyznelo ako mohutný protest proti maďarskej vláde, proti maďarizácii a uhorskému područiu. Protest tlmočili nielen v rozsiahlej rezolúcii, ale na schôdzi vyzvali Slovenskú ligu v Amerike, aby dala slovenskému národnému a politickému úsiliu širší a podrobnejší rámcový koncept, aby pre všetky kultúrne národy zostavila Memorandum o slovenských krivdách a požiadavkách. Slovenská liga poverenie prijala. Z popudu protestného zhromaždenia vzniklo pamät-

---

³⁰ DOBROTKOVÁ, Marta: *Americkí Slováci a ich boj za samostatnosť Slovenska*. In: *Na ceste k štátnej samostatnosti. (Na pamiatku 140. výročia Memoranda národa slovenského)*. Zost. Ján Bobák. Martin : Matica slovenská, 2002, s. 103.

³¹ Týkalo sa to najmä Slovákov, Rusov a Chorvátov a Srbov.

³² Delegáciu tvorili: Rovnianek, Ambrose, Belušár, Erhard, Hrnčiar, Pankuch, Marhonič, Uhrin, Kaptula, Lapčák, Salva, Švarc, Ferienčík, Pupin, Bielík, Žatkovič, Stricker.

³³ ČULEN, Konštantín: *Dejiny Slovákov v Amerike II.*, s. 154 – 155.

---

né Memorandum.³⁴ Americkí Slováci cítili, že slovenské požiadavky treba voči maďarskej vláde opäť jasne formulovať: podobne, ako ich roku 1861 vyjadrilo a prijalo Martinské národné zhromaždenie.

Slovenská liga v Amerike prijala poverenie a vymenovala memorandový výbor. V dňoch 26. a 27. mája 1914 sa uskutočnila schôdzka memorandového výboru, v ktorom zasadali Albert Mamatey, Ivan Daxner, Karol Belohlávek, Pavel Jamárik, Ján Kulamer, Albert Tholt- Veľkoštiavnický, Ján Kadlečík a Ivan Bielek. Námet Memoranda skoncipoval Ivan Daxner, vtedajší tajomník Slovenskej ligy v Amerike. Pôvodný návrh obsahoval dvanásť požiadaviek. Americké Memorandum prijalo skoro všetky významné postuláty martinského memoranda, ale bolo rozšírené o niekoľko požiadaviek, ktoré sa zrodili na americkej demokratickej pôde.

Pri koncipovaní Memoranda sa nerátalo s nejakými neočakávanými a revolučnými zmenami v Uhorsku. Slovenské požiadavky boli štylizované tak, aby sa dali realizovať v rámci Uhorska.³⁵ O tomto návrhu Memoranda, ktorý Slovenská liga v Amerike zaslala na posúdenie funkcionárom americko – slovenských spolkov a všetkým redakciám slovenských časopisov v Amerike, sa rozvinula intenzívna diskusia medzi zoskupeniami, ktoré reprezentovali predovšetkým mestá New York a Pittsburgh. 16. júla 1914 bolo v New Yorku zasadnutie predstaviteľov oboch hlavných slovenských skupín v USA. Porada neprijala spoločné závery. Onedlho na to vypukla vojna, ktorá popchla osnovateľov Memoranda pôvodný koncept zmeniť. Definitívna úprava memorandového textu sa dokončila až 10. septembra 1914. Požadovala pre slovenský národ úplnú samosprávu a slobodu sebaurčenia tak na politickom, ako aj na kultúrnom a hospodárskom poli.³⁶ Fundamentálna zmena v znení Memoranda už rátala s možnosťou úpravy rakúsko-uhorských hraníc, a preto sa objavila požiadavka národného samourčovacieho práva.³⁷ V krajskej tlači bolo Memorandum uvedené príspevkom, ktorý oznámil, že americkí Slováci preberajú údel slovenského národa do svojich rúk prostredníctvom organizácie Slovenskej ligy v Amerike.³⁸ Memorandum

---

³⁴ GOSIOROVSKÝ, Miloš: *Americkí Slováci v vznik Československa*. In: *Slováci v zahraničí 1*, 1971, s. 21.

³⁵ ČULEN, Konštantín: *Pittsburghská dohoda*. Bratislava 1937, s. 18.

³⁶ ČULEN, Konštantín: *Americkí Slováci a náš národný život*, s. 317.

³⁷ ČULEN, Konštantín: *Pittsburghská dohoda*. Bratislava 1937, s. 39

³⁸ GOSIOROVSKÝ, Miloš: *K predstavám zahraničných (amerických a ruských) Slovákov a Čechov o štátoprávnom postavení Slovenska po vojne 1914 – 1918*. In: *Zborník FFUK Historica*, roč. XIX, Bratislava 1968, s. 8 – 9.

---

vyšlo v slovenčine, angličtine,³⁹ nemčine, francúzštine, maďarčine a v ruštine. Memorandum za Slovenskú ligu v Amerike podpísali predseda ligy rev. Anton Filkorn, podpredseda Albert Mamatey, zapisovateľ Arnošt Křižan, účtovník rev. Pavel Šiška, pokladník Dušan Augustíny a z výboru Memoranda a radových členov ligy Ivan Daxner, Pavel Jamárik, Peter Kompiš, Ivan Bielek, Ján Kadlečík, Dr. Augustín Korchnak, Dr. Michal Gajdosch, Dr. A. G. Opinský, Ján A. Ferienčík a Jozef Pleteník. Memorandum predpokladalo vznik nových politických útvarov, ale nehovorilo konkrétne, aké riešenie by bolo pre Slovákov najlepšie. Do úvahy prichádzalo niekoľko alternatív, ktoré sa stali predmetom neutíchajúcich diskusií, napríklad federalizácia Rakúsko-Uhorska, či spojenie s Rusmi, Poliakmi a podobne.

Menšia skupina Slovákov v New Yorku na čele s Milanom Gettingom nebola so znením Memoranda Slovenskej ligy zmierená, preto v spolupráci s Čechom Tomášom Čapkom prijala 5. decembra 1914 nové memorandum pomenované tzv. Appel. Žiadal otvorené politické spojenie s Čechmi s perspektívou rešpektovania slovenského samobytného vývinu. Do polemiky o znenie Memoranda a budúce postavenie Slovákov v novom štátnom útvarе sa zapojili aj slovenské ženy.⁴⁰

Predstavitel' Prvej katolíckej slovenskej Jednoty Matúš Jankola v liste Jozefovi Hušekovi, vtedajšiemu redaktorovi tlačového orgánu Jednoty, 11. decembra 1914 napísal, že Slováci musia agitovať za samosprávu Slovenska.⁴¹ Nikdy však v spojení s Maďarmi. Uvažoval o vytvorení štátu s iným slovanským národom. Rusov považoval za veľmi silných a ich pravoslávne vierovyznanie tiež nepovažoval pre Slovákov za šťastné. Poliaci by boli pre Slovákov bližší, pretože sú katolíci, ale pre Slovákov by boli prisilní vo všetkom. Podľa neho sa Slováci mohli spojiť iba s Čechmi.⁴² Na otázku, či sa Slováci nemajú obávať supremacie Čechov, Jankola odpovedal, že hegemonia by bola len dočasná, kým si Slováci vychovejú jedno pokolenie vo svojom

---

³⁹ Anglický text Memoranda poslali Slováci mienkotvorným novinám a časopisom v Spojených štátoch amerických, členom kongresu, senátorom, guvernérom a iným úradníkom rôznych štátov, prezidentovi a členom jeho kabinetu a prominentným americkým spisovateľom.

⁴⁰ DOBROTKOVÁ, Marta: *A Slovak woman and America. Destinies of Slovak women in the U. S. between 1891 to 1931*. Krakow: Towarysztwo Slowakov w Polsce, 2011, s. 83.

⁴¹ List bol uverejnený na stránkach novín Jednota 5. júla 1916.

⁴² SIDOR, Karol: *Slováci v zahraničnom odboji*. Bratislava 1929, s. 50. Jankola sa doslovne vyjadril: „Naším heslom má byť: Preč od Maďarov! Musíme agitovať za samosprávu Slovenska. Nikdy ale nie v rámci Uhorska, v spojení s Maďarmi!“

---

duchu. Český liberalizmus nepovažoval za taký nebezpečný. Podľa neho si Slováci zachovávajú svoj charakter.⁴³

Slováci v Amerike boli jednotní v myšlienke, že spolužitie s Maďarmi nie je už možné v takej podobe, v akej bolo dovtedy. Za budúce spolužitie s Čechmi sa postavili aj socialisti a aj členovia organizácií Sokola. Katolícke i evanjelické skupiny sa na budúce spojenie pozerali kritickejšie, pretože sa obávali presadzovania tendencie, podľa ktorej sú Slováci a Česi jeden národ.⁴⁴ Postupne sa všetky skupiny prikláňali k myšlienke intenzívnejšej spolupráce s českými organizáciami a možného spoločného spolužitia s Čechmi. Je dôležité podotknúť, že mnohým americkým Slovákom záležalo na postavení dolnozemskej Slovákov, ktorí by sa v prípade spojenia Slovenska s Českom ocitli v cudzom štáte. Slovenská liga v Amerike ako vrcholná organizácia amerických Slovákov nemala na českej strane adekvátneho partnera, ktorý by mohol s ňou kooperovať.

Prvé základy Českého národného združenia boli položené v dňoch 13. – 14. marca 1915,⁴⁵ na spoločnej schôdzi s českými zástupcami Chicaga a New Yorku. Intenzívnejšia spolupráca nastala, keď v auguste 1915 do Ameriky prišiel s poverením od Masaryka a svojho brata Eduarda učiteľ Vojta Beneš a sám sa ujal organizačnej práce. Česká strana vyjadrila sympatie oslobodzovacím snahám slovenského národa a nabádala udržiavať styky so Slovákmí, čím možno hovoriť o počiatkoch kooperácie.⁴⁶

Z iniciatívy Českého národného združenia a jeho hlavného predstaviteľa Emanuela Voska bol vypracovaný návrh dohody uzatvorenej na spoločnej konferencii Slovenskej ligy v Amerike a Českého národného združenia v Clevelande 22. októbra 1915. Hlavným zostavovateľom bol tajomník Českého národného združenia Josef Tvrzický. Text dohody, ktorá vošla do histórie pod názvom *Clevelandská dohoda* je nasledujúci:

---

⁴³ GOSIOROVSKÝ, Miloš: *K predstavám zahraničných (amerických a ruských) Slovákov a Čechov...*, s. 11.

⁴⁴ SIDOR, Karol: *Slováci v zahraničnom odboji*. Bratislava, 1929, s. 49. Podľa Sidora sa Milan Getting usiloval túto myšlienku vtlačiť aj do znenia amerického Memoranda, čo vôbec neprichádzalo do úvahy a aj preto bol Getting v spomínanom období z radov Slovenskej ligy v Amerike vylúčený.

⁴⁵ České národné združenie začalo skutočne pracovať až 1. septembra 1915, po príchode Vojta Beneša do Ameriky. Priniesol pokyny od T. G. Masaryka i svojho brata Eduarda Beneša.

⁴⁶ BENEŠ, Vojta: *Revoluční hnutí v severní Americe*. Praha 1923, s. 27.

Program:

1. *Samostatnosť Zemí českých a Slovenska*
2. *Spojenie Českého a Slovenského národa vo federatívnom svazku štátov, s úplnou národnou autonómiou Slovenska, vlastným snemom, vlastnou štátnou správou, úplnou kultúrnou slobodou – teda aj s plným právom užívania jazyka slovenského, vlastnou finančnou a politickou so štátnym jazykom slovenským.*
3. *Volebné právo: všeobecné, tajné a priame.*
4. *Forma vlády: personálna únia s demokratickým sriadením štátu, podobne ako v Anglii..*
5. *Tieto body tvoria základ obapolnej dohody a môžu byť doplnené, potažne rozšírené len na základe dorozumenia sa oboch stránok. České národní sdružení si podržuje si právo prípadnej zmeny, a to samé právo, má aj Slovenská liga.*⁴⁷

Clevelandskú dohodu za Slovenskú ligu podpísali predseda Albert Mamatey a tajomník Ivan Daxner, za České národné združenie predseda Dr. Ludvik Fischer a tajomník Josef Tvrzický Kramer. Slovenská liga v Amerike a České národné združenie sa stali výlučnými predstaviteľmi amerických Slovákov a Čechov, ktorí boli v tom čase oprávnení vystupovať v mene týchto dvoch utláčaných národov Rakúsko-Uhorska. Na porade boli zo Slovákov prítomní: Mamatey, Bielek, Daxner, Francisci, Hušek, Jamárik, Kukuča, Liščinský, Osuský, Pankuch, Matyáš, Kačir a za ústredie Českého národného združenia: Martinek, Novotný, Tvrzický a Voska. Paradoxné je, že najradikálnejší autonomistický program, aký bol za svetovej vojny medzi zahraničnými pracovníkmi zostavený, mal český pôvod.⁴⁸

V tomto období sú zaznamenané aj prvé diplomatické úspechy Slovenskej ligy v Amerike, nakoľko sa lige podarilo zachrániť a vyslobodiť približne 200 Slovákov z kanadských koncentračných táborov.⁴⁹

Po podpísaní dohody Čechov a Slovákov v Amerike bola politická slovenská a česká emigrácia žijúca v Európe, najmä v Rusku, dosť zaskočená. Slovenská liga v Amerike sa preto na svojom 9. kongrese v Chicagu roku 1916 uzniesla nadviazať spoluprácu s českým a slovenským exilom v Európe a na základe toho vyslať do Európy dvoch delegátov, aby pracovali v duchu

---

⁴⁷ Text dohody sa nachádza vo viacerých publikáciách, napr. *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti II.*, s. 444 – 446, SIDOR, Karol: *Slováci v zahraničnom odboji*. Bratislava, 1929, s. 56, ČULEN, Konštantín: *Pittsburghská dohoda*. Bratislava 1937, s. 78 a pod. Faksimile Clevelandskej dohody sa nachádza aj v Archíve Matice slovenskej v Martine.

⁴⁸ ČULEN, Konštantín: *Pittsburghská dohoda*. Bratislava 1937, s. 81.

⁴⁹ PAUČO, Jozef: *75 rokov Prvej katolíckej slovenskej jednoty*, s. 125.

Clevelandskej dohody. Kongres určil zásady pre prácu oboch zástupcov. Porada popredných americko-slovenských funkcionárov rozhodla, že zástupcami amerických Slovákov v Európe budú Gustáv Košík a Štefan Osuský. Pôvodne mal do Európy odcestovať Ivan Daxner, ale výber delegátov stroskotal na nezhode medzi mestami Chicago a New York. Slovenskí obyvatelia Chicaga trvali na tom, aby delegátom bol Š. Osuský, čo podmieňovali určitou finančnou čiastkou, ktorú chceli odovzdať Lige a keďže bol evanjelikom, v záujme „vyrovnaní síl“, za druhého delegáta zvolili katolíka G. Košíka.

Obaja odišli do Európy, aby v intenciách Clevelandskej dohody zabezpečili koordináciu a kooperáciu českého a slovenského exilu s americkými Slovákami, ale ani jeden z nich nedodrжал zásady, ktorými ich poverila Slovenská liga v Amerike.⁵⁰ Zástupcovia Slovenskej ligy boli rozhorčení z podpisu G. Košíka na tzv. Kyjevskom zápise – zmluve o zásadách česko-slovenskej akcie z 29. 8. 1916, pretože sa v nej objavil pojem „česko-slovenský národ“, čo bolo pre Slovákov v Amerike neprípustné, obzvlášť po podpísaní Clevelandskej dohody.⁵¹ Kongres Slovenskej ligy v Amerike, ktorý zasadal 22. februára 1917 a rokoval o ďalších politických krokoch v prospech slovensko-českej štátnosti. Slovenská liga v Amerike sa považovala za zástupcu všetkých Slovákov v Amerike, Francúzsku, Rusku a Uhorsku a túto skutočnosť aj oznámila v osobitnej rezolúcii prezidentovi USA W. Wilsonovi. Kongres ligy sa rozhodol založiť informačnú tlačovú kanceláriu Slav Press Bureau.⁵² Piatich členov menovala Slovenská liga, piatich České národné združenie a títo desiatí si mali zvoliť jedného člena a dvoch riaditeľov kancelárie. Slovenským riaditeľom sa stal Gejza Mika, slovenský advokát z New Haven-Conn, a českým riaditeľom Karol Pergler, český advokát z lowy. Na aprílových poradách Slovenskej ligy v Amerike vypracovala správa ligy pamätný spis, ktorý Slovenská liga spolu s Českým národným združením poslala prezidentovi USA, aby ním bola dokumentovaná oprávnenosť vytvorenia česko-slovenského štátu.

---

⁵⁰ Išlo o „Úpravu Slovenskej ligy.“ Pozri: GOSIOROVSKÝ, M.: *K predstavám zahraničných (amerických a ruských) Slovákov a Čechov...*, s. 24 – 26. Masaryk sa neskôr vyjadril, že Slovenská liga v Amerike síce dala Š. Osuskému inštrukcie, ale tie, keďže nepoznala pomery a situáciu v Európe, nemohli byť pre neho záväzné.

⁵¹ Podľa vyjadrení zástupcov Slovenskej ligy v Amerike A. Mamateya a I. Daxnera na to delegát G. Košík nemal právo, pretože nič nekonzultoval so zástupcami ligy. Pozri bližšie: SIDOR, K.: *Slováci v zahraničnom odboji*. Bratislava : Jednota, 1929, s. 82.

⁵² Účelom tlačovej kancelárie bolo v mene Slovenskej ligy v Amerike viesť agitáciu za samostatnosť slovenského národa v denníkoch, časopisoch vydávaných v angličtine alebo iných svetových rečiach.

Koncom mája vyhlásila Slovenská liga milión dolárovú zbierku na agitáciu za samostatnosť Slovenska.

V roku 1917 pricestoval do Spojených štátov amerických aj M. R. Štefánik. Na verejnej manifestácii Čechov a Slovákov v New Yorku 17. septembra sa vyjadril: „*Náš boj proti Rakúsko-Uhorsku môže sa skončiť len vtedy, keď oba naše bratské národy združené v jednom nezávislom štáte, budú zbavené maďarsko-nemeckej nadvlády.*“ Slovenská liga v Amerike ešte pred príchodom Štefánika menovala dvojčlenný vojenský výbor, členmi ktorého boli G. Košík a M. Getting. Výbor koordinoval verbovanie Slovákov a Čechov medzi „Štefánikových“ legionárov. Počet naverbovaných legionárov ovplyvnili výrazné obmedzenia, podľa ktorých sa mohli náboru zúčastniť iba muži, ktorí nedostali americké štátne občianstvo, čím sa znížili Štefánikom predpokladané počty. Bývalý tajomník Slovenskej ligy v Amerike Ján Janček vo svojom liste z Paríža uviedol, že vo Francúzsku je asi 3 500 legionárov, z čoho podľa jeho dohadov bolo 76 % Slovákov.⁵³

Česko-slovenskú národnú radu na čele s T. G. Masarykom, E. Benešom a M. R. Štefánikom, ktorá vznikla ako reprezentantka odboja v Paríži, uznávala aj Slovenská liga v Amerike. Liga bola zároveň jedinou organizáciou, ktorá odmietala predstavu jednotného česko-slovenského národa a trvala na Clevelandskej dohode. Aby sa zmyšľanie Ligy čiastočne zmenilo, pricestoval z Ruska do USA Ján Janček a odovzdal vedeniu Slovenskej ligy svoje poverovacie listiny od Masaryka a zástupcov dobrovoľníkov v Rusku.⁵⁴ Na schôdzi 11. januára 1918 prijali uznesenie, na základe ktorého mala vzniknúť odbočka Česko-slovenskej národnej rady v Amerike. Stalo sa tak na konferencii Českého národného združenia, na ktorú boli pozvaní aj zástupcovia Slovenskej ligy v Amerike a Národného zväzu českých katolíkov a uskutočnila sa 9. – 11. februára 1918.⁵⁵ Pri definitívnom konštituovaní Česko-slovenskej národnej rady v Amerike si americkí Slováci vymohli paritné zastúpenie v česko-slovenskej exekutive. Za Slovákov boli do exekutívy zvolení: A. Mamatej, J. Janček, J. Murgaš, J. Kubašek, J. Pankuch, M. Getting, A. Schustek,

---

⁵³ Názory na percentuálne zastúpenie Slovákov boli rôzne, českí autori tieto čísla znižovali, Beneš vo svojej práci *Světová válka a revoluce* odhadoval počet dobrovoľníkov Ameriky okolo 2500 – 3000, neuviedol však, koľko bolo Slovákov a koľko Čechov.

⁵⁴ GOSIOROVSKÝ, M.: *K predstavám zahraničných (amerických a ruských) Slovákov a Čechov...*, s. 31. Naproti tomu ale Sidor v publikácii *Slováci v zahraničnom odboji* tvrdí, že Masaryk sa o Jančekovi vo svojej práci vôbec nezmieňuje.

⁵⁵ SIDOR, K.: *Slováci v zahraničnom odboji*, s. 130 – 131

---

a H. Mika, neskôr pribudli ďalší dvaja členovia. H. Miku po odchode do Francúzska museli nahradiť, a tak pribudli traja noví členovia M. Bosák, L. J. Karlovský a E. Cablková, aby mali zastúpenie aj ženy.⁵⁶

Na XI. kongrese Slovenskej ligy v Amerike bol za jej sekretára zvolený aj Ján Janček. A. Mamatey aj na tomto kongrese zopakoval znenie Clevelandskej dohody a verejne sa spýtal, či sa dodrží to, čo sa v dohode sľubuje.⁵⁷ Rozhodné slovo mal vyriešiť T. G. Masaryk. Americkí Slováci cítili, že spolupráca s Čechmi bude len vtedy možná, ak budú mať záruku, že v novom štáte zostanú Slováci Slováckmi. Záruku očakávali od T. G. Masaryka.

Masaryk pricestoval do USA v marci roku 1918. Vedel, že rozhodujúcimi činiteľmi pre ukončenie vojny sú Spojené štáty americké a prezident W. Wilson. Chcel pred neho predstúpiť ako predstaviteľ česko-slovenského zahraničného odboja a k tomu potreboval záštitu Slovákov a Čechov v USA. Je nutné podotknúť, že zahraničný odboj bez finančných prostriedkov krajanov nemohol rozvíjať svoje aktivity a bola nutná ďalšia „injekcia“. Masaryk začal Svoju triumfálnu cestu Amerikou 5. mája v Chicagu. Predseda Slovenskej ligy A. Mamatey si dovoľil položiť mu otázku ohľadom postavenia slovenčiny. T. G. Masaryk odpovedal: „*Som za to, aby Slovensko, spojené s Čechmi malo úplnú samosprávu, som za to, aby na Slovensku slovenčina vládla v školách, kostoloch, úradoch a všade. Medzi Čechmi a Slováckmi niet jazykovej otázky.*“ V máji 1918 víťali Slováci Masaryka tiež aj v Clevelande, New Yorku a v Pittsburgu, kde svoju cestu ukončil skoncipovaním a podpísaním Pittsburskej dohody o postavení Slovenska a Slovákov v novom štátnom útvere dňa 31. mája 1918. Slovenská liga v Amerike žiadala totiž záruky rovnoprávného postavenia Slovákov v novom štátnom útvere podľa dohody z roku 1915. Masaryk si dôkladne prezrel predloženú Clevelandskú dohodu, ktorá sa mu nezдалa byť už aktuálnou⁵⁸ a napísal koncept novej dohody, ktorá sa zapísala do dejín ako Pittsburská dohoda, hoci jej text má hlavičku Česko-slovenská dohoda. Na základe dohody uzatvorenej medzi predstaviteľmi slovenských a českých organizácií v USA, Slovenskej ligy, Českého národného združenia a Zväzu českých katolíkov a predsedom Česko-slovenskej národnej rady prof. Masarykom schválili politický program usilujúci sa o spojenie Čechov a Slovákov v samostatnom štáte z českých zemí a Slovenska. Podľa dohody

---

⁵⁶ SIDOR, K.: *Slováci v zahraničnom odboji*, s. 132 – 133

⁵⁷ GOSIOROVSKÝ, M.: *K predstavám zahraničných (amerických a ruských) Slovákov a Čechov...*, s. 32.

⁵⁸ Doslovne vyhlásil, že je „up to date“ – čiže už nie je aktuálna.

---

malo mať Slovensko svoju vlastnú administratívu, svoj snem a súdy, slovenčina mala byť úradným jazykom v škole, v úrade a vo verejnom živote vôbec. Česko-slovenský štát mal byť republikou, jeho konštitúcia mala byť demokratická.⁵⁹

Pittsburskú dohodu podpísalo celkom sedemnášť slovenských osobností a dvanásť českých. Jediným slovenským podpisovateľom, ktorý nemal americké občianstvo, bol Ján Janček ml. Slovenská liga v Amerike dala vyhotoviť kaligrafický prepis textu Pittsburskej dohody, na ktorú sa postupne podpísali všetci aktéri a predstavitelia krajanských organizácií, ako aj reprezentanti zahraničného odboja. Masaryk text podpísal 14. novembra 1918,⁶⁰ krátko pred svojím odchodom z USA, ale už ako prezident ČSR.

Pittsburská dohoda vznikla ako výsledok rokovania Slovenskej ligy, Českého národného združenia a Zväzu českých katolíkov s predsedom Česko-slovenskej národnej rady T. G. Masarykom. Jej úplný text znie:

Česko-Slovenská Dohoda, uzatvorená v Pittsburghu, PA. dňa 30. mája, 1918.

Predstavitelia slovenských a českých organizácií vo Spoj. štátoch Amerických.

Slovenskej Lígy, Českého národného Sdruženia a Sväzu Českých katolíkov, porokovali za prítomnosti predsedu Česko-Slovenskej Nár. Rady, prof. Masaryka, o česko-slovenskej otázke a o našich posavádných programových prejavoch a usniesli sa nasledovne:

„Schvaľujeme politický program usilujúci sa o Spojenie Čechov a Slovákov v samostatnom štáte z Českých Zemí a Slovenska.“

„Slovensko bude mať svoju vlastnú administratívu, svoj snem a svoje súdy.“

„Slovenčina bude úradným jazykom v škole, v úrade, a vo verejnom živote vôbec.“

„Česko-slovenský štát bude republikou, jeho Konštitúcia bude demokratická.“

„Organisácia spolupráce Čechov a Slovákov vo Spoj.“

„Štátoch bude podľa potreby a meniacej sa situácie, pri spoločnom dorozumení, prehlbená a upravená.“

„Podrobné ustanovenia o zariadení česko-slovenského štátu ponechávajú sa oslobodeným Čechom a Slovákom a ich právoplatným predstaviteľom.“⁶¹

⁵⁹ SIDOR, K.: *Slováci v zahraničnom odboji*, s. 151.

⁶⁰ Albert Mamatey údajne nosil text dohody so sebou a odďaľoval požiadať Masaryka o jeho podpis; až na verejné naliehanie Jozefa Huška a Jána Kubaška vycestoval za Masarykom do Washingtonu, kde T. G. Masaryk text Pittsburskej dohody v kaligrafickom vyhotovení podpísal už ako volený prezident Č-SR.

⁶¹ *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti. I.* Bratislava : Národné literárne centrum – Dom slovenskej literatúry, 1998, s. 486.

Pittsburská dohoda v znení svojich záväzných požiadaviek bola pre Slovákov ústupkom z prísľubov podpísanej Clevelandskej dohody roku 1915. Jej jednotlivé body boli doplnené na žiadosť zástupcov Slovenskej ligy v Amerike a ostatných prítomných amerických Slovákov o požiadavku mať svoj vlastný snem, ktorá v pôvodnej Masarykovej verzii konceptu nebola⁶² a s čím napokon súhlasil. Pittsburská dohoda priniesla Slovákom novú štátnosť, ale všetky jej záväzky sa nenaplnili. Prezident Masaryk sa neskôršie vyjadril, že dohoda nemala pre neho platnosť a záväznosť, nakoľko ju nankoncipoval, len aby uspokojil malú frakciu Slovákov v Spojených štátoch amerických. Slovenská liga v Amerike preto aj po vzniku Česko-slovenskej republiky bojovala za splnenie podmienok Pittsburskej dohody, najmä za slovenskú autonómiu. Význam Slovenskej ligy v Amerike je mimoriadny, ale v slovenských dejinách nie celkom docenený.

---

⁶² ČULEN, Konštantín: *Pittsburská dohoda*, s. 186 – 190.

Lena Lamb

Slovenská komunita v Severnej Karolíne

Slovenská komunita v Severnej Karolíne je v porovnaní s inými v USA pomerne mladá. Slováci sa do tejto oblasti sťahovali hlavne z iných častí Spojených štátov amerických a Kanady. V minulosti tu nevznikali výraznejšie aktivity, spolky alebo noviny. Slováci však našli k sebe cestu a stretávali sa na neformálnych stretnutiach, výletoch a oslavách. Slovenská komunita sa začala viac organizovať v máji 2007, keď bola založená webová stránka pre stretávanie sa Slovákov a Čechov v oblasti miest Raleigh, Durham a Chapell Hilla okolia – Triangle Area Czech and Slovak Meetup Group (www.meetup.com/Triangle-Czech-Slovak-Meetup). Najvýznamnejšou a najväčšou udalosťou býva výročná vianočná oslava s tradičným slovenským pohostením, vianočnými ozdobami a koledami. Organizátormi vždy boli viacerí nadšení dobrovoľníci. Táto tradícia pokračuje až do dnešných dní a v súčasnosti je organizátorkou Elizabeth Michalka. Elizabethini rodičia boli medzi prvými Slovákami, ktorí prišli do Severnej Karolíny a ktorí sú stále aktívnymi členmi slovenskej komunity (Elizabeth je v rade predstavenstva Českej a Slovenskej školy a tiež hlavnou organizátorkou českej a slovenskej meetup skupiny). Jej rodičia odišli z Československa v 60. rokoch, žili v Pensylvánii a v Massachusetts. V roku 1986 sa prisťahovali do Severnej Karolíny. Rodina rozpráva po slovensky, udržiava slovenské zvyky a tradície (ako napríklad varenie tradičných slovenských jedál). Elizabeth na svojej svadbe v máji 2016 tancovala

Elizabeth Michalka s rodičmi, máj 2016
(foto J. B. Haygood Photography)

Tanec nevesty s otcom
(foto J. B. Haygood Photography)

tanec s otcom v tradičnom slovenskom kroji z okolia Piešťan. Bolo to prekvapenie pre jej otca a aj pre všetkých svadobných hostí. Tento kroj bol ručne vyrobený jej starou mamou a o to bola táto chvíľa vzácnejšia a emotívnejšia.

Elizabeth sme sa opýtali, ako si spomína na svoj príchod a začiatky v Severnej Karolíne.

„Bývali sme vo veľmi malom mestečku Fuquay – Varina. V 80. rokoch väčšina Severnej Karolíny bola veľmi vidiecka – veľa tabakových fariem a polí. V našom meste alebo v okolitých mestách nebola žiadna európska kultúra. Žiadne reštaurácie, žiadne obchody, nič, čo by bolo európske (ani poľské, ani nemecké). Spomínam si, že od začiatku nikto nemohol vysloviť naše priezvisko. Každý, s kým sme sa stretli, sa nás pýtal, odkiaľ sme, pretože moji rodičia mali odlišný prízvuk, ale nikto nevedel, čo je Československo alebo kde to bolo. Nikdy o tom nepočuli.

Pravidelne sme cestovali do Európy. Mala som len dva roky, keď ma po prvýkrát moji rodičia zobrali do Československa. Vtedy to bolo ešte Československo. Vracali sme sa tam každé 2-3 roky, aby sme navštívili našu rodinu. Tieto cesty boli pre mňa veľmi dôležité, pretože to bol jediný čas, keď som videla moje tety, strýkov, sesternice a bratrancov. V USA sme nemali žiadnu rodinu, takže som vždy rada chodila do Československa, aby som mohla tráviť čas s rodinou. Práve kvôli týmto výletom som sa naučila hovoriť po slovensky. Žiaden z našich príbuzných nehovoril po anglicky, ale ja som s nimi veľmi chcela komunikovať, takže som sa od nich začala učiť. Pýtala som sa, čo hovoria a aké slová používajú. Spomínam si, že keď som bola v tretej triede, šli sme do Československa na dlhší čas a vtedy som sa viac začala za-

Časť študentov školy na koncoročnej besiedke, máj 1977

---

ujímať o slovenský jazyk. Mali sme niekoľko slovenských kníh a mala som takú silnú túžbu komunikovať s rodinou, že som sa učila po slovensky, aj keď sme sa vrátili domov do USA.

Keď sme sa z týchto výletov vrátili do Severnej Karolíny, mala som príležitosť podeliť sa o svoje skúsenosti s mojimi učiteľmi a spolužiakmi. Často ma požiadali, aby som urobila špeciálnu prezentáciu o mojej ceste alebo o Československu v mojej triede základnej školy. Vždy som to urobila rada, pretože som mohla svojich spolužiakov učiť o mojom dedičstve a kultúre a ukázať im fotografie Československa, miesta, o ktorom nikdy predtým nepočuli. Mám pocit, že som im pomohla lepšie pochopiť odkiaľ pochádza moja rodina. Otvorili sa dvere k rozhovoru, najmä o tom, aký bol život tu iný v porovnaní s Československom, ktoré bolo ešte v tom čase komunistické.

Slovenská škôlka, september 2017

Slovenská škola, Mikuláš 2016

Slovenská škola, september 2017

Počas posledných 15 rokov sa Severná Karolína stala modernejšou a viac ľudí sa sem presťahovalo z iných štátov. Stretávam aj viac Slovákov a Čechov. Teraz máme európske obchody a reštaurácie. Niekoľko rokov tu bola aj česká reštaurácia, ktorá pomohla zbližiť slovenskú a českú komunitu a zvýšila povedomie o našej kultúre.

Keďže sa Severná Karolína stala rozmanitejšou s ľuďmi z mnohých kultúr a prostredí, stala sa otvorenejším a priateľskejším miestom. Som veľmi rada, že moja rodina už nie je jediná zo Slovenska, ktorá je v našom meste. V posledných rokoch sme sa stretli s mnohými Slovákami a Čechmi a stali sme sa dobrými priateľmi. Je skvelé mať teraz komunitu, ktorá sa navzájom podporuje.

Moje deti tiež plánujem učiť po slovensky, o našej slovenskej kultúre a dedičstve. V novembri čakáme dievčatko! Mám už veľa slovenských kníh,

Bábkové divadlo – Boučkovo loutkové divadlo z Jaroměře, november 2016

ktoré jej chcem čítať. Môj manžel Ken to tiež veľmi podporuje. Dúfam, že aj my jedného dňa zoberieme naše deti na Slovensko a tiež dúfam, že budú mať možnosť navštevovať slovenskú školu v Durhame. Myslím, že je to skvelý spôsob, ako spojiť slovenskú a českú komunitu, ako sa všetci môžeme nájsť a stretnúť, ako sa navzájom podporovať a udržiavať naše dedičstvo. Z týchto dôvodov som bola veľmi nadšená, že sa môžem zapojiť do meetupu a do školy, pretože nechcem, aby sa ostatní cítili osamote, ako sa moja rodina cítila sama, keď sme prvýkrát prišli do Severnej Karolíny.“

Slovenská komunita v Severnej Karolíne rastie dynamickým tempom. Do tejto oblasti sa sťahujú Slováci zo Slovenska, ale aj z iných častí USA, Kanady a celého sveta. Vidíme to aj na úžasnom náraste záujmu o slovenčinu v slovenských triedach v našej víkendovej škole. Česká a Slovenská škola v Sever-

---

nej Karolíne (www.czechslovakschoolinc.org) bola založená v roku 2015 v Durhame a dnes sústreďuje väčšinu aktivít slovenskej komunity. Počet študentov v slovenských triedach rastie a v septembri 2017 sme úspešne odštartovali tretí školský rok.

Okrem výučby jazyka sa v škole snažíme priblížiť krásu Slovenska cez slovenskú kultúru, históriu, geografiu a tradície. Uskutočnilo sa viacero zaujímavých a milých akcií. Koncoročné a vianočné besiedky, návšteva Mikuláša, pravidelná účasť na Európskom vianočnom trhu, vystúpenia študentov v škole, bábkové divadlo, premietanie filmov, založenie a otvorenie školskej knižnice a celkom nedávno táborák a honba za pokladom sú len niektoré z nich. Neboli by možné bez zakladateľky a riaditeľky školy Marty McCabe a bez obetavého tímu výborných učiteľov a dobrovoľníkov.

Táborák, 2017

Honba za pokladom, 2017

Pavol Parenička

Slovenská liga v Amerike stodesaťročná

Na margo medzinárodného vedeckého seminára

Počas *Slovesnej jari* (2017) sa v Martine uskutočnilo množstvo zaujímavých, podnetných a hodnotných literárnych, umeleckých, vedeckých a výstavných podujatí, ktoré pripravila Matica slovenská (MS). Osobitné a popredné miesto v rámci nich zaujal medzinárodný vedecký seminár venovaný 110. výročiu založenia najvýznamnejšej krajskej organizácie v našich národných dejinách – *Slovenskej ligy v Amerike*. Konal sa 7. júna 2017 v Dome J. C. Hronského, kde sídli Krajské múzeum MS, ktoré túto akciu organizačne i spoločensky pripravilo.

Seminár otvorili predseda MS M. Tkáč a riaditeľka Krajského múzea MS Z. Pavelcová. Počas slávnostných príhovorov na seminári okrem referentov

Hostia a referujúci na medzinárodnom vedeckom seminári – 110. výročie založenia SLvA, predný rad: prvý zľava – 1. podpredseda SLvA MUDr. Mikuláš Halško, generálna tajomníčka SLvA Nina Holá a predseda Matice slovenskej Marián Tkáč

Prvý podpredseda SLvA, MUDr. Mikuláš Haľko

a účastníkov privítali generálnu tajomníčku Slovenskej ligy v Amerike N. Holú a jej podpredsedu M. Haľka. Obaja vzácní hostia na úvod priblížili minulosť i súčasné aktivity, ako aj svoj osobný vklad do rozvoja Slovenskej ligy v Amerike, ktoré sa historicky i v súčasnosti orientujú najmä na kultúrno-politickú, ale tiež vedeckú a vydavateľskú činnosť, napr. dnes populárne organizovanie festivalov slovenského kultúrneho dedičstva v USA vo viacerých amerických veľkomestách. Pracovné rokovanie seminára, ktorý zasvätené viedli a komentovali I. Mrva, riaditeľ Slovenského historického ústavu MS, a P. Parenička, pracovník Slovenského literárneho ústavu MS, otvoril príspevok prof. M. Dobrotkovej z Trnavskej univerzity. Detailne sa zamerala na osvetlenie prehistórie vzniku, osudy prvých predstaviteľov a samotný akt založenia Slovenskej ligy v Amerike 26. mája 1907 v Clevelande ako vtedajšej najvýznamnejšej a strešnej kultúrno-politickej organizácie amerických Slovákov, ktorá vyvíjala mimoriadne bohaté a závažné politické aktivity (napr. r. 1914 americkú i svetovú verejnosť prostredníctvom svojho Memoranda informovala o postavení Slovákov a ich národnom i sociálnom útlaku v Rakúsko-Uhorsku, r. 1915 rozhodujúco participovala na prijatí Clevelandskej a r. 1918 Pittsburskej dohody ako základných štátoprávných dokumentov na ceste k vzniku samostatnej česko-slovenskej štátnosti r. 1918). Prof. R. Letz

---

z Univerzity Komenského erudovane sa orientoval na účinkovanie Slovenskej ligy v Amerike v prelomových r. 1948 – 1950 v kontexte boja proti nástupu komunistického režimu v Československu, ktorý intenzívne pokračoval aj po personálnej výmene jej vrcholových funkcionárov. V praktickej činnosti sa to prejavovalo prijatím a etablovaním sa slovenských pofebruárových exulantov v americkom prostredí, no tiež snahami o zjednotenie slovenského krajanského politického exilu a sústredenie všetkých síl (politických aj cirkevných) na podporu nastolenia demokratického vývoja v starej vlasti na Slovensku. Problematikou angažovanosti Slovenskej ligy v Amerike pri obrane národných záujmov a práv Slovákov na Orave a Spiši po nespravodlivých a byrokratických začleneniach ich území počas 20. stor. rozhodnutiami delimitačných komisií k poľskému štátu sa zaoberala M. Majeriková-Molitoris zo Spolku Slovákov v Poľsku. Na vojenské aspekty prvého česko-slovenského zahraničného odboja počas prvej svetovej vojny, ktoré boli spojené s postavou M. R. Štefánika a predovšetkým aktívnou bojovou činnosťou tisícov slovenských legionárov v rámci česko-slovenských légii, aj zásluhou spolupráce so Slovenskou ligou v Amerike a dobrovoľníkov z radov amerických Slovákov, sa zameral F. Vrábek z Ústavu politických vied SAV. Dokázal, že počet slovenských legionárov nebol symbolický, ako sa to skreslene pre-

Predsedační stůl konference, zleva: Z. Pavelcová, ředitelka KM MS, I. Mrva, ředitel SHÚ MS, P. Parenička, SLÚ MS

Seminár navštívila aj generálna tajomníčka SLVA Nina Holá (prvá zľava)

zentuje. V skutočnosti išlo o stovky a tisícky obetavých vojakov, hrdinov, ktorí v prvých líniách prelievali svoju krv na frontoch prvej svetovej vojny za slobodu starej vlasti ďaleko za jej hranicami. Základné referáty vyvolali plodnú a podnetnú diskusiu, v rámci ktorej sa nadošlo o otázky a možné dokumentačné i vedecké riešenia, napr. ohľadom záchrany archívu a knižnice Slovenskej ligy v Amerike, revitalizácie slovenského historického povedomia poukázaním na dejiny amerických Slovákov a ich nezastupiteľný zástoj v slovenských národných dejinách, potrebou spracovania a vydania viacerých historických monografií (napr. o predstaviteľoch Slovenskej ligy v Amerike, o slovenských legionároch počas prvej svetovej vojny ako celku a ich predstaviteľoch i bojových jednotkách na všetkých frontoch a pod.). Príspevky zo seminára budú publikované v samostatnej monografii alebo ako študijná súčasť ročenky Krajského múzea MS Slováci v zahraničí. Na záver si neodpustíme poznámku, že toto výnimočné vedecké i spoločenské podujatie, venované 110. výročiu vzniku najvýznamnejšej krajskej organizácie Slovenskej ligy v Amerike, ktorá sa r. 1918 výrazne pričínala o založenie česko-slovenskej a r. 1993 slovenskej štátnosti, navyše, za účasti jej vrcholových predstaviteľov z USA a našich popredných historikov, slovenské médiá, ako sa to stáva už zvykom, kompletne odignorovali.

Autorky fotografií: Milica Majeriková-Molitoris a Gabriela Hamranová

Gabriela Hamranová

Cesta slovenskou Amerikou

Cesta slovenskou Amerikou je názov výstavy, ktorá bola otvorená v Martine 6. júna 2017 v rámci 51. ročníka *Slovesnej jari*, ktorú každoročne organizuje Matica slovenská.

*Delegáti K. Čulen, J. Cincík,
K. Plicka, J. C. Hronský*

Výstava podáva pútavo slovom i obrazom informácie a fakty o ceste delegácie Matice slovenskej do USA a Kanady v roku 1936. Delegáciu tvorili tajomník Matice slovenskej Jozef Cíger Hronský a historik Konštantín Čulen s manželkami, referent Umeleckého odboru MS Jozef Cincík a referent Národopisného odboru MS Karol Plicka. Na prvé kontaktné listy v roku 1935 bol ohlas v Amerike taký pozitívny, že v Matici slovenskej hneď začali plánovať cestu za Slovákmi v Amerike. Prípravy boli dôkladné, veď delegácia viezla vyše 40 000 kníh, vyše 20 000 brožúr, 6 500 čísel časopisov, 600 obrazov, fotografie významných osobností a slovenských miest, ale aj kroje, keramiku, gramofónové platne, filmy, diapozitívy.

Pôvodne mali v pláne navštíviť štyri oblasti so silným zastúpením slovenského obyvateľstva – New York, Pittsburgh, Cleveland a Chicago, avšak záujem amerických Slovákov o stretnutie s delegáciou rozšíril ich cestu aj do Scrantonu a Detroitu a do kanadského Windsoru. Fotografie dokumentujú srdečné a búrlivé víťanie delegácie vo viacerých mestách. Celkovo za 214 dní navštívili 98 miest, kde usporiadali pred-

Záber z lode, ktorou cestovala delegácia, na lavici zľava: Konštantín Čulen, Anna Čulenová, Valéria Cígerová, Jozef Cíger Hronský, Jozef Cincík. Zdroj: Archív MS

nášky, výstavy či výstavky, absolvovali formálne i neformálne stretnutia a rozhovory s významnými osobnosťami či návštevu radníc, zúčastňovali sa na spoločenských obedoch či večeriach a banketoch. Delegácia zároveň zbierala dokumentačný materiál o živote Slovákov v Amerike, ktorý im pripravili na výzvu Jozefa Cígera Hronského. Obraz o priebehu a výsledkoch cesty podal Jozef Cíger Hronský v publikácii *Cesta slovenskou Amerikou*, a práve úryvky z nej dodávajú celej výstave emotívny podtón.

Autorka logicky rozčlenila materiál na 19 panelov podľa časovej následnosti. Úvodný panel predstavuje členov delegácie na spoločnej fotografii, ďalej sú uvedené skutočnosti do príchodu na americký kontinent: rozširovanie matičnej činnosti v 30. rokoch 20. storočia aj na Slovákov

v zahraničí, v tomto prípade na Slovákov v USA a Kanade, príprava delegácie na cestu, cestovanie na americký kontinent, Matica slovenská krajanom, cez oceán za krajanmi, ciele cesty. Na ďalších paneloch sú sprístupnené vybrané fotografie a údaje z pobytu na americkom kontinente: 214 dní v Amerike,

Wilkes Barre – budova, v ktorej sa premietal matičný film. Zdroj: KM MS

Balenie kníh pre Ameriku. Zdroj: Archív MS

Delegáti MS J. Cincík, J. C. Hronský, K. Čulen s krajanmi v krojoch. Zdroj: KM MS

Newyorská oblasť, New York, Passaic, Východopensylvánska oblasť, Pittsburská oblasť, Clevelandská oblasť, Detroitská oblasť, Chicagska oblasť, Kanada, záverečné dni vo Washingtone, americkí Slováci Matici slovenskej. Posledný panel návrat delegácie do vlasti pripomína aj dôvody prerušenia spolupráce Matice so Slovákmi v Amerike v roku 1938. Ale hlavný cieľ cesty – vytvoriť zázemie pre budúcu kultúrnu spoluprácu a získať materiál o živote krajanov v Amerike, bol naplnený, dokonca k zámeru informovať a spoznávať sa pridružil sa aj reprezentačný charakter.

Autorkou scenára výstavy je PhDr. Zuzana Pavelcová, riaditeľka Krajanského múzea Matice slovenskej, ktorá využila ako hlavný zdroj archívny materiál Krajanského múzea a Archívu Matice slovenskej. Grafický dizajn a prepress pripravil Mgr. art. Ján Novosedliak. Na vernisáži sa zhromaždeným okrem autorky prihovorili predseda Matice slovenskej Marián Tkáč a vedec-ký tajomník MS Peter Cabadaj.

Výstava bola otvorená do 31. augusta 2017 v budove Matice slovenskej, v tej budove, v ktorej sa zrodil plán cesty a kde sa konali aj prípravy. V nasledujúcich mesiacoch bude výstava putovať aj do ďalších slovenských miest. Nezabudnite ju navštíviť, vyplatí sa!

Slováci vo Veľkej Británii

Juliana Sersenová

Slovenské divadlo v Londýne

Slovenské divadlo v Londýne združuje mladých divadelných umelcov slovenského pôvodu so zámerom tvoriť autorské predstavenia. Umelci, žijúci v Londýne alebo okolí, tvoria dobrovoľne, popri práci alebo štúdiu. Ich počet a zostava sa obvyčajne obmieňajú pri príprave novej inscenácie. Divadlo začalo fungovať v roku 2009, keď jeho vedúca Juliana Sersenová odohrala v priestoroch Slovenskej katolíckej misie v Londýne autorskú hru *Šabat, aký sme nečakali*. Kontinuálna tvorba mala za následok užšie vymedzenie a postupnú profesionalizáciu divadelnej skupiny, a tiež vybudovanie diváckej základne a povedomia medzi krajanmi v Londýne a v iných britských mestách.

Akadémia pre ženy, 9. 4. 2017, Londýn: (zľava) K. Tomanová, M. Paprčiak

Akadémia pre ženy, 18. 9. 2017, Bratislava: (zľava) Z. Šťastná,
P. Čorňáková, S. Kopunec, S. Vrabcová

Rok 2017 znamenal pre Slovenské divadlo v Londýne ukončenie sezóny s predstavením *Migrantská rapsódia* (vo februári), formáciu nového predstavenia *Akadémia pre ženy*, ktorej prvá verzia bola uvedená v apríli, a plánovanie ďalšieho predstavenia s termínom premiéry v apríli roku 2018.

Predstavenie *Migrantská rapsódia* absolvovalo trinásť repríz. Výhodou hry bola vysoká adresnosť obsahu: aktuálna téma ekonomickej migrácie a problémy mladých ľudí v cudzine, ktoré sa živo dotýkali všetkých divákov. Pozitívnym dôsledkom cestovania s *Rapsódiou* bol kontakt s veľkým počtom nových divákov a spoznanie miest, perspektívnych aj pre budúce hostovanie. Množstvo repríz umožnilo hercom umelecky rásť a výrazne posunulo divadlo po organizačnej a manažérskej stránke. Text inscenácie bol spracovaný na publikovanie do zborníka slovenských a českých autorov píšucich vo Veľkej Británii. *Migrantská rapsódia* bola odohraná 17. 4. 2016 vo Venue 229 v Londýne, 30. 4. v Divadle Alexandra Duchnoviča v Prešove, 12. 6. 2016 v kultúrnej sále Voyager Academy v Peterborough, 17. 7. 2016 v kultúrnej sále St John Bosco College v Londýne, 11. 8. a 12. 8. 2016 v Slovenskom dome v Prahe, 24. 9. 2016 v Synagóge v Nitre, 1. 10. 2016 v Pegg Theatre Studio v Bristole, 14. 10. 2016 v spoločenskej sále Slovenskej ambasády v Londýne, 18. 11. 2016 v Oxford Centre Conservative Club v Oxforde, 23. 11. 2016 v Ravensfield Theatre v Londýne, 27. 11. 2016 v Off Quay at Ugly Duck

v Londýne a 11. 2. 2017 v sále Stáleho zastúpenia SR pri EÚ v Bruseli. V predstavení účinkovali: Róbert Sušienka, Jakub Repiský, Marek Chomist, Natália Herzogová, Simona Vrabcová, Jana Balážiová. Kolaboratívne vytvorený materiál scenára usporiadala a doplnila Juliana Sersenová, ktorá zložila aj väčšinu piesní a viedla réžiu. Do hudobnej spolupráce sa zapojila Katarína Sliacka a choreografiu viedla Jana Klimová.

9. apríla 2017 sa po krátkej skúšobnej dobe uskutočnila premiéra novej hry *Akadémia pre ženy*. Tematicky sa divadlo vydalo novým smerom, experimentujúc s podaním životných príbehov žien vykorisťovaných pre sexuálny biznis. Ich príbehy boli zakomponované do prostredia fiktívnej *Akadémie*, prevádzkovej v Hoteli Sunrise v štáte Nevada v USA. Cieľom vyučujúcich v akadémii bolo presvedčiť ženy o tom, že si môžu slobodne voľiť akúkoľvek finančne výnosnú prácu, dokonca aj zarábať predajom vlastného tela. Vzdelávací kurz rafinovane ponúkal aj prax v oblasti „sexuálnej práce“. Pod maskou profesorky sa však skrývala „bordel mama“ a riaditeľ *Akadémie* preukazoval typické správanie pasáka. Zážitok bezproblémového hromadenia peňazí u študentiek tak čoskoro zatienili zážitky z fyzického a psychického týrania. Negatívne dôsledky vykorisťovania sa v priebehu kurzu zvyšovali, až vyústili do tragického konca. Výhovný rozmer inscenácie bol využitý pri dvoch predstaveniach pre stredné školy, ktoré sa konali na Slovensku. *Akadémia pre ženy* bola reprízovaná 27. 4. 2017 v Divadle Alexandra Duchnoviča v Prešove, 21. 5. 2017 v Camden People's Theatre v Londýne, 9. a 10. 6. 2017 vo Warehouse Theatre Studio v Bruseli, 11. 6. 2017 v Žižkosteli v Prahe. Prepracovaná verzia bola odohraná 18. 9. 2017 v Divadle Ticho a spol. v Bratislave, 20. 9. 2017 v Kultúrnom dome v Dolnom Kubíne a v sále Art Point v Prievidzi a 23. 9. 2017 v renovovaných priestoroch Starej vodárne v Nitre. V inscenácii účinkovali Petra Čorňáková, Simona Vrabcová, Klaudia Tomanová, Matěj Paprčíak, Zuzana Šťastná a Simon Kopunec. Scenár napísala a réžiu viedla Juliana Sersenová. Scénu navrhla a zhotovila Sára Šišková, hudbu skomponovala a nahrala Katarína Sliacka.

Na jeseň 2017 začala nová skupina tvorcov spolupracovať na príprave inscenácie o vzťahu dvoch generácií – starých mám a vnúčat, ktoré sú oddelené hranicami. Obsahovo ide o návrat k bytostným migrantským problémom, formálne sa divadlo pokúša uchopiť žáner tzv. „doslovného“ dokumentárneho divadla. Inscenácia bude prezentovaná na jar 2018. Všetka činnosť divadla je zaznamenávaná na internetovej stránke: www.slovaktheatreinlondon.com

---

Ingrid Kelsall-Marenčáková
Sylvia Fifiková-Foster

Detský folklórny súbor Sovička

Detský folklórny súbor Sovička bol založený v marci 2014 v Londýne ako prvý detský folklórny súbor vo Veľkej Británii. Zakladateľkami súboru boli tri Slovenky: Katarína O'Connor, Sylvia Fifiková-Foster a Ingrid Kelsall-Marenčáková. Prvé skúšky súboru boli v kostole v priestoroch Českého okénka-Českej víkendovej školy v Streatham. (Severozápadný Londýn)

Po roku sa súbor premiestnil do centra Londýna, kde momentálne trénuje a funguje v priestoroch Fitzrovia centra pod vedením Ingrid Kelsall-Marenčákovvej a Sylvie Fifikovej-Foster za nepredstaviteľnej pomoci Slovenskej víkendovej školy.

V súbore účinkujú deti od 3 do 14 rokov. Väčšina detí je zo zmiešaných dvoch a viac národnostných rodín. Skúšky prebiehajú výlučne v slovenčine.

Súbor sa zameriava na slovenské ľudové tance, spevy a tradície. K repertoáru súboru patria nevyhnutne detské hry, riekanky a tance z regiónu Podpoľania a Šariša, fašiangy a vianočné koledy.

Súbor účinkoval na Veľvyslanectve Slovenskej republiky v Londýne pri príležitosti vianočných a veľkonočných osláv. Taktiež sa zúčastnil osláv Mikuláša u našich českých priateľov z Českého okénka v Londýne. Posledné dva roky sa zúčastnil folkového festivalu Barking Folk Festival v Londýne, kde zožal veľký úspech.

Do Karičky – vystúpenie pre Slovensku víkendovú školu v apríli 2016

Vianočné vystúpenie na Veľvyslanectve Slovenskej republiky v decembri 2015

Avšak súbor si dal za cieľ ukázať svojim „malým Sovičkám“ krajinu a zvyky, z ktorej pochádzajú ich rodičia, ich súborové tance a piesne. Tu nám podali neoceniteľnú nápomocnú ruku pán Mgr. art. Martin Urban, PhD., so svojím synom Matúšom. V máji nás s ochotou navštívili a pomohli s metodikou a programovou prípravou na Južnoslovenské detské a mládežnícke folklórne slávnosti (JDMFS) v Dulovciach. To naštartovalo našu spoluprácu a v júli sme

---

Vystúpenie na Barking Folk Festivale v júni 2016 – Východný Londýn

sa po prvýkrát predstavili slovenskému publiku v Dulovciach na JDMFS. Potom nasledovala Bratislava s vystúpením na pamätnom *Dni zahraničných Slovákov*. Naše „Sovičky“ mali neskutočný zážitok a čo je hlavné, odniesli si neoceniteľnú stimuláciu a chuť do tanca. Veríme, že našimi prvými vystúpeniami na Slovensku sa naša spolupráca len začína a bude nasledovať veľa ďalších vystúpení nielen vo Veľkej Británii, ale aj u nás doma na Slovensku.

Spoločná fotka po vystúpení v Bratislave pri príležitosti Pamätného dňa zahraničných Slovákov 5. júla 2017

Krajanina na Slovensku

Milina Sklabinská

Vznikla Rada vlády Slovenskej republiky pre krajanové otázky

Vláda Slovenskej republiky na svojom zasadnutí 21. septembra 2016 rozhodla o vytvorení Rady vlády Slovenskej republiky pre krajanové otázky (RVKO). Ide o stály poradný a koordinačný orgán vlády Slovenskej republiky v oblasti starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí a konzultačno-poradný orgán na strategické usmerňovanie činnosti Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSZZ) na dosiahnutie synergického riešenia krajanovej agendy s vecne príslušnými ústrednými a ostatnými orgánmi štátnej správy Slovenskej republiky.

Z prvej porady, ktorú viedol Miroslav Lajčák, jej predseda

Úvodné zasadnutie RVKO sa konalo 30. novembra 2016 na pôde Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky. Otvoril ho predseda rady, minister zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky Miroslav Lajčák. Zúčastnili sa na ňom členovia rady: Lukáš Parížek, podpredseda rady a štátny tajomník MZV a EZ SR, Peter Krajňák, štátny tajomník Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, Rudolf Urbanovič, štátny tajomník Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, Dana Meager, štátna tajomníčka Ministerstva financií Slovenskej republiky, v zastúpení štátneho tajomníka Ministerstva kultúry Slovenskej republiky Ivana Sečíka generálna riaditeľka sekcie medzinárodnej spolupráce Gabriela Madrová, Ján Varšo, predseda ÚŠZZ, a Peter Prochávka, tajomník rady a podpredseda ÚŠZZ. Medzitým minister školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky navrhol do tejto funkcie štátnu tajomníčku Oľgu Nachtmannovú, do ktorej agendy spadajú aj krajské záležitosti, a tak v rade nahradila P. Krajňáka.

Na inauguračnom zasadnutí jej predseda uviedol, že od členov rady očakáva aktívny politický a kreatívny a nie byrokratický prístup ku krajským otázkam, ktorých prostredie sa výrazne zmenilo: „Krajské komunity vo svete sa menia demograficky, oslabujú sa tie tradičné, politiku je potreb-

Členovia Rady vlády SR pre krajské otázky

---

né nastaviť tak, aby sme čo najviac dokázali využiť pridanú hodnotu a potenciál mnohých mladých ľudí v produktívnom veku zo zahraničia," zdôraznil. V tomto kontexte poukázal na každoročné oceňovanie úspešných Slovákov cenou „Vyslanec dobrej vôle“ z iniciatívy MZV a EZ SR. Predseda ÚSZZ Ján Varšo vo svojom príhovore upriamil pozornosť na alarmujúcu situáciu v slovenských krajaňských komunitách vo svete, keď v dôsledku globalizácie a moderných informačných technológií dochádza k prirodzenej asimilácii: „V rámci rezortov je potrebné vykonať diagnózu existujúceho stavu a nájsť účinný spôsob ako revitalizovať – v zložitej situácii súčasného hektického života – udržiavanie, prezentovanie a rozvíjanie slovenského jazyka, tradícií a umenia vo svete," konštatoval. Aj ostatní členovia rady vyjadrili podporu naplňovaniu jej cieľov, keď budú mapovať existujúci stav krajaňskej problematiky vo svojich rezortoch a vo vzájomnej súčinnosti s ÚSZZ vytýčia prioritné úlohy v súlade s Konceptiou štátnej politiky Slovenskej republiky na roky 2016 – 2020.

Druhé rokovanie RVKO sa uskutočnilo 26. apríla 2017 na MZV a EZ SR pod vedením jej podpredsedu, štátneho tajomníka MZV a EZ SR Lukáša Parízka. Ťažiskové otázky tvorili stav v oblasti vydávania osvedčení Slováka žijúceho v zahraničí, dotačný systém ÚSZZ a plány hlavných krajaňských podujatí. Členovia rady zobrali na vedomie narastajúci záujem o osvedčenie Slováka žijúceho v zahraničí v minulých rokoch, keď ÚSZZ ich vydal v roku 2016 ich bolo 2207 (*najviac do Srbska a na Ukrajinu*), čo je takmer dvojnásobný nárast oproti roku 2015. V rámci dotačného systému bolo na rok 2017 predložených 810 žiadostí na podporu krajaňských aktivít vo výške 3,5 milióna eur, z ktorých čiastočne alebo úplne podporil ÚSZZ 461 žiadostí z 30 štátov v oblasti vzdelávania, duchovnej a svetskej kultúry, informovanosti a médií v sume 900 000 eur. L. Parížek v tejto súvislosti konštatoval, že „Slováci v zahraničí dostali o 200 tisíc eur viac na svoje aktivity a trend navyšovania bude v ďalších rokoch pokračovať". Členovia rady sa zhodli na potrebe vzájomnej koordinácie účasti na krajaňských podujatiach, ktoré predložil ÚSZZ: „Práve účasťou najvyšších predstaviteľov Slovenskej republiky na nich deklarujeme úprimný záujem o našich krajanov a ich kultúrno-spoločenský život," pripomenul štátny tajomník L. Parížek.

Podľa štatútu rady sa táto schádza najmenej dva razy za kalendárny rok, alebo podľa potreby, a nasledujúce zasadnutie sa uskutoční v štvrtom kvartáli tohto roku.

Pavel Hlásnik

Viac o zahraničných Slovákoch aj v školách na Slovensku

Slovenský národ je roztratený po celom svete a jeho významná časť žije mimo územia materského štátu. Hoci je tomu tak dlhodobo, predsa my zahraniční Slováci máme pocit, že o slovenských komunitách žijúcich v zahraničí sa vie pomerne málo práve v materskej krajine. Je pravda, že v poslednom štvrtstoročí boli začlenené do učiva základných a stredných škôl veľmi stručné poznatky o existencii a živote Slovákov na Dolnej zemi, či v zámorí (učivo dejepisu) a taktiež v rámci slovenskej literatúry na stredných školách je téma, ktorá sa venuje slovenskej literatúre tvorenej mimo hraníc Slovenskej republiky. Stále sa nám to však zdá byť len marginálne zastúpenie, ktoré do značnej miery aj vysvetľuje všeobecnú neznalosť väčšiny obyvateľstva Slovenska o existencii slovenských komunit v zahraničí. A aj u tých, ktorí nejakú-tú informáciu majú, ide skôr len o nejasné a veľmi skreslené predstavy.

Hoci toto prázdno sa snažia do určitej miery vyplniť rôzne odborné publikácie z oblasti dejín literatúry, histórie, etnológie, kulturológie, predsa veľmi často u ľudí nejestvuje ani len tá základná informovanosť k danej téme.

Pri analýze skutkového stavu sa nám už dlhšie obdobie (najmenej 12 – 15 rokov) ukazuje, že vari najvhodnejšou formou kompenzácie informovanosti obyvateľov Slovenskej republiky o Slovákoch žijúcich v zahraničí by mohol byť samostatný predmet, ktorý by bol zaradený medzi vyučovacie predmety na verejných školách v Slovenskej republike. Napriek úsiliu zástupcov Slovákov žijúcich v zahraničí táto snaha akosi dlho nepadala na úrodnú pôdu, aj keď bola neraz rozoberaná na odborných fórach, na stálych konferenciách a pod.

V apríli 2016 sa nám podarilo opakovane dostať medzi závery z pracovného zasadnutia Komisie pre školstvo a vzdelávanie, sekcie pre strednú, južnú a východnú Európu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí aj konkrétny bod venovaný potrebe zavedenia voliteľného predmetu venovaného reáliám a životu Slovákov žijúcich v zahraničí pre stredné školy v Slovenskej republike. Na základe tohto záveru bol vedením Úradu pre Slovákov žijúcich

---

v zahraničí oslovený minister školstva, vedy, výskumu a športu SR, aby poveril kompetentné inštitúcie (Štátny pedagogický ústav) konať v tejto veci. Túto problematiku sa nám podarilo presadiť aj do záverov zo Stálej konferencie *Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2016*. Taktiež pri rôznych oficiálnych rokovaníach s predstaviteľmi ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej republiky sme sa ako zástupcovia dolnozemských Slovákov, ale aj Svetového združenia Slovákov v zahraničí zasadzovali o konkretizáciu tejto požiadavky (napr. rokovanie s predsedom Výboru pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport NR SR Ľubomírom Petrákom, s ministrom školstva, vedy, výskumu a športu Petrom Plavčanom a pod.).

Výsledky nášho úsilia a rokovaní sa zhmotnili do iniciatívy riaditeľa Štátneho pedagogického ústavu (ďalej SPU), ktorý v spolupráci s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí vytvoril Odbornú komisiu ŠPÚ na vypracovanie kurikulárnych dokumentov k voliteľnému predmetu pre stredné školy o dejinách a živote Slovákov žijúcich v zahraničí.

Zakladajúce zasadnutie komisie, ktorú riaditeľ ŠPÚ doc. PhDr. Ľudovít Hajduk, PhD., zvolal, sa konalo na pôde tejto inštitúcie 3. mája 2017. Po prebraní menovacích dekrétov, ktoré pán riaditeľ Hajduk odovzdal jednotlivým členom komisie, nasledovala pracovná časť zasadnutia. Členovia Odbornej komisie ŠPÚ pre vypracovanie kurikulárnych materiálov k voliteľnému predmetu pre stredné školy o dejinách a živote Slovákov žijúcich v zahraničí sa na svojom prvom zasadnutí dohodli na jeho obsahu a štruktúre. Voliteľný predmet bude obsahovať tri oblasti – dejiny, kultúru a súčasnosť Slovákov vo svete. Voliteľný predmet s pracovným názvom *Slováci vo svete* bude mať dvojhodinovú časovú dotáciu týždenne (66 vyučovacích hodín ročne) a bude ponúkaný všetkým stredným školám na území Slovenskej republiky. Na obsahových a výkonových štandardoch predmetu, ako aj na podobe príslušných učebných a didaktických pomôcok budú pracovať odborníci z akademickej a pedagogickej obce zo Slovenska, Srbska, Maďarska a Rumunska, ktorí sú vedecky profilovaní aj na problematiku dejín a kultúry Slovákov vo svete.

Prítomní členovia Odbornej komisie ŠPÚ pre vypracovanie kurikulárnych materiálov k voliteľnému predmetu pre stredné školy o dejinách a živote Slovákov žijúcich v zahraničí za predsedu zvolili odborníka s dolnozemskými koreňmi doc. PhDr. Michala Babiaka, PhD., z Katedry estetiky Filozofickej fakulty UK v Bratislave (ktorý je aj predsedom redakčnej rady nášho časopisu). Členovia komisie budú na kurikulárnych materiáloch pracovať v troch podskupinách. Podskupinu pre dejiny bude viesť PhDr. Samuel Jovankovič (his-

---

torik a dlhoročný pracovník ŠPÚ) a jej členmi sú prof. Dr. Samuel Čelovský (historik zo Srbska), prof. PhDr. Marta Dobrotková, CSc. (Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave), a doc. PaedDr. Miroslav Kmeť, PhD. (Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici). Podskupina pre kultúru bude koordinovaná prof. PhDr. Ladislavom Lenovským, PhD. (Filozofická fakulta Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave), ktorý bude pracovať spolu s doc. PhDr. Michalom Babiakom, PhD., a prof. PhDr. Jánom Botíkom, DrSc. (emeritný profesor etnológie zo Slovenska). Podskupina pre súčasnosť bude pracovať pod vedením Mgr. Pavla Hlásnika z Rumunska (podpredseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí) a jej členkami sú Mgr. Edita Pečeňová z Maďarska (riaditeľka Slovenského gymnázia v Békešskej Čabe), PhDr. Vilma Prívarová z Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a PaedDr. Svetlana Zolňanová zo Srbska (koordinátorka Výboru pre vzdelávanie Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny).

Očakávame, že základné kontúry predmetu budú vypracované v priebehu roka 2017, aby boli predložené na schválenie Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR a aby následne mohol byť predmet *Slováci vo svete* zakomponovaný do skupiny voliteľných predmetov pre stredné školy v Slovenskej republike.

Zuzana Drugová
zuzana.drugova@umb.sk

Činnosť Metodického centra

Metodické centrum pre Slovákov žijúcich v zahraničí začalo svoju činnosť na pôde Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici 1. januára 1993. Činnosť Metodického centra je od jeho vzniku rámcovo viazaná dohodou medzi Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici a Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.

Z histórie MC UMB

20. 11. 1992 prof. PhDr. Ján Findra, DrSc., vtedy prvý rektor Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, predložil Ministerstvu školstva a vedy Slovenskej republiky *Návrh koncepcie a profilu kurzov slovenského jazyka pre učiteľov pôsobiacich v sociétach zahraničných Slovákov*. Podstatou návrhu bol aj návrh na vytvorenie pracoviska venujúceho sa vzdelávaniu učiteľov škôl slovenskej komunity v zahraničí – Metodického centra pre krajanov. Centrum malo pracovať práve v Banskej Bystrici aj z dôvodu, že Univerzita Mateja Bela je zasadená do čisto slovenského prostredia.

Podľa spomínaného návrhu Metodické centrum malo realizovať kurzy pre učiteľov slovenského jazyka a literatúry, ako aj kurzy odborných predmetov, oboje pre pedagógov slovenských škôl v zahraničí. Ako uvádza vtedajšia riaditeľka centra Mgr. Anita Murgašová: krstnými rodičmi MC UMB boli Katedra slovenského jazyka a literatúry vtedajšej fakulty humanitných a prírodných vied UMB pod vedením prof. PaedDr. Vladimíra Patráša, CSc. V prvých rokoch činnosti MC UMB realizovalo kurzy pre učiteľov, novinárov, kultúrnych pracovníkov a administratívnych pracovníkov slovenských samospráv. Následne, v súvislosti s potrebou v domovských krajinách, centrum realizovalo kurzy s certifikátmi pre pedagógov o ich spôsobilosti vzdelávať v domovských krajinách v slovenskom jazyku.

V roku 2005 sa MC UMB stalo súčasťou novovytvoreného pracoviska – Centra pre celoživotné vzdelávanie UMB. Od roku 2008 na základe poverenia Ministerstvom školstva Slovenskej republiky začalo MC UMB organizačne

---

zabezpečovať aj školy v prírode pre žiakov slovenských škôl v zahraničí. Pri bližšie v tom istom období však vzdelávacie kurzy pre pedagógov – tiež na základe rozhodnutia Ministerstva školstva – prevzalo bratislavské pracovisko na Univerzite Komenského. Od roku 2015, po zrušení Centra pre celoživotné vzdelávanie ako organizačnej jednotky, pracuje MC UMB v priamom riadení prorektora UMB pre zahraničnú spoluprácu a vzťahy s verejnosťou.

Práca Metodického centra UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí v súčasnosti

Metodické centrum UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí vo svojom základnom nastavení organizuje letné vzdelávacie pobyty pre žiakov škôl s vyučovacím jazykom slovenským v gescii Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Základným modulom je škola v prírode, na ktorú každoročne v troch turnusoch prichádza po 40 žiakov zo šiestich krajín – a to z tých, s ktorými má Slovenská republika podpísané medzivládne dohody – teda z Chorvátska, Maďarska, Poľska, Rumunska, Srbska a Ukrajiny. Špecifickými vzdelávacími aktivitami potom sú špecializované školy v prírode – každoročne centrum organizuje detskú krajskú univerzitu, na

Počas súťaže sa vytvárajú krásne priateľstvá

---

ktorú väčšinou prichádzajú víťazi súťaží z jednotlivých krajín. Z ďalších špecializovaných aktivít sú medzi krajanmi najobľúbenejšie letná škola bábkového divadla a letná škola ľudového tanca – ale organizovali sme aj letnú školu ľudovej hudby, ľudových remesiel – a z iných oblastí letné športové tábory či letný tábor mladých informatikov. Veľkú obľubu a každoročné konanie zaznamenáva aj škola v prírode zameraná na zimné športy. Pôvodnú súťaž detí vo výtvarnej výchove sme zmenili na súťaž v digitálnej fotografii a krátkom filme – súťažné práce zasielajú účastníci elektronicky, víťazi tejto súťaže sa zúčastňujú pobytu, na ktorom si nielen prevezmú ceny, ale aj absolvujú špecializované workshopy. Každoročne špecifikáciu skutočne realizovaných aktivít určuje Poverovací list Ministerstva školstva.

Na základe pozitívnych ohlasov od účastníkov našich aktivít od roku 2015 organizačne zabezpečujeme aj letné tábory Krajanského leta v gescii Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Činnosť MC UMB zahŕňa aj aktivity s banskobystrickými rodákmi a študentmi z krajanského prostredia.

Základné princípy tvorby aktivít Metodického centra UMB:

- MC UMB od roku 2011 realizuje aktivity v spolupráci s mladými pedagógmi – absolventmi aj doktorandmi jednotlivých fakúlt Univerzity Mateja Bela. V pozíciách lektorov oslovujeme aj študentov UMB – a to tých, ktorí majú skúsenosti s detskými tábormi, vedenými s využitím princípov skautingu a iných interaktívnych foriem.

- Odbornými garantmi jednotlivých podujatí sú odborníci z prostredia UMB, aj externí odborníci – hlavným predpokladom pre spoluprácu je ich skúsenosť pri práci s deťmi.

- Všetky aktivity organizačne zabezpečujú celodenný organizovaný program – dopoludnia vzdelávanie, popoludní až do večera animácie a súťaže v družstvách s cieľom prirodzenej komunikácie v slovenskom jazyku

Ideme k soche Juraja Jánošíka v Terchovej

- Súčasťou podujatí sú poznávacie výlety do múzeí, jaskýň, historických miest, na hrady, čím naplníme požiadavku vzdelávania zaujímavou formou
- podľa finančných možností rozpočtu jednotlivých aktivít

- V porovnaní s ponukou letných táborov určených pre deti zo Slovenska letné vzdelávacie tábory organizované MC UMB sú podstatne viac zamerané na hravé formy poznávania, na využívanie slovenského jazyka – a podľa zadania z ministerstva aj na vzdelávanie v rôznych odboroch.

Koncepcia rozvoja Metodického centra UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí na obdobie 2017 – 2018

V závere roku 2016 bola rektorom UMB doc. Ing. Vladimírom Hladlovským, PhD., schválená *Koncepcia rozvoja Metodického centra UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí na obdobie 2017 – 2018*. Gestorkou Koncepcie je doc. PhDr. Katarína Chovancová, PhD., prorektorka pre medzinárodnú spoluprácu a vzťahy s verejnosťou UMB. Podľa tejto Koncepcie:

Metodické centrum UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí je pracoviskom Rektorátu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Organizačne zabezpečuje činnosti v oblasti starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí na základe zmluvného vzťahu medzi Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici, na základe aktuálnych požiadaviek MŠVVaŠ SR, MZVaEZ SR a krajského prostredia a prostredníctvom samostatných projektov. Jeho činnosť sa odvíja v súlade s víziou UMB a jej cieľmi v oblasti internacionalizácie.

Poslanie a činnosť MC UMB charakterizuje Koncepcia takto: organizačne zabezpečuje vzdelávacie aktivity pre žiakov a pedagógov škôl a vzdelávacích centier s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí na základe požiadavky MŠVVaŠ SR, organizačne zabezpečuje ďalšie aktivity vzdelávacieho a kultúrno-spoločenského charakteru pre Slovákov žijúcich v zahraničí podľa požiadavky domácich a zahraničných organizácií a subjektov. Metodicky vzdeláva: žiakov a študentov škôl a vzdelávacích centier s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí, pedagogických zamestnancov krajských škôl, vzdelávacích centier a záujmových krúžkov, ďalšie cieľové skupiny z krajského aj domáceho prostredia (napr. pracovníkov kultúrnych inštitúcií z krajského prostredia a i.).

Z ďalších novínok Koncepcie rozvoja MC UMB na roky 2017 – 2018 vyberáme:

– Činnosť MC UMB sa rozširuje o aktivity zacielené najmä na študentov stredných škôl, o didaktické kurzy pre pedagógov, ako aj o jazykové kurzy slovenského jazyka.

– MC UMB bude spolupracovať s trojicou odborných garantov, po jednom pre každú kľúčovú oblasť vzdelávania (slovenský jazyk, história/etnografia, pedagogika). Odborným garantom je pedagogický pracovník UMB s minimálnou kvalifikáciou PhD.

– Odborní garanti sa podieľajú na tvorbe obsahovej náplne aktivít MC UMB pripomienkovaním vzdelávacích aktivít, ktoré predkladá programový manažér MC UMB a poskytovaním súčinnosti manažérovi MC UMB pri tvorbe týchto návrhov. Po ukončení aktivít vyhodnocujú ich odbornú úroveň.

– Realizáciu vzdelávacích aktivít MC UMB zabezpečujú lektori MC UMB. Lektormi MC UMB sú pedagogickí pracovníci a doktorandi UMB, ako aj externí spolupracovníci.

Aktivity MC UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí v roku 2017

Metodické centrum UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí v roku 2017 úspešne realizovalo spolu 14 vzdelávacích aktivít pre mladých krajanov. Na trinástich aktivitách na Slovensku a jednej ďalšej na výjazde v Rumunsku sme vzdelávali spolu viac ako 600 mladých krajanov. Viaceré z aktivít prebiehali aj paralelne, čo bolo možné organizačne zabezpečiť jedine vďaka výbornej spolupráci s našimi skúsenými a nadšenými mladými spolupracovníkmi – pedagógmi, lektormi a gestormi realizácie, ktorí sú doktorandmi či študentmi UMB – aj vďaka spolupráci odborníkov z jednotlivých katedier UMB.

Podľa ohlasov našich krajanov z minulých rokov interaktívne formy realizácie našich aktivít s využitím najmodernejších didaktických metód sú tým vzácnym prvkom, ktoré v krajanskom prostredí šíria dobré meno MC UMB. Odborné podklady od jednotlivých garantov realizujeme s účastníkmi interaktívnou a hravou formou – a opakovaná skúsenosť hovorí, že pri vedomostných olympiádach v prírode sa účastníci naučia viac, ako sediac za lavicami. Záujem o týmto spôsobom organizované vzdelávacie aktivity stále rastie, čo dokazuje aj ich tohtoročné obsadenie v takmer plnej kapacite.

Z obsahových noviniek v roku 2017 spomeniem dva jazykové kurzy. Kurz slovenského jazyka a kultúry pod názvom *Sme v slovenčine doma* bol v odbornej garancii Katedry slovenského jazyka a komunikácie FF UMB. Zúčastnilo sa ho 20 stredoškôľakov. Kurz slovenského jazyka a kultúry pod názvom

---

Pochopili sme aj princíp modrotlače

Učíme sa o Slovensku po slovensky bol určený pre mladých krajanov z prostredia západnej Európy a záhoria a vznikol na vyslovené vyžiadanie organizátorky z Mníchova. Účastníkov oboch aktivít osobne prijal aj rektor UMB doc. Ing. Vladimír Hiadlovský, PhD. Okrem spomínaného jazykového kurzu sme v roku 2017

organizovali po prvýkrát pre stredoškolákov aj *Letnú školu mladých vedcov*. Prebiehala paralelne s každoročnou *Detskou krajskou univerzitou* a účastníci oboch aktivít mohli absolvovať vedecké bádania na pôde viacerých katedier UMB: slovenského jazyka, geografie, cestovného ruchu či histórie.

Najväčší záujem sme aj v roku 2017 – rovnako ako v minulosti – zaznamenali o našu *Letnú školu mladých výskumníkov* – po lokalitách UNESCO na Slovensku. Ak v roku 2016 účastníci skúmali lokality UNESCO v severných oblastiach Slovenska – Spišský hrad a Levoču, jaskyne, Vlkošinec či v Terchovej na slávnostiach poznávali terchovskú muziku, v roku 2017 sme sa presunuli do Banskej Bystrice a účastníci prebádali najstaršiu lokalitu UNESCO – Banskú Štiavnicu, novovyhlásenú Biosférickú rezerváciu Poľana, či fujaru, ktorá je zapísaná do svetového zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva.

Pre lepšiu predstavu, ako vyzerá leto Metodického centra UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí, uvádzam prehľad našich aktivít v roku 2017:

- 10. – 16. 3. 2017 Škola v prírode so zameraním na zimné športy – Sneh a voda, Donovaly
- 21. – 26. 5. 2017 Výjazdová škola v prírode v Rumunsku, oblasť Bihor
- 26. – 28. 5. 2017 Výjazdový didaktický kurz, Birmingham, pracovníci PdF UMB
- 13. – 16. 6. 2017 Pobyť víťazov súťaže v digitálnej fotografii a krátkej filmovej tvorbe, UMB
- 16. – 26. 6. 2017 Ozdravný pobyt pre deti z Ukrajiny, Tatranská Lomnica
- 23. 6. – 2. 7. 2017 Škola v prírode pre Slovákov z Chorvátska a Poľska, Hrovec
- 2. – 9. 7. 2017 Detská krajská univerzita, UMB
- 2. – 9. 7. 2017 Letný tábor mladých vedcov – pre stredoškolákov, UMB
- 9. – 16. 7. 2017 Letný tábor mladých výskumníkov – po lokalitách UNESCO, UMB

24. – 29. 7. 2017	Letný tábor pre deti z Maďarska – Tatranské leto, Nová Lesná
4. – 13. 8. 2017	Škola v prírode pre Slovákov z Maďarska a zo Srbska, Osrblie
7. – 11. 8. 2017	Letná školička tradičnej kultúry – pre deti banskobystričských rodáčok, denný tábor
11. – 20. 8. 2017	Letný kurz slovenského jazyka a kultúry <i>Učíme sa o Slovensku po slovensky</i> , UMB
11. – 30. 8. 2017	Letný kurz slovenského jazyka a kultúry <i>Sme v slovenčine doma</i> – pre stredoškolákov, UMB
20. – 29. 8. 2017	Škola v prírode pre Slovákov z Rumunska a Ukrajiny, Osrblie

Hlavné úlohy MC UMB na rok 2017 formulované v Konceptii jeho rozvoja na roky 2017 – 2018, ktorými boli: uskutočniť 2 vzdelávacie aktivity pre študentov stredných škôl z krajanského prostredia, uskutočniť 1 didaktický kurz pre pedagógov z krajanského prostredia a uskutočniť letnú školu slovenského jazyka a kultúry – boli všetky splnené.

Aktivity MC UMB v prostredí rodákov z Banskej Bystrice a krajanských študentov

V roku 2013 bol súkromným hosťom Radvanského jarmoku v Banskej Bystrici rodák, ktorý žije desaťročia v Nemecku a je jedným z významných osobností slovenského zahraničného sveta. Pán Klimo je predsedom Svetovej únie Slovákov a jeho dlhoročným zámerom bola aj príprava stretnutia banskobystričských rodákov na pôde Banskej Bystrice – a to v oficiálnej forme podporovanej mestom Banská Bystrica. Na základe dlhoročnej spolupráce MC UMB s mestom sme iniciovali oficiálne stretnutia, ktorých výsledkom bol 1. ročník stretnutia banskobystričských rodákov v čase Radvanského jarmoku v roku 2014. Rodáci boli oficiálnymi hosťami, vystúpili na slávnostnom zasadnutí Mestského zastupiteľstva a boli na oficiálnom obede s primátorom mesta. Mesto zároveň zabezpečilo poznávací výlet do významných lokalít v okolí Banskej Bystrice. Podobný scenár stretnutia rodákov sa zopakoval aj v roku 2015, následne bola dohodnutá periodicta oficiálnych stretnutí v každom druhom roku. MC UMB sa na stretnutiach podieľa ako spoluorganizátor.

Jedným z cieľov UMB je aj vytvorenie vhodných študijných podmienok pre študentov z krajanského prostredia. Niektorí zo študentov využívajú aj

---

činnosť Univerzitného folklórneho súboru Mladosť, kde pôsobia ako tanečníci či muzikanti. Už v roku 2015 práve na pôde súboru Mladosť vznikla prezentácia obradového odevu nevesty zo Selenče, ktorá bola zároveň príležitosťou pre širšiu prezentáciu Slovákov z Dolnej zeme medzi študentami UMB. Významný je aj počín choreografa súboru Mgr. art. Martina Urbana, PhD., ktorý v roku 2017 zaradil do repertoáru súboru Mladosť aj choreografie z prostredia dolnozemskej Slovákov. Dievčenské chorovody Ilečke z Jánosíka je prvá choreografia na Slovensku, ktorá predstavuje pôvodný, originálny folklór našich Slovákov žijúcich v zahraničí. Významnou skutočnosťou je aj fakt, že pred pár dňami choreografia zvíťazila na krajskej súťaži folklórnych súborov a postúpila na celoslovenskú súťažnú prehliadku. Ilečke tak predstavila dolnozemskej folklór širokému prostrediu slovenských folkloristov.

Práve v súčasnom období rozširujeme činnosť MC UMB zameranú na študentov z krajského prostredia – a to nielen študentov UMB, ale aj ostatných krajanov na školách či pracoviskách v Banskej Bystrici. Na základe ponuky samotných študentov UMB z krajského prostredia vytvárame systém, ktorý umožní kontaktovanie sa študentov navzájom tak, aby si krajanští študenti vedeli vytvoriť priateľstvá a formy spolupráce, ktoré im pomôžu pri ich pobyte na Slovensku, či pri ich hľadaní svojej životnej cesty počas pobytu na Slovensku. Ďalší pripravovaný projekt by mal pomôcť prirodzeným, neštedujúcim spôsobom nahrádzať nespisovné výrazy prinesené z domovských krajín výrazmi spisovnej slovenčiny.

Aktivity MC UMB v oblasti výskumu tradičnej kultúry

Ako etnologička s dlhoročnou praxou v múzejníctve aj folklórnom hnutí na Slovensku osobne inklinujem aj k tejto odbornej téme – a preto v čase po zvládnutí všetkých organizačných a manažérskych úloh realizujem aj výskumy v oblasti tradičnej kultúry v prostredí Slovákov z Dolnej zeme. Uvediem len stručne tie z výskumov a činností, ktoré som na pôde MC UMB už realizovala:

– V rokoch 2012 – 2014 som na základe odbornej spolupráce s etnochoreológom PhDr. Stanislavom Dúžekom, CSc. – a na základe úspešných projektov dotačného systému ÚŠZZ – realizovala Výskum slovenských ľudových tancov z Banátu, Báčky a Sriemu v archívoch na Slovensku. Podstatou výskumu bola snaha o identifikáciu archívnych materiálov z výskumov, ktoré boli realizované v krajskom prostredí odborníkmi zo Slovenska – ale ostali archivované na Slovensku. Aj keď jeden z dôležitých cieľov – získanie zvuko-

---

vých a obrazových materiálov z archívov SAV – sa vzhľadom na prísnu slovenskú legislatívu nepodarilo zrealizovať, napriek tomu vznikol sumár všetkých ostatných archívnych materiálov, ktoré sme v rámci projektu digitalizovali, odborne spracovali, vytvorili Metodické DVD – a toto DVD sme prezentovali v prostredí krajských spolkov v Kovačici v lete roku 2014. Záujemcovia tak môžu siahnuť po kvalitnom odbornom materiáli, ktorý obsahuje aj odborné rady renomovaného odborníka, PhDr. Stanislava Dúžeka, PhD.

– Na základe poznania materiálov z uvedeného výskumu som následne mohla realizovať výjazdové školy ľudového tanca. V roku 2014 v obci Zokov Gaj v Chorvátsku sme mladých Slovákov učili tie piesne, ktoré sme predtým vyskúmali u ich starých rodičov. Poznanie pôvodného folklóru obce Zokov Gaj, ktorý spája pôvodné kysucké melódie s balkánskymi trilkami, boli aj pre mňa osobne významným krokom pre pochopenie jedinečnosti slovenských zvykov v inoetnickom prostredí. V roku 2016 som realizovala výjazdovú školu tanca aj v Kovačici a Padine v Srbsku. Práve táto druhá výjazdová škola tanca bola výnimočná aj tým, že sme v spolupráci s Univerzitným folklórnym súborom Mladost pri UMB v Banskej Bystrici realizovali aj „hudobnú a tanečnú archeológiu“: siahli sme po útlej brožúrke z 50. rokov 20. storočia, v ktorej srbská choreografka slovne popísala tance v slovenských osadách. Muzika súboru Mladost nahrala z notového zápisu zaznamenané melódie – a v spolupráci s choreografom Željkom Suchánkom sme naučili mládež z Kovačice tancovať tie strofické tance, ktoré v 50. rokoch 20. storočia v Kovačici boli, ale na začiatku 21. storočia si ich už nepamätali ani najstarší súčasníci. Jednoduchšie detské strofické tance, ktoré som naučila mladšie vekové kategórie, a ktoré pani učiteľky zakomponovali do svojich nových choreografií, zaznamenali úspech aj v srbských súťažiach detských súborov, kde staré záznamy identifikovali srbskí choreografi. Ostáva už len veriť, že aj vzácnu verziu tanca *Zagajduj gajdoš* zaradi Željko Suchánek do niektorej z jeho choreografií mládežníckeho súboru v Kovačici.

– Na základe práce s malými tanečníkmi vo veku 3 – 5 rokov počas dvoch ročníkov *Letnej školičky tradičnej kultúry* pre banskobystrické rodáčky vznikla aj ďalšia spolupráca: ešte do konca roku 2017 vycestujem na výjazdovú školu tanca ku Slovákom v Birminghame, kde nastavíme činnosť vznikajúceho detského súboru. Podobnú cestu plánujeme aj na rok 2018 do slovenskej materskej školy Margarétka v Paríži.

– V roku 2013 som v prostredí pedagógov slovenských základných škôl v zahraničí realizovala dotazníkový prieskum zameraný na identifikáciu

---

vzdelávacích potrieb tak, ako ich v praxi identifikujú samotní pedagógovia. Výsledky prieskumu som zakomponovala do ponuky vzdelávacích podujatí MC UMB.

– V roku 2016 som realizovala návratný výskum na tému národného povedomia u detí z krajanských prostredí. Realizácia výskumu vznikla na základe skutočnosti, že som v roku 2015 dostala k dispozícii materiál od pani profesorky PhDr. Marty Botíkovej, CSc. – významnej slovenskej etnologičky, dlhoročnej vedúcej Katedry etnológie na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, ktorá sa okrem mnohých iných tém venuje aj etnickej problematike a etnickým minoritám. Pani profesorka mi dala k dispozícii výsledky jej výskumu etnickej príslušnosti, ktorý realizovala v roku 1986 na 60-tich respondentoch – účastníkoch vtedajších táborov pre mladých krajanov. Preštudovanie poskytnutých výsledkov výskumu ma viedlo k vytvoreniu podobného výskumného dotazníka – s cieľom realizácie návratného výskumu po 30. rokoch. Pani profesorka s mojím návrhom súhlasila a povolila aj mnou navrhnutý dotazník pre rok 2016. V roku 2016 som výskum realizovala na 287-ich respondentoch. Vyplnené dotazníky podali celkom presnú – a podľa jednotlivých krajín špecifickú – informáciu o aktuálnom stave využívania slovenského jazyka a slovenských tradícií v školách aj v rodinách v Chorvátsku, Maďarsku, Poľsku, Rumunsku, Srbsku, na Ukrajine a vo

V Jánošíkových tiesňavách

Veľkej Británii. O výsledkoch výskumu som informovala na Stálej konferencii v roku 2016, príspevok s presnými výsledkami pre jednotlivé témy aj krajiny je publikovaný v zborníku zo Stálej konferencie, ktorý vydal ÚSZZ.

– Takmer každoročne som v prostredí krajanov na Dolnej zemi realizovala aj časť svojich etnologických výskumov: výskum slovenskej ľudovej hudby u primáša Tomáša Brezinu vo Vojlovici, výskum divadelných prvkov v ľudových zvykoch Slovákov v Padine a Kovačici. Výsledky týchto výskumov som prezentovala na viacerých konferenciách v Nadlaku.

– Každoročne spolupracujem aj s organizátormi aktivít v krajskom prostredí formou odbornej spolupráce pri príprave projektov zahraničných subjektov pre aktivity, ktorých akoukoľvek časťou je výskum či prezentácia tradičnej kultúry.

Záver

Aktivity Metodického centra Univerzity Mateja Bela pre Slovákov žijúcich v zahraničí sú z hľadiska obsahovej stránky pozitívne hodnotené zo strany ich prijímateľov – Slovákov žijúcich v zahraničí. Sú často jediným možným spôsobom kontaktu krajanov so Slovenskom ako krajinou svojho pôvodu. Mnohí mladí Slováci prichádzajú na Slovensko po prvýkrát práve na aktivity Metodického centra – a tie sa tak stávajú ich úvodnou možnosťou spoznať Slovensko. Nie je výnimkou, že práve na základe prvých pozitívnych zážitkov sa Slováci žijúci v zahraničí rozhodnú prísť študovať na Slovensko – pre študentov UMB z krajského prostredia ponúka Metodické centrum svoju pomoc predovšetkým v prvom roku ich štúdia na Slovensku, ale aj pri všetkých potrebách študentov – Slovákov žijúcich v zahraničí.

Metodické centrum Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici pre Slovákov žijúcich v zahraničí hľadá všetky možnosti čím účinnejšej a adresnejšej spolupráce s organizáciami aj osobami z prostredia Slovákov žijúcich v zahraničí. Práve etnologické vzdelanie pomáha pochopiť rôznorodosť prostredí, a teda aj potrieb Slovákov žijúcich v rôznych krajinách. Najbližším cieľom MC UMB je rozšírenie našej spolupráce aj smerom k ďalším krajinám Európy – a smerom k doposiaľ neosloveným subjektom.

Pripravované návrhy na možnosti rozšírenia našej činnosti budú závisieť od mnohých faktorov, z ktorých ten najdôležitejší bude finančný. Urobíme však všetko pre to, aby sme dokázali aj skutočne zrealizovať čím väčšiu časť našich plánov, ktoré radi doplníme aj o Vaše plány. Budeme vďační za všetky Vaše návrhy a postrehy, pretože naším cieľom je pracovať pre Vás.

Jarmila Gerbocová,

kurátor krajaňských zbierok

gerbocova@snm.sk

Slovenské národné múzeum-Historické múzeum,

Bratislava

Krajaňský fond v depozitároch Slovenského národného múzea – Historického múzea v Bratislave

Múzeum ako strážca dedičstva, ako miesto sprostredkovania kultúry, medzikultúrneho dialógu, má obrovský potenciál – budovať povedomie verejnosti o hodnotách kultúrneho dedičstva. Každý zbierkový predmet má svoju výpovednú hodnotu, je viazaný na daný časopriestor, charakterizuje jeho majiteľa, pracovné zručnosti, duchovno, ale aj spôsoby odievania v dňoch sviatočných i pracovných, rodinné a kalendárové obyčaje a i.

Zákon o múzeách a galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty, jeho najnovšia verzia Ministerstva kultúry Slovenskej republiky, ktorá je v platnosti od 1. 1. 2016 (MK SR), sa o. i. venuje aj otázkam základných odborných činností pri nadobúdaní, ochrane a prezentácii predmetov kultúrnej hodnoty ako súčasti kultúrneho dedičstva.

SNM podľa tohto znenia zákona je „vrcholovou zbierkotvornou, vedeckovo-výskumnou, metodickou a kultúrno-vzdelávacou inštitúciou s celoštátnou pôsobnosťou pre oblasť základných odborných činností, myslia sa tým otázky nadobúdania zbierkových predmetov a zbierok dokumentujúcich stav a vývoj spoločnosti s dôrazom na územie Slovenskej republiky, slovenský národ, národnostné a etnické spoločenstvá, ktoré žili a žijú na území Slovenskej republiky, ako aj **Slovákov, ktorí žili a žijú v zahraničí**... vedie v elektronickej podobe centrálnu evidenciu všetkých zbierkových predmetov...“

Pod gesciou SNM je 18 múzeí po celom Slovensku. Jedným z nich je Historické múzeum so svojím cca 200 000 zbierkovým fondom. V rámci neho je viac ako 3000 zbierkových predmetov a dokumentov Slovákov žijúcich v zahraničí.

Fond sa začal systematicky konštituovať predovšetkým terénnym výskumom v slovenských lokalitách žijúcich na tzv. Dolnej zemi (Bulharsko, Maďarsko, Rumunsko, Srbsko). Jeho súčasťou sú aj zbierkové predmety a dokumenty Slovákov v Argentíne, odznaky, stuhu a jubilejné stuhu slovenských

---

spolkov z USA, ako aj dokumentačné materiály o výmene a presídľovaní Slovákov z Bulharska, Maďarska a Rumunska do vlasti svojich predkov v rokoch 1945–1948.

Prvý záznam v inventárnej knihe krajaňského špecializovaného fondu je z 18. júna 1990 pod číslom H 50001. Ide o predmet Slovenky z Nadlaku (obliečka na „duchnu“, biela, vyšívaná do „zubov“, motív viniča). Jej majiteľka, repatriantka Alžbeta Môťovská (naposledy bytom v Jure pri Bratislave), ju dotovala do roku 1903 ako súčasť svadobnej výbavy. Záznam môžeme pokladať vôbec za prvú lastovičku reálneho systematického odborného budovania fondu na pôde múzea, hoci aj dovtedy nachádzame niekoľko záznamov o darovaní či kúpe predmetov a dokumentov zaevidovaných v rámci iných zbierok kurátorov (textílie a odevy Sloveniek z Vojvodiny, farbiarske dosky na modrotlač Slovákov z Maďarska, členské odznaky, stuhy a jubilejné plakety slovenských spolkov a organizácií na území USA).

* * *

Pre bádateľa sú najdôležitejšie rukopisné materiály. Ich časopriestor vo všeobecnosti môžeme datovať prelomom 19. – 20. storočia. Takéto dokumenty sú svedectvom nielen o existencii konkrétnej rodiny v danom pro-

Príchod Slovákov do Nadlaku. Originál obrazu sa nachádza v Chráme Božom v Nadlaku a namaľoval ho Július Dedinský pri príležitosti 100. výročia príchodu Slovákov do Nadlaku v roku 1903

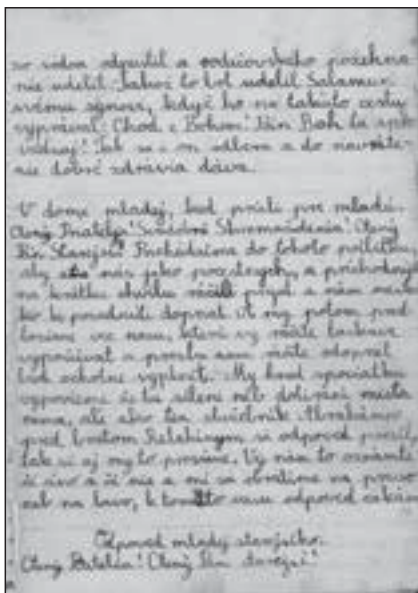
stredí, ale svojou bohatosťou a rozmanitosťou záznamov a opisov udalostí predstavujú históriu v širšom slova zmysle – zoznamujú nás s vývojom lokality, v ktorej sa nachádzajú, sú veľakrát aj jej obrazom. V každom z nich sa symbolicky odráža história, dejiny, ale i súčasnosť jeho nositeľa.

Rozsahom a obsahovou rôznorodosťou je najväčšia zbierka Slovákov z Rumunska. Rukopisné materiály, tlačoviny, svadobné oznámenia rukopisné, kolorované, neskôr i tlačené, rukopisné súpisy výbav mladých z prelomu 19. – 20. storočia, svadobné odobierky od rodičov zo začiatku 20. storočia, pozvánky na kultúrne podujatia, zápisnice spolkov, športových klubov a združení, plagáty divadelných predstavení, výpisy z Matriky narodených (1920 – 1927), výučné listy, školské zošity na krasopis, počty a sloh, písané po slovensky (1892 – 1894, na obale s maďarským textom), prepúšťací list vojaka z vojenskej služby (1889), listy nadlackého vojaka rodičom z 1. a 2. svetovej vojny, korešpondenčné lístky slovenských vojakov do Nadlaku z frontov 1. a 2. svetovej vojny a vojenskej prezenčnej služby v rôznych obdobiach, rodinné korešpondencie, úradné listiny z rokov 1867, 1874, 1943 a 1947 a i.

Mimoriadne dôležité sú rukopisné zošity rodín Garajovcov (hospodárske záznamy za roky 1854 – 1897, 1902 – 1940) a Mŕtovských (za roky 1905 – 1941, 1947 – 1958). Ide o rodiny z Nadlaku, ktoré nielen svojimi majetkami, ale i všeobecnou vzdelanosťou a spoločenským postavením si udržiavali prepažen a úctu tamojších Slovákov.

V depozitári papiera sa nachádza množstvo fotografií (rodinné, školské, spolkové, náhrobníky s menami slovenských nadlackých dejateľov a i.), prevažne 20.-te roky 20. storočia.

Z knižných vydání na prvom mieste spomenieme Kalendár na rok 1921 (vyd. Markuš – Weisz v Nadlaku). Spevníky, Tranosciá, Funebrály, boli Slovákom na Dolnej zemi ich „chlebom každodenným“, ku ktorým sa obracali

Ukážka rukopisu svadobných vinšov
Slovákov zo Slovenského Komlóša, 1892

Slovenskí maturanti Štátneho gymnázia v Petrovci 1926 – 1927

v chvíľach radostí, starostiach i v smútkoch. Väčšina z nich obsahovala na prázdnych stranách poznámky ich majiteľa. Na ilustráciu spomeniem Funebrál „Mátjas Mótyowski“ a Pašie „Mátjas Mótyowski“ – obidva z roku 1894 v čiernej koženej väzbe, s množstvom poznámok ich majiteľov o rodine, deťoch, úrode, požiaroch, záplavách a i.

Rukopisné zoznamy narodených a confirmovaných, liturgické knihy (podobne ako u Slovákov v Rumunsku, s poznámkami ich majiteľov), rodinné fotografie a i., prináležia Slovákom žijúcim na území Bulharska.

Pre zaujímavosť – v depozitári sa nachádza fotografia lode Manhattan, ktorou roku 1930 odchádzali slovenskí vysťahovalci do USA.

Osudy Slovákov-vysťahovalcov žijúcich v Argentíne (vysťahovalci z Bulharska), o ich hospodárskom, sociálnom a duchovnom živote, dokumentuje bohatá rozsiahla korešpondencia a fotodokumentácia s príbuznými na Slovensku. Zaujímavá v súvislosti s aktivitami slovenskej komunity na tomto území je zbierka pozvánok a plagátov na slovenské divadelné predstavenia.

V depozitári sa nachádza viacero fotografií rozličnej povahy, ale aj cestovné pasy súvisiace s obdobím presídľovania Slovákov z Bulharska do ČSR v rokoch 1945 – 1948.

Pracovné a rodinné fotografie, rukopisné odobierky, taktiež spoznámkované Funebrály, Tranosciá, Pašie a i. náboženská literatúra s ozdobným viazaním, pozvánky na divadelné predstavenia, na prednášky pre stredoškolskú mládež, sú získané od Slovákov žijúcich v srbskej Vojvodine a v Maďarsku.

Manželka generála Jána Ambruša, osobnosti čsl. odboja v 2. svetovej vojne, veliteľa 312. čsl. perute Royal Air Force a jediného čsl. pilota slovenskej národnosti, ktorá sa zúčastnila bojov o Veľkú Britániu, darovala do fondu niekoľko fotografií z rodinného albumu.

* * *

Bytový textil a ľudový odev Slovákov žijúcich na teritóriu Vojvodiny, Maďarska, Rumunska a Bulharska z konca 19. a začiatku 20. storočia v depozitári textilu dokumentuje niekdajšiu domácu výrobu plátna a jemného plátenka určeného predovšetkým na šitie súčastí odevov (sviatočné, každodenné, ale i ako súčasť budúcej výbavy mladej nevesty, ktoré sa dopĺňali ručnou pestrofarebnou výšivkou alebo jemnými ručne zdobenými čipkami).

Tento druh zbierok predstavujú ručne tkané a vyšívané sukne „gecele“, blúzky „levešky“, oplecká, rubáše, lajblíky, prusliaky, šatky, zástery „šaty“, ale aj bytový textil zdobený ručnou výšivkou a textílie určené na každodenné a obradové použitie (svadby, krstiny, pohreb).

Pozornosť si zasluhuje nielen množstvo ozdobných vreckoviek „ručníčkov“ z jemného plátenka, ručne vyšívané, s monogramom, neodmysliteľná súčasť predsvadobného obdobia dvoch mladých zaľúbených ľudí, ale aj zbierka jemných bielych či krémových ručne necovaných a zdobených sieťovaných čepcov, ktoré mali kedysi osobitné postavenie v obradovom, posvadobnom odevu dolnozemskej Sloveniek vo chvíli, keď sa z mladuchy stávala po začepčení „nová žena“. Takýto druh vypracovania čepca je charakteristický pre slovenské dolnozemske lokality Maďarska a Rumunska. Úplne iné sú čepce Sloveniek vo Vojvodine (Srbsko).

Neodmysliteľnou súčasťou čepca mladuchy pri úprave hlavy sú ihličky. Hoci boli vyrobené z kovu, sú súčasťou depozitára textilu. Majú tvar piškóty so zdobením (monogram, ale aj zvieracie či kvetinové motívy).

Súčasťou depozitára textilu je uložený kompletný svadobný odev mladuchy zo Starej Pazovy z Vojvodiny, datovaný do prvej polovice 20. storočia, ako aj mohutná parta z Erdevíka (taktiež Vojvodina).

Z mužského odevu v tomto depozitári spomenieme súkenné vrchné kabáty, tzv. „bundy“, ktoré slúžili v zimnom období pastierom stád dobytká

Bratislavský hrad – sídlo Historického múzea

na „sálašoch v Rumunsku a Maďarsku“, ale aj mužské svadobné košele s „vyšívaným predkom“.

* * *

V depozitári dreva evidujeme viacero nástrojov starého tkáčskeho a pradiarskeho remesla Slovákov Dolnej zeme (nástroje na čistenie konopného vlákna „štete“, navijadlá, „motovidlá“ na motanie priadze, krosná, kolovraty továrenskej, ale i ručnej výroby, maľované, vertikálne, horizontálne, kolovrátky „kalantov“ na „druganie“ motúzov, pomôcky k pradeniu, člnky a brdá na tkanie, „fajky“ na priadzu, niektoré aj s vročením a monogramom majiteľa, doštičky s člnkami na tkanie tkaníc, brdá s paličkou na svadobné obradové závrky do polievok „brdovce“, množstvo slamienok na rozličné použitia a i.

Zručnosti a vynaliezavosť domácich majstrov predstavujú rozličné tesárske pracovné nástroje, ručne robené „sálašské“ stoličky a stolce, drevené predmety dennej potreby do domácnosti /solníčky, lyžice a i.).

Súčasťou depozitára je niekoľko zachovaných zariadení na výrobu masla „múťovníky, zbenky, dbenky“, ktoré sa prevažne kupovali u miestnych majstrov-debnárov.

Chvilé oddychu v dňoch sviatočných prezentujú tradičné strunové hudobné nástroje „tambory“ (spomeniem aspoň jeden s označením „Pavel Hlvoška st., nar. 1892“).

Výnimočné postavenie v depozitári prináleží ručne robeným a zdobeným truhliciam „ládám“ s menami a kvetinovými výzdobami od remeselníkov z Rumunska a Maďarska, ktoré boli určené na ukladanie výbavy budúcej mladej neveste.

Truhlica „ládička“ drevená, ručná výroba s pestrofarebnou ornamentaličkou, na vnútornej strane vrchnáka s nápisom „1874 Baran Pál“, slúžiaca na ukladanie rozličných písomností a spevníkov, sa dostala do Nadlaku presídlením Slovákov z neďalekej Békešskej Čaby (Maďarsko) na začiatku 20. storočia.

* * *

Zbierkové predmety z kovu tvoria súčasť rovnomenného depozitára múzea. Sú to všetko predmety nielen dennej potreby Slovákov žijúcich na teritóriu Dolnej zeme (nože, lyžičky z dreva a alpaky, naberačky „varechy“, rozličné spiežové, liatinové, glazované „pavničky“ s uškami, mosadzné mažiare s tĺčkami, liatinové žehličky na uhličky), ale i predmety slúžiace ku kalendárovým a rodinným udalostiam (vidličky a nože kovové, z alpaky, zdobené gravírovaním, formy na drobné obradové pečivo „špríciky“ a iné).

Nachádzajú sa tu i kahance na svietenie konopným olejom získané od Slovákov z Rumunska, pozostávajúce z nádobky, vrchnáčka s knôtom a „šparháčika“ a veľkorozmerný liatinový kotol slúžiaci na vyprážanie masti.

* * *

Kultúrno-spoločenské aktivity Slovákov žijúcich v USA v rokoch 1924 – 1925, zaznamenané na vinylových gramoplatniach Orthophonic Recording RCA VICTOR Comp. Inc. a COLUMBIA, sú v depozitári kombinovaného materiálu. Nahrávky obsahujú bližšie neidentifikovateľné spolky prostredníctvom ich piesňového repertoáru a hovoreného slova.

Aj Slováci z Rumunska majú v tomto depozitári svoje zastúpenie; pastierske biče „karikáše“ z prelomu 19. – 20. storočia, ako aj nástroje na obrábanie polí.

* * *

Množstvo mliečnikov a krčahov niekdajších slovenských dolnozemských domácností je súčasťou depozitára hrnčiny, keramiky, skla a porcelánu. Sú

---

to všetko predmety dennej potreby, zdobené kvetinovými motívmi, veľakrát aj s menom a vročením majiteľa či jeho výrobcu („Ondrej ROSKOŠ 1914“, „Juraj Zahorec RP 1946“, „Štefan ČOPRDA R. P. 1936“, „Pavel MATAJS R.P.1943). Hlinená forma „kuglof“ glazovaná, je taktiež dielom nadlackého hrnčiara, majstra Pavla Ráfaya z roku 1915.

Väčšie hlinené glazované nádoby s vrchnákom boli určené v slovenských rodinách v Bulharsku na nakladanie zeleniny „na kyslo“ („delva na trošiju“).

V depozitári sa nachádza množstvo tanierov, ručne maľovaných, (rastlinné a kvetinové motívy, farebné dekory, geometrické vzory), ale i s menom majiteľa a vročením („Zelenák Jiri 1886“), misy, misky, nádoby na vodu, nádoby „šinárky“ na mlieko, súbory keramických zdobených soľničiek a nádobiek na koreniny, poháre, poháriky na víno „decovky“, na alkohol, pálenku „pijačky“, ale aj fľaše „sklenice“ na víno.

Viacere zo spomínaných predmetov tohto depozitára tvorili súčasť obradového, najmä svadobného riadu slovenských komunít Dolnej zeme na prelome 19. a prvej tretiny 20. storočia.

* * *

Odznaky (jubilejné, členské), stuhy, pamätné medaily a i., ktoré tvoria súčasť depozitára faleristiky, sú svedectvom aktivít slovenských vystažovalcov do Ameriky od konca 19. storočia, organizovaním spolkov a zakladaním fraternalistických organizácií.

* * *

Prístup k zbierkam Slovákov žijúcich v zahraničí, nachádzajúcich sa v depozitároch Historického múzea, je verejnosti k dispozícii prostredníctvom najrozmanitejších výstav; sú taktiež prvotným prameňom k monografiám, ako aj k prednáškovej a publikačnej činnosti.

* * *

Historické múzeum ako súčasť SNM, je od roku 2012 zapojené do veľkolepého projektu pod názvom „Digitálne múzeum“. Projekt vzišiel z Múzea SNP v Banskej Bystrici. Ide o vysokokvalitnú digitalizáciu najvýznamnejších muzeálnych zbierok kultúrneho dedičstva vrátane dobudovania infraštruktúry pre digitalizáciu na národnej úrovni a je súčasne jedným z národných projektov financovaných operačným programom Informatizácia spoločnosti.

Doteraz sa v rámci realizácie tohto projektu zdigitalizovala o. i. aj väčšina krajaňského fondu z depozitárov múzea.

Katarína Mosnáková-Baglašová

Krajské kultúrne podujatia na Slovensku

Slovenský svetový kalendár – ročenka o zahraničných Slovákoch si aj v tomto čísle posvieta na významné kultúrne podujatia, na ktorých sa prezentuje krajská kultúra. Sú to rôzne folklórne podujatia, ako napr. Krajský dvor a Krajská nedeľa v Detve, či detský festival v Dulovciach alebo tradičná Letná škola choreografie, potom tábor pre deti, seminár pre krajských novinárov, ako aj sviatok zahraničných Slovákov – Pamätný deň Slovákov žijúcich v zahraničí.

Prispieva k tomu najmä strešná ustanovizeň – Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ale aj iné inštitúcie, či médiá, ako sú verejnoprávny Rozhlas a televízia Slovenska (RTVS) s jej vysielajúcimi okruhmi Rádio Slovensko, Rádio Slovakia international, Rádio Regina, ako aj s televíznym programom STV2, týždenníky Slovensko, Literárny týždenník, Slovenské národné noviny, ročenka Zahraniční Slováci a i.

Pripomenieme ale, že sa počas celého roka na Slovensku koná rad divadelných predstavení, výstav, konferencií, knižných prezentácií, folklórnych programov a i., na ktorých sa zúčastňujú zahraniční Slováci. Tieto udalosti sú výsledkom dobrej spolupráce slovenských a krajských organizácií, spolkov, ale aj jednotlivcov, ktorí sa snažia činnosť krajanov predstaviť v krajine ich predkov.

Všetci spoločne tak ešte raz poukazujú, že si zahraniční Slováci s láskou a úctou zachovávajú svoju identitu, jazyk a kultúru a neraz ju aj rozvíjajú a zveľaďujú, čím slovenskú kultúru posúvajú do jedného nového svetového kontextu.

Pamätný deň Slovákov žijúcich v zahraničí

Pamätný deň Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorý sa na Slovensku, ale aj v slovenskom zahraničí oslavuje 5. júla, bol prijatý zákonom z 20. októbra 1993. Odvtedy Slovensko vzdáva hold všetkým krajanom žijúcim v okolo 50 krajinách sveta. Každoročne sa tak v pamätný deň koná slávnostné stretnutie a polozenie kvetov pri základnom kameni Pamätníka slovenského vysta-

---

Účastníci programu na Hlavnom námestí v Bratislave usporiadaného pri príležitosti Pamätného dňa Slovákov žijúcich v zahraničí 5. júla 2017

hovalectva v Sade Janka Kráľa v bratislavskej Petržalke, čo Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí usporiadal aj v roku 2017.

Pri kameni sa prihovorili predseda ÚSŽZ Ján Varšo a predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí Vladimír Skalský. Program moderoval Ľudovít Pomichal a hymnickú pieseň *Hojže bože* zaspievala dievčenská skupina Perla z Kovačice.

Večer sa na Hlavnom námestí bratislavského Starého mesta konal program, v ktorom účinkovali špičkoví hudobní interpreti, operná speváčka, speváčky moderných žánrov a iní umelci, ako aj nositelia tradičnej slovenskej kultúry a strážcovia nášho duchovného kultúrneho dedičstva. Scenár napísala Katarína Hrkľová a réžiu programu mal na starosti Martin Urban.

V programe vystúpili: Jana Mária Štefančíková, Nadlak, Rumunsko, Marek Stupavský, Nový Sad, Srbsko, Edita Šutová, Maďarsko/Švajčiarsko, Sabina a Una Amidžićové, Srbsko, Anita Rybárová, Srbsko, Avamária Zdravkovičová-Aktaš a skupina Fair Play Srbsko/Rakúsko, Folklórny súbor Rozmarín, Viedeň, Rakúsko, Dana a Pavel Slúkovci z FS Liptár z Melbourne Austrália, Folklórny súbor Lučina, Cleveland, USA, Folklórny súbor Sovičky, Londýn, Veľká Británia, Katarína Mosnáková-Baglašová, Ondrej Maglovský, Leonóra Súdiová, Aradácske meškárky a Spevácka skupina Perla z Kovačice, Srbsko. Program moderoval herec Štefan Bučko.

Južnoslovenské detské a mládežnícke folklórne slávnosti

Ako zaznelo 30. júna na otváracom programe 21. Južnoslovenských detských a mládežníckych folklórnych slávností v Dulovciach, hlavnou myšlienkou tohto podujatia je spájať. Spájať deti zo Slovenska so slovenskými deťmi, ktoré žijú v iných krajinách. Deti, ktoré majú spoločnú záľubu – tradičnú ľudovú kultúru a ktoré vo svojich prostrediach spoznávajú, uchovávajú a rozvíjajú kultúru svojich predkov, ktorá vďaka nim ostáva živá.

V roku 2017 do Duloviec pricestovali mladí slovenskí folkloristi z Maďarska, Rumunska, Chorvátska, Srbska, Poľska a Veľkej Británie. V piatok spoločne uviedli koncert s detskými súbormi Lúčik, Trnavček, Kvetoňka, Rebeliček, Plamienok a Radosť zo Slovenska, pokým im v sobotu patrila samostatný koncert pod názvom *Kolovrat sa krúti a my s ním tiež*. Takmer dvojhodinové folklórne scénické pásmo stvárnila FS Hajduky z Vyšných Lápš, Poľsko, DFS Cerovina z Čerpotoku, Rumunsko, DFS Sovička z Londýna, Veľká Británia, SKOS Ľudovíta Štúra z Iloku, Chorvátsko, TS SKÖCÖK zo Sarvaša, Maďarsko, a KUS Petrovská družina z Bácskeho Petrovca, Srbsko, ako laureát vlaňajšieho DFF Zlatá brána v Kysáči.

Účinkujúce súbory hravo, vtipne, ale aj poučne uvádzali moderátorky – herečky Daniela Legiňová-Sabová (alias stará mama) a Emília Gániová (alias vnučka) z Bácskeho Petrovca. Z ich dialógu a následne aj uvedených choreografií sa divák dozvedel, aké detské hry, vyčítanky, riekanky, tance a piesne

Záber z festivalu v Dulovciach

---

bývali v minulosti v prostredí zahraničných Slovákov. Pomyselným kolovratom sa potom babka s vnučkou dostali do Duloviec a tu začali spoločne s divákom spoznávať, aké detské súbory pôsobia v zahraničí, kto sú ich vedúci a čo majú vo svojom repertoári. Námet, scenár a réžiu programu mala na starosti Katarína Mosnáková-Baglašová a supervíziu Martin Urban.

21. Južnoslovenské detské a mládežnícke folklórne slávnosti zorganizovali Obec Dulovce a Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Spoluorganizátori boli Základná škola Dulovce, Regionálne osvetové stredisko v Komárne a Občianske združenie Dotyk ľudskosti. Záštitu nad podujatím prevzal predseda Nitrianskeho samosprávneho kraja Milan Belica.

Krajania na Podpolianskych slávnostiach v Detve

Na Slovensku sa od 7. – 9. júla 2017 konali 52. Folklórne slávnosti pod Poľanou v Detve. Na svoje si prišli aj zahraniční Slováci vo viacerých kultúrnych programoch.

Už v prvý deň festivalu, v piatok 7. júla, sa krajania zišli na Krajanskom dvore, aby si ozdobili stánky, pripravili a naservírovali chutné maškrty a vyparádili sa do najkrajších krojov, aby tak čím dôstojnejšie prezentovali svoju menšinu a štát, z ktorého prichádzajú. Krajanské hody trvali celý víkend a lákali početných návštevníkov jedného z najväčších kultúrnych podujatí na Slovensku.

Krajanský dvor bol bohato navštívený aj v roku 2017

Na stánkoch sa tohto roku predstavil Zväz Slovákov v Chorvátsku s matičarmi z Josipovca, Iloku, Rijeky a Našíc. Ponúkali chrumkavo upečené prasiatko, kapra na rošte a ďalšie rybie pochúťky, morské špeciality, kotlíkovú fazuľu a guláš, chlebové lepičky, ilocké víno, syry, pršut a iné. Slováci z Maďarska priniesli špeciality spod Pilíša a z Dolnej zeme: klobásy, hovädzí guláš, koláče a pálenku... Ponúkli ich Slováci z Mlynkov a krajania zo Slovenského Komlóša. Krajania z poľského Jurgova prichystali chutnú kapustnicu a halušky, pokým Nadlačania z Rumunska, pod vlajkou Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku, návštevníkom ponúkli nadlacky tarhoňový paprikáš, nadlacky slivovicu, suchú klobásu, údenú slaninu, šunku, škvarky a i.

Zo Srbska, vďaka Matici slovenskej, Národnostnej rade slovenskej národnostnej menšiny, ako aj miestnych kultúrnych a občianskych združení, do Detvy prišla najpočetnejšia výprava. Z Báčskeho Petrovca a Pivnice ponúkali smaženú klobásu a guláš – hovädzí aj baraní z kotla, Kovačičania lákali balkánskou fazuľou, Slováci zo Starej Pazovy pazovskými kíffami a tuftami. Spolok žien z Kysáča mal na svojom stánku už tradične sármu, rôzne koláče, múčniky z kysnutého cesta a i. Padinčania robili parené makové buchty, rejteša, herovky, šúšťovníky a lepičky, Silbašania a Boľovčania predávali klobásy a morušovicu.

Nechýbali na Krajanskom dvore ani šikovní remeselníci, či insitní umelci. Z remesiel návštevníci mali možnosť vidieť strojovú výšivku, ručné práce,

Spoločne na javisku v Detve účastníci Krajanskej nedele

---

maľovanie na skle, tokárstvo, metlárstvo, tkáčstvo a i. Svoje knižné tituly tu predstavili Slováci z Nadlaku a tiež bol odprezentovaný aj Slovenský svetový kalendár, ktorý vydáva Slovenský kultúrny klub v Srbsku.

Na javisku Krajanského dvora bol pestrý program, v ktorom sa striedal spev, tanec a hovorené slovo. Moderátor podujatia Ľudovít Pomichal nielenže prítomným priblížil krajskú kultúru a tradície, ale aj vyspovedal predstaviteľov uvedených spolkov, a tým spôsobom poukázal, že tie tradície zahraničných Slovákov skutočne žijú. Na tomto javisku odznela aj Škola dolnozemskej tancov, ktorú založili a už siedmy rok organizujú Tatiana a Martin Urbanovci. Tohto roku sa mali učiť tance z Aradáča, Selenče a Jánošíka, no nakoniec pre nepriaznivé počasie odznel iba aradáčsky logováš pod vedením Ivana Baglaša.

V nedeľu 9. júla sa konala tradičná Krajanská nedeľa – program na hlavnom javisku Podpolianskych slávností venovaný zahraničným Slovákom. V programe *Masky a maškary v ľudovej kultúre* sa predstavili NÁDEJE – Paríž, Francúzsko, SÁLAŠAN – Nadlak, Rumunsko, TURYANSKA DOLINA – Turie Remety, Ukrajina, Tanečný súbor KOMLÓŠ – Slovenský Komlós, Maďarsko, Slovenský kultúrno-umelecký súbor BRATOV BANASOVCOV – Josipovec, Chorvátsko, Kultúrno-osvetový spolok JEDNOTA – Hložany, Srbsko, Folklórna skupina PIŠPEK – Püspökatvan, Maďarsko, Kultúrno-umelecký spolok PET-

V rámci festivalu vystúpili aj krajanovia z USA

ROVSKÁ DRUŽINA – Báčsky Petrovec, Srbsko, Slovak Folklore Ensemble LUČINA – Cleveland, Ohio, USA, sólisti folklórnej skupiny ROZMARÍN – Rudabáňyácska, Maďarsko. Program pripravili: Vlastimil Fabišik, Andrej Bartoň, Stanislav Bednář, Pavla Dostálová, Lucie Fabišiková, Katarína Karkus, Martin Kopor, Marijan Pavlov, Dan Rosenberg, Jan Vrbka. Krajskú nedeľu a Krajský dvor zorganizoval Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Letná škola choreografie pre zahraničných Slovákov

V poradí 8. *Letná škola choreografie*, ktorú organizuje Centrum ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského, sa konala od 27. júla – 6. augusta v Terchovej. Účasť prihlásili krajanovia Česka, Francúzska, Poľska, Chorvátska, Rumunska, Švajčiarska, Ukrajiny, USA, Veľkej Británie a zo Srbska. Počas desiatich dní seminára absolvovali tanečné motívy, motívické väzby a komplexný tvar mužských, ženských a párových tancov zo Žilinského regiónu Terchová. Tiež sa oboznámili s týmto regiónom, jeho kultúrou, históriou a súčasnosťou a na záver vystúpili na *Jánošíkových folklórnych slávnostiach* v Terchovej.

Výučbu mal na starosti Mgr. art. Martin Urban, PhD., a pod jej odbornú garanciu sa podpísal doc. Janko Blaho, pedagóg VŠMU v Bratislave.

Zámerom tohto projektu je poskytnúť krajanom základné znalosti o tanečných tradíciách a reáliách rôznych regiónov Slovenska, naučiť ich prak-

Spoločná fotografia účastníkov Letnej školy choreografie

---

tickým zručnostiam v oblasti ľudového tanca a piesní a motivovať ich, aby získané vedomosti uplatňovali doma, vo svojich krajanských folklórnych súboroch.

Slovenské deti zo zahraničia v medzinárodnom letnom tábore Akadémie vzdelávania v Martine

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí ako gestor a Akadémia vzdelávania v Martine (AVMT) ako organizátor pripravili v roku 2017 medzinárodný letný tábor pre deti krajanov, ktorý pozostáva z troch desaťdňových turnusov. Ide o medzinárodný tábor, v ktorom sa zúčastňujú deti Slovákov žijúcich v zahraničí, ale aj deti žijúce na Slovensku.

V tábore boli krajanské deti z Rakúska, Poľska, Chorvátska, Veľkej Británie, USA, Kanady, Írska, Rumunska, Francúzska, Talianska, Srbska, Ukrajiny, Luxemburska a Cypru.

Cieľom pobytu bolo podnietiť deti aktívne používať slovenský jazyk, ale aj spoznať Slovensko prostredníctvom hier, súťaží a výletov. Súčasťou pobytu boli napr. prehliadka Oravského hradu, vyhlídková plavba a návšteva Slanického ostrova, návšteva aquaparku, otvoreného kúpaliska kúpele Lúčky, resp. Aquarelax v Dolnom Kubíne, návšteva múzea P. O. Hviezdoslava – najstaršieho literárneho múzea na Slovensku, Terchová, Jánošíkovo múzeum, turistika Dolné Jánošíkove diery, Stará Bystrica – ukážka prvého slovenského orloja s odborným výkladom, návšteva skanzenu Vychylovka, jazda vláčikom úvratovej železnice.

*Spoločná fotografia účastníkov
letného tábora*

Tvorivá škola žurnalistiky

V poradí 16. Tvorivá škola žurnalistiky ÚŠŽZ pre 15 redaktorov slovenských krajských médií sa uskutočnila v dňoch 8. – 16. septembra, po prvý raz mimo Bratislavu. Témou seminára bola fotografia v printových a internetových médiách, ako aj vizuálna koncepcia nových médií.

Podujatia sa zúčastnili slovenskí krajskí novinári z Českej republiky, Chorvátska, Kanady, Maďarska, Poľska, Rakúska, Rumunska a Srbska. 8-dňový program pozostával z odborných seminárov, prednášok, tvorivých dielní a stretnutí s osobnosťami slovenskej kultúry, literatúry a histórie pôsobiacich v Banskej Štiavnici.

Hlavným organizátorom podujatia je Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, odborný obsah a program zabezpečil doc. PhDr. Marián Pauer, ESFIAP, pedagóg v oblasti žurnalistiky a informatiky, teoretik tvorivej fotografie, filmu a médií, spisovateľ a publicista. Spoluorganizátormi projektu boli Mesto Banská Štiavnica, Slovenské banské múzeum a Stredná priemyselná škola Samuela Mikovíniho, partnermi projektu Občianske združenie Kalvársky fond, Penzión Marína, Penzión na Trojici a Art Café. Mediálni partneri boli RTVS – Radio Slovakia International, Štiavnické noviny, Magazín Slovensko, Creativ line s.r.o. a ďalší. Gestor Tvorivej školy žurnalistiky bol Ľudovít Pomichal.

Na Slovensku predstavená výstava *Za horami, za dolami*

Výstava Múzea Vojvodiny pomenovaná *Za horami, za dolami – Tri storočia Slovákov vo Vojvodine* poputovala v roku 2017 aj na Slovensko. Uvedená bola vo viacerých mestách a 21. septembra bola slávnostne otvorená v Slovenskom národnom múzeu v Martine.

Výstava návštevníkom ponúkla bohatý výber muzeálií (počnúc od historických dokumentov, umeleckých diel, cez vzácne sakrálné predmety a knihy, ľudový odev a odevné doplnky, starý nábytok, náčinie a náradie, až po reprodukcie starých fotografií a iné vzácne muzeálne predmety), ktoré svedčia o bohatom kultúrnom dedičstve vojvodinských Slovákov a jedinečnej kráse ich spolunažívania s inými národmi na území Vojvodiny. Vystavené exponáty doplnili texty, z ktorých sa bolo možné informovať o sťahovaní Slovákov na územie Vojvodiny, začiatkoch organizovania spoločenského, náboženského a školského života v 18. storočí, tiež o významných punktoch v dejinách vojvodinských Slovákov, o slovensko-srbských historických, poli-

---

tických a kultúrnych stykoch, významných ustanovizniach, ale aj o jednotlivých osobnostiach a ich prínose do rozvoja kultúrneho, spoločenského a hospodárskeho života Srbska. V etnografických celkoch nájdeme prvky hmotnej a nehmotnej kultúry: spôsob bývania z polovice 19. storočia, zaobšľovanie ľudí a niektoré časti zo životného cyklu obyčají. Centrálnu časť výstavy tvorilo odievanie Slovákov, kde sú prezentované najstaršie zachované muzeálne časti odevu. Osobitný celok výstavy patril kovačickému insitnému umeniu ako jedinému z nositeľov kultúrnej identity tunajších Slovákov. Výstavu pripravilo Múzeum Vojvodiny za spolupráce početných inštitúcií, organizácií a jednotlivcov. Bol to viacročný projekt a zrealizovali ho kustódi, etnológovia, historici a kunsthistorici: Anna Sécová-Pintírová, Katarína Radisavljevičová, Aleksandar Petijević, Tatjana Bugarská, Vojislav Martinov, Mirjana Lakićová, Čarna Milinkovićová a Aleksandra Stefanovová.

Kalab a zahraniční Slováci

Od roku 2016 sa prezentácii kultúry a všeobecne života zahraničných Slovákov venuje aj Kalab – krajské a komunitné centrum so sídlom na Zámockej ulici neďaleko Bratislavského hradu. V útulnej atmosfére a pri dobrej káve či vínu návštevníci môžu sledovať kultúrne programy tak študentov umenia na Slovensku, ako aj činnosť zahraničných Slovákov. Kalab vedie a o jeho programovú náplň sa stará Vladimír Dolinay.

V roku 2017 v Kalabe (ale aj mimo neho) bolo skutočne živo. Svedčia o tom početné výstavy, prezentácie a iné aktivity prezentujúce život a kultúru krajanov. Z nich uvádzame iba niektoré: Tour de Dolná zem – prednáška v Kalabe o dolnozemských slovenských menšinách (február 2017), výstava insitnej tvorby Pavla Ľavroša staršieho a mladšieho: Panónske miniatúry (december 2016 – marec 2017), prednáška Krajského inštitútu o slovenských menšinách v stredoeurópskom priestore v rámci *Dní etnológie* Katedry etnológie a folkloristiky v Nitre (marec 2017), vernisáž výstavy insitnej tvorby Pavla Hajka: *Kde kohúty nespievajú, niet ľudí* (marec – jún 2017), výstava insitnej tvorby vojvodinského umenia z Kovačice a fotografií slovenských menšín z Ru-

*Kovačické insitné dáždnyky v Kláriskách
v Bratislave*

munska na jarnom festivale *Dobry trh* na Jakubovom námestí v Bratislave a neskoršie aj na festivale *Fjúžn* v Starej tržnici (apríl 2017), *Balkánsky večer* v Kalabe – prednáška o slovenských mešinách balkánskeho polostrova (máj 2017), výstava insitnej tvorby Mira Hraška a výstava fotografií slovenských menšín z Rumunska na festivale *Otvorené kapitúlské dvory a Židovská ulica* v Bratislave (máj 2017), Rumunsko a slovenské menšiny v Kalabe – prednáška o slovenských menšinách v Rumunsku (jún 2017), vernisáž výstavy Ženskej autorky vojvodinského insitného umenia s Evou Hrkovou a výstavou edukačných panelov o vojvodinských Slovákoch autorky Zuzany Drugovej (júl 2017), vernisáž k výstave insitnej tvorby Pavla Ľavroša staršieho a mladšieho v Klariskách (júl 2017), komentovaná prehliadka k insitnej tvorbe Pavla Ľavroša staršieho a mladšieho a insitné dáždnyky v Klariskách (júl 2017) a vernisáž k výstave insitnej autorky Vierošlavy Svetlíkovej (september – november 2017).

Najnovšie v Kalabe pripravujú výstavu insitných malieb Jána Bačúra, ktorú usporiadajú pri príležitosti jeho 70. narodenín. Okrem toho v decembri zorganizujú výstavu insitnej tvorby vojvodinského umenia z Kovačice a fotografií slovenských menšín z Rumunska na vianočnom festivale *Dobry trh* v Starej tržnici v Bratislave.

Fotografie: Ľudo Pomichal, Vladimír Valentík a archív SSK

Igor Válek,
šéfredaktor magazínu SLOVENSKO

Z Martina do celého slovenského sveta

Dobrý deň, milé dámy, vážení páni, ctení krajanovia z celého sveta, nositelia slovenskosti a šíritelia dobrých myšlienok prostredníctvom slovenského slova. Okrem toho, že tlmočím pozdravy z centra národnej kultúry Slovákov, ktorým je podľa zákona mesto Martin sídlo redakcie, prinášam ich aj za tradičný magazín **Slovensko** s podtitulom **Časopis pre Slovensko a slovenský svet**. Hoci odnedávna v novej grafickej podobe, stále predstavujúceho

*Igor Válek,
publicista a spisovateľ,
šéfredaktor magazínu*

silnú tradíciu a modernú súčasnosť v jednom „balení“. Je viac ako symbolické, že z obálky prvého čísla časopisu s novým dizajnom (jeseň 2016) sa usmieval zlatý olympionik, chodec na dlhé trate, Matej Tóth. Vnútri onoho čísla totiž nájdete rozhovor, v ktorom mi okrem iného povedal: „*Sme síce individuálni športovci, ale nepretekáme len za seba. Pre mňa je dres so slovenským znakom obrovská pocta. A kebyže pretekám len za seba, tak by som nikdy nezískal zlatú olympijskú medailu.*“ Čo dodať? Azda len toľko, že aj my všetci sme chodcami na dlhé trate, kráčame za jednoznačným cieľom: prežiť životy slušných ľudí a ostať verní Slovensku v najrýdzejšej, priam kryštalickej podobe tohto

slova v mnohorakej sociálnej prepojenosti. Ostať verní nášmu životnému priestoru, domovine, vlasti, rodisku predkov a cieľu (aspoň) pravidelných návštev pokračovateľov rodu... Viem, všetko skrátené vyjadrené a naznačené je v každodennom napĺňaní oveľa zložitejšie a komplexnejšie. Všetko potrebuje svoj čas a priestor. Ten publikačný naďalej ponúka magazín **SLOVENSKO**.

Štvrťročník **SLOVENSKO** v roku 2018 trochu jubiluje, keďže pokračuje vo vychádzaní – kontinuálne už ako 40. ročník – a je naďalej plnofarebným spoločensko-kultúrnym časopisom (vydávajú ho Matica slovenská a Neografia, a. s.) s podtitulom **Časopis pre Slovensko a slovenský svet**. V každom čísle na takmer pol stovke strán reflektuje aktuálne dianie na Slovensku

---

Magazín venuje veľkú pozornosť krajanom, napríklad aj ich programom počas folklórnych slávností v Detve

a medzi krajanmi na celom svete. Mapuje spolkový život, prináša zaujímavosti z ich života a hľadá otázky na aktuálne odpovede súčasnosti. S podobným zreteľom kolektív renomovaných autorov – novinárov, publicistov aj spisovateľov – prostredníctvom spektra žánrov zväčša umeleckej publicistiky predstavuje zaujímavé zákutia Slovenska, v reportážach a portrétoch prináša príbehy zaujímavých ľudí, v recenziách a voľných hodnoteniach (napr. rozhovormi s osobnosťami) aj erudované pohľady na rôznorodé prejavy kultúrneho života. Opäť na Slovensku a zároveň v krajskej diaspóre na celom svete...

Verzálou v rodnom liste magazínu už pri jeho zakladaní, začiatkoch vydávania a zamýšľaných cieľoch bolo (a stále je) chrániť a pripomínať zdravé tradície národa. Aj preto **tradícia** je jedným z obsahových i formálnych pilierov magazínu. Druhým pilierom je **kontinuita**, nepretržitosť, spojitosť, súvislosť... Magazín ďalej pokračuje v najlepších plánoch všetkých jeho doterajších redakcií a spolupracovníkov, aby čitateľom prinášal pútavé a hodnotné čítanie bez nánosov bulvárnosti a umelej exkluzivity. Tretím slovom, ktoré

Šéfredaktor magazínu SLOVENSKO počas vystúpenia na rokovaní ostatnej Stálej konferencie Slovákov žijúcich v zahraničí

má kľúčové postavenie smerom k horizontom magazínu, je **novinka**. Nejde ani tu o nič umelo prevratné, je to ešte silnejšie potvrdenie magazínového obsahu. Napríklad seriálmi na seba tematicky nadväzujúcich článkov presahujúcich z čísla do čísla (a či viacerých čísel). Ešte viac sa presadzuje umelecká publicistika, reportáže a riporty, eseje a analytické celky širšieho rozsahu na troch a viacerých časopiseckých stranách. Mapujúce široké spektrum diania na

Slovensku, prinášajúce aktuálne pohľady na historické bohatstvo i prírodné krásy, rozhovory s osobnosťami, príbehy vzácných ľudí aj zdanlivo všedné témy, ktoré však v sebe nesú atribúty neopakovateľnosti.

Magazín nesie podtitul **Časopis pre Slovensko a slovenský svet** a obsah každého čísla fakticky napĺňa aj obsah tohto pomenovania. Každé číslo je nielen zrkadlom krajanského života, ale zároveň aj živou pozvánkou na návštevu pre krajanov žijúcich kdekoľvek na svete a zaujímajúcich sa o svoju vlasť a vlasť svojich predkov. Prirodzené a zdravé vlastenectvo je zlatou niťou zväzujúcou gobelín magazínu s čitateľskou komunitou. Naďalej budeme ponúkať široký priestor na prezentáciu krajanského života v čo najširšom spektre jeho živého pulzovania. Vrátime sa k mapovaniu krajanskej tlače i webových stránok, daniu v krajanských spolkoch, v inštitúciách reprezentujúcich Slovensko v zahraničí na poli ekonomickom, diplomatickom, ale aj kultúrnom...

Všetko spomenuté podporuje stále sa rozširujúca spolupráca s predmetnými orgánmi štátnej správy a inštitúciami nasmerovanými ku krajanskému životu – pravdaže, Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Svetovým združením Slovákov v zahraničí a Krajanským vysielaním Slovenského rozhlasu RTVS... Posúvajú sa možnosti prezentácie magazínu aj jeho širšia spolupráca tak v printových, ako aj elektronických médiách, nájdete ho na sociálnych sieťach. Zákonite sa ponúka širšia spolupráca s Úradom pre zahraničných Slovákov pri Úrade vlády SR (a tiež aj Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR), ktorá bola už predmetom viacerých stretnutí s predsedom ÚSZZ Jánom Varšom a šéfredaktorom magazínu a prejavuje sa vždy aktuálne aj v každom čísle magazínu. Naskytuje sa však

---

ešte viacero možností ako spoluprácu prehĺbiť, posunúť na kvalitatívne vyššiu úroveň a možno ešte viac ju inštitucionalizovať: – ÚSZŽ by sa mohol na vydávaní magazínu podieľať ako spoluvydavateľ; – po obsahovej stránke by súčasťou magazínu (ktorý má ambíciu zmeniť periodicitu na mesačnú a či dvojmesačnú) mohla byť napr. vkladaná príloha, ktorá by obsahovala aj metodické usmernenia pre krajanov; – po zvýšení nákladu by magazín mohol byť distribuovaný pre krajanov/abonentov (jednotlivcov a či organizácie) diplomatickou poštou prostredníctvom zastupiteľských úradov...

Vážení krajanovia, v predchádzajúcich riadkoch som rád upriamil vašu pozornosť na tradičný i moderný magazín **SLOVENSKO – časopis pre Slovensko a slovenský svet**. Chápte zároveň moje slová ako úprimnú ponuku na spoluprácu, radi v redakcii prijmeť vaše podnety, námety na portréty zaujímavých ľudí, na reportáže o všednom i nevšednom a či analytickejšie články... Skrátka – magazín **SLOVENSKO** je stále tu, využite možnosti, ktoré ponúka – z Martina do celého slovenského sveta.

Foto: Ľudo Pomichal a archív magazínu

*Prvé číslo tradičného
magazínu v novom dizajne*

Katarína Mosnáková-Bagľašová

Na Miss Folklór Slovenska prvýkrát účinkovali zahraničné Slovenky

Miss Folklór Slovenska je jedinečnou súťažou, ktorej cieľom je prepojenie prirodzenej krásy dievčat so slovenskou tradičnou kultúrou. V roku 2017 prebiehali kastinky na štyroch miestach, v rámci programu tamojších folklórnych slávností. Na Slovensku to bola Myjava, Detva a Východná a po prvýkrát sa kasting uskutočnil aj v Srbsku, v Kysáči. Práve v Kysáči bol kasting úplne verejný a finalistky boli vybraté priamo pred publikom, menovite Alisa Oravcová z Pančeva, Andrea Lačoková z Báčskeho Petrovca a Anna Zorňanová z Nového Sadu.

Finále súťaže o titul kráľovnej slovenského folklóru sa konalo v piatok 15. septembra 2017 v exkluzívnom hoteli Galileo na Donovaloch. Stala sa ňou Miriam Bystričanová z Likavky, podľa rozhodnutia odbornej poroty a obecnstva. Titul druhej vicemiss získala Lucia Malagová, rodáčka z Prešova, a titulom prvej vicemiss sa ovenčila Terezia Rekšáková pochádzajúca z Banskej Bystrice.

Na súťaži sa predstavilo úhrnne 11 finalistiek, ktoré absolvovali 4 disciplíny: promenáda v šatách inšpirovaných ľudovým odevom, promenáda v parťách, voľná disciplína (prezentácia ich folklórneho talentu, resp. oblasti pôsobenia) a promenáda v krojoch. Programom prítomných hostí sprevádzal obľúbený slovenský moderátor Marcel Forgáč. O hudbu sa počas celého večera postarala skupina Rusín Čendeš Orchestra, čo dodávalo celému podujatiu nezameniteľnú atmosféru. Zaspievala aj chýrečná interpretka ľudových piesní Hanka Hulejová so svojou vnučkou Simonkou. Finále ozvláštnila skladba *Slovenské devy* skupiny Iconito & Zlaté husle, ktorá bola napísaná práve pre toto podujatie.

Zahraniční Slováci určite ocenia, že sa riaditeľka Miss Folklór Barbora Palovičová rozhodla súťaž rozšíriť aj mimo Slovenska a zapojiť do nej zahraničné Slovenky. Krajania predsa len sú súčasťou celoslovenskej kultúry a často

*Barbora Palovičová,
riaditeľka Miss Folklór*

medzi nimi sú i veľmi krásne dievky, ktoré sa s nadšením, láskou a vášňou venujú slovenskému folklóru a starajú sa o jeho zachovávanie a prezentáciu. Slovensko by malo vedieť o takýchto talentovaných krajankách a malo by im dať príležitosť predstaviť sa aj v krajine svojich predkov. Tentoraz to bolo Srbsko a pevne veríme, že sa v nasledujúcich ročníkoch zapoja aj iné krajiny, kde žijú Slováci a že tým spôsobom budeme môcť sledovať slovenskú krásu – či už tú súčasnú, alebo tradičnú, nielen zo Slovenska, ale i z celého sveta.

Bližšie informácie o podujatí, ale aj o tom, akým spôsobom organizátori plánujú zainteresovať zahraničné Slovenky, čitateľom Slovenského svetového kalendára prezradí priamo riaditeľka Miss Folklor Barbora Palovičová.

– Aké je poslanie podujatia Miss Folklor a čím sa ono líši od klasickej súťaže Miss?

Keď som začínala organizovať prvý tzv. nultý ročník súťaže, bola som presvedčená o jedinom poslaní a zmysle tohto podujatia. Chcela som verejnosti ukázať inou formou spracovanie súťaže miss, ktorá nebude postavená na lascívnom promenádovaní sa mladých žien po móle, ale pôjde o promenády, v ktorých dievčatá budú prezentovať krásno našej tradičnej ľudovej kultúry a dať tak súťaži miss iný, pre mňa hlbší rozmer. Základom je zdravá talentová súťaživosť medzi finalistkami, ktoré dokážu svojím talentom a interpretačnými výkonmi ponúknuť divákovi kvalitný a hodnotný umelecký

zážitok. A popritom prezentujú módne a kultúrne prejavy dnešnej doby, ktoré sú silno inšpirované našimi tradíciami a naším folklórom. No pri treťom ročníku, keď sme do súťaže zapojili aj krajanke zo srbskej Vojvodiny, pre mňa nadobudla súťaž ďalšie poslanie. Prostredníctvom súťaže chcem znovoobnoviť veľakrát zabudnuté väzby medzi krajanmi vo svete a našou spoločnou domovinou. Zaslúžia si pozornosť, pretože im patrí vďaka za to, že aj mimo materského územia vytvárajú a zachovávajú slovenské kultúrne prejavy a sú

neoddeliteľnou súčasťou spoluvytvárania a udržiavania našej národnej identity.

– Miss Folklór má za sebou 3. ročník. Priblížte našim čitateľom, ako prebiehala ich príprava a samotné finále.

Príprava v podstate začala vo Vojvodine, kde sme s pomocou Kultúrneho centra v slovenskej obci Kysáč zorganizovali prvý zahraničný kasting pre Slovenky žijúce v Srbsku. Výber dievčat sme ešte robili cez kastingy počas troch najväčších folklórnych festivalov na Slovensku, a to na Myjave, Detve a vo Východnej. Zo štyroch kastingov sme urobili výber jedenástich dievčat, do finále postúpilo osem Sloveniek a tri krajanke z Vojvodiny. Dievčatá sa prvýkrát stretli počas júlového sústreďenia na strednom Slovensku na Dovaloch. Počas jedného týždňa absolvovali prípravu na finálový večer. Bolo dôležité stúžiť kolektív, aby sa dievčatá spoznali, pochopili zmysel súťaže a vedeli sa pripraviť na to, čo ich počas finálového galavečera čaká. Ich najdôležitejšou úlohou bolo pripraviť si voľnú disciplínu, v ktorej každá prezentovala svoj talent. Toho roku sa zišli v súťaži výborné tanečnice a speváčky. Okrem voľnej disciplíny mali za úlohu zadovážiť si na finále tradičnú svadobnú partu, ktorá pochádza z ich regiónu. Pýchou súťaže je práve promenáda v tradičných svadobných partách, ktoré v minulosti boli symbolom mladosti a krásy slobodných žien a stali sa aj symbolom našej súťaže. Počas sústre-

---

denia zhotovil fotograf Matúš Lago fotografie dievčat v svadobných partách, ktoré boli nosnými vizuálmi a verejnosť mala možnosť cez rôzne printové a online médiá hlasovať za svoju Miss Folklór. Samotné finále súťaže prebiehalo na strednom Slovensku v hoteli Galileo na Donovaloch, kde sa na scéne postavenej v nádvorí hotela pod holým nebom predstavilo jedenásť finalistiek. Diváci v publiku mali možnosť prostredníctvom poukazov hlasovať za svoju favoritku. Porota zložená z odborníkov z oblastí tanca, spevu a etnomuzikológie po sčítaní diváckych hlasov rozhodla o konečnom poradí na prvých troch miestach. Absolútnou víťazkou večera sa stala speváčka Miriam Bystričanová pochádzajúca zo stredného Slovenska z Likavky. Odniesla si pekné výhry v podobe ročného zapožičania nového automobilu vyrobeného na Slovensku, nový retro bicykel s folklórnym vzorom, finančný grant na ďalší rozvoj vo folklórnej oblasti a rôzne iné vecné a zážitkové dary od našich vzácných podporovateľov a sponzorov.

– Ako vznikla myšlienka založiť takúto súťaž?

Myšlienka sa zrodila už dávnejšie a prišla s ňou práve moja mama. Bolo to ešte v čase, keď som tancovala v US Lúčnica a času na realizáciu takýchto odvážnych nápadov som nemala veľa. Vtedy sme si s mamou povedali, že keď skončím s tanečnou kariérou, tak skúsime zorganizovať takúto súťaž na Slovensku. Ubehlo niekoľko rokov a jedného dňa ma s rovnakou myšlienkou

---

oslovili kamaráti folkloristi, ktorí chceli na amfiteátri vo Východnej tiež zorganizovať obdobnú súťaž. Obrátili sa na mňa, keďže dlhodobo sa folklóru venujem a mám tiež skúsenosti z iných súťaží miss, aby som im s tým pomohla. Neváhala som ani chvíľu, pretože bolo aj v mojom záujme takúto súťaž konečne zrealizovať. Tak prišiel čas a v roku 2015 sme pripravili na amfiteátri vo Východnej nultý ročník súťaže. Podujatie sa stretlo s pozitívnymi diváckymi ohlasmi, a tak sme mali veľkú motiváciu pokračovať. Mojim veľkým potešením je, že máme za sebou už tretí ročník. Snažím sa do súťaže vkladať to, čo mňa v živote ovplyvnilo. Či to bolo aktívne pôsobenie vo folklórnych kolektívoch, účinkovanie v televíznych prenosoch, ale i moje skúsenosti z troch súťaží miss. Pri organizácii Miss Folklór sa snažím eliminovať to, čo sa mne pri osobných skúsenostiach nepáčilo, ale zároveň ponechať prvky, ktoré sú pozitívne pre samotné aktérky súťaže, ale i pre divákov a v neposlednom rade pre spoločnosť. Diváci tak nemôžu v našej súťaži očakávať promenádu v plavkách, či iné sporoodeté promenády a tiež ani ponechanie voľby víťazky na samotných porotcov.

– Na Slovensku sa posledné roky vytvárajú dva pomyselné tábory, keď ide o slovenský folklór. Jedny sú zástancovia zachovávanía pôvodného autentického folklóru, druhý zasa siahnu po štylizácii a čoraz častejšiemu prepájaniu tradičnej a modernej kultúry. Svedčia o tom

projekty, ako sú televízna šou *Zem spieva*, módne trendy inšpirované ľudovým krojom, hudobné skupiny, ktoré prepájajú tieto žánre a pod. K týmto projektom určite patrí aj Miss Folklor. Ako túto súťaž vnímajú na Slovensku folkloristi a naopak, ako ju akceptujú tí, ktorí k tradičnej kultúre nemajú až tak blízko?

Muselo ubehnúť viac ako 20 rokov od samostatnosti novodobej Slovenskej republiky, aby si súčasná aktívna generácia v dnešnej globalizovanej pre mňa multikulturalizmom narušenej Európe uvedomila záujem o vlastnú históriu, kultúru a korene. Nečudujem sa stále narastajúcemu záujmu verejnosti o folklór, ktorý sa k nám čoraz viac dostáva nielen cez folklórne festivaly, módne či hudobné trendy, ale výraznejšie aj cez masmédiá. Prirodzeným výsledkom je aj narastajúci počet nových televíznych formátov. Ja osobne vidím viac pozitívne vplyvy komercializácie fenoménu folklór. Táto forma stretnutia s folklórom určite pozitívne ovplyvňuje poznávanie hodnôt ľudového umenia, ale, žiaľ, často aj zastiera jeho skutočné hodnoty. Dnešní mladí ľudia väčšinou už nepoznajú folklórne tradície z vlastného zážitku, a tak často podliehajú prvým dojmom zo sprostredkovaných prejavov ľudového umenia a podľa nich si vytvoria pozitívny, alebo negatívny vzťah k folklórnym tradíciám. Veľká časť z nich však nemá vôbec nijaké vedomosti z oblasti folklóru, lebo o ňom nedostala ani základné informácie, čo by mala byť

---

súčasť základného vzdelávania na školách. A teda od nej ani nemôžeme očakávať primeraný záujem o túto časť našej kultúry. A s tým sa za tri roky organizácie súťaže Miss Folklór stretávam často. Buď stretnem ľudí, ktorí v našom projekte vidia hodnotu a pristupujú k folklóru s úctou, alebo stretnem takých, ktorí mávnu rukou a o folklóre nechcú ani počuť. To sú zväčša práve tí negatívne ovplyvnení a folklór vnímajú ako pejoratívny prívlastok niečoho nefunkčného v živote dnešných mamonou zaslepených ľudí. Chvalabohu, prevažujú tí, ktorí chcú spoznávať, chcú odhaliť nami sprostredkované čaro ľudovej kultúry, a tak z roka na rok rastie počet našich fanúšikov. Osobitne sa teším aj narastajúcemu záujmu médií, a tak záznam z tretieho ročníka súťaže bude mať možnosť verejnosť vidieť práve na obrazovkách komerčnej televízie.

Čo sa týka autenticity a štylizácie, ja vnímam folklór v prvom rade ako všetko to, čo súvisí so starými prejavmi ľudovej kultúry. Ale tie staré, autentické hudobné, či tanečné prejavy, ktorými nositeľmi boli len obyčajní smrteľní ľudia, už v dnešnej dobe môžeme nájsť veľmi ťažko, takmer vôbec. Autentiku vidím zachovanú jedine v ľudovej slovesnosti alebo v architektúre. Mala som to šťastie, že z dedinského života som cez starých rodičov nasala veľa z ich autenticity bežného života a teraz sa snažím z toho, čo mi odovzdali nijak inak, ako jedinou možnou štylizovanou formou urobiť niečo, čo cez javisko a masmédiá napodobňujem, reprodukujem, alebo osobitne

---

Víťazky súťaže s Barborou Palovičovou

spracúvam, a tak ponúkam verejnosti. Autentiku vo folklóre budeme čoraz viac poznať len z rozprávania, zo starých filmových záznamov, či fotografií a aj to by sme mohli polemizovať, či to vôbec je autentika, keď to bolo hrané a simulované. Obraz autentiky, ako som ho spoznala ja, je pre mňa silný inšpiračný zdroj pre súčasné štylizované spracovanie folklórnych prejavov.

– Rok 2017 bol pre Miss Folklór zvláštny tým, že ste do súťaže zapojili aj zahraničné Slovenky. Ako prišlo k tejto spolupráci, ako ste volili reprezentantky zo Srbska a čo to dalo celkovej súťaži?

Folklór je to, čo mnohých Slovákov v cudzine drží „nad vodou“ a cez folklór si mnohí udržiavajú vzťah k rodnej hrudi. No keď som vlni prvýkrát navštívila Vojvodinu, spoznala som zvláštnosť, ktorú som pri iných slovenských komunitách v zahraničí doposiaľ nevidela. Folklór, ktorý vojvodinskí Slováci pestujú, je špecificky a regionálne odlišný. Sú potomkami rakúsko-uhorských tristoročných migračných vln a folklórne prejavy si formovali sami, po celé stáročia odlišným spôsobom než na našom slovenskom území. To bolo pre mňa fascinujúce, lebo kroje, piesne, tanečné prvky, ktoré som tam videla, som nepoznala, boli pre mňa nové a zároveň ľubozvučnou slovenčinou tak blízke. To ma utvrdilo v myšlienke priniesť tento folklór

---

našincom, predstaviť v súťaži prostredníctvom mladých šikovných dievčat z Vojvodiny kus starostlivo zachováanej kultúry.

– Plánujete Miss Folklór rozširovať aj do iných krajín, kde žijú Slováci?

Áno. Myšlienku chcem posunúť ďalej a osloviť zástupcov výrazných komunít vo viacerých krajinách. Láka ma prioritne Rumunsko, Poľsko, či Ukrajina, ale aj vzdialenejší krajanania. Pokiaľ sa stretneme so záujmom kdekoľvek vo svete medzi našimi krajanmi, budem hľadať cesty a spôsoby, aby sme dievčatá, ich krásu a interpretačné umenie našich ľudových piesní a tancov mohli predstaviť aj v našej súťaži.

– Po prečítaní tohto interview sa možno niekde vo svete objaví Slovenka, ktorá by sa chcela na Miss Folklór prihlásiť, a v jej krajine nebudete organizovať kasting. Dalo by sa to urobiť aj nejakým iným spôsobom?

Momentálne sme v štádiu nastavenia kritérií pre ďalšie rozširovanie súťaže. Všetko sa verejnosť včas dozvie a dnes už je jednoduché z celého sveta sledovať dianie na internete. Odporúčam prípadným záujemkyniam, aby navštívili našu webovú stránku prípadne facebookovú stránku Miss Folklór a elektronicky ma môžu kontaktovať kedykoľvek. Verím, že môj veľký sen o celosvetovom rozšírení súťaže sa stane raz skutočnosťou, mám v hlave niekoľko variant medzinárodného rozširovania, musíme si to preto správne nastaviť tak, aby to bolo finančne, technicky a prakticky možné zrealizovať.

Veľmi pekne ďakujeme za rozhovor a za priblíženie tejto svojráznej a svojskej súťaže na Slovensku. Tiež ďakujeme, že nezabúdate na nás zahraničných Slovákov, a že sa prostredníctvom Miss Folklór snažíte širokej, ale aj odbornej, verejnosti predstaviť čaro tradičnej (tiež aj tej súčasnej) krajanskej krásy. Prajeme Vám, aby sa Vám aj do budúcnosti darilo, aby Miss Folklór malo čoraz viac krásnych a taletovaných účastníčok a publikum, ktoré bude vedieť oceniť Vašu snahu.

Zuzana Pavelcová

Vyšlo nové číslo vedeckej ročenky **Slováci v zahraničí č. 33**

Krajanské múzeum Matice slovenskej počas roku 2016 pripravilo ďalší, v poradí 33. ročník vedeckej ročenky *Slováci v zahraničí*. Na približne 140 stranách zborník prináša výsledky vedeckých výskumov, recenzie, názory a informácie odborníkov zaoberajúcich sa životom a dielom Slovákov v zahraničí.

Zborník je členený do 4 hlavných kapitol.

Kapitolu *Štúdie* otvára príspevok **Kataríny Mosnákovej-Baglašovej**, ktorá sa zaoberá detským slovenským folklórom z obce Jánošík vo Vojvodine. Štúdia prináša veľmi vzácne výsledky terénneho výskumu doplneného o výpovede informátorov.

Ďalšou v poradí je práca **Patrika Šenkára**, ktorá sa orientuje na vzájomné politicko-kultúrno-literárne vzťahy Slovákov a Rumunov v období dualizmu. Autor do tohto kontextu uvádza osobu novinára, „priekopníka priateľstva“ – Gustáva Augustínyho a jeho zásluhnú sprostredkovateľskú činnosť v dobovom kultúrnom ovzduší.

Kapitolu uzatvára štúdia **Alžbety Uhrinovej**, ktorá sa zaoberá možnosťami štúdia slovenského jazyka v dnešnom Maďarsku. V úvode ponúka krátky exkurz do dejín národnostného školstva. Pokračuje prehľadom slovenského školského systému v Maďarsku. Zaoberá sa aj aktuálnymi problémami školstva a možnými prognózami jeho vývoja.

Kapitolu *Pramene a materiály* zastrešuje príspevok **Jána Jančovica**. Autor rieši históriu osídľovania Békešskej Čaby a života Slovákov v nej.

V zborníku nájdeme aj tri recenzné príspevky (kapitola *Recenzie*). Prvá recenzia **Claudeho Baláža** hodnotí publikáciu Jeana Philippeho Namota. Autor vyjadruje svoje postoje k obsahu knihy *Dejiny české a slovenské emigrace ve Francii (1914 – 1940)*.

Recenzia autorky **Eriky Fajnorovej** reflektuje antológiu Patrika Šenkára *Slovenská dolnozemska literatúra (v teórii a praxi)*. Autorka približuje najmä obsahovú stránku knihy, jej členenie a predmetné zameranie.

Ostatnou recenziou je príspevok **Ladislava Lenovského**. Hodnotí zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie venovanej životnému jubileu etnografa Ondreja Krupu s názvom *Duchovná a sociálna kultúra menších v majoritnom prostredí*. Približuje, aké príspevky zborník prináša najmä po ich obsahovej stránke. Autor si ponecháva priestor aj na vyjadrenie subjektívnych hodnotení.

Správy a informácie obsahujú príspevok **Anny Kováčovej**. Opisuje životné osudy hudobného skladateľa, dirigenta a zbormajstra Ondreja Francisciho, ktorý autorka obohacuje neformálnymi informáciami z rozhovorov a spomienok.

Informačný príspevok **Jána Vrtielku** sa zaoberá pobytom Martina Kukučina v čilskej a argentínskej Patagónii.

Ročenku uzatvára príspevok **Zuzany Pavelcovej**, ktorá sa zaoberá rekapituláciou činností Krajanského múzea Matice slovenskej počas roku 2016.

Zborník Slováci v zahraničí je pripravený dostať sa do rúk všetkým záujemcom. Zakúpiť si ho môžete na stránke www.vydavtel.sk. Taktiež ponúkame možnosť prispieť do ročenky Slováci v zahraničí č. 34 všetkým záujemcom aj v roku 2017. Pokyny pre autorov nájdete na webovej stránke Matice slovenskej.

Krajanská téma

Miroslav Kmeť

K 300. jubileu osídlenia Čaby Slovákmi

Začiatky slovenského osídlenia v regióne Békešskej Čaby

Najľudnatejšie a najkompaktnejšie enklávy na území dnešného Maďarska založili Slováci v tzv. békešsko-čanádskej oblasti (nazvanej Jánom Kollárom „slovenskou Palestínou“) v prvej polovici 18. storočia. Po porážke a vyhnaní Turkov z regiónu v roku 1695 a pred príchodom Slovákov bola Békešská stolica prevažne pustá. Existovalo v nej len 7 osád, medzi ktorými bola aj Békešská Čaba, kde žilo len asi 50 maďarských „starousadlíkov“. Majiteľom Békešskej a Čanádskej stolice oslobodených spod Osmanov medzi rokmi 1695 – 1720 bol erár. Majetky, opustené zväčša následkom vojen, spravoval komorský prefekt so sídlom v Segedíne. Zeme si prenajímali ako pastviská zväčša cudzí obchodníci s dobytkom, hlavne južnoslovanského alebo arménskeho pôvodu.¹ Postupne sa slovenskí kolonisti usadili v nasledujúcich obciach tohto kraja: v Békešskej Čabe (Slovenská Čaba, 1718), Sarvaši (1722), Poľnom Berinčoku (1723) a Slovenskom Komlóši (1746), iné osídlené osady v regióne Slováci kvôli ťažkostiam opustili (Nemeškerekí, Békešský Sv. Ondrej, Endrőd).²

¹ GOMBOŠ, Ján (ed.): *Slováci v južnej časti Dolnej zeme (Od konca 17. do konca 18. storočia)*. Békéscsaba: VÚSM, 2008, s. 24.

² Okrem evanjelikov prichádzali aj slovenskí katolíci, ktorí v niektorých lokalitách ako Nemeškerekí a Endrőd (1732) v nasledujúcich desaťročiach podľahli asimilácii: „...Endrőd (bol) v ruinách až do roku 1718. Vtedy sa začala stavať druhá, dnešná dedina. Totiž obyvatelia z Nemeškerekí, keďže ich dedina bola bežne ohrozovaná záplavou, sa hŕfne presťahovali do osady Endrőd. Onedlho sa k nim pridružil značný počet slovenských rodín z Detvy, z Rimavských Zalužian, z Čaby a z niektorých častí Novohradskej stolice. Následkom toho dnešná osada Endrőd pôvodne bola maďarsko-slovenská kato-

Osídľovanie slovenských poddaných predovšetkým v békeško-čanádskej oblasti sa spája s menom Jána Juraja Harruckerna, bývalého zásobovacieho komisára cisárskych vojsk. V roku 1716 vypracoval moderný plán zásobovania rakúskeho vojska, za čo bol napokon povýšený do šľachtického stavu a odmenený 24 tisíc zlatými, v hodnote ktorých si mohol vybrať pozemky z komorských majetkov. Zvolil si vyľudnené miesta na území Békešskej, Congradskej a Zarandskej stolice. Tieto bývalé komorské majetky (rozlohy takmer 700 tisíc jutár) dostal v roku 1719 za zásluhy do daru od Karola III. Od roku 1722 až do svojej smrti v roku 1742 bol s titulom barón aj hlavným županom Békešskej stolice.³ Na toto územie začal pozývať poddaných – Slovákov, Nemcov a iných, ktorým mohol zaručiť dostatok pôdy a náboženskú slobodu. Noví prisťahovalci prišli na Harruckernove majetky z rozličných regiónov. Pri zakladaní osád sa Harruckern sústredil na fakt, aby v nej boli obyvatelia len jedného vierovyznania. Podľa J. Čaploviča sa rozumne vyvaroval „akéhokoľvek pomiešania vlastníkov a založil za niekoľko rokov 15 nových osád, ktoré sa až neuveriteľne chytro rozrástli“⁴. Slovenské osídľovanie v békeško-čanádskej oblasti súviselo aj s etablovaním sa ďalšieho rozsiahleho zemepánstva baróna Juraja Száráza, neskôršie jeho dediča baróna Jozefa Rudňanského a jeho potomkov. Na týchto majetkoch vznikol Slovenský Komlós, odkiaľ sporadicky vychádzali do širšieho okolia viaceré vystahovalecké „roje“ – od druhej polovice 18. až do polovice 20. storočia.

V súvislosti s príchodom prvých Slovákov do Békešskej Čaby jej prvý historik Ľudovít Haan napísal: „*Tretí vek Čaby počína sa s rokom 1717. V tomto roku totiž ewanjelický, pre náboženstvo prenasledovaný, hornozemskí slowáci, menovitě duna z Mítnej, Sekerka z Hradisťa a Walent z Čelowiec prissli na dolnú zem a hlásiac sa u kr. komorského prefekta w Segedíne, prosili o dowolenie, aby sa jak oni, tak aj ich ostatní súkmenowci, čo za níma príst' majú, na Čabe osadiť mohli. Dowolenie ím dáno a spolu aj ujisštenie, že bez prekážky môžu wyznávať svoje náboženstwo. S týmto radostným heslom wrátili sa nassi slowáci na hornú zem a w nasledujúcej jari, ako rôj, tak sa hrnúli dolu slowenský ewanjelici.*“⁵

---

lícka osada. V školách miešane sa vyučovala maďarčina a slovenčina, na bohoslužbách v kostole sa striedali tieto dva jazyky.“ HAAN, Lajos: *Békes vármegye hajdana I. köt.* Pest: 1870, s. 170.

³ SIRÁCKY, J. a kol.: *Slováci vo svete 1.* Martin: MS, 1980, s. 49. V roku 1775 Harruckernov rod vymrel v mužskej línii, ale pokračoval ďalej v niekoľkých ženských líniiach najvýznamnejších zemepanských rodín v oblasti.

⁴ ČAPLOVIČ, Ján: *Slovenská etnografia v Uhorsku.* Bratislava: SPN, 1997, s. 34.

⁵ HAAN, Ludewit: *Pametnosti békeš-čabánske.* Pešť: Horňánsky a Hummel, 1866, s. 13.

Ešte v roku 1845 k tomu uviedol: „*Tito nowj obywatelé, poněwadž se byli sběhli ze wssech stran kraginy, gedenkaždý přinesl se sebau giný zwyk, giný običeg, ginau náklonost, prawda že byli beze wssj reğule, tak že bylo potřeby mnoho času, pokud w přjslussný pořádek obec uvedená gest. A proto i prwnj ewangelicjtj kazatelé nemohli mezi nimi za dlauhý čas obstáti*“.⁶ Preto vysoko vyzdvihol päťročné účinkovanie v poradí štvrtého čabianskeho ev. farára Samuela Tešedíka staršieho, ktorý mal povestť prísneho kňaza a skvelého organizátora a predstaveného obce. Samuel Tešedík st. nariadil, aby „*každý zloděg, každý russitel pokoge a buřič, každá smilnice, byli neyprwé zawřeni do trlice, která stála před chrámem, potom pak přiwedenj gsauce do chrámu, museli wěregně celau cjrkew za odpusštěnj prositi a polepssenj sljbiti*“. Zaviedol aj nový školský poriadok, školské skúšky, prísne dohliadal na mravnosť svojich cirkevníkov a návštevnosť bohoslužieb, napr. ak niekto nevyhnutne v čase soboty či nedele cestoval, musel sa uňho ohlásiť a vyžiadať si povolenie. V podstate krátku päťročnú éru pôsobenia S. Tešedíka st. (1744 – 1749) ako kňaza a skutočného vodcu osady (v čase najväčšieho prílevu prisťahovalcov) Haan považoval za východisko úspešného rozvoja obce v ďalších rokoch a desaťročiach.

Historická pamäť Čabanov na začiatky slovenskej kolonizácie ich mesta mala napr. tento pozoruhodný prejav v článku jednoduchého roľníka, publikovanom v čabianskom nárečí v Čabianskom kalendári z roku 1935: „*Keď prví Slováci prišli na túto zem na kočoch, so ženami, s detma, zastáli tan, de je teraz várošský dom, tak son počův od staršých otcov. Tu sa složili a začali guňhove robiť. De je teraz Kereš, tan bola hora. Tan si poton nasekali drevo na guňhove. Vo veľkej marasti riasla trstina a káka. Tú si sekali a nosili pokrivať tie guňhove. Takto mali prvo pristrešia, zatiaľ kým jím panstvo začalo porte vymerať, poton aj zeme, aby orali a siali obilia. Lebo tody tu nebola oráca zem, len šade na šecke boke veľkie prielohe, tráva a paša. Ale tu nímať kto spotrebovať, keď nebola na blízke dedina, ani ľudia, len panstvo malo de-tu malie majere, de držali a dochovávali statke a ovce. Ale tie nevystačile na holých, veľkých pustatinách to potroviť, preto privolilo zemenské panstvo, aby na túto zem usilovni Slováci s Hornia-
kov sa tu osadili, aby obrábali zem, dochovali statke a ovce.*“⁷

Napriek vžitému stereotypu o úrodnej „kananejskej zemi“ borili sa osadníci s mnohými problémami a niekedy až katastrofami. Napr. v roku 1740

⁶ HAAN, Ludwjk: *Pamětnosti Čabánské ku stoletní památce taměgssjho starého ew. chrámu*. Budín: Literární kráľowsk. wsseučilisstě, 1845, s. 10.

⁷ GAJDÁČ, Ján: *Čo son ja počův od mojich otcov o starej Čabe?* In: Čabiansky kalendár na rok 1935, s. 61.

bola mimoriadne silná zima, ktorá trvala až do 1. mája, následkom čoho mnoho zvierat zamrzlo a takisto zahynuli tisíce rýb v Kereši. Potom nasledovala tak veľká povodeň, že „zbavila ľudí chleba, zvieratá krmiva, počestným potom znemožnila dopravu“⁸

O staršej histórii Békešskej Čaby písal aj Haanov nasledovník vo farárskom úrade Ľudovít Žigmund Szeberényi, pričom zjavne nevychádzal len z diela Ľudovíta Haana, ale aj z iných titulov, ktoré, žiaľ, konkrétne neuviedol. V článku s názvom **Založenie mesta Čaby 1718 – 1745** (*Čabiansky kalendár na rok 1921*) zaznamenal históriu od čias osmanského panstva. Charakteristiku kraja na konci 17. storočia podal takto: „Okolo Čaby bolo všetko pusté. Domy boli zrúcané. Tráva a burina riasťla všade. Kereš slobodne tiekol. Nebol nik ktoby pracoval. V celej stolici Békešskej nebolo v ten čas vyše 2000 obyvateľov. Líšky, vlci a divé svine potulovali sa po tomto požehnanom, ale znivočenom kraji.“⁹ Slováci podľa autora: „Mali ísť na tú veľikú rovinu, kde neboly vršky, kde pred krátkým časom ešte Ťurek zúril, kde bolo pusté, burinou, sitiňom a trstinou zarastené, neobrábané, opustené a divé pole!“¹⁰

Szeberényi sumarizoval historickú faktografiu usadenia sa Slovákov a prvých rokov ich pôsobenia a poľnohospodárskeho kultivovania kraja, pričom uviedol viacero detailov, nevelmi známych z dovtedajšej odbornej či popularizačnej literatúry. Pozornosť však sústredil hlavne na osoby ev. kňazov (ako prvých Tomáša Koničeka, Jána Šuhajdu, Jána Szalaya) a sakrálnych stavieb. Pritom zaznamenal predovšetkým konfesiónálne príčiny a okolnosti imigrácie Slovákov na Dolnú zem. Okrem iného Szeberényi uviedol: „Čabänia na mieste terajšieho malého chrámu postavili dočasnú modlitebnicu. Divné to bolo stavänia. Múry boly z ráždä, ktoré s blatom omazali...Prvá modlitebnica z ráždových múrov skoro sa rúcať počala. Ešte pod prvým riadným farárom Jánom Šuhajda postavili čabänia novú modlitebnicu z válkov a zakryli ju trstinou.“¹¹ Pozdejšie potom, keď sa Sámuel Burian stal čabianskym farárom,¹² túto modlitebnicu vydláždili tehľami a zakryli šinglami. Oltár kúpili v Pešti, a tento oltár je teras vo viničnom chráme. V Bystrici dali shotoviť organ za 125 zlatých“¹³ Zaujímavo popísal usadenie sa prvých kolonistov a ich každodenné starosti, prácu (poľnú i domácu ako tkanie

⁸ DVOŘÁK, Pavel (ed.): *Nový pohľad na svet. Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov VIII*. Bratislava: LIC, 2007, s. 231.

⁹ *Založenie mesta Čaby 1718 – 1745*. In: *Čabiansky kalendár na rok 1921*, s. 29.

¹⁰ *Založenie mesta Čaby 1718 – 1745 ... 1921*, s. 31.

¹¹ Bolo to v r. 1723.

¹² Čabianskym farárom bol v r. 1728 – 1744. Predtým bol učiteľom v Asóde, kam sa po čabianskom pôsobisku vrátil ako kňaz a stal sa i novohradsko-peštiansko-békešským seniorom. Szeberényi ho hodnotil ako muža „horlivého“ a „učinlivého“, „ktorému sme všetci veľikou vďakou zaviazaní, nielen evanjelici, ale všetci obyvatelia“.

¹³ *Založenie mesta Čaby 1718 – 1745 ... 1921*, s. 34-35.

a predaj konopného plátna), stavanie domov, odev, „pravotenie sa“ (zväčša kvôli osočovaniu či ublíženiu na cti), mnohé zlozvyky (ako pri svadbách „*veliké veselie*“ s muzikou a strelbou, ktoré neskôr dokázal zamedziť farár Samuel Tešedík st.), zriedkavé finančné operácie za prenájom a kúpu. Neobišiel ani environmentálnu tematiku: „*Okolo mesta byly močiare veliké. V lete bolo těžko sa slobodno pohybovat' pre množstvo komárov. Až kone museli zakrit' sieťou proti komárom. V zime boli nebezpeční vlci. Že mnoho vlků bolo v tom čase na našich krajích, tož toho zatvárame, že stoličná vrchnost' zaplatila za každú vlčíu hlavu 2 zl.*“¹⁴ Lovci dokázali vyhubiť všetky vlky a (s nimi často zamieňané) šakaly dovtedy žijúce v kraji.

Ďalej zaznamenal trampoty obyvateľstva v súvislosti s presunmi vojakov cez Čabu do Aradu, pričom títo rekvirovali pre seba a pre kone potraviny, krmivo a rôzny materiál. Nespokojnosť dosiahla takých rozmerov, že dokonca richtár Ján Šúveg navrhol, aby ľudia opustili Čabu a našli si lepšie miesto pre život (1732). Inou kritickou situáciou bola rebélia v Békešskom Sv. Ondreji voči bezohľadnému správcovi a tzv. Pérovo povstanie (1735) prevažne srbských vojakov a osadníkov, ku ktorému sa maďarskí kalvínski rebelanti pripojili. Z Čaby sa pridalo iba desať mužov. Ďalšou zlou udalosťou bola morová epidémia (1738), počas ktorej umrelo v Čabe až 60 obyvateľov, kým v susedných obciach vymrela dokonca tretina ľudí. Keď v susednom Békeši nastali nepokoje kvôli obmedzeniu pohrebných rituálov, vrchnosť vyzbrojila asi 100 Čabanov (z vtedy 2,5 tisícovej obce), ktorí tam mali nastoliť poriadok.

V ďalšom článku **Založenie mesta Čaby. Stavba malého chrámu. Sámuel Tešedík 1745 – 1749** (Čabiansky kalendár na rok 1922) sa Szeberényi zaoberal rozvojom obce po odchode S. Buriana. Cirkevný zbor potom povolal z Albertu v Peštianskej stolici za farára Samuela Tešedíka staršieho. Na margo jeho osoby Szeberényi napísal: „*Muž tento horlivý a zvláštnymi darmi ducha obdarený – jehož pamätná doska je tam v malom chráme pri kazateľnici – možno povedať, že bol druhým zakladateľom a pravým apoštolom čabianskeho cirkevného sboru*“. Jeho potomkov takisto pozitívne hodnotil: „*....syn jeho mladší Sámuel Tešedík, sarvašsky farár, bol svetochýrnym mužom na poli poľného hospodárstva a vnuk jeho inžinier, najmladší Sámuel Tešedík dozeral a radu dával pri stavbe veľkého chrámu cirkve čabianskej. Tešedíkovci boli mužovia pevného presvedčenia. U nich viera evanjelická prenikla celú dušu*“.¹⁵

---

¹⁴ Tamže.

¹⁵ *Založenie mesta Čaby. Stavba malého chrámu. Sámuel Tešedík 1745 – 1749.* In: Čabiansky kalendár na rok 1922, s. 23-24.

Autor sa ďalej zamerl na Tešedíkovo úsilie o vybudovanie murovaného kostola, čo predstavovalo získať povolenia vrchnosti, nielen stoličnej, ale aj krajinkej. Podarilo sa mu pritom získať podporu od kniežata Antona Grassalkoviča počas jeho návštevy v Ďule u hlavného župana Franza Harruckerna. V istých kruhoch vo Viedni však vznikol nepokoj kvôli otázke, či vôbec smel Harruckern povoliť čabianskym evanjelikom postavenie kostola z pálených tehál. Napokon bol chrám postavený v priebehu 5 mesiacov (1745) a Szeberényi popísal materiálne a finančné záležitosti stavby, ale charakterizoval i rôzne opatrenia a nariadenia pri organizovaní komunity. V závere článku predstavil základnú topografiu Békešskej Čaby v tom čase – teda, kde bol cintorín, fara, dve školy, krčma, vtedy jediný obchod v obci, ktorý prevádzkoval Grék z Atén atď.¹⁶

V nasledujúcom pokračovaní vyšiel článok s názvom **Založenie mesta Čaby** (*Čabiansky kalendár na rok 1923*), rozdelený na dve časti: *I. Doba veľkých nepokojov 1749 – 1753, II. Doba pokojného vyvinu a zrôstu 1753 – 1807*. Text Szeberényi uviedol nástupom nového farára Martina Vandlíka, predtým farára v Tomášovciach, ktorý nastúpil miesto v čase, keď už mala obec 5 tisíc obyvateľov. Jeho účinkovanie od začiatku znemožňoval učiteľ Tobiáš Medvecký, „hornouhorský“ zeman, čo vraj „bol muž cele zkažený, nemravný“. Vystupoval veľmi sebavedome, arogantne a poburoval proti farárovi a vrchnosti, pričom získal istý tábor svojich prívržencov. Podľa Szeberényiho: „Bezočiví ľudia často sa páčia národu, ktorý nevie rozdiel urobiť medzi bezočivosťou a smelosťou. Bezočivosť je hriech, istý znak podlosti a svrhlosti, ale smelosť je najkrajšia cnosť bohobojného človeka. Medvecký počal z dom do domu chodiť, žaloval sa pred národom, že farár jeho učiteľa, ktorý národ miluje, prenasleduje; ale on sa nedá postrašiť, bude pravdu vždy zastávať a hotový je aj život za pravdu obetovať.“¹⁷ Vandlíkovi s rebelujúcim učiteľom nedokázala pomôcť ani vlastná cirkevná vrchnosť, preto sa napokon rozhodol Békešskú Čabu opustiť. Na Turíce roku 1753 s niekoľkými stovkami Čabanov, ale aj Sarvašanov a Berinčanov sa odsťahoval na majetky grófa Károlyiho v Sabolčskej stolici, kde znovuzaložili Níredházú. Autor ďalej priblížil aj trpké osudy M. Vandlíka v Níredházze, najmä v súvislosti s postavením nepovolenej provizórnej modlitebne, ktorá musela byť zrútená, farár musel odísť do Debrecína a mal zakázané v budúcnosti bývať v Níredházze.

---

¹⁶ „V tom čase na tomto kraji neboli ešte židovskí kupci – ale grecký... Domy boli jednoduché, domčeky z válkov postavené a trstinou pokryté, ktorá trstina tu v blízkosti riasla, a bola veľmi lacná.“ *Založenie mesta Čaby. Stavba malého chrámu. Sámuel Tešedík 1745 – 1749 ... 1922*, s. 28.

¹⁷ *Založenie mesta Čaby*. In: *Čabiansky kalendár na rok 1923*, s. 28.

V druhej časti práce sa zoberal úradovaním nového farára Jána Ďurčeka z Banskej Bystrice. Vyzdvihol jeho plodné a pokojné účinkovanie počas 27 rokov, vrátane jeho funkcie konseniora, a čo je zaujímavé, zvlášť pochválil rolu jeho manželky v komunite a jej príklad nábožného života. Keďže počet obyvateľstva rástol, cirkev povolala v roku 1773 (v texte je zrejme omylom 1783) do Čaby druhého kňaza Samuela Drozdíka, rodáka z Púchova. Tzv. malý chrám bol rozšírený dvomi krídlami, čím jeho pôdorys získal tvar gréckeho kríža (1773). Szeberényi v úplnosti uviedol pamätný text Jána Ďurčeka – rozsiahlejší v biblichtine a kratší v latinčine, ktorý bol vložený do múru. Potom sa venoval zmenám v obci, vybudovaniu Živého kanála (1777), odvodneniu močiarov a rozširovaním ornej pôdy a pastvísk, fungovaniu pošty a pod. Po smrti J. Ďurčeka sa Drozdík stal riadnym farárom a za druhého bol zvolený Ondrej Ďurček, syn zosnulého (1780). V roku 1783 postavili „*prvú evanjelickú túrňu na dolnej zemi*“. Konštatoval, že táto veža zvestovala príchod novej doby: „*Nebolo možné viacej evanjelikov prenasledovať – ich túrňa to dokazovala, že sú slobodní a rovnoprávni občania našej obci. Na tejto túrni boli ustanovení zvonári a spolu strážcovia mesta nad ohňom. Mocné je to stavanie a spolu hlása nám tú mocnú vieru otcov, ktorí v ťažkých časoch nezúfali – a hľa neprešlo jedné stoele, a túžba ich sa splnila.*“¹⁸ V závere textu pripomenul vzrast počtu obyvateľstva Čaby na 10 tisíc, vedenie už troch škôl, šírenie Tranosciov a upevnenie ľudu v mravoch a viere.

Pokračovaním seriálu bol článok **Založenie mesta Čaby. Stavba veľikého kostola 1807 – 1824** (Čabiansky kalendár na rok 1924). Aj v tomto texte Szeberényi podriadil chronológiu podľa rokov účinkovania farárov. Pokračoval teda pôsobením Ondreja Uhrina (po smrti O. Ďurčeka roku 1798), čabianskeho rodáka, ktorého predstavil cez rad životopisných údajov. Spolu s druhým farárom Michalom Milecom iniciovali ideu postavenia druhého kostola, keďže obec sa neustále rozrastala a veriaci sa už pohromade nezmestili v starom kostole. Szeberényi predstavil viacero návrhov na riešenie problému. Napokon bol presadený Milecov návrh, „*aby v prostred mesta vystavili jeden veľiký chrám naproti starému chrámu, aby tak jeden veľiký chrám znázornil jednotu najväčšej cirkve evanjelickej v Uhorsku*“.¹⁹ Autor ďalej popísal okolnosti výstavby tzv. Veľkého chrámu, finančné záležitosti i príčiny predĺženia doby stavby, ktorej základný kameň bol polože-

---

¹⁸ Založenie mesta Čaby ... 1923, s. 32.

¹⁹ Založenie mesta Čaby. Stavba veľikého kostola 1807 – 1824. In: Čabiansky kalendár na rok 1924, s. 40.

---

ný roku 1807. Za najdôležitejšiu príčinu označil napoleonské vojny a ťažkosti štátu vedúce k devalvácii meny. V dôsledku toho musela cirkev práce prerušiť, dokonca sa uvažovalo o rozobratí múrov a predaji tehál. Úsilie vedúcich, ale aj ostatných cirkevníkov však viedli k pokračovaniu stavby (od 1817)²⁰ pod dozorom „merníka“ Samuela Tešedíka najml. Veľmi stručne autor uviedol trojročné pôsobenie farára Michala Bosého (1815 – 1818), pri ktorom konštatoval „upadnutie do duševnej choroby“. Prirodzene, nespomenul alkoholizmus u tohto inak skutočne talentovaného prvého slovenského prekladateľa Shakespeara. Po Milecovej smrti prišiel do Čaby nový kňaz Ján Haan (rodák z Ábelovej), ktorý v meste účinkoval dlhé roky (1818 – 1855). Szeberényi tiež bližšie popísal slávnosť vysvätenia Veľkého kostola²¹ 29. júna 1824.

Zďaleka viditeľný Veľký kostol sa stal symbolom mesta i identity Čabänov. Podľa Szeberényiho: *„Tento chrám vidia naši cirkevníci aj z tých najďalších sálašov, a keď hľadia na túrňu jeho z ďalekých sálašov, mnohí iste myslia na horlivosť predkov, na tých predkov, ktorí keď ich mocní páni sveta tohto nechali, preca zostali verní a nechali radšej milé im rodisko a osadili sa tu na našich krajoch. Túrňa táto a zvlášte chrám tento veľký oznamuje, že my evanjelici sme tu a chceme ako evanjelici aj naďalej tu vo vlasti našej trvať a nezaprieme pravdu evanjelickú na slove Božom založenú“*.²²

V inom článku **Založenie mesta Čaby 1824 – 1846. Od posvätenia veľkého chrámu po oslobodenia z pod urbáru** (Čabiansky kalendár na rok 1925) sa Szeberényi zamerail na sumár opráv, rekonštrukcií a obnovených posvätení oboch ev. kostolov v centre mesta, trom biskupským vizitáciám; zvlášť svojho starého otca Jána Seberínyho, pričom dodal: *„Seberiny bol synom chudobných slovenských želiarov vo Veľkej Vsi v Orave. S mnohými ťažkosťami ako opustená sirota vyučil sa a dosiahol najvyššú hodnosť. Pritom ale zostal verným synom svojho národa. Nebol by myslel, že v tom chráme veľikom, kde on kázal, budú ká-*

²⁰ Spomenul aj ťažký rok 1817, keď museli kvôli neúrode Čabania doviezť obilie, *„aby národ nehladoval“*. Išlo pravdepodobne o dôsledky klimatického javu – „sopečná zima“ – spôsobeného výbuchom sopky Tambora na Sumatre roku 1815, ktorý viedol k neúrodným rokom vo veľkej časti Európy.

²¹ Uviedol tiež vnútorné zariadenie kostola: oltár zhotovený Vavrincom Dunajským z Budína za 12 tisíc zlatých, organ vyrobil Herodek z Pešti a stolice na najvyššom chóre vyhotovil čabiansky drevorezbár Ján Ondrovický.

²² *História čabianskej evanjelickej cirkvi 1716 – 1935*. In: Evanjelický hlásnik, roč. 6, č. 8 (august), 1936, s. 11.

zať slovo Božie syn, vnuk a pravnuk jeho.“²³ Ďalej sa zaoberal čabianskymi školami (vtedy v 6 školách bolo 1360 detí), ale najmä významnými učiteľskými osobnosťami – Pavlom Benjamínom Semianom, Karolom Strakom a Pavlom Vozárikom. Pritom spomenul zavedenie maďarčiny do výučby v roku 1837 za učiteľovania Ľudovíta Haana. Takisto sa venoval cirkevnému inšpektorovi Jakubovi Steinerovi (vyššiemu úradníkovi na panstve) a novému farárovi Danieľovi Brozmannovi (z Brezna), pričom vyzdvihol aj ich zásluhy na odkúpení Čabanov z poddanstva v roku 1845 za 800 tisíc zlatých – ibaže vtedy „nik nemyslel na to, že o niekoľko rokov toto odkúpenie bude zbytočné...”

V súvislosti s touto udalosťou uviedol: „Predkovia naši preto prišli z Horných strán na Dolnú zem, nielen aby slobodne vykonávať mohli tu svoje náboženstvo; ale aby aj v poddanstve väčšiu slobodu dosiahli – lebo pánsťvo sľubovalo tu veľké obľahčenia poddanstva, čo sa aj stálo. Za každou kvartou musel majiteľ isté dni pánsťvu darmo pracovať – od záprahov musel dlhé furmanky konať. Veľiká pasba bola majetkom pánsťva – a tam ako v spoločnom majetku bohatší viac požíval ako chudobní.“²⁴ Ďalej informoval o oslavách po uzavretí kontraktu, avšak taktiež konštatoval: „Po veľkej radosti nastály mnohé ťažkosti. Mnohí nevládali platiť, tých potom exekvovali. Nazdali sa vodcovia tohto pohybu, že dostanú pôžičku – ale vtedy ešte neboly banky na každom uhle. Umysel vodcov bol šlechetný. Čaba nechcela slobodu ako dar. Vymohla si ju ako svoje vlastné zaslúženie.“²⁵ Szeberényi sa dokázal i v tomto prípade pozrieť na problematiku z rôznych uhlov pohľadu, na rozdiel od iných autorov nezamiešľoval tienisté stránky významných udalostí.

Nepochybne najvýznamnejšími zdrojmi k staršej histórii Békešskej Čaby sú práce Ľudovíta Haana v biblickej češtine, slovenčine a maďarčine – predstavovali vo svojej dobe vzor regionálnohistorických prác, ktorý nasledovali ďalší autori. Haanovým historiografickým debutom bolo vydanie publikácie ***Pamätnosti B. Čabánské, ku stoletnj památce taměgssjho starého ewangelického chrámu sepsal...***, ktorá vyšla v Budíne v roku 1845 v rozsahu 38 strán. Vo Veľkom Varadíne zároveň s českým vydaním vyšla maďarská verzia tohto diela ***Békés-Csaba mezővárosa hajdani és mostani állapotjáról, az ottani ev. ó templom százados ünnepe alkalmára értekezett ...***²⁶

---

²³ Sz: Založenie mesta Čaby 1824 – 1846. Od posvätenia veľikého chrámu po oslobodenia z pod urbáru. In: Čabiansky kalendár na rok 1925, s. 38.

²⁴ Sz: Založenie mesta Čaby 1824 – 1846 ... 1925, s. 41.

²⁵ Tamže.

²⁶ Ľ. Haan sa v spomienkach zmienil o radoch z toho, že jeho „skromnú prácičku maďarská, nemecká a slovenská tlač privítala s najväčším uznaním“, ako aj ocenenie

---

S odstupom času Ľ. Haan pôvodnú prácu o Békešskej Čabe rozšíril a vydal v Pešti roku 1866 už v slovenčine pod kratším názvom **Pametnosti békeš-čabánske** v rozsahu 82 strán. Maďarský variant vyšiel tiež v Pešti v tom istom roku v rozsahu 60 strán. Vydanie v maďarčine niektoré údaje neobsahuje a nemá takú informačnú hodnotu ako slovenské. Haan zrejme niektoré časti slovenského textu nepovažoval za zaujímavé pre maďarských čitateľov (hlavne národopisnú a nárečovú problematiku). Zmysel napísania práce o dejinách mesta vysvetlil v stručnej a jasnej formulácii svojich cieľov: (a) poučiť spoluobčanov o minulosti ich bydliska a kraja, (b) prispieť k „vlasteneckej dejepisno-štatistickej literatúre“, resp. k obširnému opisu vlasti, (c) zanechať po sebe pamiatku miestnej evanjelickej cirkvi.

Veľmi zaujímavé a cenné poznatky o živote čabianskych Slovákov, zmenách v živote slovenskej komunity, o cirkevnej a školskej problematike, svojom vlastnom živote, miestami v širších spoločenských a kultúrnych súvislostiach spracoval Ľ. Haan vo svojich po maďarsky písaných memoároch s trochu zavádzajúcim názvom **Haan Lajos naplója** (Denník Ľudovíta Haana).²⁷ Haan začal svoje pamäti písať v januári 1870 a zostavoval ich niekoľko rokov. Postupoval chronologicky od čias svojho detstva a registroval dôverne známy každodenný život s jeho výraznými zmenami počas 19. sto-

---

konkrétnych známych ľudí – najmä Ľ. Štúra, J. Čaploviča, J. Kollára a Š. Petiana. „*Moju knižočku som predával za 10 strieborných a natoľko ju hľadali, že behom jedného týždňa celý slovenský 500-kusový náklad sa minul, aj z maďarskej verzie sotva zostalo niekoľko exemplárov.*“ HAAN, Ľ.: Spomienky / úryvok. In: Dolnozemský Slovák, 11 (26), č. 4, 2006, s. 10. Ján Čaplovič v recenzii na túto prácu s uznaním uviedol: „...Čo p. kaplán Haan o običajach Čabanou, o ich hospodárstve atď. rozpráva, hodnuo je čítaťja“. Orol Tatránski. Roč. 2, čís. 42, 22. 9. 1846, s. 334.

²⁷ Rukopis Haanových memoárov je uložený v Országos Széchenyi Könyvtár, Budapešť, Quart. Hung. 1952.

Až v r. 1971 vyšiel výber úryvkov z týchto memoárov v bibliofilskom vydaní – *Haan Lajos naplója / részletek* (Denník Ľudovíta Haana / úryvky) – v počte 450 číslovaných kusov. Knižka v rozsahu 118 s. vyšla v edícii Bibliotheca Bekesiensis, editorom bol János Papp, vydavatel: Békés Megyei Könyvtár, Munkácsy Mihály Múzeum, Rózsa Ferenc Gimnázium és Szakközépiskola igazgatósága, Városi Tanácssal). Niektoré vybrané úryvky vyšli vo *Vásarnapi Újság* (1971). Preklady niektorých úryvkov z týchto pamätí publikoval Ján Chlebnický v práci *Čabianska čítanka 1* (Békešská Čaba 1996), Ján Gomboš v periodikách *Čabiansky kalendár* (2006, 2007) a *Dolnozemský Slovák* (2006). Posledným uceleným vydaním je publikácia *Slovenský kňaz, maďarský historik. Listy a denník Ľudovíta Haana* (2016), ktorú editorsky pripravil József Demmel.

---

ročia („od práchna cez zápalky a petrolejové lampy po elektrinu“). Zachytil rôzne sociálne javy aj politické deje. Iste zamýšľal svoje pamäti niekedy publikovať, ale text zjavne nestihol dokončiť a niektoré jeho pasáže boli „priodvážne“ na zverejnenie. Pamäti Haanovi zrejme poslúžili aj ako istý psychický ventil pre subjektívne úvahy či konštatovania, napr. v súvislosti s pomermi vnútri čabianskej honorácie alebo v prípade prejavov antipatie voči Ľ. Štúrovi, martinskému centru či „panslavizmu“ vo všeobecnosti, kým voči maďarskému nacionalizmu zostal „korektný“.

Starším dejinám Čabänov sa venovali aj iní autori, napr. Michal Žilinský, ktorý z domácich archívov v Békešskej župe čerpal údaje pre štúdiu ***A Péro-féle néplázadás Békésmegyében 1735*** (Pérovो ľudové povstanie v Békešskej stolici roku 1735).²⁸ Priblížil priebeh povstania vedeného kapitánom srbských hraničiarov Pérom, ktoré vypuklo jednak kvôli údajnej hrozbe vrchnosti prinútiť ich – pravoslávnych kresťanov – k uniatizmu, jednak kvôli chýru o údajnom návrate Františka II. Rákociho do Uhorska. Rozhodujúcimi príčinami vypuknutia povstania však boli predovšetkým sociálne problémy tak srbských hraničiarov, ako aj maďarských roľníkov. Väčšina slovenskej populácie sa k povstaniu nepridala, bola skôr obeťou rabovania zo strany povstalcov. Žilinský sa sústredil hlavne na vykreslenie udalostí v Čabe, na prípad týrania farára Buriana a ulúpenie cirkevnej pokladnice povstalcami, ale spomenul aj fakt, že sa desať čabianskych mužov pridalo k povstalcovi. Ďalej sa venoval postave Slováka Pavla Matulu z Vášarheľu,²⁹ ktorý bol „najspoľahlivejším prívržencom“ srbského vodcu povstalcov Péra, koncipoval a písal preňho listy, bol vymenovaný do hodnosti podkapitána pechoty a napokon po porážke povstania a jeho zajatí bol odsúdený na smrť a štatý. K téme sa Žilinský vrátil aj neskôr (1881) s príspevkom ***Valamit a Péro felkeléséhez*** (Niečo k Pérovmu povstaniu).³⁰ Tvorilo ho uverejnenie súpisu škôd spôsobených povstalcami, ulúpených vecí s určením ich cien, ktorý vypracovala administratíva stolice po potlačení povstania.

Pod názvom ***História čabianskej evanjelickej cirkvi 1716 – 1935 (1936)*** publikoval Szeberényi seriál článkov podobného charakteru v *Evanjelickom hlásniku* v rokoch 1935 – 1937. Nejde pritom o identické texty, hoci niektoré pasáže sa čiastočne prekrývajú, no autor sa usiloval ich prepracovať či „prerozprávať“ inak, ba aj dopĺňal informácie. Napríklad podrobnejšie objas-

---

²⁸ ZSILINSZKY, M.: A Péro-féle néplázadás Békésmegyében 1735. In: BRMTÉ, 2, 1875-1876, s. 72-98.

²⁹ P. Matula bol údajne zemianskeho pôvodu a pochádzal z Turca.

³⁰ ZSILINSZKY, M.: Valamit a Péro felkeléséhez. In: BRMTÉ, 7, 1880-1881.

---

nil okolnosti postavenia Malého kostola,³¹ v pokračovaní rozpísal aj náklady na stavbu a odkiaľ bol dovezený ten-ktorý materiál a uviedol príklady „zlozvykov“ ľudu, ktoré pranieroval farár S. Tešedík st.,³² autor prísnych cirkevných predpisov pre čabiansku komunitu.³³ K situácii po jeho smrti Szeberényi napísal: „Rozmnožovala sa v tom čase cirkev nielen skrze pôrody, ale aj skrze to, že sa vždy viac a viac rodín prisťahovalo z Hornouhorska k nám, kde v tom čase väčšia náboženská sloboda panovala, ako na iných stranách Uhorska. Pritom ani urbár nebol ťažký, ako inde v krajine našej,“ – ale nezamľchal ani fakt, že: „... medzi predstavenými na obecnom dome sa veľmi rozmohla bujnnosť, lebo obecní služebníci neboli poslušní richtárovi a prevádzalo sa na obecnom dome veľké pijanstvo“.³⁴ Rozviedol tiež prípad farára Vandlíka s rebelantským učiteľom Medveckým, pričom poznamenal, že ďalšie osudy Medveckého sú neznáme. Viac sa v širších súvislostiach venoval významu rozhodnutí cisára Jozefa II., ktoré umožnili emancipáciu protestantov. Podobne ako pri Malom kostole podrobnejšie sa vyjadril k stavbe Veľkého kostola a pritom o. i. napísal: „Predkov našich už neprenasledovali za náboženstvo, mali tento čas použiť, aby hradbu evanjelického Siona na Dolnej zemi vystavali.“³⁵

V ďalšom článku spracoval obnovovanie a zmeny v ev. kostoloch, tentoraz aj modlitebne a kostola v štvrti Vinice (Jamina) a v súvislosti s ním aj životopisné reálie a publikačnú činnosť farára Karola Lindera (z Jasenova), ktorý tam pôsobil vyše 50 rokov. Uviedol, že v Malom kostole sa konajú maďarské bohoslužby pravidelne v nedeľu od roku 1860, predtým iba niekoľkokrát v roku. Podrobnejšie než v *Čabianskom kalendári* sa venoval kanonickým vizitáciám. Pri vizitácii svojho starého otca J. Seberíniho (1846) konštatoval: „On na Čabe uviedol nové poriadky. Pred jeho kanonickou vizitáciou každého

³¹ História čabianskej evanjelickej cirkvi 1716 – 1935. In: Evanjelický hlásnik, roč. 6, č. 1 (január), 1936, s. 11-14.

³² Napr.: „Bola potom aj tá zlá obyčaj, že keď mladý pár pred oltárom kľakol, aby prisahu složil, vtedy staré ženy sa postavily za ich chrbtom a prstom ukazujúc zavolaly: „Pu-pu.“ Bola to stará obyčaj ešte z pohanských časov, ktorú tiež hneď zabránil Tešedík“. História čabianskej evanjelickej cirkvi 1716 – 1935. In: Evanjelický hlásnik, roč. 6, č. 2 (február), 1936, s. 13.

³³ Porádek a ustanovení církevní, jak se každý křesťanský člověk v rozličných případech církevních, ku příkladu při svatém krstu, při svátosti večere Páne, a tem jiných podobných spravovati a držeti má.

³⁴ História čabianskej evanjelickej cirkvi 1716 – 1935. In: Evanjelický hlásnik, roč. 6, č. 3 (marec), 1936, s. 11.

³⁵ História čabianskej evanjelickej cirkvi 1716 – 1935. In: Evanjelický hlásnik, roč. 6, č. 6 (jún), 1936, s. 14.

cirkevníka z kostola pochovávali, on nariadil, aby sa pohravná počesnosť diala na dvore mŕtvého, a aby sa dlhé verše nečítali pri pohrebných výkonoch, ale aby sa slova božieho kazateľa odberal v mene najbližších od mŕtvého“.³⁶ V 11. a 12. čísle *Evanjelického hlásnika* zaujímavu spracoval učiteľské a kňazské osobnosti Békešskej Čaby, okrem P. B. Semiana, K. Straku a P. Vozárika aj iných, hlavne Ľ. Haana, ako aj farárov D. Brozmana, svojho otca Gustáva Seberínyho, svoj profil, ďalej Pavla Koreňa (ktorého pozitívne hodnotenie nekorešponduje s jeho vyjadrením v spomienkach), prvého seniora novoutvoreného aradsko-békešského seniorátu, Ďorda Čepregiho (pôvodným priezviskom Bohuša, už štvrtého čabianskeho farára od r. 1900, neskôr seniora), potom profesora čabianskeho gymnázia Jána Horvátha a jeho riaditeľa Jána Bukovského, učiteľov Michala Kutzkého, Juraja Čarejša, Ľudovíta Németa, Jána P. Bellu, Gustáva Langa a Matúša Považaya, vrátane ich edičnej či publikačnej činnosti.

Szeberényiho seriál z dejín Békešskej Čaby je nepochybne pozoruhodný. Nebol síce natoľko pôvodný ako Ľ. Haan, archívneho výskumu sa venoval v oveľa menšej miere (v cirkevných archívoch), skôr dával prednosť štúdiu odbornej literatúry. Jeho články sú teda predovšetkým kompilátmi. Na druhej strane jeho jazyk a štýl je „čitateľnejší“ než u Haana, do určitej miery menej faktografický (napr. zriedkavejšie časové údaje), a predsa na rozdiel od neho uviedol v slovenčine viac informácií o dejinách Békešskej Čaby. Pravda, podobne ako u Haana mu dejiny obce/mesta splyvali s históriou ev. cirkevného zboru, a miestnych katolíkov (tiež prevažne Slovákov) si jednoducho nevšimol. Osvetový význam jeho popularizačných článkov v slovenčine je nespochybniteľný.

V tomto krátkom exkurze sme predstavili staršie dejiny Békešskej Čaby prostredníctvom štúdií a článkov niekoľkých autorov, žijúcich v úzkych kontaktoch s Čabanmi, potomkami Slovákov, ktorí našli pred 300 rokmi svoj domov relatívne ďaleko od svojich rodných Horniakov. Aj dnes sú ich texty inšpiratívne a zároveň sú svedectvom o úspešnom rozvoji lokality, vytrvalom úsilí jej obyvateľov držať sa svojej etnicko-cirkevnej identity, ako aj o sebadomí celej tejto slovenskej komunity.

(z pripravovanej publikácie)

---

³⁶ *História čabianskej evanjelickej cirkvi 1716 – 1936*. In: *Evanjelický hlásnik*, roč. 6, č. 10 (október), 1936, s. 14.

Obsah

Vladimír Valentík, Katárína Mosnáková-Baglašová: K druhému ročníku Slovenského svetového kalendára	3
KALENDÁRIUM	4
Kalendár na rok 2018	29
Gregor Papuček (1938): Haiku haiečku, haiku zelený... ..	30
POVEDALI O SLOVENSKOM SVETOVOM KALENDÁRI	
Ján Varšo	31
Ľubomír Feldek	33
Jaroslav Rezník, Jaroslav Rezník, Jaroslav Rezník	36
Dalimír Hajko	38
Jaroslav Čukan	39
Zuzana Drugová	41
Mojmir Benža	43
Gustáv Murín	44
Martin Kasarda	45
Jozef Leikert	46
Miroslav Kmeť	48
Michal Babiak	49
SLOVÁCI VO SVETE	
Slováci v Argentíne	
Fabiana Datko, Eduardo E. Kabat: Slovenský argentínsky spolok v Berisse	50
Slováci v Austrálii	
Ján Kulík: Prví Slováci v Austrálii a prvý dolnozemsý Slovák v Austrálii Ján Makovník (1912 – 1988)	54
Elena Lomenová: Austrálski Belániovci a Bovdišovci	66
Andrej Bučko: Už skoro 40 rokov slovenčiny v SBS rádiu	75

Slováci v Bosne a Hercegovine

Katarína Pucovská: Hrátky organizovaných Slovákov 78

Slováci v Česku

Peter Lipták: Obec Slovákov v Českej republike

– Kto sme, čo chceme a v čom sme jedineční 83

Vlastimil Fabišik: Jánošíkov dukát 91

Slováci v Čiernej Hore

Michal Spevák: Fascinovaný Skadarským jazerom 94

Slováci v Číne

Vladimír Valentík: Ako sa cíti a čo prežíva Slovák v Ďalekom východe?

alebo Rozhovor so Stanislavom Krivákom, učiteľom angličtiny

v Číne 100

Slováci vo Francúzsku

Viera D'Agostini: O slovenské dedičstvo vo Francúzsku

je postarané 104

Zuzana Colinet-Fodorová: Slovenská škola, škôlka a detský

folklórny súbor Margarétka – Paríž 114

Slováci v Chorvátsku

Sandra Kráľová-Vukšićová: Textilné nápisové nástenky

– výtvarné prejavy našich babičiek 117

Vlatko Mikšád: Slovenské divadlo v Chorvátsku 124

Slováci v Indii

Gustáv Murín: Prekvapenie vo výťahu (Indický príbeh) 136

Slováci v Írsku

Stanislav Gonsenica: Folklórny súbor Ostroha v Írskom Dubline ... 138

Slováci v Kambodži

Ján Kukučka: Slovákov stretneme vo svete všade 143

Slováci v Kanade

Jozef Starosta: Rozhovor s Edom Starickým z New Westminsteru ... 146

Slováci v Maďarsku

Hajnalka Krajcovicsová: Zmena a stopy slovenského sveta na Čabe	153
Zuzana Pavelcová: Nová publikácia Slovákov v Maďarsku	157
Imrich Fuhl: „Veľké pravdy na tri riadky“ – Z najnovšej zbierky Gregora Papučka	159

Slováci v Poľsku

Milica Majeriková-Molitoris: Výročia významných osobností Slovákov v Poľsku v roku 2018	162
Dorota Moš, Mária Brawiak: Vyšné Lapše – Hajduky a Malé Jedličky	171

Slováci v Rumunsku

Ľudo Pomichal: K dvojstému výročiu Novej Huty znela Bihorom ľúbezna reč a spev Slovákov v Rumunsku	174
Gabriela Hamranová: Folklórny Čerpotok v plnom nasadení	181

Slováci v Srbsku

Samuel Boldocký (1943 – 2015): Aktivity na obnovení MSJ	184

Slováci vo Švajčiarsku

Monika Švajlenová, Monika Mareková: Rast našej mladej generácie	192

Slováci vo Švédsku

Milica Majeriková-Molitoris: Stretnutie Slovákov v Štokholme ..	196

Slováci v Taliansku

Lucia Kubicová, Maja Straková: Združenie priateľov Slovenska MY@VY	202

Slováci v Ukrajine

Ivan Latko: Štúr má v Antalovciach pamätnú tabuľu	217

Slováci v USA

Marta Dobrotková: Vznik Slovenskej ligy v Amerike a jej činnosť do roku 1918	219

Lena Lamb: Slovenská komunita v Severnej Karolíne	236
Pavol Parenička: Slovenská liga v Amerike stodesaťročná	242
Gabriela Hamranová: Cesta slovenskou Amerikou	246
Slováci vo Veľkej Británii	
Juliana Sersenová: Slovenské divadlo v Londýne	249
Ingrid Kelsall-Marenčáková, Sylvia Fifiková-Foster: Detský folklórny súbor Sovička	252

KRAJANIA NA SLOVENSKU

Milina Sklabinská: Vznikla Rada vlády Slovenskej republiky pre krajské otázky	255
Pavel Hlásnik: Viac o zahraničných Slovákoch aj v školách na Slovensku	258
Zuzana Drugová: Činnosť Metodického centra	261
Jarmila Gerbocová: Krajanský fond v depozitároch Slovenského národného múzea – Historického múzea v Bratislave	272
Katarína Mosnáková-Baglašová: Krajanské kultúrne podujatia na Slovensku	280
Igor Válek: Z Martina do celého slovenského sveta	291
Katarína Mosnáková-Baglašová: Na Miss Folklor Slovenska prvýkrát účinkovali zahraničné Slovenky	295
Zuzana Pavelcová: Vyšlo nové číslo vedeckej ročenky Slováci v zahraničí č. 33	305

KRAJANSKÁ TÉMA

Miroslav Kmeť: K 300. jubileu osídlenia Čaby Slovákmí – Začiatky slovenského osídlenia v regióne Békešskej Čaby	307

S finančnou podporou
**Úradu pre Slovákov
žijúcich v zahraničí**

Slovenský SVETOVÝ KALENDÁR

Ročník 2

Zakladateľ a šéfredaktor: Vladimír Valentík
Zástupkyňa šéfredaktora: Katarína Mosnáková-Baglašová

Na obálke: Zora Suleiman z Nového Zélandu
Fotografoval: Martin Holík
Prepress: Slovenské vydavateľské centrum, Báčsky Petrovec, Srbsko

Vydal:

Slovenský kultúrny klub v Srbsku

e-mail: svetovokalendar@gmail.com
www.slovenskykalendar.com

Vytlačila: tlačiareň Artprint Media, Nový Sad,
Srbsko roku 2017

ISSN 2466-510X

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

323,15(=162.4)(497.11)

SLOVENSKÝ svetový kalendár / zakladateľ a šéfredaktor
Vladimír Valentík. – Roč. 1 (2017) – . – Bački Petrovac :
Slovenský kultúrny klub, 2016 – . – Ilustr. ; 21 cm

Godišnje.

ISSN 2466-510X = Slovenský svetový kalendár
COBISS.SR-ID 309006343

ISSN 2466-510X